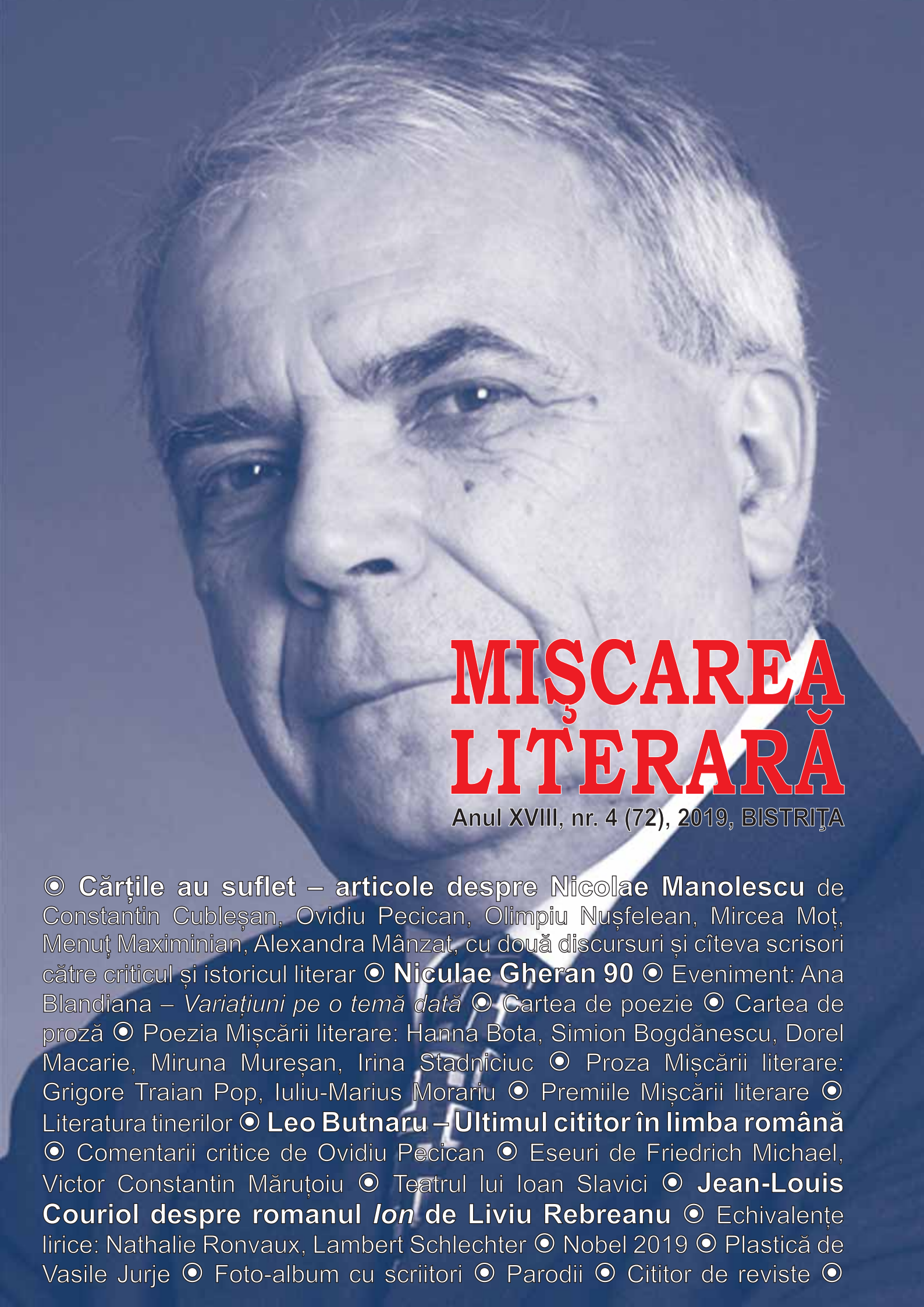

A close-up, black and white portrait of Nicolae Manolescu, an elderly man with white hair and a serious expression, looking slightly to the left. The portrait is the background for the entire page.

MIȘCAREA LITERARĂ

Anul XVIII, nr. 4 (72), 2019, BISTRIȚA

© **Cărțile au suflet – articole despre Nicolae Manolescu** de Constantin Cubleșan, Ovidiu Pecican, Olimpiu Nușfelean, Mircea Moț, Menuț Maximinian, Alexandra Mânzat, cu două discursuri și câteva scrisori către criticul și istoricul literar © **Nicolae Gheran 90** © Eveniment: Ana Blandiana – *Variațiuni pe o temă dată* © Cartea de poezie © Cartea de proză © Poezia Mișcării literare: Hanna Bota, Simion Bogdănescu, Dorel Macarie, Miruna Mureșan, Irina Stadniciuc © Proza Mișcării literare: Grigore Traian Pop, Iuliu-Marius Morariu © Premiile Mișcării literare © Literatura tinerilor © **Leo Butnaru – Ultimul cititor în limba română** © Comentarii critice de Ovidiu Pecican © Eseuri de Friedrich Michael, Victor Constantin Măruțoiu © Teatrul lui Ioan Slavici © **Jean-Louis Couriol despre romanul *Ion* de Liviu Rebreanu** © Echivalențe lirice: Nathalie Ronvaux, Lambert Schlechter © Nobel 2019 © Plastică de Vasile Jurje © Foto-album cu scriitori © Parodii © Cititor de reviste ©

Revistă de literatură, artă, cultură
Serie nouă
Anul XVIII, nr. 4 (72), 2019, Bistrița

Apare trimestrial
sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Revistă culturală finanțată cu sprijinul
Ministerului Culturii și Identității Naționale

Editor: Consiliul Județean Bistrița-Năsăud
prin Centrul Județean pentru Cultură
Bistrița-Năsăud

Director fondator: Liviu Rebreanu (1924)

Redacția:

Olimpiu NUȘFELEAN - director
Ioan PINTEA - redactor-șef
Virgil RAȚIU - redactor-șef adjunct
Vasile VIDICAN - redactor asociat

Coperta: Marcel LUPȘE
(În imagine - Nicolae Manolescu)

Număr ilustrat cu lucrări de Vasile JURJE

Tehnoredactare: Adrian NĂSTASE
Secretariat de redacție, corectură: Ionela-Silvia
NUȘFELEAN

Adresa redacției: Bistrița,
str. Arțarilor, nr. 46/A/16, 420069
Telefon/fax: 0749.248708, 0263.233345
E-mail: olimpiu49@yahoo.com
ioanpintea2002@yahoo.com
Web: www.miscarealiterara.ro

Marketing: Alexandru CÂȚCĂUAN,
Casa de Cultură a Sindicatelor, Bistrița.

Aparițiile inițiale ale revistei au fost sprijinite
de Casa de Cultură a Sindicatelor
și S.C. Aletheia, Bistrița.

Revista apare cu sprijinul Asociației Culturale
Liviu Rebreanu – Mișcarea literară.

Revista Mișcarea literară este membră A.R.I.E.L.

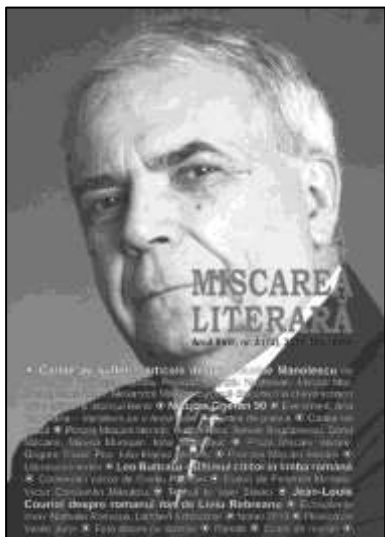
Tiparul: SC Revox International Prod SRL Bistrița

ISSN 1583-1957

Redacția respectă grafia autorilor.

CUPRINS

Olimpiu NUȘFELEAN: Mîna care scrie/ 1	
Constantin CUBLEȘAN: Romanul pașoptist (Nicolae Manolescu)/ 3	
Ovidiu PECICAN: În vremea cenzurii ideologice/ 8	
Olimpiu NUȘFELEAN: Desenul critic/ 11	
Mircea MOȚ: Ani de liceu cu domnul Nicolae Manolescu/ 13	
Menuț MAXIMINIAN: Nicolae Manolescu, dialog neconvențional/ 16	
Alexandra MÂNZAT: Amurgul manuscriselor prin lentilele adolescenței/ 20	
Discursul Acad. Nicolae Manolescu la inaugurarea statuii lui George Coșbuc din Bistrița/ 22	
Discursul Dlui Nicolae Manolescu la întâlnirea conducerii revistei România literară cu cititorii despre lista canonică/ 23	
Nicolae Manolescu (Note biobibliografice)/ 34	
Foto-album Nicolae Manolescu/ 37	
Olimpiu NUȘFELEAN: Lupta cu giganții/ 38	
Menuț MAXIMINIAN: Pășind pe Bulevardul Gheran/ 41	
Niculae Gheran (Note biobibliografice)/ 44	
Adrian ILIUȚĂ: Imposibila despărțire/ 46	
Andrei MOLDOVAN: Lucian Vasiliu – un ADN poetic/ 50	
Olimpiu NUȘFELEAN: Romanul prăbușirii/ 53	
Valentina BÉCART: Desenul ezitant din lumea lor concretă..../ 57	
Ion PIȚOIU: Actul scrierii/ 60	
Doina MACARIE: Săluc Horvat, gânduri dincolo de marginile albe ale scriiturii/ 62	
Hanna BOTA: Poezii/ 64	
Simion BOGDĂNESCU: Poezii/ 66	
Dorel MACARIE: Poezii/ 69	
Miruna MUREȘANU: Poezii/ 73	
Irina STADNICIUC: Poezii/ 76	
Alexandra Ștefania SANDU: Poezii/ 78	
Marin MOSCU: Poezii/ 80	
Nicolae NISTOR: Poezii/ 82	
Laura TIRON: Poezii/ 84	
Ion PIȚOIU: Poezii/ 86	
Grigore Traian POP: Moartea – o lungă povestire/ 89	
Iuliu-Marius MORARIU: Vasiluc/ 94	
Horia-David MUNTEANU: Așteptarea/ 97	
Părintele/ 98	
Alexandra Ionuța ANDRECUT: Sanatoriul cu îngeri/ 100	
Leo BUTNARU: Ultimul cititor în limba română/ 105	
Ovidiu PECICAN: Un roman parabolă de Florin Bănescu/ 108	
Friedrich MICHAEL: Rolul credinței în cunoașterea Logosului Înviat/ 113	
Victor Constantin MĂRUȚOIU: Sfinții îngeri în relatările Evangheliilor sinoptice/ 117	
Icu CRĂCIUN: Teatrul lui Ioan Slavici/ 122	
Virgil RAȚIU: O poezie a lucrurilor și obiectelor/ 131	
Jean-Louis COURRIOL: O nouă ediție a romanului Ion de Liviu Rebreanu în Franța/ 133	
Nathalie RONVAUX: Poezii/ 139	
Lambert SCHLECHTER: Poezii/ 142	
Virginia NUȘFELEAN: Scrisul este lumina ce vine doar din cuvânt/ 145	
Petra BACIU: Parada măștilor/ 150	
Foto-album cu scriitori/ 152	
Lucian PERȚA: Parodii pur și simplu/ 157	
CITITOR DE REVISTE/ 159	

Mîna care scrie

La Biblioteca Județeană George Coșbuc din Bistrița, părintele Ioan Pinte, director, a avut inspirația – doar e poet – să inițieze o colecție de manuscrise ale unor scriitori de azi, achiziționate pentru bibliotecă prin donație. Motivațiile acestui gest pot fi mai multe, dar, sigur, directorul bibliotecii bistrițene este un mare iubitor de cărți, în sensul direct al cuvîntului. Inițiativa sa, binevenită, poate fi socotită și neașteptată, chiar ciudată. Biblioteca județeană este o instituție menită să servească și să încurajeze lectura cărților, nu să se specializeze în cercetarea arhivelor. Are și un fond documentar constituit din carte veche, dar e departe de a încuraja cercetarea de arhivă. Asta în condițiile în care lectura în sine – se zice – o duce destul de greu și îți trebuie o mare mobilitate a managementului ca să atragi omenii spre sala de lectură, mai ales pe cei tineri.

La ora actuală, în lume există destule disfuncții în valorificarea fondurilor documentare. Interesul scade constant față de o asemenea activitate, lipsesc specialiștii, fondurile pentru achiziții și cercetare. Cercetarea documentelor (vechi) cere și ea o pregătire academică, iar tinerii studioși se îndreaptă spre profesii mai tentante, hotărîți să cucerească mapamondul și nu sălița uneori prea umbroasă a unei biblioteci. Fondurile private sunt greu absorbite în fondurile publice ale arhivelor de stat sau biblioteci. E nevoie de spațiu în plus, de creșterea organigramei, într-o perioadă cînd la modă sunt reducerile de personal. Și nu doar la noi. Ce argumente ai să aperi o (importantă) meserie de arhivar? Ce fascinație mai trezește rolul și specificul unui asemenea post?

Apare o altă problemă de fond, care schimbă viziunile: raportul dintre cartea „printată” și cartea electronică. Asaltul cărții electronice împinge tot mai mult în umbră – poate e prea mult spus – cartea tipărită, foaia de hîrtie însemnată cu scrisul de mîna. Cartea electronică îndepărtează cartea tipărită de ochii cititorului, cu tot efortul actorilor lecturii tradiționale de a menține vechile și sfintele obișnuințe. E un proces firesc. Va veni vremea, cît de curînd, cînd va trebui să ne gîndim serios la „arhivarea” cărții electronice, pe care trebuie să o ferim și să o scoatem din molozul electronic tot mai amenințător. Oamenii pierd obișnuința lecturii clasice, percepția cărții-obiect ca transmițătoare de sens, ca fapt cultural aparte. Pe de altă parte, cărțile comerciale – acele masive volume care promovează magii convenționale de doi bani etc., etc. – își uită pînă și propriul autor. Întrebați-i pe cititorii lor numele autorilor și puțini vor fi în stare să dea un răspuns. Autorul se pierde în noianul lecturii convenționale, în cel mai fericit caz de vacanță, și atunci cum să mai ajungă gîndul la pagina pe care

Editorial

Olimpiu NUȘFELEAN

asemenea cărți au fost așternute. Dar nu, nu mai putem vorbi de pagina de manuscris. Cine se mai interesează de asta? Cărui demers să-i mai acordăm o importanță chiar științifică?

Mîna care scrie nu scrie degeaba. (Ce sofism!...) Mîna care scrie nu se *în-scrie* în pagina de manuscris degeaba. De la ritual la chimia interioară, există o seamă de procese ce modelează și particularizează scrisul de mînă, îndeletnicirea pe manuscris. Mișcările psihice sunt și ele prezente. „Mesajul” scriitorului se ridică dintr-o asemenea lucrare. Rădăcinile scrisului nu pot fi ignorate. Cîtă fascinație se trăiește din asocierea scrisului din manuscris cu opera de creație rotundă! Istoria literară a cultivat constant o asemenea practică. Revenirile, ștersăturile, eboșele, variantele... Truda pe manuscris. Nu e doar încrîncenare gratuită. Și apoi vin scrisorile, jurnalele, jurnalele nedestinate publicării. Sau fals nedestinate... Cîtă trăire revelatoare în paginile scoase din praful timpului. Unele rivalizează cu operele de creație, le întrec.

Și deodată scriitorii nu mai scriu scrisori. Scriu jurnale intime în care își... exuberează (!) egoul. Se închid în asemenea jurnale ca și cum s-ar rupe de scris, convinși în forul interior că inițiază ficțiuni salvatoare. Scriu jurnale... electronice. Scriu mesaje electronice sau nu mai scriu nimic. Scriu despre nimic. Scriu nimicuri. Aruncă propriul pămînt peste trecut. Dispare obișnuința scrisului de mînă, așa cum dispare obișnuința *manuscrisului*. Cui să mai scrie scrisori? N-au maeștri, n-au discipoli, cui și despre ce să mai scrie? Nu-s interesați să facă punți de cuvinte peste prăpăstii. Vorbăreți și autiști, acceptă izolarea. Atomizarea, într-o societate care se fărîmîțează, precum țărnul unui ocean frămîntat de neliniști pierdute.

În această situație deloc privilegiată, vine Ioan Pinteș – împotriva curentului – și acordă atenție manuscriselor. Le dedică o sală

în instituția pe care o conduce și se gîndește să le adune sub egida unei instituții dedicate lor. E o provocare personală, o provocare pentru scriitori, cititori, specialiști – cîți vor mai fi –, pentru decidenții din administrație. Manuscrise ale unor cărți, autografe, scrisori, cărți din colecții particulare de mare valoare... Înapoi la trecut, la fascinația pe care o poate crea, la învățăturile lui, la punțile pe care le trimite spre noi...

Mă uit la manuscrisele unor cărți semnate de Nicolae Manolescu, între primele sosite la Bistrița. Nu-s manuscrisele unui poet, sau ale unui doctor... Scrisul este limpede, clar, lizibil, în spiritul condiției criticului și istoricului literar care și-a pus pecetea pe destinul unei epoci literare, i-a ghidat percepțiile și achizițiile. Scrisul de mînă e limpede și convingător prin excelența literei, ca și prin aceea a ideilor exprimate. O cercetare a operei criticului și istoricului literar ar putea începe de aici. Comportamentul persoanei, elocvența unui discurs, gestul unui schimb de corespondență „fatalitatea (care, n. n.) se joacă și ea cu literele tipografulor”, ratarea unei felicitări după o conferință, sau acea exclamație a unui corespondent „ce siluetă gingașă și ce surîs fermecător avea Nicolae Manolescu în acea seară la Ateneu”, ca și multe altele, sunt fapte pe care scrisul... mare nu are cum să le dovedească, deși fac parte din universul literelor. Asemenea lucruri, venite dinspre scriitori care nu mai sînt sau care se află în culmea carierei scriitoricești, sînt, mereu, de așteptat. Sper ca inițiativa directorului din Bistrița să continue și să aibă sorti de izbîndă. Oglinda literară își edifică reflexele și dintr-un astfel de puzzle. E valabil, firește, pentru cei ce se privesc într-o asemenea oglindă. Fascinația cărților își ia o parte de vitalitate și din fascinația manuscriselor.

Romanul pașoptist (Nicolae Manolescu)

Constantin CUBLEȘAN

În cadrul mai larg al discuției privind evoluția romanului românesc, Nicolae Manolescu rezervă începuturilor acestuia un capitol aparte: *Romanul pașoptist*¹, urmărindu-i producția între 1848 și 1865, pe o durată de aproape două decenii, până la programul ideologiei literare al *Junimei*, care schimbă nu numai optica de receptare a creației artistice, în general, de apreciere și judecare critică a acesteia, dar ia și atitudine fățișă împotriva *romanului popular*, al cărui nivel de realizare era, oricum, scăzut, ca și a retoricii desuet-sentimentale, prelungită din exercițiul romantic, aflat la acea oră în zona de decădere a curentului.

Din capul locului, istoricul literar amendează scrierile românești ale acestei etape de început, la noi, apreciindu-le ca *eșuate*, în afara celor două – *Manoil* și *Elena* – datorate lui D. Bolintineanu, pe care, de altfel, le și comentează într-un alt context, ele constituind, din punctul său de vedere, „excepția onorabilă”.

Epoca emulației pașoptiste pune în evidență interesul, mai mult chiar, pasiunea unei generații întregi de tineri, pentru specia românească, cultivată mai ales sub forma serialelor, în foiletoanele aproape tuturor publicațiilor, unde domină traducerile și imitațiile, ce „inundă țara”, cum se spunea în programul *Daciei literare* (1840), răspunzând astfel nevoii de divertisment a publicului care, „deceționat socialmente”, „se refugiază în imaginație”, producând cartea într-o „marfă ghidată în drumul ei spre cititor de jaloane preponderent economice”. Mai ales după 1850, romanele populare „în formula Sue – Feval – Paul de Kock” se bucură de mare căutare, un „model subconștient” pentru scriitorii de ținută rămâ-

nând însă H. de Balzac, a cărui structură arhitectonică a romanului o regăsim în numeroase încercări ambițioase ale autorilor noștri.

„Gusturile claselor mijlocii triumfă în sfârșit – apreciază Nicolae Manolescu – după ce o vreme fuseseră contracarate de spiritul critic pașoptist. Generația post-pașoptistă se face purtătoarea noului gust literar”, impunându-se mai ales gustul pentru roman. În privința apariției în peisajul literar românesc a romanului, Nicolae Manolescu respinge însă opinia lui Anton Cosma care, în *Geneza romanului românesc* (1985), vedea aici transformarea, evoluția, prelungirea speciei povestirii, luând amploare („deformări succesive ale povestirii”, zice Anton Cosma), sub beneficiul experiențelor acumulate din jurnalele de călătorie, a

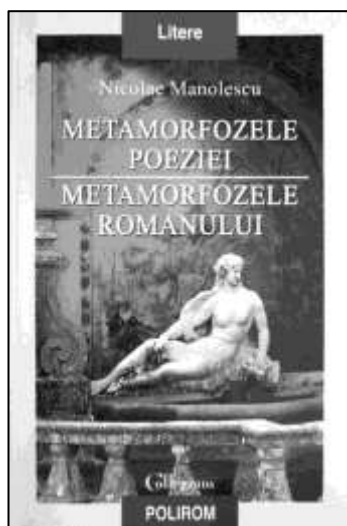
memorialelor ș. c. l., subliniind categoric că „nici unul din genurile existente la noi înainte de 1840 nu s-a putut transforma în roman”, romanul care se coagulează, în practică, mai ales după exemplele străine, după modelul francez și englez, deloc străin de „avalanșa” traducerilor unor atari opere, ce se bucurau atunci de o circulație și o căutare nemăitâlnită la noi, pentru vreun gen literar.

Primele romane, însă, continuau „maniera nuvelei clasice” (Boccaccio, Cervantes) deși acestea „nu mai sunt, cu adevărat niște nuvele” întrucât sunt „impregnate de spiritul romanului popular” (senzație, mister etc.) și au în „fibra lor intimă” vibrație romantică. Totuși, unele romane din anii '50 mențin o tematică și subiecte predilecte programului pașoptist. Nicolae Manolescu e de părere că abia după

Cărțile au suflet

1860 încep să apară „romanele de mistere propriu-zise” și „se limpezește noua formulă a genului”. În această privință nu este de acord cu teza lui Dan Mănuță (*Lecturi și interpretări. Un model epic*, 1988) în ce privește faptul că aceste dintâi romane, ce apar la noi, ar „resuscita simbolistica rustică”, având în centru un „bonus pastor”, ca erou. Cota de vârf a romanului din această perioadă, consideră Nicolae Manolescu, o reprezintă romanele lui D. Bolintineanu,

Manoil (1855) și *Elena* (1862), primul în speță fiind „cap de serie pentru viitorul nostru roman psihologic, al individului”. Pentru epoca post-pășoptistă este caracteristic nu romanul rural ci „romanul de mistere”, cel care „înfățișează societatea în mod critic și tendențios”. Conflictul nu are angajament între „figuri umane

concrete și istoricește valabile” ci între „eroi exponențiali, încarnări ale unor principii religioase și etice”; conflictele acestea sunt tipice romanului popular și au meteahna „maniheismului și a *happy-end*-ului”, reprezentând „variantele capitaliste a hoților lui Ali-Baba”. Se merge în întâmpinarea unui cititor a cărui mentalitate „nu se deosebește de a adolescentului îndrăgostit de *Winnetou*”. Important rămâne însă faptul că „mediile zugrăvite în romanul popular (modelul se află în operele lui Feval, Sue, chiar și Balzac) diferă și ele de ale prozei pășoptiste”. Eroiile acestora sunt *recrutați* din lumea lumpenilor – hoți, ocnăși, prostituate, cârciumari – din zona suburbiilor. Așadar, „între romanul popular postpășoptist și proza mai veche a pășoptiștilor” există numeroase *opoziii semnificative*: „ficțiune *versus* memorialistică (biografism); popular *vs.* elitar; naivitate *vs.* spirit critic; kitsch *vs.* autentic; urban și străin *vs.* rural și local; *romanț vs. novella*”. Toate acestea concură la realizarea unei producții de „romane mediocre”.

Primul nostru roman, descoperit de Paul Cornea, datează din 1845 și se intitulează *Elvira sau amorul fără sfârșit*. Dar el este încă

debitor povestirii, „în sensul lui Cervantes” și „numai printr-o licență critică putem considera această modică scriere primul nostru roman”. Scris cu *acuratețe*, *romanțul* este „o istorie de iubire și de adulter, cu sfârșit tragic” ca și *Elena* lui Bolintineanu. Acest *uvraj* e scris „romantic după fantasmă”, după cum însuși autorul și-l caracterizează.

Din 1858 avem romanțul lui Vasile Alexandrescu-Urechă, *Omul muntelui* (semnat *DOAMNA L.*), pe care Nicolae Manolescu îl consideră a fi o *traducere* din franceză, după textul doamnei Marie Boucher, ce este nominalizată în calitate de coautoare. El are între eroi o prințesă și o guvernantă și aparține lumii bune moldovenești, pe care o vom întâlni mai târziu la Sadoveanu. Dar, „frază arată inteligență și chiar finețe în observațiile despre oameni”, ce nu este în spiritul romanului popular, dar care este un stil „foarte grosolan la capitolul psihologic”. Se poate descifra aici, chiar „înainte de *Elena*”, „stilul analitic al viitorului nostru roman psihologic (Duiliu Zamfirescu), dar la 1858 nici un romancier din generația postpășoptistă nu scria așa”. În *Omul muntelui*, cu toate elementele specifice romanului popular (în formare) „ne aflăm încă aproape de ideologia și de motivele lui Alecu Russo”. Avem aici excursii în munți, făcute de un grup de intelectuali, „după tipicul introdus de Jean Jaques Rousseau în *La nouvelle Heloise*”, aflând și opoziția dintre „natură și civilizație”, cum vom găsi, iarăși, la Sadoveanu. Romanul are „întorsături senzaționale ale acțiunii, suspans, violențe”, deși rămâne mereu înrudit cu proza pășoptiștilor, cu „patima lor de specificități arhaice”.

Povestitorul și moralistul Alecu Cantacuzino publică, în 1855, „romanțul” *Serile de toamnă la țară*, neterminat, în care „convenția nuvelistică o domină net pe aceea romanească”, dar în stilul scrierii „ne vine o adiere din stilul amintirilor încă nescrise ale lui Ghica și Sion”. Structura romanului este aceea a „povestirii în ramă sau a povestirii în povestire. *Mise-en scena* este chiar de povestire voiculesciană târzie”. Nicolae Manolescu află și aici elemente de povestire ce sugerează „șartul din *Hanu Ancuței*”, acțiunea însăși „ar putea fi crezută ca făcând parte din scrierile istorice sadoveniene”. Romanul lui Alecu Cantacuzino, întrerupt după publicarea primei părți, este „o

piesă rară a prozei noastre din secolul al XIX-lea, mai apropiat de memorialiștii contemporani, ca Sadoveanu și de Voiculescu, decât de romanele de după 1850 imediat”.

Tranziția de la proza pașoptistă la cea post-pașoptistă se relevă în *Misterele din București*, romanul lui I. M. Bujoreanu, cu titlu împrumutat de la francezi, care este și el o alcătuire de „mai multe povestiri într-o singură ramă”. Spiritul romanului popular „triumfă în cele din urmă”, adevăratul roman de mistere, senzațional, fiind în cea de a treia istorisire, care aduce chiar o noutate prin zugrăvirea lumii *răufăcătorilor de profesie*, inspirat din Sue și Feval, un „roman senzațional, «negru» și tezis”, diferit mult de melodrama „deja clasică” cultivată de generația anterioară de scriitori. Se poate spune astfel că este „primul nostru roman propriu-zis de mistere” și în ciuda faptului că e „mediocru” nu e „deloc dezastruos”.

Cu un titlu asemănător, *Misterele Bucureștilor* (1862–1864), în trei volume, se impune George Baronzi, „unul dintre cei mai harnici și mai netaleantați autori ai vremii”, după aprecierea lui Nicolae Manolescu. Romanul corespunde însă în totul „gustului de moment al cititorilor de romane populare”, autorul însuși precizând, într-o „prefață foarte pretențioasă”, că a scris „după maniera romanțurilor moderne, cu țesătura intrigei cerută de acest ram al literaturii”. Subiectul ni-l înfățișează succint criticul, comentându-l ironic: „Un oarecare Frederic Orsin (care-și mai zice și maiorul sau baronul Orosin) a ucis cândva, în Ardeal, pe timpul revoluției de la 1848-49, pe colonelul Oros Silvani, de a cărui soție era îndrăgostit. Orsin posedă un document compromițător pentru Telma, fiica Silvanilor, care o acuză de a fi pricinuit moartea căpitanului de gardă Henric Durstall, nepot al prințului de W. Numele arată, pe lângă oarecare arbitrar, valabil în cazul tuturor romancierilor populari de la noi ca și de aiurea, influența *Misterelor Londrei* ale lui Feval, de unde se și copiază o descriere a Angliei. Orsin află că Telma este în București, deghizată în bărbat (și numindu-se prin inversarea literelor Amlet), în căutarea mamei ei, văduva colonelului, de care tot soiul de aventuri o separaseră în anii scurși de la revoluție. Telma se adresează, ca să-și găsească mama, lui Danibal, în grija căruia Silvani o lăsase murind și pe care fata îl iubește și astăzi,

însă Danibal, însurat cu Dalila cea fermecătoare și vicleană, e mereu cu un pas în urma combinațiilor infernale ale lui Orsin. Acesta reușește să ajungă primul la Antistela (acesta e numele văduvei lui Silvani), pe care o răpește și o sechestrează într-o «subpământă» (să-l fi citit pe Baronzi autorul romanului în patru părți *Pâlnia și Stamate?*), de felul celei care se află în cârciuma lui Braț-Roșu în romanul lui Sue. Între timp Amlet (Telma) e arestat ca revoluționar maghiar și-și întâlnește mama în închisoare, dar pentru scurt timp, căci Orsin îi separă din nou (...) Se întâmplă și alte peripeții, din ce în ce mai fără sens. Orsin (care a trecut și el prin subpământă, dar a scăpat în mod inexplicabil), caută acum o comoară ce ar fi rămas de la Silvani, după procedeul din *Cărăbușul de aur* al lui Poe. Romanul n-are propriu vorbind final. Volumul al treilea din 1864 este fără legătură cu primele două și nu se știe de ce poartă același titlu”.

Dialogurile sunt false, nefirești, romanul în întregime fiind „de o nulitate artistică perfectă”.

Un alt roman, „rudimentar”, consideră Nicolae Manolescu, este *Hoții și hagiul* de Al. Pelimon, scris în 1853, deci cu aproape un deceniu înaintea celui semnat de George Baronzi, constituind astfel prima încercare de a surprinde „marginile marelui oraș și pe locuitorii lor”, având, evident, un bun model în *Misterele Parisului* (1842–1843, zece volume) de Eugene Sue după care și „copiază întocmai Taverna descrisă chiar la începutul serialului. Și aici avem o poveste „simplă și confuză”.

Nici romanul lui C. Boerescu *Aldo și Aminta sau Bandiții* (1855) nu întrunește sufragiile criticului și istoricului literar Nicolae Manolescu, acesta amendându-i *stilul* „însălmântător, pompos și ridicol”, întrecând în *incoerență* *Misterele Bucureștilor*, „subiectul” fiind „cu neputință de povestit”. E aici un nefericit amestec de istorie și ficțiune, căci „fundalul e reconstituit fără cea mai elementară

documentație istorică”. Dacă în opurile, contemporane acestui roman, datorate unor Al. I. Odobescu („scene istorice”) sau Hasdeu (*Ursita*) ce continuă „tradiția nuvelei lui Negruzzi”, *Aldo și Aminta...* „ilustrează degradarea informației”, ea semănând întrucâtva cu nuvelele lui Asaki.

Mult mai multă atenție i se acordă, cum era și de așteptat, romanului lui Nicolae Filimon, *Ciocoi vechi și noi* (1863), având „stilul documentar și erudit” ce vine din tradiția pașoptistă, „în vreme ce noutatea (chiar dacă Negruzzi și Ghica îi sunt superiori artistic) provine din stilul romanului popular și constă în dublarea observației social-morale de către aprecieri subiective ale faptelor”. El are „culoare istorică”, punând în centrul dezbaterii raportul real dintre vechi și nou”. Nicolae Manolescu analizează minuțios narațiunea, ce se desfășoară pe două planuri, „unul al evenimentelor, al emoțiilor și al însușirilor fizice ale personajelor, altul al motivațiilor și scopurilor aflate în spatele acestora”, așa încât „la Filimon apare chiar mai sistematic decât la alții această înscriere a faptelor narate într-o paradigmă explicatoare”. Remarcă mai ales structura balzaciană a prezentării personajelor, mai ales a lui Dinu Păturică, întregul roman, de altfel, mizând pe o bună asimilare a elementelor documentare în structura ficțională a epicii. Apar aici studiile fizionomice ale eroilor, urmăriți în perspectiva evoluției lor sociale. Nicolae Filimon „nu ne dă de obicei fapte, ci interpretări ale lor. Este tendențios și «expressiv», nicidecum mimetic, realist”. Romanul nu se hrănește doar din „observația nemijlocită, realistă, a unui destin ci din aprecierea explicită a exemplarității lui”. Faptele sunt ordonate pe criterii provenit din „polarizarea compozițională (la un capăt, norocul, la altul nenorocul) și maniheismul caracterologic (de o parte ticăloșii ca Tuzluc, Păturică, Duduca, Costea Chiorul, de alta, merituoșii ca Banul C., Maria, Gheorghe)”. Finalul este tocmai o apoteozare a acestei „viziuni duale și simpliste în care se reflectă ideea mistic-fatalistă despre lume a lui Filimon”. Concluzia este una prea severă totuși, considerând că „gloria postumă” a romanului nu stă în meritele sale literare ci în „șansa lui Filimon de a fi zugrăvit tipul social și moral cel mai caracteristic și obsedant atunci și mai târziu”.

Tributar încă procedeelor romanului popular este și *Un boem român* (1860) al lui Pantazi Ghica. E și aici, ca și în cazul lui Filimon, dorința de a fixa, pe canavaua epocii, tipul *boemului* care, după opinia sa, este „artistul liber, tânăr, voios și fantast, opus burghezului strângător și preocupat exclusiv de ziua de mâine”. Eroul romanului, Paul, un tânăr și promițător scriitor, „suferă de răul secolului, e cam bizar și blazat, cum le stă bine descendenților byronianului Larra”. El este un tip contemplativ și „un învins”. Romanul are un vădit caracter „autobiografic” și „zugrăvește, în câteva din paginile lui cele mai izbutite, viața boemă a studenților din Paris, cheltuitori și veseli, înfruntând cu umor sărăcia”. Criticul remarcă aici numeroase elemente de vodevil, într-o atmosferă agreabilă, viața boemă fiind privită cu multă simpatie, „fără încrâncenarea din romanele parvenirii”. Interesante, din perspectiva judecării critice a producției românești din perioada lui de pionierat la noi, i se par lui Nicolae Manolescu nu atât *Reflecțiunile autorului* asupra romanului în general, în care Pantazi Ghica își exprimă punctul său de vedere, propriu, asupra speciei, în general, care trebuie să fie „un studiu al vieții”, „un tablou al societății”, cât „tabloul literaturii românești contemporane înfățișat, sub pretextul că Paul, eroul romanului, se instruieste prin lecturi (dar cât de diferite de ale lui Păturică!) anticipând «bilanțurile» lui Hasdeu și Maiorescu”.

În aceeași linie a interesului pentru teoretizarea la noi a speciei românești, Nicolae Manolescu ia în considerare romanul „cu două titluri”, *Catastihul amorului* și *La gura sobei*, anonim, din 1865, uitat și descoperit de Dumitru Bălăeț, care îl și publică într-o ediție, oarecum de popularizare, în 1986. Romanul are, și acesta, ca și *Un boem român*, un dialog pe tema tocmai a scrierii romanului. Nicole Manolescu are surpriza de a descoperi aici „primul nostru metaroman, străbunicul *Martorilor* de Mircea Ciobanu, și totodată primul nostru roman parodic”. Partea inițială a romanului „ilustrează” în mod „glumeț”, „mai multe feluri de proză și de roman”, reprezentând, la drept vorbind, „o înșiruire de parodii ale unor stiluri de proză”, ceea ce-l face pe criticul literar de azi să afirme: „Păstrând proporțiile, este procedeul lui Joyce din *Ulisses*”. Fiecare segment este o parodie, capitolul *Scene din viața rurală* fiind de-a dreptul „o proză caragialiană *avant la lettre*”. Cu acest roman, în pragul apariției *Junimii*, „se încheie

epoca romanelor populare și această încheiere conține deja nota de șarjă pe care Caragiale o va introduce în parodiile sale la respectivele producții”. Este prilejul pentru Nicolae Manolescu de a puncta meritul *Spiritului Junimii* în a fi „instaurat în acest domeniu”, al practicii și cultivării romanului popular, „una din interdicțiile sale cele mai eficiente”, observând însă că, în variante, acest roman popular se va prelungi în epoca modernă, „numărul celor atrași de lumea și procedeele lui fiind foarte mare”. Ideea este exemplificată apoi cu autori și opere literare, până la zi. În cea de a doua parte a romanului, *La gura sobei*, Nicolae Manolescu depistează o metodă de scriere ce poate fi taxată drept „pretextualistă” („În loc să spună curat ce i s-a întâmplat, George dă cuvânt unor texte: în memoriile fetei se exceptează și se comentează pagini dintr-un jurnal al lui George însuși, care conține la rândul lui reproducerea exactă a unei confesiuni a unei a treia persoane /o fostă iubită/”). Aprecierile asupra acestei scrieri sunt cu totul favorabile și incitante căci, spune criticul, „Această complexitate narativă (oricât de precară ar fi realizarea artistică) este fără termen de comparație în romanul nostru de dinainte de Camil Petrescu”. Din păcate autorul nu este dezvăluit iar presupunerea editorului că ar putea fi poetul și esteticianul Radu Ionescu rămâne o simplă supoziție în lipsa dovezilor clare.

Cât privește romanul *Don Juanii de București*, publicat în *Independența* în anii 1861-1862, Nicolae Manolescu nu poate decât să-și

exprime regretul că și acesta a rămas anonim², întrucât modelul balzacian este urmat cu rigurozitate și certe împliniri. „Scriitura este sigură și viguroasă”, notează criticul, regretând și faptul că nici acesta, ca și altele de altfel, nu a fost dus la bun sfârșit. Se află și aici, într-o *scrisoare către redactor*, o serie de considerații teoretice „asupra romanului românesc în raport cu societatea”, ce sunt „temeinic gândite” și „bine scrise”, criticul citând copios din ele.

În ciuda faptului că opinia lui Nicolae Manolescu este, în general, nefavorabilă scrierilor românești din epoca de pionierat a speciei la noi, studiul său este extrem de interesant prin punerea acestuia în contextul general al literelor la noi și în occident, dar mai ales prin depistarea, prin identificarea în operele acestea a unor procedee sau măcar intenții de tratare și rezolvare artistică, ce-și vor afla împlinirea peste timp în scrierile actuale, moderne, stabilind astfel fire de legătură și de continuitate în exercițiul românesc din literatura română.

Note:

1. Nicolae Manolescu, *Romanul pașoptist. În Metamorfozele poeziei. Metamorfozele romanului*. Ediție îngrijită de Mircea Mihăieș. Editura Polirom, Iași, 1999, pp. 147–175, reluând textul după *Istoria critică a literaturii române*, ediția a II-a, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997, pp. 287 – 305;
2. Nicolae Manolescu nu ține seama de opiniile, în acest sens, ale câtorva prestigioși cercetători care atribuie romanul lui Radu

Ionescu: Ghiță Florea, *Radu Ionescu, autor al Don Juanilor din București* (*Gazeta literară* din 5 oct. 1967), Șt. Cazimir, *Paternitatea romanului Don Juanii de București* (*Limbă și literatură*, nr. 24/ 1970) și mai ales, Dumitru Bălăeț care, alcătuind și îngrijind ediția de *Scrieri alese* ale lui Radu Ionescu (1974) include și romanul *Don Juanii din București*, argumentându-și critic atribuirea.

În vremea cenzurii ideologice

Ovidiu PECICAN

În *Istoria critică a literaturii române* (2008), Nicolae Manolescu remarcă faptul că întreaga epocă postbelică, mai exact cea de după instaurarea comunismului la putere (30 decembrie 1947), a stat sub semnul unei cenzuri totale, fără egal în istorie. Ea a fost „aplicată asupra tuturor domeniilor, preventiv sau ulterior, în informație, creație etc., ca și în difuzarea și interpretarea lor, la toate nivelele, tematic, ideatic, stilistic, făcând din recomandare obligație, interzicând, amputând sau completând textele, exercitând cel mai eficient cu putință control asupra opiniei publice și private”¹. Datorită acestei circumstanțe fără antecedente la aceeași scară, ca și pentru că situația în cauză era generată de existența unei dictaturi atroce, instaurate sub dominație străină (a U.R.S.S.), se poate spune că niciodată literatura română – care numai scutită de vicisitudinile dominațiilor străine și a modelelor hegemonice nu fusese vreodată – a traversat, între 1 ianuarie 1948 și 21 decembrie 1989, cea mai dificilă situație din „biografia” ei.

Din exilul parizian, Monica Lovinescu rezuma, la rândul ei: „Epoca? Între 1942 și 1951, izbucnesc, ca aduse în stare de incandescență, toate ideologiile secolului. Și se transformă în catastrofă. Ultimele ore ale nazismului coincid cu dezvăluirea fenomenului concentraționar, comunismul se dezvăluie ca impostură majoră, tot prin cancerul concentraționar. Revoluția a dus spre tiranie, tirania spre imperialism. Ciclul revoltelor e gata să reînceapă împotriva metamorfozelor revoluției. Nu peste mult, Budapesta va redescoperi sovietele pentru a lupta împotriva sovieticilor. Nu peste mult, ideologia comunistă va intra în agonie și cadavrul ei va acoperi Răsăritul. Dar deocamdată ne aflăm în Occident și în faza semnelor, a presimțirilor, a întrebărilor”².

Nicolae Manolescu are dreptate să împartă epoca de aproximativ jumătate de secol de dictatură roșie din România, după criteriul temeiurilor pe care era așezată cenzura, în două părți, cea dintâi întinzându-se până în 1965, iar cea de a doua începând după scurta relaxare care a durat până în 1971³. Aceasta pentru că nu doar criteriile ideologice ale cenzurii din prima etapă au căzut în desuetudine în cea de a doua, fiind înlocuite de altele, ci și pentru că, în funcție de exigențele cerberilor, s-au configurat două tipuri de literatură română în comunism.

Până în 1965, silită să intre în tiparele importate ale realismului-socialist, creația literară românească s-a conformat fără crâcnit, neavând încotro, comandamentelor Partidului Comunist Român, fidel întru totul normelor elaborate în Moscova stalinistă. Cei care nu au făcut-o, continuând, totuși, să scrie în interiorul țării – precum Lucian Blaga cu romanul lui publicat postum, târziu, sub titlul de *Luntrea lui Caron* (1990) sau Constantin Noica, cu eseul lui *Anti-Goethe* (1951 – 1953?), rescris și, de astă dată, publicat, fragmentar, în 1975, adică în cea de a doua etapă conturată de N. Manolescu, la fel ca unul dintre comentariile lui la *Fenomenologia spiritului*, scris în 1950 și apărut în 1980 și ca partea secundă din *Tratatul de ontologie* (1983), scrisă tot în anii 1950⁴ – au constituit un mănunchi prea firav pentru a putea fi socotiți mai mult decât niște excepții, meritorii prin curajul de a fi liberi într-o lume aflată sub opresiune totalitară. Asemenea cazuri izolate, disparate, de scriitori care scriau în propria intimitate și își păstrau, pe cât posibil, manuscrisele într-o cât mai deplină conspirativitate, nu au coagulat într-o adevărată, semnificativă contracultură. Dimpotrivă, unii dintre cei care inițial se păstrasera rezervați față de noua putere au ajuns să pactizeze cu ea, fie în mod

oportunist, precum tânărul prozator și dramaturg Petru Dumitriu, cu studii de filosofie la München în timpul războiului, fie sub constrângere, precum Constantin Noica, care și-a scris *Rugați-vă pentru fratele Alexandru* (ante 1964) în închisoare, unde era arestat politic.

Odată cu destalinizarea inițiată de Nikita Hrușciiov, „cenzura ultimelor două decenii de comunism românesc se vede lipsită tocmai de criteriul dogmatic”⁵, care fusese până atunci totul. Ulterior, „Național-comunismul n-a mai avut (nu putea avea) un set riguros de principii, adică o dogmă comparabilă cu aceea marxist-leninistă, era contradictoriu în esență și ambiguu în formulări”⁶. Nicolae Manolescu punctează pe bună dreptate că „Cenzura după 1971 nici n-a mai vizat în mod sistematic și neechivoc ideile și conținuturile, ci, mai curând, accidental și confuz, exprimările, cuvintele, imaginile”⁷. Elaborată ca rezultat al contactului cu noile exigențe, în bună măsură haotice, imprevizibile, capricioase, noua literatură română a făcut slalom printre semnele de circulație plantate de noua poliție a scrisului beletristic, angajându-se într-un război tacit de *guerilla* simbolică, cedând strategic aici pentru a câștiga dincolo. Datorită acestei particularități, criticul și istoricul literar N. Manolescu vorbește chiar de faptul că „nu este exagerat să considerăm romanele, poeziile, teatrul, critica, eseul din deceniile 7-9 ale secolului XX un gen literar nou”, un adevărat „organism amfibiu”⁸. El ar fi caracterizat de forme de expresie noi, precum „aluzia, intertextul, sugestia, alegoria esopică, parabola” și ar implica noi forme de lectură⁹. Subtilă, rafinată – din vocație și de nevoie –, indirectă, etajată, literatura celor trei decenii menționate se dovedește „proteică și cameleonică”, adaptată la „teren” și la nevoile confruntării asimetrice și inegale în care s-a văzut constrânsă să se nască și să se miște. Ea a putut funcționa, crede N. Manolescu, atâta timp cât autorul operei literare și-a asociat, tacit sau implicit, interpretul adecvat, capabil să o descifreze (cititorul, criticul)¹⁰.

După ce, în primele decenii de socialism real, întreaga literatură tipărită a avut de trecut

printre furcile caudine ale cenzurii de tip stalinist, în următoarele, o mare parte a literaturii a ajuns, chiar și fără a o urmări special, datorită aproximărilor cenzurii oficiale, să fie (sau măcar să pară) subversivă. Aceasta, pe de o parte, explică de ce autorii de sertar, cei care scriau deschis contra regimului sau privind nepăsători la presiunile acestuia – fiindcă știau că, oricum, ceea ce scriu nu poate vedea lumina tiparului – au rămas minoritari și izolați în continuare. Și explică și de ce, majoritatea celor care publicaseră măcar un volum au continuat să urmeze aceași cale, a bătăliei cu cenzura, în loc să își dubleze în mod secret opera tipărită cu texte curajoase de sertar. Același fenomen explică și de ce operele literare de autori români

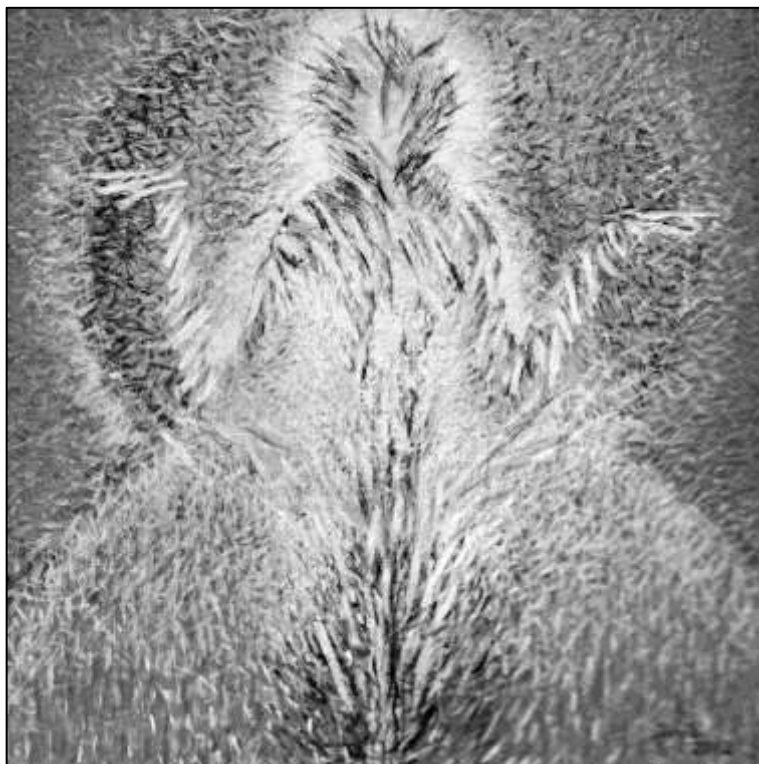
care s-au tipărit în țară până la căderea comunismului nu au adus, cu vreo câteva excepții notabile, vreo atingere de substanță regimului, socotit eternizat.

Excepțiile vizează nu atât curajul dezvăluirilor neautorizate – nu s-a trecut de critica „obsedantului deceniu” al exceselor staliniste –, cât atentatele la viziunea dominantă, marxist-leninistă (în această direcție devastator dovedindu-se genul de idealism filosofic asociabil poeziei lui Nichita Stănescu (1965 – 1969: *Dreptul la timp, 11 elegii, Roșu vertical, Oul și sfera, Necuvintele*), care a dat o lovitură copleșitoare și limbii de lemn, nu doar celei politice, ci și aceleia poetice; și tot astfel a fost și romanul lui Nicolae Breban *Bunavestire* (1977), care a adus în prim-plan un existențialism de factură nietzschean-kierkegaardiană, contribuind, de asemenea, pe palierul stilului, la o dizlocare similară a vorbirii kitsch, lemnoase, standardizate și a dinamitării limbii române curente prin decalcuri rebarbative, profund sarcastice, din limbile de circulație europeană.

Note:

1. Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești, Ed. Paralela 45, 2008, p. 890.
2. Monica Lovinescu, „*Carnetele lui Camus*”, în *op. cit.*, p. 41. Text datat 9 ianuarie 1965.
3. Ibidem.
4. Lor li se mai pot adăuga și alți câțiva: generalul Ion Eremia, cu romanul *Gulliver în țara minciunilor* (scris între 1956 – 1958), care a fost arestat în 1958, iar un an mai târziu era condamnat la 25 de ani de muncă silnică pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale prin agitație” și alți 14 ani de temniță grea pentru „complotare la tentativa crimei de trădare de patrie”. N. Steinhardt și-a scris memoriile de închisoare la începutul anilor 1970, sub titlul de *Jurnalul fericirii*, dar versiunea de circa 570 p. i-a fost confiscată de Securitate în 1972, fiindu-i restituită în 1975. Între timp el a refăcut cartea, a doua versiune fiind de circa 760 p. Și aceasta i-a fost confiscată în 1984 de poliția politică. A circulat în samizdat și a fost difuzată la *Europa liberă* în anii 1988 – 1989. Belu Zilber, *Monarhia de drept dialectic*, scrisă după eliberarea lui din temniță (1964), subtilizată de Securitate în 1970 din casa lui, a apărut în 1991. Constantin Dumitrescu a scris eseul despre *Cetatea totală – Comunismul despuiat de legende*, editat la Paris, în 1980, în traducerea lui Șerban Cristovici, cu o prefață de Paul Goma, difuzat în anii 1980 la postul de radio *Europa liberă* și apărut în țară abia în 1992.
5. Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Pitești, Ed. Paralela 45, 2008, p. 890.
6. Ibidem, pp. 890-891.
7. Ibidem, p. 891.
8. Ibidem.
9. Ibidem.
10. Ibidem.

Zbor în neant

Desenul critic

Olimpiu NUȘFELEAN

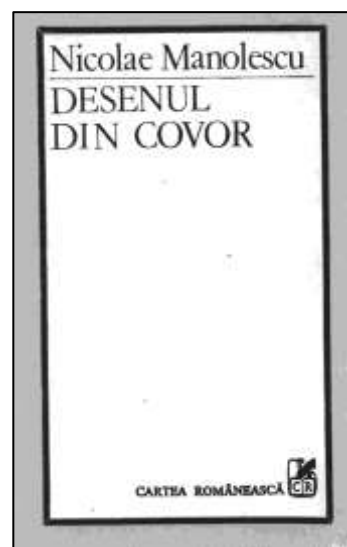
În configurațiile sale cele mai convingătoare, critica literară este și ea un *desen*, care reprezintă (literar) figurile și „peisajele” unei opere literare ce evoluează în chiar fețele schimbătoare ale unei opere de creație, demersul consumându-se între artă și tehnică, între invenție și convenție, urmărindu-se ornamentele unei țesături ce-și dezvăluie treptat prezența și... prestația, ascunzându-se, în același timp, în alte și alte văluri. Ca orice artă – a scrisului – critica literară este și ea o operă de construcție mai ales în sensul necesității de a planta piloni care să susțină un drum ce înaintează în necunoscut. Chiar așa, căci, dacă o operă de creație pune în „mișcare” potențialități imprezvizibile, critica literară trebuie să-și asume și ea o parte din condiția precarității descifrării semnelor, dar și din riscul sensurilor inopinate. În cele din urmă, critica literară este o reconfigurare a „desenului din covor”, pe care încearcă să-l citească și să-l tălmăcească, într-un limbaj poate mai direct, dar nu mai puțin expresiv, care are și el nevoie de o „decodare” specifică, un limbaj la care se ajunge prin lecturi, disponibilități, manifestări ale spiritului (critic?), o anume știință a abordării... realității. E vorba de un desen secund. Un desen care anunță și ordonează marele edificiu. Nu e nevoie neapărat de elaborarea unor manifeste sau programe. Insinuarea în edificiu se face prin acțiunile de triere a „materialului”, asigurarea calității și, de ce nu?, a ordinii morale a scrisului... Și prin altele, mai multe... O morală care nu îngrădește nici o libertate de mișcare.

Specificul scrisului critic este dat de această continuă descifrare a desenului din covor, interpretare pe care trebuie să o ducă nu sub semnul hazardului, ci spre un anumit

loc, spre o anumită țintă. Multe povești s-au consumat – și se vor mai consuma – în stabilirea „țintelor critice”, care trebuie să fie, desigur, ale operei, dar și ale „orgoliului” critic, ale demersului critic, interesat să edifice și un discurs „propriu”, care, într-o anumită măsură, să funcționeze de sine stătător. De aici s-ar putea desprinde multe căi de discuție, dar nu ne hazardăm

pe acestea. Într-un basm publicitar, un calif din Bagdad este nemulțumit de faptul că propriul covor fermecat comite năstrușnicii și-l duce noaptea mereu la o altă cadînă decât la cea pe care voia el s-o cerceteze, fapt ce-l determină să solicite serviciile unui meșter care să-i regleze

zborul. Aici apare problema: spre ce cadînă te duce covorul cu care călătorești prin spațiile ficțiunii și cum confirmi autenticitatea zborului? Temeritatea actului critic constă în faptul că un critic literar descifrează el desenul din covor, ținând cont de tot felul de aspecte specifice – literaturii, societății etc. –, dar, în timp ce urmărește desenul, trebuie să conștientizeze faptul că acest covor este „fermecat”, că acesta zboară prin imprezvizibil, că lasă în urmă lumi pentru a regăsi alte lumi, menținându-se mereu în suspensie, dar conținând pe siguranța zborului. Nici o operă literară demnă de atenție nu se va opri vreodată în loc, într-un anumit cantonament critic.

Spun acestea și mă gândesc la prestigioasa operă de critic și istoric literar a Domnului Nicolae Manolescu. Încă de la debutul critic din *Contemporanul* (1962), continuând cu cronică literară din *România literară* (20 de ani) și apoi cu numeroasele cărți, Nicolae Manolescu s-a impus, după cum se știe, drept una dintre instituțiile criticii literare românești. A contribuit decisiv la conturarea canonului epocii și a eludat ierarhiile oficiale. Și-a pus semnătura pe o epocă de avînt a literaturii, atîta vreme cît, după cum mărturisește într-o carte de convorbiri, „Semnătura reprezintă un factor constitutiv în cultura modernă, diferențiind-o de folclor”. A trebuit să facă față mai multor provocări, dar două mi se par teribile. A trebuit să regîndească perspectiva critică și fundamentele estetice pe care își edifică lucrarea critică. A crescut – critic – rezolvînd această chestiune. Demersul nu era simplu în situația în care opera trebuia raportată la contextul care a dat-o, iar acest context își afirma continuu o poziție ingrată. O totalitate compusă din fiecare carte apărută în lume/societate ce trebuia mereu configurată, translatată, „metaforizată”, semantizată într-un „caiet” aparte. Temerar, criticul nu ocolește realitatea, dar depune un efort în plus să evidențieze date submersibile. Oricum am privi lucrurile, trebuie să recunoaștem că era altceva decît a evolua într-un univers cultural „sănătos”.

Și apoi vine întrebarea legată de condiția (funciară? a) criticului român. Oricît de bun și de intuitiv ar fi, de dispus în promovarea marilor opere, covorul pe care plutește și al cărui desen îl descifrează continuu, acest covor nu are șanse de a poposi în sala unde se acordă Premiul Nobel. Desigur că, făcînd această trimitere, metaforizez, deoarece nu este vorba ca o literatură să aibă ca (unic) scop adjudecarea unui premiu, fie el

și internațional și atît de rîvnit. Dar mă gândesc că, oricît de bun ar fi, un critic literar trebuie să trăiască o condiție totuși precară pronunțîndu-se asupra unor opere care nu cuceresc mapamondul. Aș vrea să-l întreb, cîndva, pe Domnul Manolescu ce crede despre o asemenea situație... În chiar aceste condiții derulîndu-se, nu cred că demersul Domniei Sale, ca și al altor critici, este mai puțin important, dar situația trezește totuși niște semne de întrebare, pe care trebuie să le semnalăm.

Evident că lucrurile nu ies perfecte. Între intențiile autorului și rezultate pot să apară neconcordanțe. Înainte de a merge mai departe, trebuie să recunoaștem că intențiile autorului nu pot fi cunoscute ușor. Și nici nu cred că au importanță în receptarea operei. Contează ce a ieșit din amestecul de fire și noduri al covorului. Ce a ieșit pe partea vizibilă. În același timp, criticul știe – sau trebuie să știe – că, în elaborarea demersului critic, nu este singur. Critica este o operă de autor, dar și una de receptare „asociată”, de desfacere a operei din țesătura care a produs-o și recontextualizare în orizontul critic. Nicolae Manolescu a avut privilegiul ordonării, prin propria operă critică, a contextului de receptare a literaturii noastre. Monumentala sa *Istorie* nu face decît să confirme o asemenea situație.

Și încă un lucru: prin activitatea de comentator (critic) al realității în care trăiește, Acad. Nicolae Manolescu a demonstrat că scriitorul – văzut, de noi, generic – nu este un ins rupt de lume, ascuns în turnul de fildeș al cărților. Știe să citească foarte clar contextul socio-politic în care se mișcă. Îi urmărește atent variabilele și-i definește convingător valorile. Proiectele literare pe care le inițiază sau în care devine un ferment (activ...) îi întregesc portretul.

Ani de liceu cu domnul Nicolae Manolescu

Mircea MOȚ

Anii erau '60, mai bine zis trecuse binișor de jumătatea lor, și la liceul meu de pe valea Crișului Alb, Liceul Teoretic din Sebiș, o spun cu mândrie, să se știe, se pare, cum spunea silișteanul, că timpul și, mai ales, profesorii aveau o nesfârșită răbdare cu elevii. Viața se scurgea liniștit, vremurile se mai înmuiaseră, și noi îi „studiam” pe Eminescu și pe Titu Maiorescu (dar și pe Gherea, care ieșea cam șifonat prin comparație cu junimistul), pe Arghezi, pe Lucian Blaga și pe Ion Barbu (cu multe ore la dispoziție). E drept, nu-l citeam atunci pe Nietzsche, dar de un domn Martin Heidegger tot auziserăm, ba chiar citeam prin reviste fragmente ale filosofului, citate de autorii articolelor. Cumpăram revistele literare de la chioșcul de ziare de lângă Casa de Cultură și le citeam pe nerăsuflăte. În *Familia* citeam articolele domnului Grigurcu, savurând „spectacolul” textului, cumpăram și citeam (nu în întregime) *Contemporanul*, fiindcă revista se bucura de respectul profesorilor noștri. Îmi aduc aminte că atunci când am publicat o poezie în ziarul județean, directorul liceului, bunul domn Avram Dârlea, m-a felicitat și nu mi-a urât să ajung cât Beniuc de mare (de, era din Sebișul nostru), ci să ajung să public în *Contemporanul*: „Să dea Dumnezeu (chiar așa, l-a invocat pe Dumnezeu în vremi de dictatură!), să dea Dumnezeu să te citească în *Contemporanul*!”. Nu m-a citit în *Contemporanul* fiindcă m-am lecut de boala poeziei. „Sorescianizam” ca mulți alții de vârsta mea și am înțeles că scriam poezie pur și simplu din plăcerea cititorului care eram. Ce reviste mai citeam? *Gazeta literară*, ce va deveni *România literară*, apoi *Ramuri*, *Tribuna* (care mă familiariza cu viitorii mei profesori de la Cluj) și, din când în când, *Orizontul* bănățean. Revista *Familia* o citeam și pentru că în coloanele ei publica poezie

profesorul nostru Ion Mărgineanu, care conducea un cenacul al liceului și care înființase revista *Doina Crișului*, multiplicată cu un șapirograf cine știe de unde găsit!

Revista *Contemporanul* o citeam în primul rând pentru cronicile lui Nicolae Manolescu, cronici în care într-adevăr „se întâmpla” ceva, criticul scria clar și eu, ca elev, putea să-mi dau seama dacă o carte este valoroasă ori nu. Dacă Nicolae Manolescu aprecia volumul, îl cumpăram de la librăria din fața liceului și-l citeam în liniște. Pe vremea aceea criticii la „modă” erau Dumitru Micu și Ov. S. Crohmălniceanu, cu a sa literatură din perioada interbelică, din care învățau cei ce se pregăteau pentru filologie. Eu și bunul meu coleg Dan Damaschin, autentic și valoros poet de astăzi, îl citeam în primul rând pe Nicolae Manolescu. La o teză am încercat chiar să-l imit, scriind detașat despre nu știu care scriitor, ca și cum tocmai ar fi debutat în colecția *Luceafărul* a Editurii Tineretului.

Apoi am descoperit în librăria doamnei Bâdea volumul lui Nicolae Manolescu, *Lecturi infidele*. O carte elegantă, cu un format aparte, care costa nici mai mult, nici mai puțin de 5 lei și 75 de bani. Nu aveam „atăția” bani la mine, așa că am dat fuga până acasă, cu toate că doamna Bâdea mi-a promis că-mi reține cartea. Mă temeam însă ca nu cumva domnul Onica, profesorul (cuvântul „profu” nu se inventase) meu de

limba română să treacă înaintea mea pe la
bibliotecă și să rămân fără lecturile
manolesciene. Așa că am fugit până acasă,
fugind în același timp și de la ora de chimie
predată de buna mea dirigintă, obiect care,
grație structurii mele sufletești, a rămas
pentru mine o *enigmă nesplicată*. M-am întors
la liceu triumfător, după o oră (și după ora de
chimie), privindu-i triumfător pe colegii de la
secția real, cu culegerile lor de probleme cu
tot, din care rezolvau ambițios îndrumați de
domnii Miron Trif și Petru Hord.

A doua zi aveam teză, cred că tocmai la chimie, și, cum nu eram deloc fidel obiectului, mi-am rezervat după-amiaza lecturii *Lecturilor infidele*. Am citit cartea cu creionul în mână (creion Hardtmuth KOH-I-NOR 1500 2B), așa cum ne sfătuisese domnul profesor Ion Onica. Firește, mă interesa „spectacolul cri-

subliniat (cu mențiunea „important”) mă face să cred că am fost aproape de esența volumului: „Dar critica presupune în egală măsură infidelitatea față de lecturile anterioare. Nu poți iubi cu adevărat o femeie dacă n-ai uitat imaginea celorlalte: nemaifiind niciodată la prima iubire, ești de fiecare dată ca la cea dintâi. Critica e condiționată de infidelitatea lecturii, este, cu alte cuvinte, o lectură infidelă. O lectură care nu urmărește să explice opera – cum se poate explica o existență? –, dar s-o «justifice». Criticul convoacă toate

elementele care fac posibilă opera. În aceasta constă sensul creator al demersului critic”.

În anul următor, de la aceeași librărie mi-am cumpărat a doua carte a lui Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*. Am intrat în librărie dorind să aflu ce autori au mai apărut în amintita colecție *Luceafărul*. În timpul liceului mi-am cumpărat din această colecție volumul Ilenei Mălăncioiu, *Păsărea tăiată*, volum pe care-l citeam și-l reciteam cu o plăcere imensă. Am împrumutat volumul cuiva, nu spun cine, persoană importantă, căruia de asemenea i-a plăcut atât de mult volumul încât mi l-a „pierdut”. Norocul meu a fost că acum vreo doi ani, doamna Ileana Mălăncioiu mi-a oferit cu dedicație un exemplar din admirabilul volum de debut.

Deschid o paranteză. Peste câteva decenii, la Biblioteca Județeană George Barițiu din Brașov a avut loc lansarea celor trei volume ce alcătuiesc „lista lui Manolescu”, publicate la *Editura Aula* a regretatului Alexandru Mușina. Coadă mare la autografe! Pe lângă volumele proaspăt apărute eu m-am prezentat la masa unde criticul dădea autografe și cu volumele cumpărate în timpul liceului (și citite tot atunci, pe bune!). Văzându-le în ediția princeps, criticul a zâmbit și mi-a spus (sper că memoria mi-a rămas fidelă): „Uite ce cărți publicam atunci”. Mi-a scris câteva rânduri pe *Lecturi infidele*: „Domnului Mircea Moț, după treizeci de ani!” Am impresia că am săvârșit o impietate față de adolescentul de odinioară și, în gând, întorc autograful spre el, spre elevul de liceu. Închid prima paranteză!

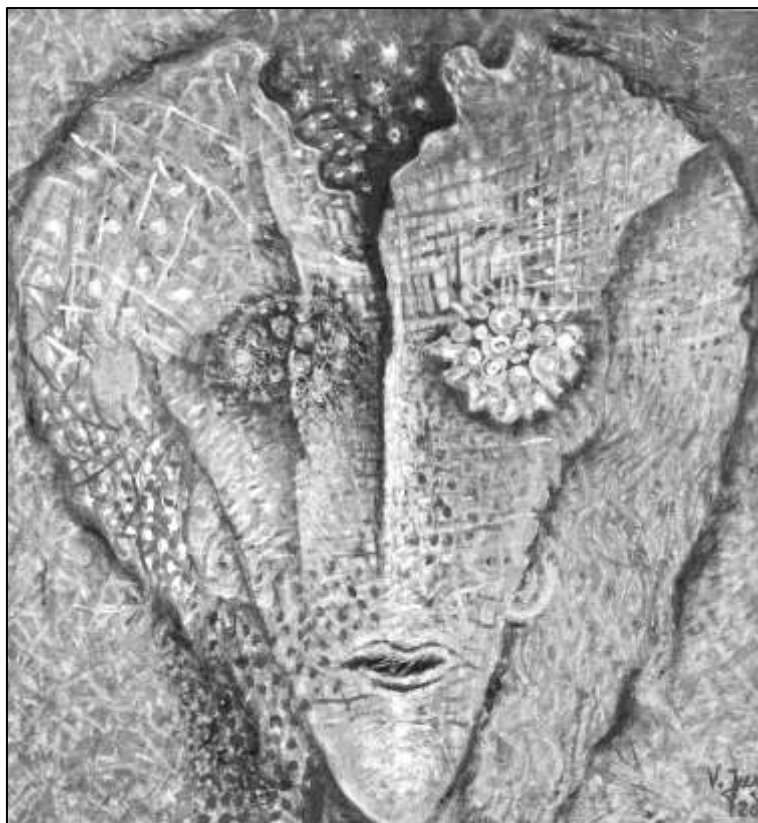
În ultimul an de liceu, clasându-mă pe primul loc la olimpiada județeană de limba și literatura română, am participat la etapa națională a concursului, care pe vremea aceea se ținea la București. Simplă coincidență: din liceul meu a participat la olimpiada de chimie, călătorind cu mine, buna mea colegă Mariana Demetrescu, ea însăși autoarea unor sensibile eseuri, care a avut delicatețea să nu pome-nească în prezența mea de valențe, polimeri și alte treburi chimice.

Subiectul a fost *Direcții și tendințe în poezia contemporană*, sau pe aproape. Dacă-i contemporană, poezia, contemporană să fie, mi-am zis și am început să scriu cu stiloul

făcut cadou de tatăl meu, un *Hero* cu peniță de aur (e drept de 12 K). Am lăsat-o mai domol cu Arghezi, Bacovia, Barbu și Blaga și m-am ambiționat (cu orgoliul adolescentului), să stabilesc direcții și tendințe chiar în poezia care se scria lângă noi. Am scris despre Nichita Stănescu și elegiile sale în număr impar, despre Ioan Alexandru (pe atunci Ion), despre Cezar Baltag, despre Ilie Constantin, firește nu-l puteam uita nici pe Sorescu, dar nici pe Ion Gheorghe, citând copios din *Zoosofia și Nopti cu lună pe Oceanul Atlantic*. Trăgeam cu ochiul la fișele din Nicolae Manolescu întipărite în memoria mea, scriam de zor și citam din poezii citite și recitate. Și a fost festivitatea de premiere! Am primit și eu un premiu, nu cel mare, dar asta contează mai puțin. Priveam masa prezidiului, erau acolo reprezentanți ai ministerului, un fost olimpic, profesori de la universitatea bucureșteană și profesori de liceu. Nicolae Manolescu nu era! Și doar subiectul fusese tocmai despre poezia contemporană!

Îmi permit să deschid a doua paranteză. Pe la sfârșitul anilor 90, editura Paralela 45 (de care eram legat sufletește) a publicat un util (cel puțin așa zicea lumea) compendiu pentru examenul de bacalaureat. Autori și coordonatori: Nicolae Manolescu, Gheorghe Crăciun, Florin Șindrilaru și, cu voia dumneavoastră, vorba cuiva, Mircea Moț. Am fost felicitat și simțeam de ce: am fost trecut pe copertă, ca profesor din Brașov, alături de Nicolae Manolescu. După un timp am început să le spun celor ce-mi întindeau mâna: „E, de când voia domnul Nicolae Manolescu să scrie o carte împreună cu mine!” Închid cea de-a doua paranteză!

În anii mei de tot tineri, Nicolae Manolescu nu era Președinte, nu era academician, profesorii mei nu știau să dea 2 și 3, dar erau convinși că elevul vine la școală nu pentru a fi ascultat, ci pentru a fi învățat. Și în Sebișul meu (și al lui Mihai Beniuc), chiar peste drum de liceu, era librăria doamnei Bâdea, chiar era, *dovezi nu am, dar îmi aduc aminte*.

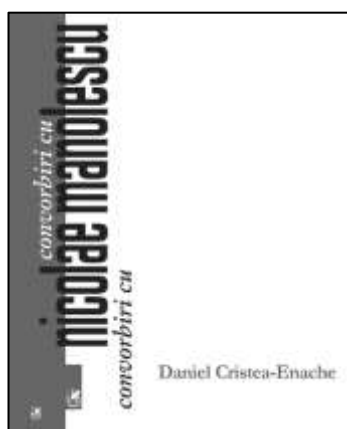

Oglinda nopții

Nicolae Manolescu, dialog neconvențional

Menuț MAXIMINIAN

Cine ar fi crezut că anul acesta președintele Uniunii Scriitorilor din România, Nicolae Manolescu, va marca cel de-al optulea deceniu de viață? Proiectele pe care le are, energia de care dispune în întâlnirile cu scriitorii din țară, dar și cu cititorii revistei *România literară* ni-l descoperă pe aca-

demicianul, istoricul și criticul literar ca un om pentru care literatura pare să fie ca o „baterie” de regenerare. L-am întâlnit de câteva ori la evenimentele literare din Transilvania, cu precădere la cele din Bistrița, unde l-am desco-

perit pe Nicolae Manolescu și dincolo de numele așezat pe cărți de istorie literară, pe care l-am „cunoscut” pentru prima dată din manualele școlare.

Spirit civic, apărător al literaturii de calitate, implicat în proiecte menite să promoveze cultura și să apropie mai mult oamenii de modelele adevărate, Nicolae Manolescu a știut să-și construiască un nume care va rămâne marcant pentru literatura noastră. Acuzat de unii, de multe ori pe nedrept, în ceea ce privește modul în care conduce Uniunea Scriitorilor, Nicolae Manolescu și-a văzut de drumul lui, dovedind faptul că este un bun manager, apreciat de colegii de breaslă care l-au și votat la ultimele alegeri ca președinte pentru un nou mandat. Trebuie să recunoaștem că, împreună cu echipa lui, Nicolae Manolescu a reușit să realizeze multe proiecte importante pentru literatura noastră, concretizate în evenimente editoriale, întâlniri, acordarea de premii, colocvii sau gale literare, traduceri menite să

revigoreze și să aducă în prim plan literatura română la nivel internațional.

Despre viața, opera și frământările lui Nicolae Manolescu găsim multe răspunsuri la întrebările adresate de Daniel Cristea-Enache, cel pe care îl numește moștenitorul într-ale criticii literare și care este directorul de imagine al Uniunii Scriitorilor din România, în volumul *Convorbiri cu Nicolae Manolescu*, Editura Cartea Românească, 2017. Daniel Cristea-Enache nu este la prima carte de dialoguri. De-a lungul vremii a publicat cărți de dialog cu personalități precum: Ileana Mălăncioiu, Octavian Paler, Dan C. Mihăilescu, Humanitas, Paul Cornea.

Pe coperta a patra citim aserțiunea lui Nicolae Manolescu: „Viața mea, ca atare, nu mi s-a părut niciodată a prezenta un interes în sine. A fost viața unei întregi generații. Cu părți de umbră, respectiv de lumină, mai mari sau mai mici. Poate doar cărțile să fi făcut diferența.” Cum arată atelierul lui de creație în care scriitorul își scrie opera, aflăm din destăinuirile din carte: „Nostalgia *tăbliței* de culoare neagră, din același material cu al tablei de școală (pe cale de dispariție ea însăși), pe care am scris în primele două clase primare, cu o cretă ca un bețigaș, n-o am. În ce mă privește, am renunțat repede la stilou, chiar și când am putut să-mi procur un Mont Blanc sau altul de marcă. Prima formă a cărții o scriam cu pix albastru, iar forma finală, cu pix negru. Păstrez manuscrisele în două culori ale câtorva din cărțile mele. Poate și fiindcă nu se găsea decât cerneală albastră, am preferat pixul. Motivul pentru care procedam așa este următorul: mă obligam să scriu de două ori, fără a transpune niciun pasaj dintr-o versiune într-alta! Îți dai seama că, din comoditate, eram deseori tentat să trișez. Așa că până și citatele le scriam din nou. În prezent, scriu pe laptop. Am învățat să-l

manevrez în limite raționale: să-l deschid, să intru în Word, să salvez, să scriu și să expediez. Îmi place că pot corecta fără ștersături și că pot interverti pasajele (ceea ce fac chiar în clipa asta!). Cum nu cred să fi fost vreodată un om modern, am devenit peste noapte unul postmodern. Postmodernitatea mea e însă una bine temperată. Nu mă întreba dacă navighez, parcă așa se spune, pe internet sau dacă mă informez de pe Wikipedia! Răspunsul, la care cred că te aștepți, este: nu, Doamne ferește!”

În ceea ce privește soarta revistelor literare tipărite și a presei print în mod special, la care spune că se va reveni, criticul literar mărturisește: „Sper să nu fie cazul să fac o criză de nostalgie după invenția lui Gutenberg. Ar fi groaznic să fiu obligat să trăiesc în altă eră. Ziarul sau cartea pe suport electronic nu le pot înlocui la nesfârșit pe cele de pe hârtie: rolul lor în comunicare și în societate este cu totul altul. Diferența se vede deja în SUA, unde cotidiene trecute pe internet revin pe hârtie. Internetul se va specializa în ceea ce reprezintă modul lui esențial de existență: acumularea și transmiterea de informații. Ceea ce rămâne de resortul tiparului este transformarea informației în cunoștință. Tiparul are ceva care lipsește internetului: ciurul. Un set de criterii, adică, de cernere a informației, altfel spus, spirit critic. Și, implicit, un *background* cultural, acea memorie culturală a omenirii fără de care n-ar exista principii, valori, nici o măsură a tuturor lucrurilor care contează pentru specia noastră de mamifere”. Despre greutatea cuvântului, răbdare, „forțarea” unora de a intra în literatură pe nedrept, uitând de ușa din față, moralitate, regimuri politice, democrație, ce înseamnă să fii naționalist și să ai spirit civic, despre realitatea mediatică, școala românească de azi și, dincolo de toate, despre ce poate face un critic prin exprimarea poziției sale aflăm citind această carte care este structurată în cele 400 de pagini, pe 88 de teme.

Un dialog ce s-a întins pe o perioadă mai lungă, inițiatorul întrebărilor cunoscând foarte bine personalitatea celui intervievat, astfel încât lectura este una plăcută și, dincolo

de multitudinea de date pe care le afli, te face să te împrietenești cu personajul principal.

Manolescu spune că, deși a trecut prin mai multe epoci, nu prea a avut probleme cu cenzura: „Cu cărțile am avut puține dificultăți la cenzură. Titliul *Utopia cărții* n-a putut apărea decât pe coperta interioară a monografiei despre Sadoveanu. Dintr-un volum de *Teme* mi s-a scos un articol despre *Cronică de familie*. Și cam atât. Nu e așa că nu e cazul să mă plâng de cenzură? Repet: nu vorbesc în numele altora, mai pățiți, poate... Disocierea esteticului de politic se poate face în mai multe feluri, din cauze și în scopuri variate. S-a și făcut, de fapt, și nu o dată. Nu e doar o ipoteză teoretică... Maiorescu și criticii generațiilor maioresciene din secolul XX n-aveau nevoie de niciun cod. În definitiv, de un cod este vorba. Noi aveam. Interesant este că acest cod nu era propriu-vorbind unul greu sau imposibil de descifrat. Cenzura îl cunoștea foarte bine, dar închidea un ochi. Era așa-zicând complice. Cenzura era chioară, nu oarbă, făcea pe proasta. Tot satul de odinioară știa că țăranul ascunde cheia de la poartă sub o piatră. Codul nostru nu era unul secret. Nu era nevoie ca cenzorul să fie un hacker priceput, își dădea seama că nu era vorba doar de estetic, dar prefera să lase lucrurile în voia lor”.

Ce bine ar fi dacă și azi tinerii critici ar avea respect față de generațiile înaintate, față de cei care au structurat o grilă a literaturii până la ei. Iată ce spune Manolescu despre cei dinaintea lui: „am învățat multe de la criticii interbelici, de la Pompiliu Constantinescu, mort în 1945, de la Perpessicius, pe care nu l-am cunoscut personal, ca și de la cei menționați mai înainte. Rezumând: am făcut din întoarcerea la Maiorescu o prioritate contra sociologismului-vulgar gherist; am deprins de la ei importanța esteticului, din care ne-am făcut un principiu de politică culturală; am înțeles repede că numai raționalitatea, bazată pe bun-simț, poate fi opusă cu succes fantasmagoricei ideologii comuniste; ne-am făcut din europenism un stindard, contra derivelor protocroniste și naționaliste”

Și pentru că suntem la un moment al confesiunilor, nu lipsesc nici detaliile legate de familie și de momentele de sărbătoare pe care fiecare dintre noi le petrecem împreună cu cei dragi, însă pentru Manolescu a fost altfel. „Nu-mi face nicio plăcere să spun, dar n-am cunoscut decât în prima copilărie ceea ce se cheamă bucuria sărbătorilor. Aveam patru ani când un frate al mamei mele, întors de pe frontul de Est, ne-a adus prima ciocolată adevărată, din aceea care era distribuită ofițerilor germani și, se vede, și români. Era ditamai calupul, pe care unchiul meu l-a decupat meticulos în felii, cu un cuțit de bucătărie al bunicii... Am descoperit că nu posed nicio fotografie cu mine sau cu familia mea din anii războiului și până la maturitate, cu excepția celor de diplomă... Tot așa și cu jucăriile. În iarna lui 1943-1944, am primit un trenuleț electric, cadou de Crăciun, împreună cu alte jucării de care nu-mi aduc aminte. La sărăcia cronică din anii 1950-1960 și, încă o dată, din anii 1981-1989, s-a adăugat starea noastră de spirit, care numai favorabilă cadourilor nu era... Nu vreau totuși să se înțeleagă că n-au existat și sărbători fericite. Au existat, dar ca excepție de la regulă”.

Impresionante sunt paginile despre copiii lui Nicolae Manolescu, Andrei – redactor șef adjunct la *Dilema Veche* și Ana, ce are cu 37 de ani mai puțin decât Andrei: „Are, ca și maică-sa, bosa limbilor: urmând de la început școala în Franța, vorbește franceza ca o nativă, tot așa cum vorbește germana (de trei ani este elevă la College Voltaire din Berlin), nu departe aflându-se engleza, pe care o studiază de ani buni, ca toată generația ei, și, mai de curând, spaniola, pentru care a avut o chemare inexplicabilă și pe care o stăpânește, după numai câteva luni, ca și cum ar cunoaște-o dintotdeauna, spre uimirea profesoarei ei, căreia nu-i vine a crede că nu știa boabă când a început lecțiile. Ana e un copil foarte bun, în tradiția familiei. Încerc să mă bucur de fiica mea cât pot, în ideea că nu se știe dacă voi trăi destul ca s-o văd pe deplin realizată și la casa ei.”

Se află criticul literar într-un dialog permanent cu Divinitatea sau, din contră? „În ce mă privește, nu, nu cred în Dumnezeu. Îl

invoc și îi scriu numele cu majusculă din respect față de miliardele de credincioși de pe pământ. Asta nu înseamnă că nu-mi este uneori, tot mai des cu vârsta, frică de El. Doar că identific în El destinul, soarta, fatalitatea, norocul, neșansa și tot ceea ce mă condiționează ca ființă umană de natura care mi-a dat naștere. Cred în miracolul vieții înseși. A mea, ca și a tuturor viețuitoarelor. A copacilor care înverzesc primăvara și își scutură frunzele toamna. A animalelor care au grija puilor pe care i-au născut. A tot ce mișcă-n lumea asta. Dumnezeu în care cred, acesta este. Lui mă închin ceas de ceas, lui, marelui mister care este universul.” „Cei care, ca mine și ca mulți, mulți alții, l-am provocat pe Dumnezeu sau nici măcar n-am avut ambiția a-l pune la încercare, nu putem pretinde că suntem altceva decât simpli oameni. Mai mult sau mai puțin dotați pentru treaba la care ne-am înhamat... I-am auzit și eu pe unii pe alții susținând că sunt un critic literar cu puteri demiurgice. Nici vorbă! Dincolo de talent, vrei să-ți spun ce cred eu că îl face criticul adevărat? Altfel spus, în ce constă puterea lui reală? Criticul adevărat n-are tată, n-are mamă, n-are copii și, cu atât mai puțin, rude de gradul doi sau prieteni. Singura lui obligație este față de ce socotește că trebuie spus despre operele pe care le comentează. Este o obligație care ține de morala profesiei de critic... Cum Dumnezeu nu bate cu bățul, iată-mă la bătrânețe președintele obștei scriitoricești. Nu pot să spun că-mi priește. Dar încerc să nu amestec planurile... pentru președinte nu există deosebire între membrii Uniunii, îi tratez pe toți la fel, dar că, în ochii criticului și istoricului literar, această omogenitate se spulberă, ceea ce contează fiind exclusiv valoarea operei”, adaugă Manolescu.

Într-o lume în care avem multe vipuri de carton, iar elitele țării se „ascund” în spatele unui nume așezat pe o carte (nerăsfoită de generațiile actuale), neieșind în cetate pentru a lua atitudine, pentru că de multe ori ar fi luate în derâdere și nu ar mai fi ascultate, Nicolae Manolescu renegă statutul lui de vedetă: „M-a ferit Dumnezeu. Eu îmi fac treaba și nimic mai mult. Dar nici decât atât! Am mai spus-o:

fiind leneș din fire, m-a salvat de a scrie două, trei articole pe săptămână (...) De ce nu sunt la noi dezbateri, pe orice temă, ca în Franța? Pur și simplu, fiindcă nu are cine să participe în astfel de dezbateri, mai cu seamă dacă ne referim la dezbaterile politice. Nivelul iq al politicienilor nu sare de genunchiul broaștei. Câți școliți vor fi fiind în parlament? Cei mai mulți sunt absolvenți ai universităților particulare, fabrici de diplome și de plagiate”.

Despre volumul lui Daniel Cristea Enache de convorbiri cu Nicolae Manolescu s-au exprimat deja numeroase voci critice. Rețin, ca o opinie de sinteză, afirmația lui Ovidiu Pecican din revista *Arca*: „Aflat pe

culmile unei vârste venerabile, dar deloc retractile, magistrul criticii literare de actualitate (și șeful breslei literaților din România) vorbește fără inhibiții și precauții despre o multitudine de chestiuni legate de viața personală, de raporturile cu obștea, de rosturile literaturii astăzi și nu în ultimul rând despre experiențele din vremea dogmatismului și a tiraniei”.

Cu o viață în care nu întotdeauna formulele au fost cele mai fericite, cu trăiri până la extremă, cu o carieră de universitar și de scriitor importantă în rândul personalităților noastre, Nicolae Manolescu este un reper al culturii române actuale.

Portret în oglinda viselor pierdute

Amurgul manuscriselor prin lentilele adolescenței

Alexandra MÂNZAT

Ce înseamnă o viață de om? Ei bine, pentru Nicolae Manolescu a fost o adevărată aventură literară, una căreia i s-a dedicat aproape toată viața. Nu numai că a revoluționat critica literară preluând „ștafeta” de la mentorul său, George Călinescu, dar a devenit și o voce puternică a literaturii române prin cronicile sale din revistele *România literară* sau *Contemporanul* și prin publicarea mai multor cărți, dintre

care cea mai importantă este *Istoria critică a literaturii române – 5 secole de literatură*, apărută la Editura Paralela 45, în 2008.

În 2018, Biblioteca Județeană George Coșbuc Bistrița-Năsăud publică, într-o ediție de lux, volumul *Amurgul manuscriselor*, album Nicolae Manolescu, la Editura Școala Ardeleană, din Cluj-Napoca, ediție îngrijită de poetul Ioan Pinte, directorul Bibliotecii. *Amurgul manuscriselor*, prin felul cum este alcătuită cartea, ilustrează parcursul literar al cronicarului încă din primii ani de activitate, tumultuoși, și până la onoarea cu care încununează Biblioteca Județeană George Coșbuc, Bistrița-Năsăud: manuscrisele criticului Nicolae Manolescu au fost donate bibliotecii bistrițene, spre surprinderea și bucuria poetului și preotului Ioan Pinte și a înfocaților după literatură, acestea putând fi văzute în sala care poartă chiar numele președintelui Uniunii Scriitorilor din România, ales de mai multe ori pentru a conduce breasla scriitoricească pe un drum cât mai bun. Astfel, în scrisoarea pe care Nicolae Manolescu i-a adresat-o domnului Pinte și

care deschide *Amurgul manuscriselor*, criticul exprimă, în cel mai sincer mod, familiaritatea resimțită în urma participării la un eveniment găzduit de Biblioteca Județeană George Coșbuc, acest fapt determinând decizia acestuia de a-și lăsa manuscrisele în siguranță în sânul instituției. „După câteva ore petrecute în atmosfera ei unică, m-am decis să-mi donez manuscrisele (nu mai țineam minte câte aveam și nici măcar unde se aflau) minunatei instituții. Acum ele sunt pe mâine bune. Iar eu stau liniștit că nu se vor pierde, cel puțin pe durata existenței Bibliotecii bistrițene, care e, în orice caz, mai lungă decât existența noastră.”, mărturisește Domnia Sa în scrisoarea prin care își manifestă admirația față de instituție.

Frumusețea acestei cărți constă nu numai în prezentarea sintetică a muncii de o viață a domnului Manolescu, ci și în varietatea de fotografii expuse în ea, ca și în formula estetică inventivă – un colaj armonios de crâmpeie scrise, chipuri, coperte, lucrări de artă etc. Scriitorul și bibliotecarul David Dorian, graficianul care a avut grijă de acest aspect, s-a asigurat că va spune, prin construcția artistică a volumului, o poveste complementară cu cea mărturisită de cuvintele alese, o poveste dezvăluită chiar de mimica domnului Manolescu, care este surprins în preajma unor persoane importante din lumea literaturii, precum Alex Ștefănescu, Andrei Pleșu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, Irina Petraș, Marin Sorescu ș.a.

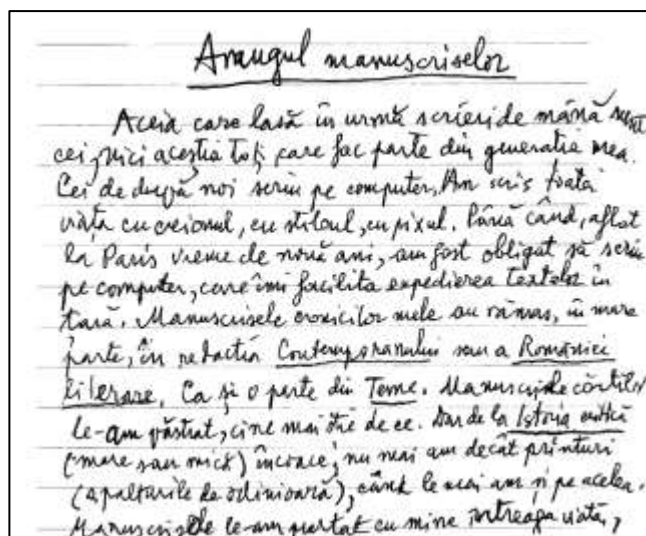
Acest album se încheie, printre altele, și cu fotografii ilustrând fragmente ale manuscriselor criticului și istoricului literar, pasaje marcate de corecturi, adăugiri și diferite nuanțe de culoare. Toate aceste detalii ale manuscriselor scot în evidență perfecționismul autorului lor și ingeniozitatea și precizia cu care aceste lucra. Scrisul de mână al autorului

este, de asemenea, prezentat în paralel cu varianta tipărită a acestuia, sugerând astfel munca de lungă durată și minuțioasă din spatele cărților publicate de acesta.

Povestea familiei sale este descrisă și prin imagini sugestive. Asemenea fotografii ne oferă o perspectivă a copilăriei autorului, prin prisma căreia putem înțelege atât suferințele sale, cât și momentele de încântare și de nostalgie. În aceste cazuri, o fotografie chiar face cât 1000 de cuvinte.

Revenirea lui Nicolae Manolescu la Bistrița, în această toamnă, cu prilejul Dezvelirii Statuii poetului George Coșbuc, în incinta Bibliotecii care poartă numele Poetului din Hordou, i-a impresionat pe oamenii literați și pe cei în curs de formare tocmai prin tactul, profesionalismul și blândețea cu care acesta a vorbit în cadrul mai multor evenimente. Calmul și argumentația discursurilor sale a binedispus publicul și, în același timp, a stârnit interesul pasionaților de la literatură, în special al elevilor de liceu. Fiind abordat de o mână dintre ei, domnul Manolescu le-a vorbit cu delicatețe, valorificând munca fiecăruia prin încurajări și dându-le încrederea necesară ca ei să îi calce pe urme în sfera literară. Ba mai mult, s-a purtat precum un gentleman cu tinerele creative, căroră le-a sărutat mâinile. Încântată, profesoara Ionela-Silvia Nușfelean, îndrumătoarea acestor tineri, le-a spus ulterior

liceenelor că „mâna sărutată de domnul Nicolae Manolescu va scrie mai bine”.

Om de o vastă cultură, om politic, critic și istoric literar de mare prestigiu, dar și un adolescent rebel când vine vorba de literatură, astfel l-aș descrie eu pe Nicolae Manolescu. Munca depusă de dânsul pentru a răzbi în acest mediu aprig și în continuă metamorfoză se regăsește în toate cele scrise de/ despre Domnia Sa, construind imaginea unui om excentric și, în același timp, dedicat pasiunilor sale. Chiar povestea sa atipică de familie îi susține personalitatea caracterizată cel mai bine prin cuvinte precum spontaneitate, curiozitate și curaj.

Păpușile Ioanei

Discursul Acad. Nicolae Manolescu la inaugurarea statuii lui George Coșbuc din Bistrița

Acad. Nicolae Manolescu, președintele Uniunii Scriitorilor din România, a participat, vineri 11 octombrie 2019, la inaugurarea statuii lui George Coșbuc de la Biblioteca Județeană George Coșbuc din Bistrița.

Cu această ocazie, Ioan Pinte, directorul bibliotecii, a vorbit despre Casa Colecțiilor și a Documentelor de Patrimoniu, care urmează să ia ființă în municipiu, menționând rolul primordial pe care l-a avut donația de manuscrise făcută de Nicolae Manolescu Bibliotecii Județene George Coșbuc Bistrița-Năsăud. „Spun că mulțumirea se cuvine în primul rând dlui academician Nicolae Manolescu, pentru că el deschide această nouă instituție prin donația manuscriselor sale către biblioteca județeană. Și domnia-sa nu și-a donat numai manuscrisele sale, ci a invitat și alți mari intelectuali, mari scriitori să aducă manuscrise, cărți rare, cărți din bibliotecile lor, aici la Biblioteca Județeană George Coșbuc. De aceea, îi suntem profund și veșnic recunoscători!” a spus Ioan Pinte.

ML

„Doamnelor și domnilor, bună ziua!

Vreau să spun înainte de orice că mă bucur foarte tare că la Bistrița au loc destul de des și evenimente culturale, pentru că de alt fel de evenimente avem parte mult mai des și prin multe locuri ale țării, dar, de evenimente culturale, mai rar. Aproape toată conducerea Uniunii Scriitorilor este aici, pentru o întâlnire cu cititorii din orașul dumneavoastră, astăzi la ora două, tot aici, la bibliotecă. Adevărul este că nu ne-a chemat nimeni să participăm la votul pentru moțiune, și-atunci am zis hai să ne ducem să facem o treabă serioasă la Bistrița. Părintele Ioan Pinte, poetul, colegul nostru, mă rog, mi-a făcut un elogiu pe care nu vreau să spun că îl merit sau nu-l merit, nu

Două discursuri

judic eu asta, dar vreau să vă spun că motivele mele, pentru care m-am gândit să-mi donez manuscrisele aici, îndemnându-i și pe alți colegi ai mei să o facă, pleacă de la părintele Ioan Pinte și de la bibliotecă. Când am venit prima dată și am văzut ce a făcut aici, mi-am zis uite că se poate! Și am aflat că există și oameni politici, cum e Radu Moldovan, și alții, pe care i-am cunoscut și îi revăd acum cu plăcere, care, între altele, au timp și găsesc și fonduri, că

asta-i marea noastră problemă, pentru a ridica asemenea monumente, statui, și a face ceva pentru George Coșbuc, de la moartea căruia anul trecut, după cum știți, au fost comemorați 100 de ani, ceea ce e un lucru care nu se întâmplă foarte des și în foarte multe locuri. Ce s-a întâmplat aici, în această clădire, am văzut-o, am vizitat-o, am văzut colecția, am văzut tot ce au și, m-am gândit, la urma urmelor, eu sînt, cred, ultima generație care mai are manuscrise. Mihai Zamfir, care e și el tot pe-aicea, de vîrsta mea, Balotă, Dumnezeu să-l odihnească, nu mai e printre noi, dar, întîmplător mi-au revenit mie, printr-un intermediar, multe din cărțile lui și cred că totalitatea manuscriselor, și mai sînt și alții, mai sînt și alte lucruri în depozitele bibliotecii, despre care nu pot să vorbesc, n-au trecut 50 de ani de la moartea autorilor și ele nu pot fi făcute publice, așa că sînt bine ascunse aici de părintele Ioan Pinte, de eventualii pretendenți la moștenire. Apar totdeauna ca lăcustele, pe neașteptate! Nu vă pot spune ce, dar e bine să știți că există și asemenea documente pe care, nu peste vreo 50, peste vreo 30 de ani, părinte, o să ne vedem..., eu o să fiu bine trecut de 100, dar asta nu contează..., da, am să încerc să vin și atunci...,

îmi trimiteți un cărucior, ceva... ha, ha, ha... da! Deci, faptul care m-a determinat să încep această..., să am această inițiativă, a fost lucrul extraordinar făcut aici! Absolut o minune!

Nu am văzut clădirea unde a stat Matei Eminescu la sfârșitul vieții lui, dar mi-a promis părintele că mi-o arată în fotografii... Luțea cu care s-a făcut, s-a produs mișcarea, arată că, pe lângă faptul că sunt oameni politici, oamenii politici mai au câteodată și cuvânt. Acum doi ani am avut promisiunea că se dă o nouă clădire, ea a fost dată, se lucrează..., asta-i bine. Am fost la Colibița, unde mi-a plăcut foarte mult și mi s-a spus că o să avem un drum extraordinar și l-am văzut, am fost aseară acolo și ne-am întors azi – s-a făcut și drumul. Deci, nu știu ce șanse au oamenii politici care se țin de cuvânt, că ăia care mint văd că au, pînă la un anumit punct, au șanse! După aia, lucrurile nu mai merg. Eu nu cred..., nu știu, din păcate, să mă ierte părintele Pinteș și sfinții părinți care au fost aici, eu nu cred în veșnicie, dar ăsta-i un mare avantaj, că, dacă am crede în veșnicie, ne-ar apuca panica foarte repede. Nu toate trebuie să fie veșnice, e bine să se mai termine unele din ele! S-o luăm de la început, asta e, începutul, o idee care m-a obsedat din tinerețe și una din primele mele cărți pe asta se baza, pe ideea că civilizația românească o ia mereu

de la-nceput de fiecare dată. Nu știu, pe la 30 de ani mi-a venit ideea și acum, la 80, mi se confirmă din plin!

M-am uitat la statuie, nu am văzut-o de departe, am văzut-o numai de aproape și ea trebuie privită și din perspectivă și nu am văzut semnătura artistului, nu am văzut eu bine?... Nu e semnată?... Tocmai vorbeam de manuscrise, manuscrisele ca patrimoniu și, cum să intre în patrimoniu, anonim?... Cum?, este semnată pe pălărie..., domnule, e culmea modestiei! Și e și pe partea din spate a pălăriei (rîde)... A, bun, m-am liniștit, poate intra în patrimoniu, da. Mulțumesc!”

(N. Manolescu)

Discursul D-lui Nicolae Manolescu la întâlnirea conducerii revistei *România literară* cu cititorii despre lista canonică

(Sala Gavril Scridon a BJ GC BN)

„Bună ziua, bun găsit a nu mai știu cîta oară la Bistrița! Colegul Gabriel Chifu, din scrupul științific, să zic așa, a precizat că noi ne-am inspirat dintr-o anchetă a revistei de la Cluj, *Steaua*. Tot din spirit științific aș zice și eu că ne-am inspirat dintr-o anchetă prost făcută! Defectul acelei anchete era că întrebările despre care sînt cărțile canonice, de

proză, era că întrebările erau adresate la toată lumea. Scriitori, critici, cititori, știu eu, și alte arte și meserii. Bineînțeles că a ieșit un... haos. Noi ne-am bazat de la început pe o altă idee, și anume pe ideea de autoritate într-o anumită materie. Nu poți fi competent în toate domeniile posibile. Noi trăim o epocă a incompetenței, este adevărat, dar nu-i mai

puțin adevărat că am fi realizat și vom realiza mult mai mult dacă vom înțelege că fiecare trebuie folosit acolo unde se pricepe mai bine, sau unde se pricepe cu adevărat. Deci, am pornit de la ideea de autoritate în acest sens și ne-am adresat unor critici, nu tuturor criticilor, ci unor critici specializați pe poezie sau pe proză, sau pe amîndouă, există și cazul acesta. Ne-au răspuns 30 – 35 de critici și, sigur, nu ne-au răspuns toți cei cărora ne-am adresat, unii nu erau interesați de problema asta. Dar, una peste alta, am avut părerea celor mai buni critici care au scris despre cărți de proză sau despre cărți de poezie și nu numai contemporane, ci și din trecut, dovadă că, începînd de la 1918, am avut de a face și cu scriitori pe care astăzi îi considerăm clasici. Interbelicii, de pildă.

Acuma, problema ca atare vreau să vă spun că noi am gîndit-o de la început ca adresîndu-se școlii. De asta i-am rugat pe toți prietenii noștri care au făcut întîlniri pe această temă, am făcut și în alte părți, că ar fi bine să fie prezenți elevi, studenți, profesori de limba română. Ne adresăm școlii, asta nu e un capriciu. Toți de aici, cu excepția lui Gabriel Chifu, toți suntem profesori. Sau am fost. Unii, chiar la pensie, mai predau, Mihai Zamfir. Alții, la pensie ca mine, nu mai predau. Dar, toți am fost profesori. Și, dintotdeauna am crezut, am fost convinși, că de la școală pleacă totul, și răul, și binele. O societate fără școală, o societate needucată, neinstruită, este o societate care nu duce la nimic, decât la crize peste crize, de ordin

social, moral, religios, economic ș.a.m.d. O școală bună face o societate bună. Dar școala trebuie să respecte, și ea, niște reguli ca să fie o școală bună, fiindcă nu ies elemente foarte bune din școală dacă școala este proastă, dacă dascălii sunt neglijenți, neatenți, incompetenți. Sigur, nu discutăm cazuri izolate, individuale, discutăm în general. Generația mea și a lui Mihai Zamfir a făcut școală într-o perioadă în care manualele de literatură, de limbi nu existau; imediat, în primii ani de comunism, era o școală în care totul fusese dat peste cap, nu se mai respecta nimic, sistemul de note s-a schimbat de cîteva ori în timpul acesta. Dacă cineva se uită peste diplomele noastre, de școală generală, de liceu, de facultate, constată că am avut toate notele posibile de la 1 la 10, ba chiar și caracterizări de „bine”, „foarte bine” ș.a.m.d. și asta este partea superficială a lucrurilor; partea profundă a lucrurilor este că tot sistemul a fost bulversat. Am avut o șansă enormă, totuși, cu această școală dată peste cap și bine strînsă între niște chingi – multe lucruri nu se puteau spune – , șansa unor profesori excepționali din generațiile vechi, care scăpaseră la un moment dat sau de pușcărie, sau de darea afară din învățămînt, că foarte mulți au fost în situația asta. Am avut profesori excepționali și la școală, și la facultate, care ne-au marcat. Și, poate din cauza aceasta, eu am rămas cu ideea, deși amîndoi părinții mei au fost profesori, că dascălul este modelul nostru cînd ne formăm. Nu tatăl, nu mama, sau, tot mai des în ultimul timp, bunicul și bunica, atunci cînd mama și tata pleacă să lucreze în alte părți. Dascălul rămîne modelul nostru! Așa am crezut din pricina dascălilor extraordinari pe care i-am avut și de la care am învățat foarte mult din ceea ce știm.

Sigur că cultura este o achiziție permanentă, prin urmare nu am rămas doar la ceea ce am învățat de la ei, dar, măcar cîte ceva a rămas: o anumită metodă de gîndire... și, să vă dau un exemplu: la Sibiu, cînd am terminat liceul, am avut doi profesori, întîmplător în același an, de istorie. Unul dintre ei era un om extraordinar de amabil, venea după noi prin parc, ne dădea țigări, ne dădea portocale, care nu se prea găseau pe vremea aceea și, mă rog, ne înțelegeam de minune cu el. Ne povestea

istoria cu toate anecdotele posibile și rîdeam de ne prăpădeam și am învățat o mulțime de lucruri. Celălalt era un om foarte sever și foarte schematic. El pune pe tablă o schemă și spunea cum se desfășoară evenimentele istorice, cu o cronologie strictă, erau adevărate tabele, ca Tabelul lui Mendeleev, de la chimie, dacă mai știți ce înseamnă Tabelul lui Mendeleev, că acum mi se pare că nu îl mai cheamă Mendeleev, îl cheamă altfel... John Johnson. Și toate anecdotele primului le-am plasat pe schemele celui de al doilea, și din momentul acela nu am mai uitat istoria. Sigur că am mai uitat multe, dar istoria ni s-a înfățișat ca fiind ordonată. Ei, am vrut cu canonul nostru să facem un lucru asemănător pentru literatură. Nu se poate cultură în general și literatură în special, că vorbim de literatură acum, nu se poate fără o anumită ordine! Există niște criterii, de la cel cronologic, evident..., că vorbim de o sută de ani de literatură, pînă la multe altele, pe care nu stăm să le detaliem acum, există niște criterii, niște elemente de ordine. Altfel, am avea de a face cu un sac, în care ar fi aruncate toate operele și în care, băgînd întîmplător mîna, ai scoate fie o capodoperă, fie o prostioară, fără să știi ce le deosebește.

Între altele, rolul publicațiilor literare, cum este *România literară*, este de a contribui la această ordine, pentru că, dacă nu ar exista publicații literare, noi nu am ști de fapt ce să cumpărăm din librărie. Acolo apar cărțile întîi și întîi. N-am ști, am vedea așa, un fel de galantar de cărți, și habar n-am avea pe care s-o luăm, care ne place, de ce, cum, în ce fel..., care ne folosește, pe care mai bine o aruncăm la coș, n-am ști toate lucrurile astea! O librărie este un lucru important, ca și o bibliotecă, și dacă bibliotecile sînt organizate și arată cum arată, de pildă biblioteca dumneavoastră de aici, făcută de părintele și poetul Pinte, e bine, dar și librăriile trebuie să arate la fel. Din păcate, unele arată, altele nu. Eu am o librărie lîngă blocul unde stau, în București, chiar la intrare, de o parte este o librărie, în partea cealaltă este un magazin de vinuri, un magazin de pîine nemțească, deci ce-mi trebuie, și în librăria aceea eu nu găsesc niciodată nimic pentru că nu știu ce să caut și

unde să caut. Totul este vraiste! Una citești sus, alta-i în raft; scrie cărți de istorie și sînt romane polițiste! Scrie cărți noi și sînt cărți pe care le vād acolo de ani de zile! E vraiste și sînt îngrozitor de derutat, nu-mi place deloc să intru acolo și mă duc la alte librării, unde e ordine. Îmi dă un sentiment de panică, dacă vreți. Și tot așa se întîmplă și cu literatura, dacă nu există niște criterii de ordine. Or Canonul, nu căutați cuvîntul în DEX că nu o să-l găsiți, canonul este verb religios acolo, e verbul a se canoni, iar cît privește canonul artistic și literar, nu există.

Canonul nu are nici o definiție, ar trebui să-i dăm noi o definiție. Canonul înseamnă, în cazul nostru, acele opere fără de care nu poate exista literatura română din perioada de care vorbim, ultima o sută de ani. Dacă nu există o canonizare, să spunem așa, dacă n-avem sfinții noștri, nu putem avea literatură, n-am ști, ar fi vraiste, ar fi haos în loc să fie ceea ce se cuvine să fie o literatură. Cine face Canonul, nu știe nimeni și nu vă pot spune! Tot ce știm, de pildă, după ce trece un oarecare timp, că un mare critic, cum a fost Lovinescu de pildă, în istoria lui, a literaturii contemporane, deci cam din epoca de care vorbim, dar nu pînă la 2018, bineînțeles, dar, în 1936 a publicat *Istoria literaturii române contemporane*, în care, cărțile pe care el le scoate în față și le consideră canonice – termenul a apărut mult mai tîrziu – sunt cele pe care astăzi și noi le socotim canonice. Și care, pînă la un punct, erau nelipsite din manualele și programele școlare. Pînă la un punct!

În 1941, Călinescu sporește cumva canonul lovinescian cu cîteva opere și îl fixează pentru o perioadă foarte lungă de timp, pînă în zilele noastre, canonul literar românesc! Și nu vorbim numai de 100 de ani, vorbim de mai mult timp, pentru că noi ne-am ocupat numai de 100 de ani. Interesant, paradoxal este că această istorie a lui Călinescu, ca și a lui Lovinescu, nu a circulat decît pe sub masă, cum se spune, pînă prin 1982, cînd i-a apărut la Călinescu a doua ediție și lui Lovinescu i s-a publicat și lui, tot atunci, deci, de la instaurarea comunismului în '47 –'48, pînă în 1982, cartea nu circula.

(Se adresează lui Mihai Zamfir:) Ți-aduci aminte că ne-o dădea Petrică în fascicule, la biblioteca de jos, și ne băga în sala de alături și ne spunea că, dacă bate cineva în ușă, s-o ascundem și să avem altceva pe pupitru. Așa am citit *Istoria* lui Călinescu, mă rog, nu prima oară, dar a doua oară. Foarte serios! Această carte a fixat canonul românesc pînă în ziua de azi.

Cînd noi am făcut lista canonică, am întrebat treizeci și atîția de critici, am constatat că, pînă la data la care ei citiseră, cărțile canonice erau exact acelea pe care le stabiliseră ei. Și ne-am zis: canonul nu s-a schimbat! ... Cînd se schimbă canonul? Cum se schimbă? Habar n-am! Nu cred că cineva poate să spună sau să dea o dată, nu. Se schimbă multe. Literatura de astăzi, nu știu dacă Mihai Zamfir va mai vorbi despre continuumul literaturii dinainte de revoluție și cu cel de după revoluție, dar, chiar dacă exista acest continuum, literatura de astăzi nu mai arată ca cea interbelică, s-a schimbat foarte mult. Totuși, canonul nu s-a schimbat. Toată lumea – Coșbuc, Rebreanu, ca să vorbim de oamenii locului, să zic așa, Blaga, Camil Petrescu, Sadoveanu, Arghezi – aceștia sînt, toți, la Călinescu și Lovinescu, acum 70 – 80 de ani, faceți socoteala. Sînt toți acolo, n-au dispărut! Problema este, însă, că, în momentul de față, puțini sînt dispuși să recunoască asta și foarte mulți n-o știu, habar n-au, nu fac nicio legătură. Și nu e vorba aici de elevi, de tineri, de studenți, nu, aici este vorba de cei care vă fac programele și manualele, stimați prieteni! Care, nu știu pe ce lume sînt. Am auzit că nu mai este Coșbuc la liceu: cum, adică, nu mai este Coșbuc la liceu? Nu-mi vine să cred! Cred că este o informație greșită, nu se poate să nu fie, cum să nu fie Coșbuc? Cum să nu fie Rebreanu?... Da, putem să facem altă selecție; am lucrat la programe de mai multe ori în viața mea, am cerut modificări, am introdus autori, am scos autori, în momentul în care au apărut manualele optionale, pe care le știți, pe care lucrați acum și pe care era gata, gata să le desființeze un maramureșean care cam făcea programele pe genunchi, n-a lipsit mult să le desființeze..., în toate aceste programe pe care

le-am făcut, am stabilit un număr de autori, de la cei mai vechi și pînă la contemporani, care nu pot lipsi din manual. Ei, aceștia sînt autorii canonici. N-ai voie..., dar profesorul poate să facă ce vrea din acești autori. Dacă are o clasă de loaze face *Somnoroase păsărele*. Dacă are o clasă foarte bună, face *Luceafărul*. Dar, Eminescu trebuie să fie acolo! Din păcate, lucrul acesta s-a pierdut și cei care fac acum programele au descoperit că nu știu ce recomandare europeană... Acum, noi sau îi dăm Europei un picior în spate să scăpăm de ea, sau ne conformăm la niște măsuri, chipurile europene, care sînt idioate. Cale de mijloc nu există... Au aflat că literatura este a noua formă de comunicare, din unsprezece. Prima vă dați seama care e, aia cu gesturile, nu? Maimuțele... Literatura este pe locul nouă la comunicare... Iertați-mă, dar literatura nu e comunicare! Comunicarea are niște criterii: trebuie să fie clară, trebuie să fie logică, trebuie să conțină un mesaj indiscutabil etc., etc. Literatura este ambiguă, se bazează pe echivocuri, pe jocuri de cuvinte. Și mesajul? Păi, partea proastă este, cînd analizăm o poezie, că încercăm să spunem cu alte cuvinte un mesaj care nu se poate spune decît în cuvintele respective. De aceea este poezie, să ne transmită un mesaj pe care nu-l putem spune altfel. Numai cum l-a spus poetul. Ei, care-i mesajul acela încercăm și noi, criticii, să-l aflăm. Și avem ipoteze și, de-a lungul timpului, tot schimbăm, rotim, așa, mesajele. Ceea ce, cum să vă spun, este foarte firesc și istoria literaturii, de fapt, în această ștafetă de mesaje, de critici și de mesaje succesive constă. Și ele pot fi la distanțe astronomice unele de altele: în 1905, Henric Sanielevici, care era unul din marii intelectuali ai vremii, spunea că Sadoveanu e lipsit de poezie, că proza lui e plină de violuri, de violențe și de nu mai știu ce. Treizeci și cinci de ani mai târziu, Călinescu spunea despre Sadoveanu că este atît de sățios și de poetic, încît trebuie să-l mănînci cu lingurița, nu cu polonicul. Cum a devenit Sadoveanu dintr-unul lipsit de poezie într-unul prea poetic e greu de spus. În numai treizeci de ani, într-un timp care în istoria literaturii nu contează, practic, e foarte scurt.

Ei bine, canonul la care ne-am gândit chiar asta vrea să facă, de aceea l-am adresat școlii. E important să vedem care sunt scriitorii de care nu putem, n-avem voie să ne lipsim în școală. Pentru că, vă spun, dragi copii, vouă, mai tineri – pot să vă spun copii, că eu am un copil de cincizeci și cinci de ani și o fată de șaptesprezece, deci, pentru mine sînteți copii; dragi copii, dacă vreți să citiți și să vă folosească la ceva cititul, acum citiți, că după ce terminați școala nu mai aveți timp! Vă spun eu: fetele se mărită, băieții se însoară, mă rog, din ce în ce mai puțin obligatoriu..., greutăți, familii, părinți bolnavi..., bunici pe moarte..., una, alta și nu mai citiți. Și-aveți niște scuze: nu pot, mi-am spălat mașina toată ziua, nu pot să mă duc să mă fac de rîs, sau, mai ales fetele, sînt atît de ocupate ca să tragă de fiare ca să-și păstreze silueta, încât nu mai au timp să și citească. Dar, eu am o idee: să inventăm fitness intelectual! Să facem niște săli de lectură chiar aici, la bibliotecă. Adică, să-mi explice și mie cineva: de ce mușchii noștri au nevoie de întăritori și creierul nu? Îl lăsăm în sărăcia lui, așa? Ne dezvoltăm mușchii, facem tot..., da' creierul, săracul de el? Nu ne gândim nici o clipă că este cel mai mare bun care ni s-a dat? Ei, noi vă oferim o listă canonică și aveți încredere că, din moment ce ea datează încă de acum atîția ani, e valabilă! Și nu terminați școala fără să citiți ce este în lista asta canonică: sunt o sută de romane și vreo optzeci de poeți. Dacă citiți un roman pe săptămînă, vai de mine, cînd ați terminat facultatea sunteți beton. Extraordinari! Nu este mult, dar nu amînați, că pe urmă s-a terminat. Lăsați tabletele, telefoanele, vă rog, folosiți-le doar ca instrumente, nu ca scopuri în sine. Da, e un instrument colosal, pot să am..., vreau să știu dacă a căzut guvernul, gata, am aflat pe loc, perfect..., dar nu să-mi fac toată viața cu telefonul în față. Și nu jocuri

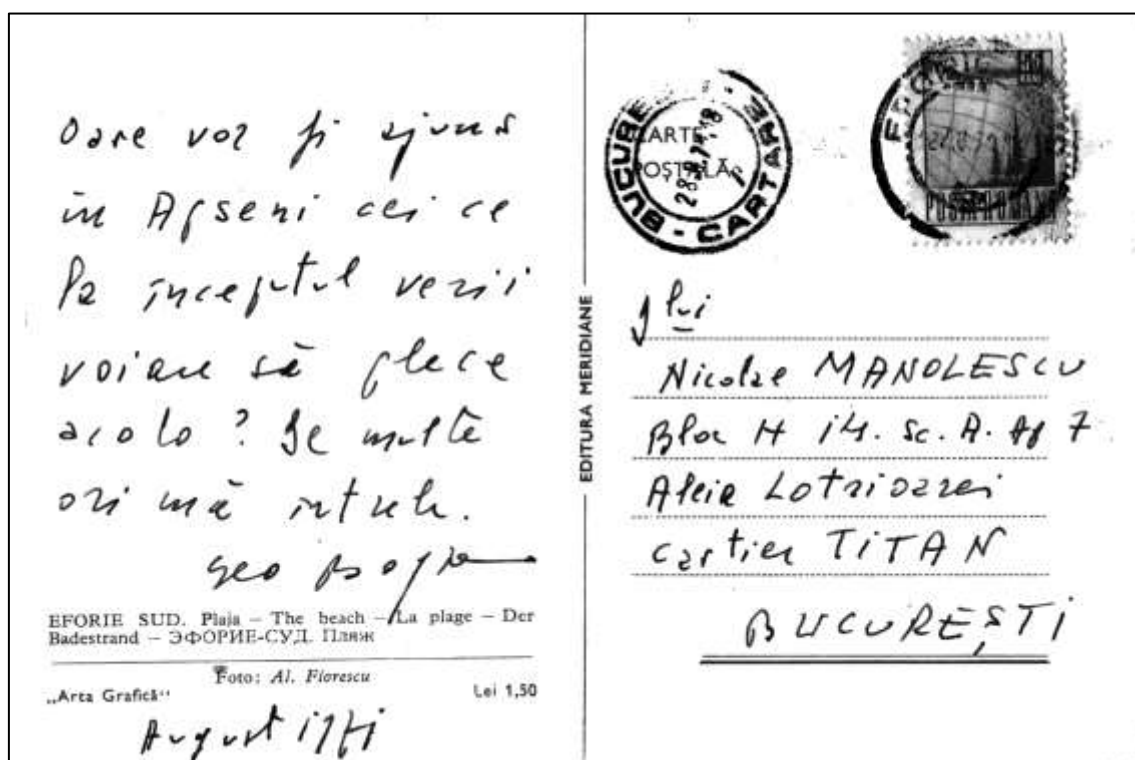
pe calculator... Da, de asta am făcut lista canonică! N-avem pretenția că este definitivă, că este infailibilă, nu! Dar, pînă una, alta, este cea mai bună din cîte sunt pentru că e singura care se bazează pe un număr de treizeci, treizeci și cinci de autorități în materie. Nu e lista mea sau a lui Răzvan sau..., e lista făcută de treizeci și cinci de critici: mai obiectiv de așa nu se poate!

Bine, trece vremea, ne vom trezi, peste nu știu cîți ani, că tot ne-am dat întîlnire aicea, la statuia lui George Coșbuc cu părintele Pinte pe treizeci de ani și, dacă apucați, veniți și voi... și, mă rog, s-ar putea ca pînă atunci lucrurile să se schimbe, să avem altă listă și, dacă va fi așa, vă vom spune sau ne veți spune, că pe atuncea vom fi doar în măsură să ascultăm, nu vom mai fi în stare să mai și spunem..., eu nu o să mai pot sta în picioare atîta și asta e! Deocamdată, credeți-ne pe cuvînt, și profesorii voștri în primul rînd, mai ales că nu este nici o surpriză. Sînt toți acolo, i-am enumerat, toți ăia mari, dar dați-le încredere și celor mai de după, nu, nu chiar ultima generație, să ne înțelegem, nu poți fi canonic la treizeci de ani; dar, pînă la o anumită generație, există scriitori canonici și lista asta față de a lui Călinescu și Lovinescu e mult mai bogată, mult mai bogată pentru că avem tot ceea ce este după război. Și este o literatură! Nu poți să-l scoți pe Nichita Stănescu, pe Sorescu..., la ora actuală sînt ca George Coșbuc, ca Liviu Rebreanu, nu poți fără romanele care s-au scris în ultimii treizeci de ani, foarte multe de altfel..., ale lui Gabriel Chifu, ale Martei Petreu, care nu stă departe de-aicea, prin munți, pe-acolo de unde provine ea..., romane excepționale. Sunt pe lista canonică, credeți-ne pe cuvînt! Cînd veți face alta, dați-ne un telefon.

Vă mulțumesc!

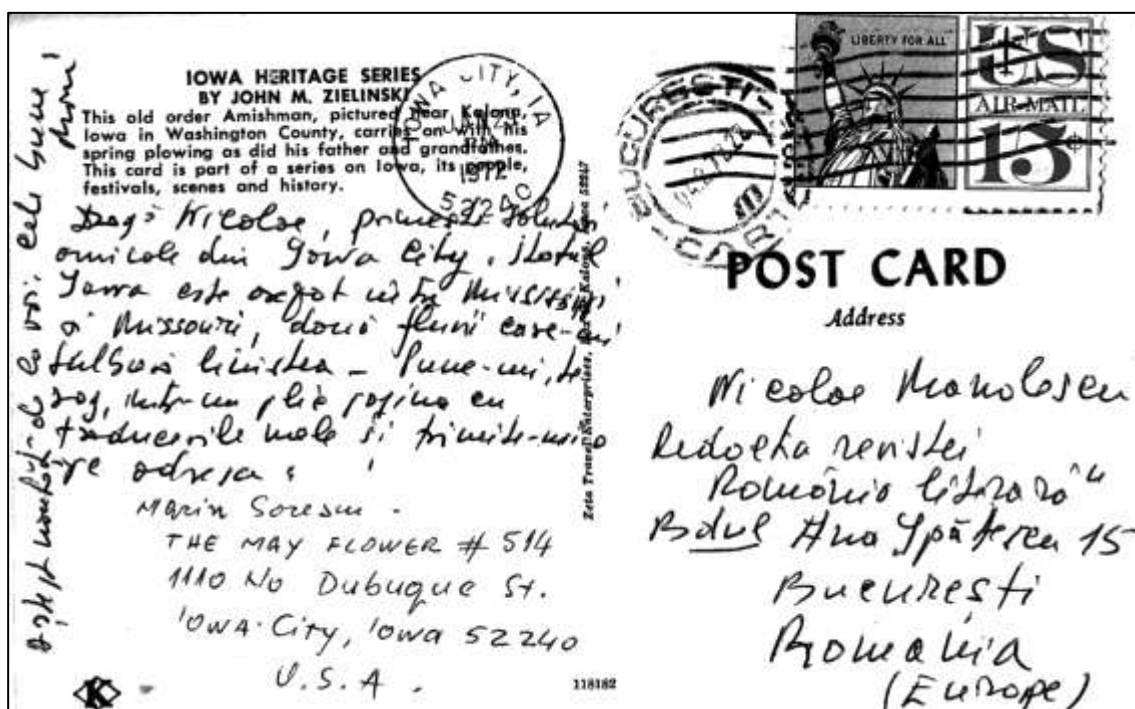
(N. Manolescu)

A consemnat **Florin SĂSĂRMAN**

Carte poștală de la Geo Bogza

Scrisori către Nicolae Manolescu

Carte poștală de la Marin Sorescu

București,
12 iunie 1971

Mult stimată domnule Nicolae Manolescu,
Îmi permit să vă rog a primi, ca un modest
omagiu din partea achiuia despre care ați
scris lucruri atât de frumoase și prieterești,
micul roman scris acum douăzeci de ani
și care apare astăzi, aproape integral, în
Vita românească.

Îndrăznesc să sper că mulțimea greșelilor
de tipar nu vă va face lectura din cale
afară de disgrațioasă. Cei de la revistă și-au
dat toată osteneala să scotească un lucru curat
Însă desigur că fatalitatea se joacă și
ea cu literele tipografilor, le amestecă,
le escamotează, uneori le și inventează
și nu e nimic de făcut.

Cu cele mai bune sentimente,

Radu Petrescu

Scrisoare de la Radu Petrescu

București, August 1970

Stimate domnule Nicolae Manolescu,

Nădăjduese că nu-mi veți lua în
nume de rău dacă-mi îngădui a vă scrie fără
să am plăcerea și onoarea să vă sunos altfel
decât din scris.

Voiesc a vă spune că vă datorez
prima mea adevărată bucurie intelectuală
după anii de temniță. Proaspăt ieșit de la
Gherla, am ascultat cu entuziasm și delectare
conferința pe care ați ținut-o despre Ion Barbu
în sala din strada Știrbey-Toda a Conservatorului;
era la începutul lui Septembrie 1964.

Cu greu v'as putea exprima ce a însemnat
pentru mine, atunci, să aud vorbindu-se
despre Klee și Webern (ce e drept, sam

Scrisoare de la Nicolae Steinhardt

didactic), iar apoi - cu atâta căldură, înțelegere și dragoste - despre Ion Barbu.

Am dorit - mult emotionat - să vă mulțumesc și să vă felicit după conferință; dar se făcuse tare târziu (poate că vă aduceți aminte) și mă aștepta acasă foarte bătrânul meu tată pe care - ușor de înțeles - îl îngrijora orice întârziere a mea.

Nu mi s'a mai dat prilejul de a vă vedea.

Dar acum câțiva timp, prietenul meu Ad Paleologu mi-a dat - încântat și el - posibilitatea să citesc manuscrisul lucrării despre Titu Maiorescu. Iar de când am recitit cartea, tipărită.

Nu pot să nu vă spun ce uriasă satisfacție mi-a pricinuit această lectură. Vechi admirator al lui Titu Maiorescu și pasionat al Junimii, am urmărit cu atenție lucrarea și mi-am bucurat de tot ce am citit și de tot ce am putut ghici și închipui între rânduri.

Inflăcărirea mi-am manifestat-o și lui
Virgil Ierunca - un foarte vechi prieten - căruia
i-am trimis și volumul.

Au spus, de altfel, mereu prietenilor mei
că noi toți cei din generația mea (-am
fost, la liceul Spiru Haret, cu trei ani în
urma lui C. Noica) nu putem să ne vă
considerăm - alături, cred, de Marin Sorescu și
Ion Alexandru - drept ~~mădria~~ ~~a~~ nădegile
literaturii noastre tinere.

Sunt convins că, dincolo de stângăria și
convenționalismul acestor rânduri, veți des-
prinde dintr'însă o sinceră admirație și
un deosebit respect.

Rău-măi, cu adevărat simți minte,

al D-voastho;

Nieu Steinhardt

marea lui voi aduce aminte ce siloti
 fingeți și ce suzis feceratoe
 avea Nicolae Manolescu în acee
 scrie la Atena. și marea lui
 va fi de el ce de marea
 marea marea domne

 20 noi. 1968

Scrisoare de la Geo Bogza (fragment)

(Manuscrisele se află în colecția de patrimoniu
a Bibliotecii Județene George Coșbuc din Bistrița.)

Oglinda spartă a timpului

Nicolae Manolescu (Note biobibliografice)

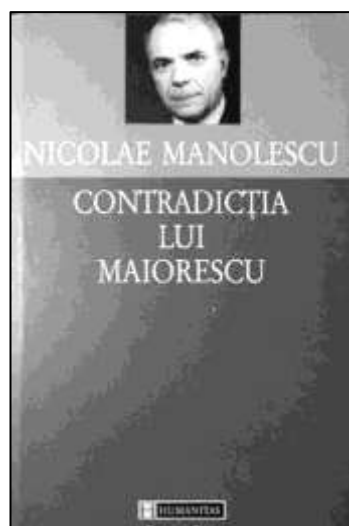
Nicolae Manolescu, născut *Nicolae Apolzan*, la 27 noiembrie 1939, Râmnicu Vâlcea, județul Vâlcea, este un critic și istoric literar român, cronicar literar și profesor universitar, membru titular al Academiei Române (din 2013). A activat și ca politician după Revoluția din 1989. A fost ambasador al României la UNESCO și este președinte al Uniunii Scriitorilor din România (din 2005 până în prezent). Nicolae Manolescu este considerat, în general, ca unul dintre cei mai importanți critici literari români din ultimele decenii. În legislatura 1992-1996 a fost ales ca senator în județul Sibiu pe listele partidului OCL-(PAC).

Una dintre cărțile sale fundamentale este *Istoria critică a literaturii române*, apărută în 2008 într-o ediție definitivă. Este, de asemenea, directorul revistei *România literară*. În luna decembrie 2011, Senatul Universității din București l-a declarat *Profesor emerit*. Administrația prezidențială l-a decorat cu Ordinul Național *Steaua României* în grad de Mare Cruce, cea mai înaltă distincție a statului român.

Biografie

S-a născut într-o familie de profesori de liceu. Tatăl său, Petru Apolzan, care a fost la un moment dat și inspector școlar, era originar din Sibiel, cu ascendență în Apoldu de Jos. Mama sa, Sabina, centenară, profesoară de limba franceză, a fost profesoara lui Virgil Ierunca. În anul 1953, după arestarea părinților săi din motive politice, a fost înfiat de bunicul matern și a luat numele acestuia, *Manolescu*.

În 1956 Nicolae Manolescu a absolvit studiile preuniversitare la Liceul Gheorghe Lazăr din Sibiu. În 1962 devine licențiat al Facultății de Filologie a Universității din București. În 1974

obține titlul de Doctor în Litere cu teza *Opera lui Titu Maiorescu* la Universitatea din București. Teza de doctorat a stat la baza cărții sale *Contradicția lui Maiorescu*, o incursiune critică, un eseu biografic și psihanalitic, un exercițiu de hermeneutică necesar, întrucât studiile despre Maiorescu sufereau de politizarea excesivă.

Carieră didactică universitară la Catedra de literatură română a Facultății de Filologie din București începută în 1963, este numit profesor titular în 1990. Predă, de asemenea, și studenților străini.

Debutează cu cronică literară în *Gazeta literară*. Cronicar al revistei *Contemporanul* din 1962 până în 1972. Devine apoi cronicar literar al *României Literare* vreme de treizeci de ani, o bună parte din timp sub conducerea lui George Ivașcu. Din 1990 devine director și editorialist al revistei *România Literară*.

A coordonat lucrările Cenaclului de luni, la care au debutat majoritatea poezilor optzeciști până la desființarea acestuia, din rațiuni politice.

În 1997 este ales *membru corespondent* al Academiei Române, iar din 2005 devine președinte al Uniunii Scriitorilor din România.

Între 1997-2000 moderează talk show-ul cultural *Profesiunea mea, cultura*, la Pro TV. Din 2002 conduce *Întâlnirile României Literare* la Clubul Prometheus.

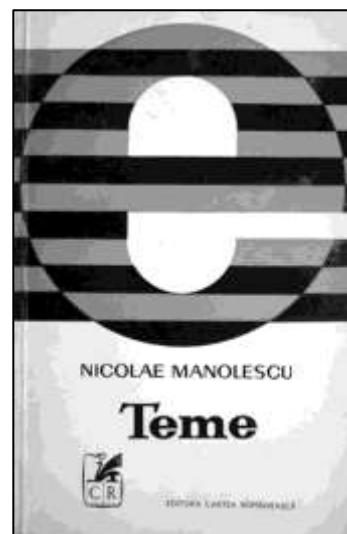
În 2006 a fost numit în funcția de ambasador al României la UNESCO.

A debutat editorial cu volumul *Lecturi infidele* în anul 1966.

În anul 2008 a publicat *Istoria critică a literaturii române*, care poartă subtitlul *5 secole de literatură*, în care a continuat eforturile de canonizare, cea de-a doua istorie a literaturii române de la origini până în zilele noastre, prima fiind cea scrisă de G. Călinescu.

Cariera politică

Nicolae Manolescu este membru fondator al Alianței Civice. Devine președinte al Partidului Alianța Civică (PAC) (iulie 1991). Partidul a fost membru al Convenției Democratice Române, pe listele căreia Nicolae Manolescu a fost ales, în septembrie, ca senator. În legislatura 1992-1996, Nicolae Manolescu a fost ales senator PAC de Sibiu. În cadrul activității sale parlamentare, Nicolae Manolescu a fost membru în Comisia Parlamentului României pentru Integrarea Europeană și în Comisia pentru Apărare, Ordine Publică și Siguranță Națională. În 1992, PAC împreună cu PL '93 au înființat Alianța Națională Liberală (ANL). La Congresul extraordinar al ANL, Nicolae Manolescu a fost desemnat candidat la președinție. Nicolae Manolescu și-a depus candidatura la președinție pe 20 septembrie 1992. În 1998 P.A.C., partidul înființat de Nicolae Manolescu, fuzionează cu PNL, într-o tentativă de unificare a mișcării liberale. În anul 2000, Nicolae Manolescu demisionează din funcția de președinte al Consiliului Național al P.N.L. și se retrage din viața politică.

Aprecieri

A fost decorat cu Ordinul Național „Serviciul Credincios” în rang de Mare Cruce, cu Ordinul național „Steaua României” în rang de Mare Cruce (cea mai înaltă distincție a statului român) și cu medalia și titlul „Officier de l’Ordre des Arts et des Lettres”, din partea Ministerului Educației Naționale, Învățământului Superior și Cercetării din Franța.

Din luna octombrie 2016 a devenit profesor doctor honoris causa al Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău.^[7] Din data de 14 ianuarie 2017 a devenit doctor honoris causa al Universității din Bălți, Republica Moldova.

Cărțile publicate (selectiv):

Nicolae Manolescu a publicat peste 40 de volume.

- 1966 – *Lecturi infidele*, eseuri de critică și istorie literară. Debut editorial;
- 1968 – *Metamorfozele poeziei*, un studiu foarte important, sinteză a poeziei române interbelice;
- 1968 – *Poezia română modernă de la George Bacovia la Emil Botta. Antologie*. La scurtă vreme de la lansare, cartea a fost retrasă din librării și topită. Ediția a doua apare abia după 1990;
- 1970 – *Contradicția lui Maiorescu*, monografie, eseu psihanalitică, biografie, istorie literară. La origine stă teza de doctorat numită mai sus;
- 1971 - 1988 – *Teme*, 7 volume de eseuri, critifiction;
- 1976 – *Introducere în opera lui Alexandru Odobescu*, monografie critică;
- 1976 – *Sadoveanu sau utopia cărții*, o monografie atipică, în stil manolescian a operei lui Mihail Sadoveanu;
- 1980 - 1983 – *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, 3 volume. Poate cea mai cuprinzătoare sinteză asupra romanului românesc. Conține teoria celor trei vârste ale romanului,

doric, ionic și corintic. Evident această clasificare își are originea în stilurile coloanelor templelor din Grecia antică. Cele trei categorii corespund romanelor clasice, realiste sau omnisciente, romanelor la persoana I, și romanelor postmoderne;

- 1987 – *Despre poezie*, ediția a doua, Aula, 2002. O introducere în analiza poeziei cu speciile ei literare;
- 1990 – *Istoria critică a literaturii române*, volumul I. De la Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung la perioada romantismului timpuriu și a literaturii post-pășoptiste, la Hasdeu și Alexandru Odobescu. Volumul I se încheie cu capitolul dedicat romanului postpășoptist;

- 1991 – *Dreptul la normalitate: Discursul politic și realitatea*, eseuri și editoriale pe teme politice publicate în revista *România literară* la începutul anilor 90;
- 1995 – *Cărțile au suflet*, volum care reia o parte din *Teme*;
- 1999 – *Poeți romantici*, prima parte din al doilea volum al *Istoriei critice a literaturii române*. Conține analize ale operei lui Vasile Cârlova, Ion Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Dimitrie Bolintineanu și Vasile Alecsandri;
- 2000 – *Contradicția lui Maiorescu*, ediția a III-a la Editura Humanitas;
- 2001 – *Teme*, Editura Universalia;
- 2002 – *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, Editura Aula, trei volume, vol. I, Poezia, vol. II, Proza, teatrul, vol. III, Critica, Eseul;
- 2003 – *Cititul și scrisul*, Nicolae Manolescu par lui meme;
- 2008 – *Istoria critică a literaturii române*, Ed. Paralela 45;
- 2009 – *Viață și cărți. Amintirile unui cititor de cursă lungă*, Ed. Paralela 45;
- 2014 – *Istoria literaturii române pe înțelesul celor care citesc*, Editura Cartea Românească;
- 1965 – *Literatura română de azi, 1944-1964*, în colaborare cu Dumitru Micu.

Este coautor la manualele de limbă și literatură română pentru clasele a IX-a (1977) și a XII-a (1979).

Referințe critice:

- Laszlo Alexandru, *Criticul literar Nicolae Manolescu*, Editura Dacia, 2003; ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Paralela 45, 2009;
- Ion Bogdan Lefter, *Nicolae Manolescu: de la cronică literară la „Istoria critică...”*, Editura Paralela 45, 2009;
- *Nicolae Manolescu - 70*, coordonatori Ion Bogdan Lefter și Călin Vlasie, Editura Paralela 45, 2009;
- Mircea Mihăieș, *Scutul lui Perseu. Nicolae Manolescu între oglinzi paralele*, Editura Curtea Veche, 2003;
- Marin Nițescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, Editura Humanitas, 1996;
- Mihail Vakulovski, *Nicolae Manolescu*, Editura Aula, 2000.

Nicolae Manolescu în sala care îi poartă numele la Biblioteca Județeană George Coșbuc din Bistrița, unde manuscrisele donate de Domnia Sa deschid o colecție care sporește continuu din 2018 și prin generozitatea altor personalități ale literaturii române actuale.

La Bistrița, la sărbătorirea a 150 de ani de la nașterea lui George Coșbuc

La Cormaia, cu ocazia primului colocviu al Zilelor Prozei

La Liceul Tehnologic Liviu Rebreanu din Maieru, cu un grup de elevi

Foto-album Nicolae Manolescu

În dezbateri, cu profesori și elevi, *Lista canonică*, cu participarea redacției revistei România literară

Emil Radu Moldovan – președinte CJ BN, Nicolae Manolescu – președinte al Unirii Scriitorilor, Olimpiu Nușfelean, Gavril Țărmure

Lupta cu giganții

Olimpiu NUȘFELEAN

Înainte de '89, dacă venea vorba de patronii din Occident, aceștia erau văzuți într-o lumină orbitoare. Munca la un patron însemna seriozitate, performanță productivă, plată motivantă și prețuire pentru angajat. Viziunea era idilică, desigur, aproape incredibilă, iar realitatea, necunoscută totuși, în fapt, pentru majoritatea opinenților, părea

tentantă, ba chiar de invidiat. Că, mai târziu, în România lucrurile nu vor fi întotdeauna cum am fi vrut să fie, e o altă poveste. Dar la noi, nu neapărat într-un domeniu care aduce beneficii materiale, și anume în cultură, cineva a inițiat un

patronat „ca la carte”. Era și un gest pe care l-am putea numi disident, dar miza lui depășește un asemenea nivel de percepție. Într-un interviu pe care i-l luam prin 2003 pentru revista *Mișcarea literară*, Niculae Gheran îmi mărturisea că, după un fel de epurare în cultură la nivel central, între

Niculae Gheran
90

deceniul șase și deceniul șapte din secolul... trecut – „când în presă, în instituțiile de cultură și artă, ba chiar și în aparatul de partid, cad multe capete” –, a decis să se dedice profesiei de editor: „O vreme am fost marcat de ruperea «epoleților», mai cu seamă că mulți «amici» de pînă atunci dispăruseră în neant. Nu le mai puteam fi folositor. În acele zile, Rebreanu s-a dovedit a fi singurul prieten care m-a scos din

încurcătură. Fără nici o șovăire, am trecut cu arme și bagaje în serviciul lui, convins că, recunoscîndu-l ca unic patron, restul depinde numai de mine. Mi-am zis: ori e ceva de capul tău – și asta se va vedea, ori nu-i nimic – și-ți meriți soarta. Din 1970 pînă astăzi, m-am înscris la această «universitate», fiecare volum din seria Rebreanu fiind un examen obligatoriu, pentru care trebuia să învăț pe brînci, deoarece, mai abtîrî decît în biserică, justiție sau poliție, probele scrise nu se puteau trece cu pile. Tîrziu, mi-am dat seama de rostul unui îndemn, aparținînd lui Călinescu: dacă vrei să înveți cu adevărat, ia-te la luptă cu un uriaș. Grație acestei gimnastici intelectuale, numai eu știu de cîte ori m-am ridicat din țărîină, încercînd să-i rezist.” Un patronat în comunismul totalitar, un refuz al locului comun, o opțiune pentru unicitate, categorică și definitivă.

Gestul trebuie remarcat pentru stabilirea unui drum care ocolea compromisul, atît profesional cît și, de ce nu, social. Să te așezi sub tutela unei mari personalități – controversate și ea mereu – cînd modele erau altele însemna să iei o decizie temerară. Cîtă vreme însemna să te înhami la o muncă în care resursele intelectuale și fizice îți erau solicitate la maximum. O muncă ce impunea sacrificiul și disponibilitatea de a învăța mereu – ca la o universitate în care alegi să treci cît mai multe examene. O luptă în cadrul unei provocări uriașe, care ilustra de fapt o problemă de viață. Aș zice că Niculae Gheran reitiera, ca editor, „modelul” Rebreanu, neistovitul travaliu asupra cărții, Rebreanu în direcția creativității artistice, scriitoricești, Gheran în descifrarea și promovarea operei, aducerea ei într-o actualitate nesățioasă. Mărturisea: „Urmărindu-l pe Rebreanu pas cu pas, am fost obligat să străbat alături de el o întregă epocă, să cunosc edificiile ei, pe

verticală și orizontală, inclusiv subsolurile. În ce-l privește pe autorul lui *Ion*, mă pot lăuda că, tipărindu-i operele, jurnalele, interviurile și cuvântările, i-am putut corecta toate tulburările de memorie, adăugând și informația inedită pe care, din varii motive, n-a făcut-o public.” Aici, în această operă secundă, de editare a operei rebreniene, nu e vorba de imitație, ci de vocație. Așa cum vedem opera lui Rebreanu evoluând inconfundabil – și magnific –, tot așa putem aprecia opera de editor a lui Nicolae Gheran, vizibilă de la distanță – și greu de imitat, după cum o arată practica de azi –, desfășurată cu tenacitate și acribie, decisivă în cunoașterea vieții și operei ctitorului romanului românesc modern, susținută de farmecul „romanului” editării, cu amănunte științifice și anecdote, unele expuse oral de editor în nenumăratele întâlniri cu specialiștii sau cu publicul larg sensibilizat de opera romancierului născut în Tîrlișua.

Poate că, la o primă privire, copleșit de obișnuințe (literare), nu ți-ar veni să crezi, dar actul pe care îl avem în față este și unul de creație (literară). În ce constă conceptul pus în operă aici? În calitatea „interpretului”. Editorul e un scriitor, un creator, cum se putea vedea și cum se va confirma la un moment dat. El face din cercetarea și editarea unei opere literare un act de viață. O afacere de viață. Se implică total, fără ezitări, luptător pe termen lung. Își pune la bătaie zilele și nopțile vieții. Inclusiv în bătaia cu șicanele cotidiene ale vieții și profesiei. În discuțiile cu un oficial, recunoaște că (acela) „Avea perfectă dreptate, dar și eu, deoarece eram convins că dacă, de la început, accept cenzurii să intre un centimetru în mine, adio integralitate, ca să nu zic virginitate.” În urmă cu câțiva ani angajase un proiect de editare (continuare de editare) a operei marelui romancier cu oficialii bistrițeni, printr-o convenție de remunerare a trudei de către o instituție de cultură, prin Consiliul Județean. Sau cam așa ceva, deoarece nu cunosc negocierile dintre editor și oficiali. Proiect bun, derulat cu succes prin câteva titluri. Numai că, brusc, partea oficială (din motive administrative, se zice) întrerupe proiectul și editorul rămîne cu materialul pregătit pentru editare în soare!... Lovitură la

meserie (enunț ambiguu)! Nicolae Gheran nu se descurajează în fața vieții. Schimbă macazul, dar nu linia. Își dezvăluie o altă vocație, dacă putem spune așa, revine la scrisul prozastic, cu care își începuse cîndva activitatea literară. Fără să-l uite pe Rebreanu. Scrie roman după roman, evidențiindu-și și calitățile memorialistice, de bună cunoaștere a unei epoci pe care romancierul de la Maieru nu a mai prins-o, dar și pe cele de povestitor, de constructor de personaje, de conducere cu măiestrie a firului narativ.

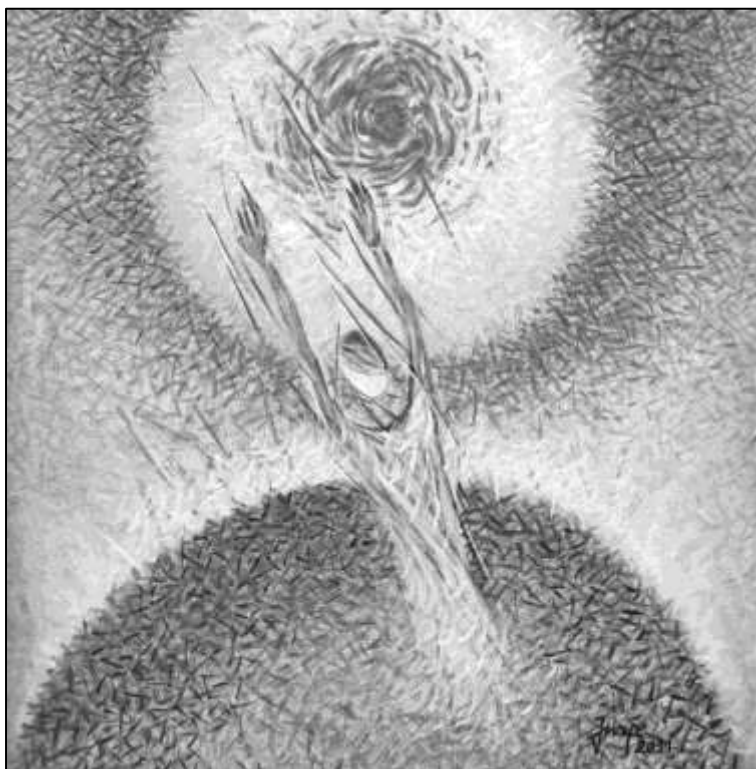
Acasă la Nicolae Gheran, Olimpiu Nușfelean, Ioan Matei, Nicolae Gheran, Ioan Pinteș, Alexandru Pugna, Alexandru Cățcăuan, Menut Maximilian, Rodica Lăzărescu, Andrei Moldovan

Editorul și romancierul sunt două personalități distincte, disociate una de alta prin etape de creație și emergențe? Editorul văzut ca un spirit ardelean, moșit în Universitatea Rebreanu, romancierul, ca unul muntean, „sudist”, care ne delectează cu vorba? Nu. Sunt doi în unul. Sau trei în unul, patru..., dacă ne referim și la alte calități ale celui care și-a angajat viața într-o aventură unică, literatură. Apoi mai e spiritul ludic și umoristic, iubirea integrității, cunoașterea jocurilor de regie. Confruntîndu-se cu un cenzor referitor la editarea romanului *Ion*, unde era vorba de omiterea sau nu a unui titlu de poezie – *Răpirea Basarabiei* –, interlocutorul meu, din interviul amintit, îmi dovedește cum omul poate fi și deasupra vremilor, nu doar sub vremi: „Nu mă cunoști, prietene. Eu pot avea sficiuni, chiar și complexe, în preajma unui om cu totul deosebit, dar față de un terchea-berchea, fie el și director general «în civil», (...), fără nici o meserie ca lumea, în nici un

caz. Declarase că numai trecînd peste cadavrul lui voi tipări romanul cum doresc eu, deși îi explicasem politicos că n-am mandat de la Rebreanu să-l tund pe ici pe colo. N-avea umor, așa că trebuia pus la punct pe căi la fel de autoritare.” Intransigent în servirea adevărului.

Venirea la Bistrița, destul de ritmică într-o vreme, a fost benefică din mai multe puncte de vedere. Nu doar că a contribuit la sporirea faimei lui Rebreanu, la perpetuarea operei acestuia, dar a inspirat și potențat viața literară de pe aceste meleaguri. Decupez aici un aspect ce ține de condiția strictă a provinciei – dintr-o manifestare de talie națională –, dar nu vreau să-i neglijez importanța. Mi-l amintesc din vremea cînd a participat la colocviile generate de serbarea Centenarului Rebreanu. A inspirat regia și conținuturile colocviilor anuale organizate de Casa de Cultură a Sindicatelor și Cenaclul George Coșbuc din Bistrița, cu contribuția unor oficiali și intelectuali din Tîrlișua, Maieru, Năsăud, Prislop, Beclean, a fost alături de la început de redacția revistei *Mișcarea literară*,

a coordonat o echipă de tineri (liceeni beclenari) să se angajeze în munca de cercetare-transcriere a unor manuscrise rebreniene, a fost și este model pentru cîțiva cercetători într-ale literaturii din Bistrița, Beclean, Năsăud sau Maieru, a exprimat, pentru oficiali și scriitori, chipul viu și autentic, convingător, al omului de litere, cel pentru care literatura nu e o afacere de tarabă. Doar spunea, referitor la munca de editor: „Verificasem și răzverificasem textul pentru tipar, corectînd greșelile strecurate în edițiile tipărite pe vremea cînd trăia scriitorul și, mai ales, adăugînd pasaje și cuvintele omise de editorii democrației populare.” O atitudine obiectivă și responsabilă față de scrisul altuia, față de scris în general. O atitudine cum ar trebui să avem fiecare din noi. O viață plină de provocări, asumată cu toate inconveniențele ei. Lupta cu giganții nu e comodă. Nici cea cu monștrii ideologici. Vorba marelui editor: „Cine-o face ca mine, ca mine să pățească.” Dar nu sunt mulți cei care se angajează în asemenea bătălii.

Zbor spre infinit

Pășind pe Bulevardul Gheran

Menuț MAXIMINIAN

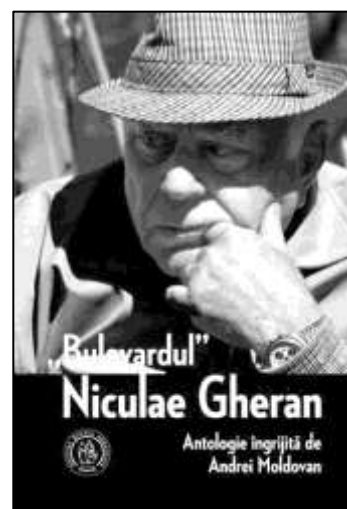
Niculae Gheran, cel care peste 40 de ani și-a dedicat cariera literară în slujba promovării operei lui Liviu Rebreanu, printr-o ediție critică integrală unică în peisajul românesc, *Opere – Liviu Rebreanu*, în 23 de volume („monumentală în toate privințele” – Șerban Cioculescu) a primit pentru munca sa Premiul Uniunii Scriitorilor (1981), Premiul Perpessicius (1981 și 2005) și Premiul Academiei Române (2002). M-am întrebat de multe ori ce l-a îndemnat pe Niculae Gheran să renunțe la timpul pentru propriul scris pentru a aduce în fața noastră „Integrala Rebreanu”, în spatele căreia se ascunde rigurozitate, studiu, consecvență, adică o viață dedicată studiului Rebreanu. Sunt convins că Niculae Gheran ar fi avut un destin sub zodia norocului dacă ar fi alocat mult mai multă energie propriului scris. A ales ca în peste 20 de volume să așeze la loc de cinste opera lui Rebreanu, președintele Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, Andrei Moldovan, declarând: „Niculae Gheran a făcut din Rebreanu un scriitor al nostru, construindu-i un edificiu solid”. Să nu uităm de lucrarea în două volume *Rebreniana*, apărută de curând la Editura Academiei, sub semnătura lui Niculae Gheran. Vorbim de peste 1100 de pagini, munca fiind derulată pe o perioadă de șase decenii (o viață de om). Apoi *Tânărul Rebreanu, Cu Liviu Rebreanu, Caiete*. Personal, am fost „fascinat” de scrisorile soților Fanny și Liviu Rebreanu, publicate în *Intime*. Apoi, tot la Editura Academiei Române, a fost editat primul volum din corespondența lui Liviu Rebreanu – *Scrisori către Rebreanu* (A B), 2014. Nicolae Manolescu declară că „Niculae Gheran se numără printre ultimii mohicani ai uneia din domeniile esențiale ale criticii și istoriei literare dintotdeauna.” (N. M., *Rebreniada lui Niculae Gheran*, în *România literară*, nr. 26, 2017).

Un grup de bistrițeni, format din criticul Andrei Moldovan – președintele Asociației

Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, secretarul de stat în Ministerul Culturii, Alexandru Pugna, Ioan Pinte – Managerul Bibliotecii G. Coșbuc Bistrița-Năsăud, Alexandru Câțcăuan – directorul Casei de Cultură a Sindicatelor, Olimpiu Nușfelean – directorul revistei *Mișcarea Literară*, alături de Ioan Matei – director în Ministerul Culturii și Rodica Lăzărescu – director revistei *Pro Saeculum*, s-a hotărât să-i facă o vizită surpriză scriitorului, la el acasă, în București, în ziua aniversării. M-am bucurat să fiu și eu printre aceștia. Momentul apariției la ușa sărbătoritului l-a impresionat până la lacrimi pe Niculae Gheran, mai ales că nu știa nimic din ceea ce avea să se întâmple.

În acest cadru, a fost prezentată, în premieră, antologia „*Bulevardul*” *Niculae Gheran*, gândită și îngrijită de criticul Andrei Moldovan. Proiectul editorial apărut la Editura Școala Ardeleană, sub egida Asociației Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud și Reprezentanței Bistrița-Năsăud a Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, pleacă de la motto-ul „...astăzi nu te mai poți apropia de Rebreanu decât pășind pe bulevardul Gheran”. (Adrian Dinu Rachieru).

Cartea, structurată în trei capitole – „A trăi pentru Liviu Rebreanu” (Studii asupra edițiilor critice și a operei lui Gheran), „Arta de a fi învingător” (Eseuri despre cărțile lui Gheran) și „Evocări, profiluri, urări” (Mesaje la marcarea a 90 de ani) –, cuprinde și prefața pe care Niculae Gheran a așezat-o în „*Rebreniana*”. În 2015, acesta nota: „S-au

împlinit 50 de ani... de când publicam în «Biblioteca pentru toți» a Editurii pentru Literatură o trilogie integrală a prozei scurte rebreniene, unde, profitând de aprecierea lui Călinescu, potrivit căreia *Ciuleandra* ar fi o povestire mai amplă, am introdus-o în sumar, ca și *Calvarul*, la rândul său roman. Dacă socotim că pregătirea acestor lucrări a presupus vreo doi ani de trudă, datorită stabilirii textului ce-mi impusese compararea multor ediții antume, s-ar aduna vreo 54 de ani de stupidă perseverență. Pe vremea aceea, aveam 38 de ani. Vârstă frumoasă. După cum mai deunăzi, în 2015, aveam să împlinesc 85 de ani, etate patriarhală, dar jenantă, dacă ții seama de restricțiile medicilor și le-ai respecta. Nu știu când a trecut timpul, după cum nu voi repeta zicala ajunsă refren: «De-ar fi să mai trăiesc o dată, la fel aș lua-o de la capăt». Nu! La vârsta când sinceritatea oricărei afirmații nu comportă niciun risc, o spun fără tăgadă: n-aș repeta defel aceeași experiență. Cel puțin în țara în care mi-a fost dat să deschid ochii, frumoasă, «mândră-n toate cele», dar cu un dispreț suveran față de orice muncă științifică, indiferentă față de valorificarea patrimoniului său cultural, ade-vărata carte de vizită cu care s-ar putea prezenta în lume, zestre fundamentală când tinde să-și construiască prezentul și să scruteze viitorul.”, text așezat pe coperta IV a cărții.

Gestul lui Andrei Moldovan de a așeza gânduri ale unor personalități ale literaturii române despre Niculae Gheran într-un volum aniversar este unul care trebuie felicitat. Din multitudinea de gânduri și teme abordate în carte, amintim doar câteva care vorbesc despre dedicarea vieții literare studierii operei lui Rebreanu – „un demers care poartă însemnele devotamentului pentru operă, ale cunoașterii și disciplinei intelectuale. Deși condiția editorului nu e de invidiat, cum o știm prea bine, și cum atari întreprinderi cer adevărate sacrificii” (p. 10), după cum afirmă ilustrul filolog clujean Ion Vlad.

La rândul ei, Irina Petraș, președinta USR Filiala Cluj, vorbește despre „încăpățânarea generoasă cu care s-a angajat în cartografierea «oceanului documentar» rebrenian, e limpede că avem de-a face cu o «artă de a fi învingător» în ciuda vremilor și a obstacolelor. Cele două volume *Rebreniana*, tocmai apărute, sunt dovada acestei izbânzi.

Scrupulos, onest și conștient de datoria pe care și-a asumat-o, nu se sfiește să arate lumii întortocheata cale străbătută” (p. 24), în detrimentul literaturii personale care ar fi meritat mult mai mult timp alocat, spre exemplu cartea *Arta de a fi păgubaș* este în viziunea Irinei Petraș „un copleșitor și colorat amestec de amintire pioasă, mușcătură acidă, câteodată și cu un strop de venin, lucidă privire panoramică asupra vremurilor și delicios accent pus pe detaliul cu schepsis” (p. 23).

Ion Simuț vorbește despre „profesionalismul desăvârșit” (p. 28), iar Cornel Ungureanu despre biografia plină de subterane a lui Rebreanu „subterane devenite accesibile datorită științei, efortului, clarviziunii lui Niculae Gheran. Luptelor cu cenzura. Cu puterea. Nu ar fi rău dacă am așeza biografia lui Rebreanu, și a editorului său, față în față. Sau ar fi? Dacă citim devenirile românești ale lui Niculae Gheran, am putea crede că romancierul Rebreanu și romancierul Gheran se completează: se definesc unul pe celălalt” (p. 34).

Iată cum critici importanți ai zilelor noastre recunosc munca titanică pe care Gheran a pus-o în slujba scrierii operei lui Rebreanu, fapt confirmat și de Constantin Cubleşan, care declară: „istoria literaturii noastre cunoaște, de-a lungul vremii, destul de multe inițiative de acest fel, foarte puține însă duse până la capăt. Dacă ar fi și numai acesta un merit al lui Niculae Gheran și încă tot ar trebui să ne scoatem pălăria în fața sa, cu deplin respect și recunoștință.” (p. 37). Acesta îl vede pe Gheran „un editor strălucit al operei marelui Liviu Rebreanu” (p. 202).

Ovidiu Pecican îl numește pe Gheran „unicat cultural... Căci editori tenace, prinși în frenezia și îndărătnicia de a restitui o operă integrală de autor român s-au mai găsit, dar câți dintre ei au finalizat cu adevărat proiectul cu care porniseră și, în plus, câți au văzut schimbându-li-se sub ochi, de la un volum la altul, nu doar regimul politic sub care lucrau până la un moment dat, respectându-i, de voie, de nevoie, regulile, ci și organizarea generală a lumii, cu consecințe până la cele de natură cotidiană și individuală?” (p. 55). Activitatea lui Gheran este punctată și de Ion Filipciuc încă din titlul materialului prezent în carte „De la calvarul lui Liviu Rebreanu la calvarul lui Niculae Gheran”. Seriozitatea cu

care Nicolae Gheran a lucrat la edițiile critice se vede din propria-i declarație „Eu niciodată nu am scris din «amintiri», câtă vreme documentele m-au ajutat și mă vor ajuta să pledez în favoarea unor adevăruri menite să însenineze orizontul biografic al unui mare scriitor român.” (*Rebreniana*, II, p. 545).

Îngrijitorul volumului, Andrei Moldovan, spune: „dincolo de toate regretele, mai mult sau mai puțin vocale, mai mult sau mai puțin resimțite în ceea ce istoricul literar a realizat și realizează, munca sa, dătătoare de fire mai mult sau mai puțin albe (care oricum vin!) a dat o lucrare monumentală culturii române, singura ediție critică a operei complete a unui scriitor din secolul trecut, care se întâmplă să fie și cel mai important prozator al nostru” (p. 111).

Horea Gârbea afirmă că scriitorul „stăpânește această lume grație, probabil, memoriei sale excelente și sigur darului de a «auzi» limbajul personajelor despre care mărturisește că le-a modificat numele, întrucât, așa cum bănuiam, structura lor tipologică le-a depășit cu mult, ficțional, profilul real” (p. 123), iar Monica Grosu crede că discursul memorialistic „are o fluentă și o viteză anume, trece repede de pe o stradă pe alta, aleargă, evocă, ilustrează, energizează prin prospețimea limbajului” (p. 197).

Despre viața „plină de provocări... o atitudine obiectivă și responsabilă față de scrisul altuia, față de scris în general... O viață plină de provocări, asumată cu toate inconvenientele ei” (p. 231) scrie și Olimpiu

Nușfelean. Despre „încăpățânarea de benedictin a lui Nicolae Gheran restituirea *in integrum* a operei lui Liviu Rebrenanu” (p. 121), surprinsă de Mircea Muthu, vorbesc și C. Stănescu, Gheorghe Glodeanu, Rodica Lăzărescu, Mircea Popa, Constantin Coroiu, Theodor Codreanu, Zenovie Cârlegea, Petre Isachi, Dumitru Radu Popescu, Radu Voinescu, Mihai Neagu Basarab, Vartan Arachelian, Virgil Rațiu, Dumitru Cojocaru, Icu Crăciun.

Ediția operei rebrenieie îngrijite de Nicolae Gheran

O carte ce aduce un salut de mulțumire unei personalități care a contribuit la promovarea literaturii pornită din Bistrița-Năsăud. Nicolae Gheran a primit titlul de Cetățean de Onoare al orașelor Bistrița și Năsăud, fiind cu adevărat un Cetățean de Onoare al județului Bistrița-Năsăud, distincție pentru care este propus în acest an. În ceas de sărbătoare și bilanț, urăm scriitorului Nicolae Gheran mulți ani cu sănătate!

Insomnii

Niculae Gheran (Note biobibliografice)

Niculae Gheran s-a născut la 14 octombrie 1929, în București.

Părinții: Gheorghe și Profira Gheran (născută Budișteanu).

Studii: Facultatea de Filologie și Istorie a Universității București (examen de stat în 1960).

Profesii și locuri de muncă: editor cu activitate continuă (1950–1994) la Direcția Generală a Editurilor; Centrala cărții; Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă; Editura Științifică și Enciclopedică; Editura Științifică – de unde a fost pensionat în 1994, cu gradul de redactor-șef. În ierarhia activității editoriale, a parcurs toate treptele, de la funcția de redactor la cea de Secretar al Consiliului Editurilor din C.S.C.A. (1964–1968, perioadă de „dezgheț”), după care a fost

retrogradat, împreună cu vicepreședintele de resort, Alexandru Balaci. A fost din nou promovat după decembrie 1989, iar apoi pensionat la vârsta de 64 de ani (1994).

Debut publicistic: în revista *Contemporanul*, nr. 48, 4 nov. 1953, cu articolul *Câteva observații asupra unei colecții adresate satului*.

Debut literar: în *Tânărul scriitor*, IV, nr. 9, sept. 1955, cu schița satirică *Atenție la conturarea personajelor*.

Debut editorial: monografia *Gh. Brăescu*, Editura pentru Literatură, 1963.

Creația fundamentală: 23 de volume din ediția critică de *Opere – Rebreanu*, ediție integrală – dotată cu peste 5.000 de pagini de studii, note, comentarii și variante – realizată pe parcursul a patru decenii, primele trei tomuri apărând, în colaborare cu Nicolae Liu, în 1968, ultimul în 2005.

Alte cărți: *Tânărul Rebreanu*, Editura Albatros, 1986; *Rebreanu – Amiaza unei vieți*,

Editura Albatros, 1989; *Rebreanu la lumina lămpii*, în colaborare cu Puia Rebreanu, Editura Minerva, 1964; volumul de studii și documente *Rebreanu – Caiete, prezentate de Niculae Gheran*, Editura Dacia, 1974; *Sertar. Evocări și documente*, Editura Institutului Cultural Român, 2004; *Cu Liviu Rebreanu și nu numai*, Editura Academiei Române, 2007; *Liviu Rebreanu prin el însuși*, în colaborare cu Andrei Moldovan, Editura Academiei Române, 2008, și romanul memorialistic *Arta de a fi păgubaș*, vol.1, intitulat *Târgul Moșilor*, 2008, vol.2, *Oameni și javre*, 2010, vol. 3, *Îndărătul cortinei*, 2012, publicate, în Biblioteca Bucureștilor, și vol. 4, *Bordel nou cu șteoarfe vechi*, 2014, Editura Pallas, *Rebreniana* (2 vol. 20, Editura Academiei Române), *Ex-temporale* (2018, Editura Casa Cărții de Știință ș.a.).

Prefețe și studii introductive: *Brăescu – Opere alese* (1962 și 1964); *Rebreanu – Golanii, Calvarul, Ciuleandra* (1965), *Crăișorul Horia* (1975), *Pădurea Spânzuraților* (1978), *Gorila* (1981); *Nuvele și schițe* (1984), *Jurnal* (1984), Nicolae Iorga – *Istoria lui Mihai Viteazul* (1968), în colaborare cu V. Iova, și tot cu acesta, *Istoria oștirii române ș.a.*

Studii și articole în presă: *Contemporanul*, *Viața Românească*, *Gazeta literară*, *România literară*, *Cronica*, *Tribuna*, *Steaua*, *Ramuri*, *Argeș*, *Luceafărul*, *Analele Academiei Române*, *Mișcarea literară*. În *Adevărul literar și artistic* a susținut rubrica săptămânală „Sertar”, între anii

2002 și 2004, continuată apoi, cu aceeași ritmicitate, în *Cultura*, iar apoi în *Pro Saeculum*, *Apostrof*, *Poortal*.

Premii literare: Premiul Uniunii Scriitorilor pe anul 1980 (oferit, în 1981, pentru prima dată unei ediții critice), Premiul Perpessicius pe anii 1981 și 2005; Premiul Asociației Scriitorilor București pe anul 2000 (acordat în 2001 pentru vol. 20 din ediția critică Rebreanu), Premiul Academiei Române „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”, acordat în anul 2000 pentru vol. 19-20 din ediția critică Rebreanu; Premiul Asociației Române pentru Patrimoniul, pe anul 2006; Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj, pe anul 2008. Premiul Special al Uniunii Scriitorilor, pentru *Rebreniana*, în 2018, Premiul de excelență la Concursul „Toamna Clujeană”, în anul 2017, la Iași, oferit de USR în cadrul concursului „Scriitorul anului 2017”, pe luna august ș.a.

Acestor premii literare – cărora li se alătură multe diplome și premii de excelență ale unor reviste literare și instituții culturale, „pentru contribuția de excepție la editarea și comentarea operei lui Liviu Rebreanu” – li se adaugă *Ordinul Meritul Cultural*, primit în 1967 pentru contribuția adusă bunului mers al activității editoriale, distincție oferită și în 2004, „În grad de cavaler”.

Pe parcursul deceniilor, critici literari precum Șerban Cioculescu, Constantin Ciopraga, Paul Cornea, Gh. Grigurcu, Nicolae Manolescu, Alexandru Piru, Ion Vlad, Mircea Zăciu și mulți alții au adus elogii monumentalei ediții Rebreanu și, implicit, autorului ei.

În ultimii ani, apariția tetralogiei *Arta de a fi păgubaș* a beneficiat de o excelență primire din partea criticii literare, concretizată în peste treizeci și cinci de cronici și recenzii, în presă, radio și televiziune, apărute în presa din țară și străinătate.

Este cetățean de onoare al orașelor Bistrița și Năsăud.

Ceasul deșteptător

Imposibila despărțire

Adrian ILIUȚĂ

Dacă *Orologiul fără ore* sonda interioritatea unei ființe ultragiutate de ferocitatea unui timp golit de sens, volumul *Variațiuni pe o temă dată* (Editura Humanitas, București,

2018) apare ca o întoarcere către sine, marcată de un eveniment dureros din viața intimă a poetei Ana Blandiana – trecerea într-o altă lume a soțului acesteia, Romulus Rusan.

Mărturisirea de pe coperta a patra, care poate ghida întreg orizontul de lectură al textelor volumului, „Un poem de dragoste despre nedespărțirea prin

moarte. Cea mai metafizică dintre cărțile mele”, creionează deja tema majoră a cărții: moartea. Nu este vorba însă despre o moarte percepută cu o spaimă instinctuală drept un capăt de drum (așa cum se întâmpla în precedentul volum, *Orologiul fără ore*).

Eveniment

Dimpotrivă, moartea din *Variațiuni...* este înțeleasă ca o ultimă mare revelație, ca o continuare de drum a unei devenirii într-o altă dimensiune.

Receptată acut prin prisma dispariției soțului, tema morții devine fundamentul unei radiografii atente a sufletului și a minții celei rămase („fără tine”) într-o lume „deodată mai mare”, dar și „mai fără rost”. Meditațiile poetei traversează (întocmai cum o secantă taie cercul) toate experiențele esențiale care

definesc existența umană (iubirea, singurătatea, comunicarea, suferința, timpul și, evident, moartea) pentru a decanta, în formă lirică, propria ființă aflată într-un moment de cumpănă.

Alcătuit din piese variate ca formă (fiindcă există, pe de o parte, atât texte în proză, cât și în versuri și, pe de altă parte, atât poeme scrise în stilul clasic, cu rimă, cât și poeme cu vers alb), volumul își află coerența tocmai din prezentarea în succesiune a acestor părți disparate din puzzle-ul vieții ca „variațiuni pe o temă dată” – cea a reflectării asupra morții celui iubit.

Variațiuni pe o temă dată transmite, deopotrivă, o iubire duioasă, caldă și sinceră a unei soții pentru soțul plecat în „orbitoarea veșniciei” și un tragism care provine din neputința funciară de a comunica, de a traduce sau de a înțelege „trecerea între vecii” a celui căruia îi este dedicată cartea („Către R”), în ciuda atâtor interogații îndreptate spre cealaltă lume. Textele volumului nu doar îl caută pe R, apelând la întrebări înfrigurate, ci se caută și pe ele însele. Nu de puține ori poemele comunică aceeași idee, funcționând în perechi, sâmburele lor cald regăsindu-se în mai multe locuri sub o formă ușor modificată (de exemplu, poemul *Știam că e doar o haină* își are corespondenta în *Ninge! Ca între spirit și trup*, în *Abia cu moartea începe totul* sau *În ultimul timp viața mea seamănă cu un roman* poate fi coroborat cu *Ne mureau bunicii, părinții*). E încă un indiciu al variațiunilor. Sau un semn că, în fața morții, nu facem decât să punem aceleași întrebări, dar cu alte cuvinte.

Poemul *Știam că e doar o haină*, situat în debutul volumului, confirmă unghiul metafizic prin intermediul căruia este filtrată

realitatea. Întreaga existență materială a lui R este metaforic echivalată cu purtarea unei haine. Corporalitatea devine deci această haină „mototolită/ Învechită de purtare, uzată/ Fără nici o legătură cu *tine*” (s.n.), adică cu sufletul. Avem aici nu doar o meditație asupra vieții soțului, ci asupra vieții lumești în general. Versul „Numai haina te făcuse vizibil” (putând funcționa și ca o ironie fină la proverbialul „Nu haina îl face pe om”) transmite ideea gravă că existăm în lumea reală doar datorită (sau din cauza!) corpului. Haina, ca semn al materialității, face spiritul invizibil.

O meditație care se extinde dinspre particular spre general (și care funcționează ca o prelungire a celeia din poemul menționat anterior) regăsim și în *Ca între spirit și trup*. Constatarea amară conform căreia amestecul dintre spirit și trup „e o mare confuzie” este, de fapt, o metaforă a modului în care există omul aici, jos, pe pământ. Comparat cu „sens(ul) și cuvântul care-l ascunde”, acest amestec reprezenta, într-o viziune care privilegiază viața și bucuria de a trăi, „un miracol de nedespărțit”. Însă experiența morții aduce cu sine revelația șocantă conform căreia miracolul ar consta tocmai în despartirea spiritului de trup. Doar atunci putem înțelege cu adevărat că miezul ține încheiat cuvântul mult mai mult decât o făcea coaja sa la fel cum „Întotdeauna sufletul ne-a legat/ Mai mult decât sângele”.

Disparația lui R destabilizează lumea poetei. Dintr-o dată, această lume își diluează contururile și claritatea, ea pârând „deodată mai mare” și „mai fără rost”, pierzându-și sensul: „Nu se vede nimic/ Până în zare” (*Fără tine*). Înstrăinarea ființei poetice e dată nu numai de inutilitatea spațială, ci și de receptarea timpului ca pe un „rapt” al sufletului. Fără R, timpul și-a pierdut dimensiunea profundă, a încetat să mai semnifice. Acest timp rămas dincoace de moarte nu mai adună sufletele, ci devorează agonizant trupuri: „La fel de străin de trecutu-n zadar,/ De viitorul sumar,/ Prezentul nu mi-e un dar,/ Ci un rapt”.

Căutările metafizice devin singura modalitate de a reechilibra deriva interioară provocată de pierderea ființei iubite. Astfel, în *Mi-e frică de întunericul* regăsim o scurtă

meditație asupra întunericului ca substitut al morții. Frica semnalată în titlul poemului provine din neputința de a identifica originea acestui întuneric ce se ascunde în „inima flăcării”. Dilema se referă la „incestuoasă relație/ Între bine și rău/ Care decupează din strălucire/ Flori carnivore de umbră” și camuflează, în chip metaforic, întreaga existență umană. Alte meditații se opresc, prin interogații retorice, asupra cunoașterii, asupra timpului (*Unde se duc orele?*) sau asupra iubirii: „Ce e iubirea, dacă nu imposibilitatea de a fi despărțite două ființe? sau „Și ce e iubirea dacă nu legea universală de desființare a frontierelor?” (*Ce e iubirea*).

O chintesență a tuturor acestor meditații ar putea fi socotite poemele *Se leagănă, leagănă sfintele* și *Se clatină, clatină, clatină*. Evidente arte poetice ale volumului, cele două texte lirice comunică foarte bine la nivel ideatic, fiind variațiuni pe tema neputinței comunicative. Poezie incantatorie, ale cărei acorduri grave se prelungesc, precum ecourile, din vers în vers și din strofă în strofă (probând rafinamentul formal dus la superlativ de către Ana Blandiana), *Se leagănă, leagănă sfintele* e o ars poetica care ilustrează „uitarea de-a fi” a cuvintelor. Tonalitatea elegiacă a textului capătă inflexiuni tragice aici. Această impresie este confirmată de verbele-cheie ale poemului care, în totalitate, sugerează căderea sau destrămarea: „se leagănă”, „se clatină”, „alunecă”. Cuvintele, alcătuite din „sfintele/ sunete-abia melodii” transmit „golul uitării de-a fi”. Acestea devin, în acest fel, semne ale neantului. „Uitând” să fie, ele se golesc de semnificație și rămân doar forme „orfane” ale memoriei „tăiată savant în felii”, căutându-și prin citare „părinții stafii”, adică tocmai rațiunea lor de a fi. Ascultând aceste cuvinte sterpe, poeta se simte „adult/ Printre străbunii copii”. Finalul poemului indică nu doar imposibilitatea de a comunica a cuvintelor „orfane” (tulburătoare metaforă a pierderii sensului sau a depozării), ci și inadecvarea ființei poetice într-o lume în care totul se mortifică odată cu trecerea timpului. Vârsta maturității coincide cu alunecarea în golul ontologic, viul rămânând undeva, mult în spate, la „străbunii copii”. Celălalt poem,

Se clatină, clatină, clatină, este o reformulare a artei poetice anterioare despre neputința de a găsi „sensul fierbinte” în trecerea „fără motiv” a „orelor, zilelor, anilor”. Cuvintele devin monotone prin repetare, „lăsându-și” (verbul citat având conotația negativă de risipire sau de pierdere) „sămânța” și clatinându-se spre „eșec”: „aceleași cuvinte/ Repetate mereu monoton/ Până când sensul fierbinte/ Îngheață-n canon”.

Așa cum precizam mai sus, cartea de față este totodată o sinceră și sublimă declarație de iubire a poetei pentru R, cel de care nu poate fi despărțită prin moarte. De altfel, iubirea transmisă direct sau indirect dă substanța celor mai multe „variațiuni” care alcătuiesc volumul. De pildă, *Am un pact cu oglinda* exprimă, într-o formă ludică, un tertip al păstrării frumuseții trupești grație inocenței spiritului. R face un pact cu oglinda, acela de o arăta „neschimbată” pe soția sa, exact „ca-n povești”. După dispariția lui R, poeta se regăsește la fel în oglindă, semn că el nu încetează să o privească de dincolo, din spatele oglinzii, dintr-o altă lume. Avem aici o declarație sublimată de iubire dinspre cel mort înspre cea rămasă în fața oglinzii vieții.

În aceeași notă intimă poate fi circumscris și textul în proză *Dacă am avea ca pe vremuri microfoane*. Acesta face trimitere la practica securistă (din perioada comunistă) a interceptării convorbirilor private prin intermediul plasării de microfoane în locuințele cetățenilor considerați suspecti. Poeta mărturisește cu sinceritate că dialogul ei cu R continuă și după moartea acestuia (ca o dovadă de iubire), ceea ce ar putea induce în eroare ipoteticii ascultători securiști din prezent. Pauzele din conversație, echivalând cu lipsa răspunsurilor lui R, ar fi traduse de ascultătorii intruzivi „prin semne pentru ca ei să nu poată înțelege”. În sens metafizic, „semnele” acestea sunt valabile și pentru cei care „nu pot înțelege” invizibilul lumii de dincolo.

Dragostea nețârmurită pentru R este exprimată prin intermediul unor motive recurente precum ar fi cel al luminii, al frunzelor sau al visului. În această ordine de idei, frunzele apar ca mesageri ai lumii de

dincolo care poartă un mesaj indescifrabil întocmai cum vocea poetei „îi bucură pe cei ce-o ascultă,/ deși n-o înțeleg” (*Se aud niște voci estompate de frunze*). Există o frumusețe a frunzelor care sporește odată cu moartea lor, o moarte care „se aprinde în ele”, dându-le o lumină de sorginte metafizică: „cu aura lor mistuitoare/ De lumi paralele” (*Cad frunzele*). Deloc întâmplător, același mesaj indicibil este sugerat de copertele volumului. Focalizarea, în plan apropiat, asupra unor frunze tomnatice a căror tentă roșiatic-portocalie se prelungește difuz către planul îndepărtat, în care abia se disting siluetele a doi oameni care ar putea forma un cuplu, trimite spre un ceva intuit, dar greu de exprimat.

Motivul luminii este asociat mereu izbăvirii celei rămasă în umbra îndoielilor și a căutărilor din lumea aceasta caducă. Reprezentativ în acest sens poate fi poemul *Lumină pe lumină nu se vede*. Aici, R este o ființă luminoasă fără contur, percepută prin „multa ta lumină” și situată în „orbitoarea veșnicie/ Unde tu ești acasă, eu pe drum”. Viața rămasă de trăit poetei, deși se consumă în umbră, este destinată luminii, iar strâmtul „acum” va fi curând eternitate: „Visând la umbra ce mă ține vie/ În încă salvatorul meu acum/ Pe care ți-l închin, cu spaimă ție”.

Visul reprezintă o posibilitate de a-l întâlni pe cel aflat în altă lume. În poemul *De ce nu mă lasă să dorm*, luna, cu „puterea luminii ei străine”, nu o lasă pe poetă să doarmă, ci o ține cu „gândul cel treaz pe hârtie”, în timp ce R, „adormit pe vecie” o caută pe aceasta în somn: „Prealimpe Domn,/ adormit pe vecie,/ Știu că mă cauți în somn”. O mențiune specială ar trebui făcută și în privința apelativelor folosite. „Prealimpe Domn”, „Prea Limpedele Domn”, „dulce Prinț” nu sunt altceva decât dovezi ale unei iubiri rămase intacte și dincolo de moarte, ale acelei „nedespărțiri” la care făcea referire amintita mărturisire de pe coperta a patra a cărții.

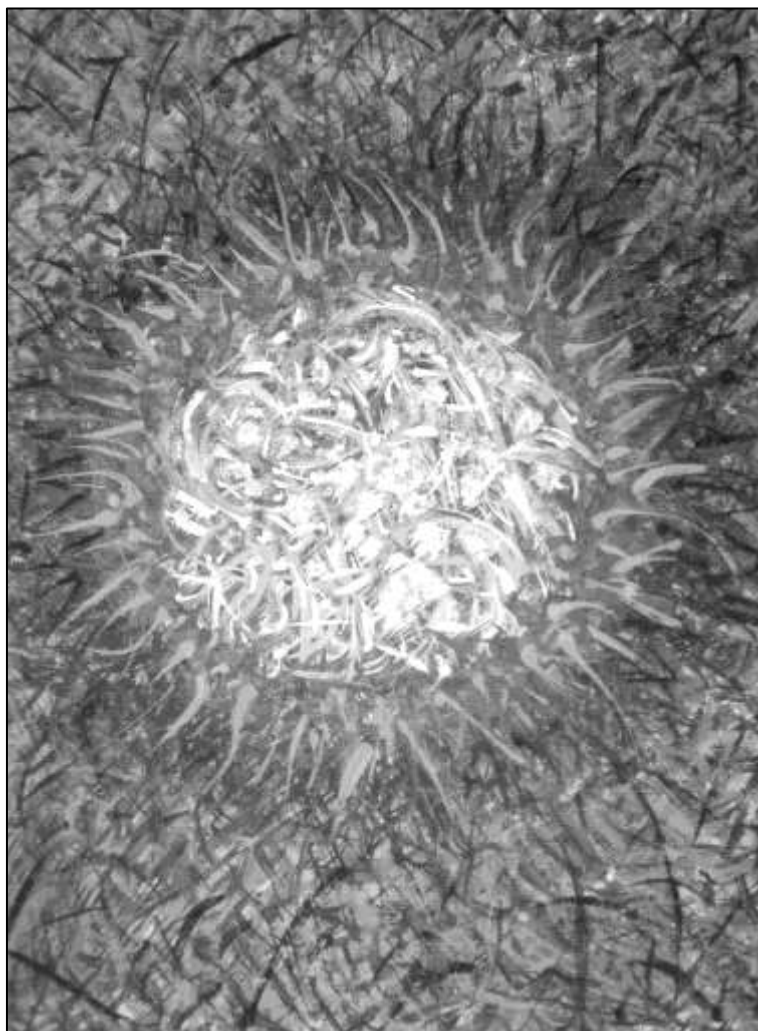
Dintre toate semnele de prețuire transmise, poemul *Există o lege – legea Cabinet-Mayer* se remarcă prin conotația pe care o poate da întregului ansamblu din care face parte. Legea invocată în titlu devine un

pretext al unui mărturisiri a iubirii care dăinuie dincolo de bariera morții. Precum fluviile care își schimbă cursul „mușcând” dintr-un mal pentru a-l depune pe celălalt mal, poeta își transportă ființa „curgătoare” pe celălalt mal al lumii prin tot ceea ce „erodează” (în manieră poetică) din malul de dincoace. Acesta ar putea fi și sensul volumului de față. Întreg travaliul poetic adunat în *Variațiuni pe o temă dată* reprezintă consumarea durerii singurătății în vederea mutării pe malul reunificării cu R.

Continuând parcă „demonstrarea” legii Babinet-Mayer, poemul *Nimic nu e static*

aduce cu sine și o concluzie eliberatoare a „problemei” de nerezolvat – moartea. Aceasta nu mai trebuie înțeleasă ca final al drumului („o încremenire, un stop”), ci o mutare pe un alt drum cu o altă destinație: „Disparația de aici este o apariție/ în alt loc, în alt scop”. Precum apele din textul anterior își mutau albia neoprindu-se din curgere, „existența și nonexistența/ Se încopciază/ Din mers”.

Așadar, în *Variațiuni pe o temă dată* totul este mișcare, o alunecare spre un „tot mai departe” pe care poeta (și omul, în general) îl descoperă „tot mai mirat”.

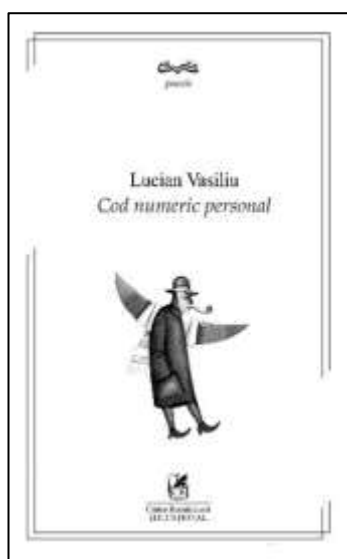
Astrul luminilor

Lucian Vasiliu – un ADN poetic

Andrei MOLDOVAN

De vreme ce Lucian Vasiliu își intitulează volumul de poeme *Cod numeric personal* (ediția a II-a, revăzută, Editura Cartea Românească, 2019), ne așteptăm să fie o

tentativă de identificare a substanței poetice pe care o propune ca voce distinctă cititorilor. Și nici nu este dificil să constatăm că lucrurile stau întocmai. Volumul consolidează direcțiile lirice ale poetului prin diversificare și aprofundare, evitând autopastașa. Încă în 2010, autorul afirma într-un interviu: „Ne

schimbăm din clipă în clipă. Ne păstrăm statornicii doar de... subteran. Avem o albie a noastră. Ne păstrăm principiile, regulile jocului. Altfel opiniile sunt flexibile. Și noi suntem subiectivi deseori dar într-un cadru, într-o ramă în care regăsim și portretul lui Ion Creangă și portretul Giocondei, dar și autoportretul, să zicem, al lui Corneliu Baba.”

Cartea de poezie

După mărturisire, poetul își păstrează „albia”, fie și în subteran. Așa-zisele schimbări sunt mai degrabă nuanțe noi în căutarea aceleiași esențe. După aproape un deceniu de la amintitul interviu (luat de Anca Popa), „flexibilitatea în ramă” a poetului, în care se regăsesc fragmente ale unor valori atât de diversificate, valori care, la rândul lor, fiecare a fost un întreg, chemate acum să definească un nucleu poematice cât se poate de viu

(*Declarație de avere: colecția de chipiuri*) devine o realitate a volumului deja amintit. Coerența cărții este cât se poate de evidentă, de vreme ce identificarea cu sine parcurge o cale dramatică, de la începuturi până la stingere. Pornește, firesc, de la pregătirea scenei pentru primejdia „ființării” (*Discontinuu*), un început magic, ca orice intrare în lume (*Pelerini în munții Rodnei*), dar și unul ușor blagian, al amintirilor de dinaintea nașterii (*Bobotează*). Stingerea este ceva diferit, atâta vreme cât locuirea în lume este una poetică, sfidând așadar curgerea vremii (*Vis cu junimistul Ion Creangă. La CENTENAR*), ceea ce duce la o asumare biografică, deseori onirică, a istoriei spirituale, prin valorile sale. Mai degrabă un joc dezinvolt se naște între viață și moarte (*Pui ești, puiștean*).

Caracterul elegiac al poemelor lui Lucian Vasiliu era remarcat încă de acum vreo 15 ani de Mircea A. Diaconu, într-o precizare de mare profunzime: „Astfel, printr-o ciudată alchimie a suferinței, elegiile pe care le scrie Lucian Vasiliu glorifică neființa care e totuna cu timpul integrator; cât despre moarte, ea e supusă unui rafinat proces de estetizare.” (*Contrafort*, nr. 10-11, 2004) Că lucrurile, în esența lor, rămân în aceeași notă vom exemplifica printr-un admirabil poem din *Cod numeric personal*, o alegorie a morții, poem demn de orice antologie: „Bate la ușă/ fără de coasă/ Doamna senzuală precum/ cocoșul de tablă de pe casă// Și ne întreabă/ sfioasă:/ – Domnule optzecist/ (zice ironică,/ mă descoasă...)/ nu doriți să vă servesc, amical,/ cu un pahar de Tămâioasă?// – De Cotnari, tămâioasă,/ Doamnă frumoasă?// Din struguri striviți sub călcâie/ de fecioarele boierilor mari// – Bucuros de împărțășire,/ Doamnă

subțire!// Voi ciocni cu paharul de mire!”
(*Lucianogramă cotnariană*)

Identificarea cu sinele profund, am văzut, se face prin fragmente în primul rând, într-o gamă extrem de diversificată. Mai întâi, sunt cele pe care le-a generat istoria, dar, în cazul lui Lucian Vasiliu, ea nu înseamnă un timp al curgerii, încât prezentul poetic, ființa creatoare, se identifică într-un timp etern, fără curgere, ceea ce îi permite poetului o definire prin valori istorice într-un prezent atotcuprinzător.

Un atentat par poemele scriitorului ieșean la ordinea convenită a lumii (*Unde ni-s vișători, ochelarii?*). Poate și pentru faptul că explorările pentru redobândirea sinelui sunt însoțite uneori de sentimentul unei omenеști neputințe, de îndoială (*Mesaj în câmp minat*), primejdia pierderii de sine venind deseori dinspre agreabilul comod, dinspre abundență, ceea ce conturează o neliniște în fața degradării spiritualului (*Conacul Conachi de la Tecuci*).

Biografismul redimensionat liric, deseori folosit de poeți, este în *Cod numeric personal* doar un fragment al unui peisaj mozaicat, într-un joc al regăsirii antrenând fragmente de o diversitate impresionantă, în asocieri cel puțin bizare de multe ori. Asumarea prietenilor care astfel devin părți componente ale sinelui, percepute dinspre ființa poetică și supuse unor perspective pornind dinspre aceasta, dă contururi noi personajelor, fie că cititorul le identifică sau nu cu apropiați ai autorului. Mai mult, asistăm uneori și la o interogare a timpului pentru soarta prietenilor din lumea spiritului, ca o nouă contemplare a *zăpezilor de altădată* („Unde este Întunecatul April?/ unde este poetul-actor Emil Botta...”). Timpul, perceput astfel, poate să devină o noțiune de dominat, pentru că poeticul are resurse nebănuite. Este un mod prin care poetul se definește prin alții. Prietenii devin astfel dimensiuni ale propriei ființe. De pildă, pătrunzând în pivnița parohială a prietenului său, bunătățile care îl înconjoară par să concureze cu cele din poemele lui Ion Pillat: „Pogorâm./ Fără Dante,/ fără făclii, în hrubele sacrosante —/ parcă am fi fost invitați/ la Nunta de la Cana Galileii// Expuse ca într-un muzeu gastronomic:/ faguri de miere, navete de tomate,/ corăbioare cu smirnă/ șunci

neîntinate/ precum/ stalagmite, stalactite,/ fuioare de ceapă, brăuri de usturoi/ coronițe de leuștean,/ palimpseste,/ pergamente,/ incunabule vegetale.” (*Catacomba de la Chintelnic*) În ciuda atitudinii ușor ritualice în fața abundenței, neașteptat și contrastând cu sentimentul îndeșulării, este imaginea care răstoarnă întreg înțelesul poemului: „Într-un ungher/ l-am aflat pe însuși poetul François Villon — / scria, discret,/ poeme pe Internet...” (*Ibid.*) Acum, să recunoaștem, este o oarecare ironie să asociezi o astfel de pivniță a unei case parohiale cu pivnițele frecventate de Villon, mai mult fără voie decât cu voie, într-un decor diferit. Sensul poemului este însă altul și el are în vedere înălțarea spiritului deasupra materiei, fie ea și de o asemenea bogăție sau cu atât mai mult, simbol al bunăstării. Dar cui i se atribuie o asemenea stare? Am fi tentați să spunem că prietenului, proprietarul pivniței, capabil să își ignore bunătățile adunate, în folosul unei chemări mai înălțătoare. Ne-am înșela, totuși, pentru că am recurge la o logică greu de susținut. În fond, poetul (vizitator) se descoperă pe sine în acel colț de pivniță, plutind deasupra tentațiilor lumești, este acolo un Villon care se topește în propria-i identitate.

Nostalgiile lui Lucian Vasiliu, ispitele sale elegiace se estompează de cele mai multe ori într-o fumigenă ludică, bine orchestrată în text. Gheorghe Schwartz afirma cândva despre poezia autorului moldovean că „ludicul oferă remediul prin care amăruitul devine suportabil”. Spiritul jocului, aproape debordant în volum, riscă să devină dominant și să lase o pătrundere mai dificilă spre ceea ce este dincolo de el. Sau poate că scriitorul își apără astfel intimitatea poemelor, lăsând-o doar în seama celor care parcurg drumul inițierii. În acest sens, criticul Ion Pop, la apariția primei ediții a *Codului numeric personal* (2017), vede în asta și o primejdie, chiar dacă ea nu caracterizează întreg volumul, poetul armonizând cu multă iscusință întregul: „La câteva pagini, îngerul însoțitor al poetului e cam prea «boem» și «jocul» lui riscă să capete un aer de frivolitate fantezist-asociativă un pic prea slobodă, dezechilibrând raportul dintre «ocazional» și simbolic. (...) Precumpănesc însă poeziile conduse de o regie textuală atentă și rafinată, ce asigură mesajului o notă de gravitate niciodată sumbră, mai curând —

cum spuneam și mai sus – păstrată în regimul tandreții, al unei familiarități senine, din când în când vag melancolice, cu «bazarul» și «talciocul» plin de obiecte evocatoare. O notă de «cavalerism», tot boem, cum a mai fost al câtorva ieșeni, unii numiți în texte, precum Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu sau Dan Laurențiu, dedați gesticulației quijotești, bravadei simpatice, și care atrage imediat adeziunea la un tip de sensibilitate de sursă (neo)romantică, fie și censurată de o luciditate blândă, ce-i dezvăluie neagresiv, îngăduitor, gradul de convenționalitate, de teatralitate cumva adolescentină și proaspătă...” (Ion Pop, în *Steaua*, nr. 5, 2018)

Sacrul stă și el, de multe ori, sub semnul ludicului: „Ne invitase Dumnezeu/ – în ipostază de arbitru internațional – / să ne hârjonim// Formarăm două cete de îngeri.” (*Ducaham*). Poetul, totuși, păstrează o prețioasă sacralitate a propriei ființe (*Autoportret de 15 ianuarie, Grigore de Perenita*), de aceea, pare să fie capabil să genereze sacralitatea din interior, nu să o contemple din afară (*Rugăciune hibernală*), cu posibilitatea, generoasă, de a se risipi în mit (*Discopatie orientală*).

Ar fi greu să identificăm AND-ul poetic al lui Lucian Vasiliu fără a observa rolul hotărâtor pe care îl are *cuvântul* în definirea ființei și a lumii. Dincolo de o plăcere evidentă a jocurilor de cuvinte (*Harababură...*), de faptul că este un inovator de forme în acest sens (*Rugă burg-undă I*) cultivând deseori arhaicizarea (*Cândva, în Maramureș*), că inițiază aventuri textuale (*Bunica în Primăvara de la Praga*), *cuvântul* este pentru poet nucleu generator al ființei și al lumii. Așa apare și în amplul poem *Simfonia a 14-a sau lista lui Vladimir Putin*, în care se derulează imagini apocaliptice, cu desfășurarea unor forțe distructive pe măsură, în care răul natural se amestecă cu cel cauzat de om, ființa chemată să plătească nu doar pentru clipa pe care o trăiește, ci pentru întreaga sa istorie. Doar *cuvântul*, cel care a stat la originea lumii, este capabil să modifice, să pună stavilă, chiar dacă este vorba de cuvinte care explodează și produc un bizar amestec în lume, cu consecințe la fel de stranii. Singure

cuvintele modifică termenii unei ecuații a neantizării, schimbă atitudinea celor care păreau de neschimbat: „Prin văzduh zburau roiuri de litere/ cifre, silabe, sintagme, versuri, versete, pasaje./ Întreaga urbe se legăna/ ca o verticală umbră de chiparos pe colina Asissi,/ se desfăta/ precum o meduză/ într-o noapte chopiniană, lehuză// Foile se desprindeau de covor./ Cătanele, militarii, soldații/ culegeau risipitele pagini/ apoi, în reverie, rosteau/ poeme de Ana Blandiana/ de Mihai Ursachi, de Ioanid Romanescu,/ fragmente din «Tatăl meu, Rusia», de Cezar Ivănescu...” Într-o asemenea viziune, reverie cu iz profetic, este posibil, cum constatăm, să se arate Homer, însoțit de un câine orb, iar în visul homeric să apară și poetul rus Pușkin. Lumea dă semne de refacere după un astfel de cutremur universal, grație *cuvântului* generator de valori spirituale. Nu este de mirare că *lista lui Putin* suferă și ea prefaceri și devine una de lectură. Este astfel în firescul logicii poetice a lui Lucian Vasiliu să vedem că optează pentru „o nouă ordine mondială a lecturilor” (*Biblioteca Aecimbolo*).

O notă onirică străbate poemele din *Cod numeric personal*, uneori apropiată de cea dimoviană (*Carte de înnoptare*), altele cu alte rosturi poetice. Visul este pentru Lucian Vasiliu un spațiu al construcției, al tuturor întâlnirilor capabile să îi contureze ființa lăuntrică (*Legământ danubian*), eliberând de constrângeri o voce cu accente profetice.

Cu ani în urmă, scriam despre poezia lui Lucian Vasiliu: „Versurile poetului moldovean dau naștere unei discrete și ciudate neliniști generate de schițarea unui peisaj în care o linie sau un contur va sfida convențiile și va deveni rebel, închipuind lucruri neașteptate și necunoscute, atâta doar că nu se știe din ce se va naște răzvrătirea, nici când.” (*Poeți români de azi. Alte erezii*, Casa Cărții de Știință, 2011) Azi, Lucian Vasiliu consolidează imaginea aceleiași personalități poetice, amplificând elementele dramatice ale existenței, cu o mai mare grijă pentru nucleul pur al ființei sale pe care îl protejează printr-un ludism ispititor și elegant, dincolo de care poemele își trăiesc tulburarea.

Romanul prăbușirii

Olimpiu NUȘFELEAN

Puțini oameni au curajul să coboare în tenebrele eului. Ale propriului eu. Mulți cred că și viața lor e de poveste, de roman, dar se așteaptă ca alții să se ocupe de o asemenea temă. Descinderea în propriul eu (suflet, conștiință, memorie etc.) e temerară. Și riscantă: poți rămâne captiv în această lume, fără să mai poți reveni în... lumea largă. Scriitorii sînt dintre cei desemnați, aleși, proscriși: ei abandonează totul în schimbul cunoașterii propriilor tenebre, experiență pe care mai apoi o împărtășesc și altora. Naratorul din romanul lui Grigore Traian Pop – *Sinistrul papagal Gregorio. trei romane*, Ed. Tracus Arte, 2019 – face o asemenea alegere – v. mărturisire de sine – „pe fondul scăderii imunității”. „O porcărie, vedeți și Dumneavoastră”, se exprimă unul dintre personaje, celinian, încă de la început. Cunoștințele obișnuite sunt doar aparențe, facilități, convenții, privilegii ușoare, deși agreabile: „Cunoșteam personal doar medicii care scriau versuri și proză, pictau sau făceau filosofie peripatetică. Ajunsesem să cred că oamenii în halate albe nu se gîndesc decât cum să devină mari scriitori, asemeni lui Cehov sau Vasile Voiculescu...”. Realitatea atroce, cu toți actorii săi, benefici sau malefici, se află în altă parte. Inițierea în călătoria provocatoare se face sub semnul prăbușirii, semn revelat cu ocazia unui zbor spre o destinație spaniolă de vacanță: „Durerile splendidei zona Zoster deveniră tot mai sâcîitoare, însoțind și stimulând gîndul despre o posibilă prăbușire a avionului. În somnolența care mă cuprinsese imediat după decolare, cu centura de siguranță strîns legată peste burtă, evenimentul mi se păru însă rezonabil la alternativa de a mă prăpădi de cancer la prostată în doi-trei ani, adică fără a depăși suta, cum îmi sugerase doctorița Mara.” Referințele livrești sprijină meditația:

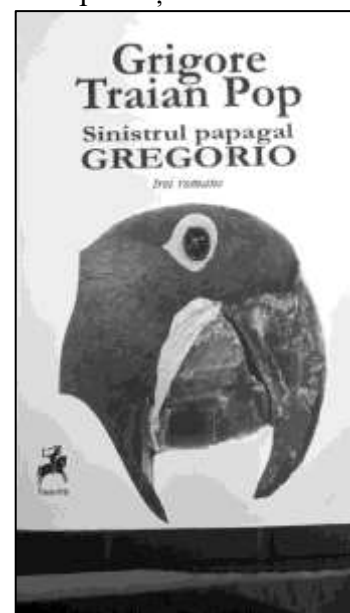
„Partea plină a paharului ar fi că, *exact ca-n unele romane*, aș trece printr-un moment inițiativ, atîta doar că măreția, grandoarea cosmică – avionul se va prăbuși nu altfel

decît ca o cometă venită din spațiul mitologic al Mediteranei – eventuala lui sacralitate (lecturile și iluziile colective năvălind brusc din întunecimea lor înghețată) ar rămîne ceva uitat într-o cută somnolentă a timpului, dizolvat în propria-i inutilitate.” (s.n.) Lucrurile s-ar desfășura rezonabil „dacă timpul ar avea memorie, dar, după cîte știm, n-are”, așa

că evoluția lui absurdă atrage ființa în zonele morții, unde „semnificația inițiativă nu putea fi valorificată nici ca trăire, nici ca eventual fapt de artă sau, și mai puțin probabil, ca temă de filosofare. Voi muri și gata.” Destinul implacabil își pune pecetea de la bun început.

În acest univers coplesitor, care își deschide primele uși absorbante, doctorița, prin „chipul (ei) de fum”, se insinuează ca un înger păzitor.

Ratarea privilegiată a proprie condiții nu se întîmplă – „un dement, adică eu, omul nemulțumit că încă nu ne prăbușisem chiar în incinta Coloseumului din vechea capitală a lumii civilizate” – așa că urmează parcursul hotărît de... destin. Este vorba de un bărbat de vreo patruzeci de ani – naratorul – care își descopere o boală și apoi se confruntă cu moartea. Lucrurile se desfășoară treptat, cu

Cartea de proză

praguri de disperare, cu căutarea unor argumente întremătoare susținute de reflecții filosofice în excursuri eseistice. Starea sănătății poate condiționa o excursie în Spania. Doctorița Mara aprobă inițiativa. Ea răsfoiește fișa pacientului, ia cunoștință de istoricul stării de sănătate a pacientului și începe să spună „lucrurilor pe nume cu veselă brutalitate”. Acest ton, vesel și brutal, lucid și brutal, ludic și brutal va ilustra discursul romanesc. Doctorița Mara deschide procesul sondării bolii, a ființei protagonistului.

Începe zborul spre destinația relaxării, Andalusia, dar și procesul introspecției. Acesta ar putea fi și unul inițiativ – s-ar putea scăpa de boală prin prăbușirea avionului, care ar fi și o trecere „printr-un moment inițiativ”, marcat și de o eventuală aură de sacralitate –, dacă nu ar fi amenințat de derizoriu, când „ar rămâne ceva uitat într-o cută somnolentă a timpului, dizolvat în propria-i inutilitate”, cum am citat mai sus. Suferințele imediate sunt înecate în câte o sticlă de vin de Malaga, „orașul spre care ne îndreptăm”. Călătoria înaintază sub semnul abstragerii din realitate, care nu este însă împlinită în totalitate: „N-aveam nici o emoție, iar coordonatele timpului și spațiului se intersectau haotic. Deci visam. Visam, picoteam, lipsit de vlagă, riguros conectat la junghiurile zonei Zoster, înregistrând, chiar și în momentele de alunecare în real, pe ecranul unei conștiințe lichefiate, viziuni și idei neghioabe. Dar trăiam, și eram cât se poate de conștient că scăpasem ca prin urechile acului de moarte.” Oare chiar așa să fie?

Asemenea universului bolii, universul spitalului nu este unul reconfortant, chiar dacă ar trebui să potențeze iluzia însănătoșirii. Până și numele așezământului spitalicesc este dezamăgitor. Până și mîngîierile unei suferinde – precum în cazul bătrînei „de peste optzeci de ani”, mîngîiate în neștire pe cap de moșneagul ei disperat – devin sîcîitoare și deloc ocrotitoare, când „suferința se adîncește oricum, de la sine”. Doctorul Drăgulescu, considerat imun la suferință, este dăruit de moartea mamei, într-o clinică din Viena. Un rugbist, ca într-o glumă sinistă, le spune alor săi că e plecat pentru un antrenament în Mongolia, în loc să le mărturisească internarea în spital. Unele personaje sau opere de artă sunt chemate să depună mărturie

despre suferință. Există momente ale evoluției bolii când protagonistul își trăiește suferința prin alterități, referințe livrești sau trimiteri la persoane din imediata apropiere. Cum e raportul cu boala la Eustațiu Victor Gregorian, rugbistul, pomenit mai sus, neîmpăcat cu soarta, specialist în arheologie, ajutat de o farmacistă, care îi este dedicată și care îl face pe narator să se gîndească la „magia anihilării”. Sau Brezoi, țiganul din Tei, care își conduce din spital afacerea cu niște tarabe. Încearcă să vadă prin alții ce ar putea să se întîmple cu el, chiar stabilind o anumită conviețuire cu suferința. Experiența spitalului îi temperează protagonistului frămîntările: „În cele trei internări la spitalul Sfântul Grigore am văzut cazuri de tot felul care, surprinzător, mi-au cam aplatizat sensibilitatea. Îmi imaginasem, nu o dată, chiar înainte de a mi se confirma că mă aflu într-o stare nu tocmai de invidiat, propria-mi moarte, în termeni tot mai lipsiți de clorofila afectivității, în circumstanțe dintre cele mai banale.” E chestionată intervenția divină în situațiile disperate, condiția bisericii, a celor care o slujesc. E dezvăluită condiția suferindului care, „ca personaj, poate deveni un produs comercial oarecare, lansat pe piața consumului, ca detergentii, ca viagra, ca băuturile și țigările”. Ficțiunea se amestecă, „poate într-un mod nepermis”, cu realitatea. Pînă la a fi ucis de „ticăloasa imaginație”. În situația în care, cum o exprimă personajul unui film văzut la televizor, „frica de moarte e rușinoasă”. Pe George din Brașov, întîlnit în periplu spaniol, îl vindecă de cancer „ura față de nenorocita de boală, ură cumplită... (...) un ales al Domnului?” Suferindul caută repere care să-i stabilească poziția în universul bolii, dar acestea rămîn inconsistente: „În curând începură să pâlpaie și stelele pe un cer cu prea puține repere pentru mine.” Bărbatul părăsește universul spitalului și se aventurează într-un alt spațiu, pe care ar încearcă să-l considere liniștitor, poate vindecător, dar nici aici reperele nu sunt întremătoare.

În fapt, un bărbat își descoperă o boală, pe care se iluzionează să o considere curabilă. Realitatea spitalului îl scoate mereu din această iluzie, îl învață să fie lucid și cinic. Încearcă să înșele prezența bolii prin schimbarea universului (spitalului, a medicilor curanți) cu un univers salvator, al relaxării, al

periplului printr-un spațiu să-i zicem exotic. Așa cum își raportează boala la bolile altora, caută o alteritate (de univers) care să înfrîngă semnele suferinței. Zborul spre destinația de vacanță îi oferă oarecum o privire „de sus” a situației în care se află, o detașare cu ajutorul căreia își percepe mai bine condiția. O, cum ar zice, „soluție de compromis”, cu ajutorul căreia ar vrea să lupte. Imaginația sa încercată de toate supozițiile legate de boală are nevoie de o pauză de revenire la normal prin însăși emergențele ei. Acest lucru pare să-l găsească la Torremolinos: „Pe solul roșu, nu roșcat, ci roșu-sângerieu, conviețuiau, ca într-un parc amenajat după toanele unui primar incult, coniferele și palmierii. Dar fascinația pentru cei din Europa Centrală ori din Nord o dădeau ficușii, câțiva cu frunze albe, de mărimea unui stejar secular. Bulversau imaginația care, în aceste coordonate, putea să plaseze o mușcată de zece-doisprezece metri sau o rostopască la fel de uriașă, pe străzile Bucureștiului sau ale Copenhagăi.” Încearcă să evite cu toate puterile convenția: „Realitatea e însă că n-am avut și nu am repulsie de viață, dar cred, simt asta, că am ajuns la limită. Nu aveam nici un chef să mă confrunt cu moartea după regulile ei.” Drumul spre neant e mocirlos. Universul în care este absorbit îl degradează. Îl înstrăinează de el însuși. Alege o altă înstrăinare, aceea a periplului prin spații necunoscute, care aduc spre el lucruri noi, necunoscute, înnoiri. Însă, ca și în experiența spitalului, întâlnește mereu limite, care îl împiedică să-și pună ordine în gânduri, convinși fiind că „Boala e și o cumplită dezordine a cugetului.” Toate aceste încercări de evadare pot foarte ușor să fie socotite o expresie a nesupunerii. Un asemenea gest de nesupunere e ilustrat pregnant de protagonista unei alte „secțiuni” a romanului, Gabriela. Într-o discuție cu doctorul Emil Pastor, aceasta îi mărturisește: „N-am nici o promisiune (...). Am venit, se pare, doar ca să mă supun ritualului nesupunerii.” / Gândul că doctorul ar putea fi unul dintre cei de care ar fi obligată de căpitanul Coasă să se apropie o crispă aproape dureros. (...) „eu încă sînt, după cum bine se poate observa, cam de pe altă lume.” Nesupunerea la boală e imposibilă. Iluzia, un zbor din altă în altă lume cu ajutorul imaginației, legat de lumea reală prin suferință. Situația e descrisă tot de Gabriela: „În fond,

își șopti ea apăsător, totul e cît se poate de simplu, am crezut că, trecînd oceanul, ajung în rai sau măcar mă eliberez, cu acte în regulă, dintr-un ospiciu, dar am nimerit într-un balamuc și mai sinistru. Iată-mă survolînd, în transă, marele cuib de cucu de pe malul Atlanticului.” Nici survolul unor spații neașteptate nu este o soluție. Protagonistul nostru va cunoaște și el înfrîngerea.

Vrînd-nevrînd, stabilește cu boala un anumit compromis. În ce ar consta în cele din urmă înfrîngerea? Renunțarea la viață? Eșecul „înstrăinării” salvatoare – cînd locul străin e locul propriu, ieșirea din învelișul unei vieți suferinde, zădărnicia evadării? Moartea ca vid, greu de asumat? Imposibilitatea unui dialog real cu Dumnezeu? Sprijinul precar pe care îl oferă cărțile? Dificila împăcare cu sine însuși? Naratorul-protagonist a publicat cîteva cărți, e scriitor. Astfel încît raportarea la realitate se petrece, totuși, în alte condiții decît în cazul unui om obișnuit. Are, probabil, și el în cap un roman, asemenea prietenului Radu Popan, care, într-o zi, îi mărturisește: „– Am în cap un roman – îmi spuse – unul teribil, cu un condamnat la moarte căruia, cei ce-l iubesc, îi strecoară otravă în celulă. Întâi e bucuria că astfel scapă de pedeapsă, că nu va fi ucis ca un animal, că, în sfârșit, își pune singur capăt zilelor. Ei bine, în acea noapte trăiește cît într-un secol. Trăiește nu doar intens, ar fi cam banal, facil. Călătorește, iubește, scrie, are gânduri adânci, de care se entuziasmează, iar după ce epuizează contemporaneitatea, prieteni, dușmani, celebrități ale momentului, conflicte și situații limită, se apucă să regândească istoria. Dar noaptea e scurtă, mijesc zorile. E disperat. Renunță la otravă, pînă la ștreang mai sunt ore bune, în care mintea lui înfierbântată să umple golurile, să dea sens existenței, istoriei... Problema e că n-am găsit finalul.”

Da, asta e, problema *finalului*! Asta îl prinde și pe eroul nostru epic. Mai are puterea să caute o soluție: recuperarea lucidității. Și asta cu ajutorul unui jurnal, „Ei bine, pentru mine, recuperarea lucidității ar fi un jurnal în care să adun frumusețea toate gunoaiile conștiinței, pentru a nu le risipi în jur. Ecologie morală... Un jurnal pe care să mă străduiesc să-l țin chiar și cînd n-am nici un chef de scris, ca să se vadă mai bine atît sinceritatea cît și contrafacerea. Jurnalul de la

Torremolinos...” Aici divulgă ideea de a scrie un roman, în care să lase „obsesia morții să clefăie până n-o mai putea, fără să explic mai nimic”. Problema va fi tot finalul, care final ar fi chiar el, protagonistul. Cum să-i dea credibilitate, chiar dacă este vorba de propria soartă? Ce fel de soartă? Un exilat. Unde exilat? Destinul în urmărește cu „ochii răi ai papagalului cenușiu”. Într-o zi are următoarea experiență: „Mă iau după câteva indicatoare și ajung la poarta grădinii cu papagali. Palmieri, ficuși, conifere, portocali înalți, cum nu mai văzusem... Unele dintre zburătoare sunt libere. Evoluția altora e îngrădită de plase imense, boltite, cupole peste copacii nu prea înalți. Intru. E o larmă de nedescris. Într-o colivie imensă, papagalul cenușiu. Se numește Gregorio. Deși nu-i afluență la acea oră, în fața lui Gregorio se adună oameni în toată firea, contemplându-l, așteptând să rostească vreau cuvânt. Mă reazem de un palmier. Ochii răi ai lui Gregorio mă sfredelesc. Apoi pasărea mă abandonează, scuipând cojile unor semințe pe care le înghițise cu lăcomie. Mă mut în zona colorațiilor exuberanți.” Ură și poftă de viață, la o pasăre isteasă și convențională. Vine și ziua când papagalul lansează predicția înfiorătoare: „Vei muri – cotcodăcește – vei muri”. Papagalii sunt păsări inteligente, care pot vorbi. Vorbesc prin imitație și repetiție. Inteligenți și convenționali. Predicția papagalului Gregorio este una convențională. E făcută cu răutate, prin excludere. Multe sunt de descifrat aici. Dar mai ales faptul că-l aruncă pe protagonist în deriziunea convenției finale! Greu de îndurat. Din înălțimea zborului (avionului, gândirii...), spaima se instalează brusc și, cu un sentiment de sfârșeală, se produce prăbușirea absolută. Cam asta e, intrarea într-un vis declanșat „pe loc”, în care „Trebuia doar să conștientizez că am murit.”

Ca o rezonanță la trăirile eroului nostru, un fel de sfârșit e preconizat de Gabriela: „Dacă e să piară, măcar să i se piardă urma, ca a unui animal hăituit. Va pleca în Alaska, la Robert și căutătorii lui de aur. Se gândi doar în treacăt că-i nedrept să-l împovăreze astfel pe

omul care fusese cel puțin corect cu ea, dar încet-încet o cuprinse cu totul nepăsarea. „Măcar va avea cine să mă îngroape”.../ Ajunsă acolo se izolase des de ceilalți, dar asta o observase doar Robert, care respecta orice făcea ea, mulțumit că-i e alături. Înainte de un asfințit fără pereche, privind captivată scînteierile unui rîu în depărtare, avu revelația că durerile dispăruseră. Era un semn pe care nu știa cum să-l interpreteze.” Gabriela mai face la un moment dat o mărturisire de reținut: „Nu-mi iese din cap diagnosticul nemernicului ăla de doctor. Încă privesc în neștire drumul pe care mi l-a deschis atât de tembel spre moarte. Încă-mi pare real.” Drumul spre moarte este real.

Precum un om bolnav, un roman are și el un comportament dezastruos: „Înainte de a-i da forma finală, dar mai ales în prima lui parte, acest roman a fost un conglomerat de întâmplări, o adunătură de personaje, mai mult sau mai puțin stridente, care parcă așteptau în gara unui oraș muribund primul tren spre o direcție necunoscută.” În elaborarea textului romanesc, Grigore Traian Pop alege o tehnică polifonică, un roman din trei romane, independente în aparență, care diversifică universul romanesc, dar îl și întregeste, asigurîndu-i o coerență specifică. „Se vede treaba că literatura subzistă și prin colateralele sale.” recunoaște naratorul unei relatări din partea a treia a romanului. Și, în altă proză: „Oriunde te-ar duce pașii sau cugetul, lumea din care ai plecat te va urma cu îndărătnicie, tu fiind cel care-i arăți încotro te îndrepti, chiar și-n cădere. Sau mai ales în cădere...” (*În sevraj, pe insula Hydra*) Tema prăbușirii nu abandonează teritoriul epic. Opera imaginarului este autenticată și autorizată prin autoreferențialitate. Nararea la persoana întâi nu-i o simplă găselniță teoretică. Grigore Traian Pop rîcîie – și dezvăluie –, cu artă și pregnanță, „crusta contrafacerii ce se insinuează în viețile de fiecare zi, mutilînd ceea ce numim, cu ticăloasă vinovăție, istorie, destin, sens al existenței.”

Desenul ezitant din lumea lor concretă...

Valentina BECART

Valeriu Marius Ciungan, membru U.S.R., filiala Târgu Mureș, aduce în fața cititorului un nou volum de poeme, *Prin lentila umbrei*, Editura Arhipelag, 2016. Volumul se bucură de o prefață semnată de criticul literar Iulian Boldea. Alte publicații ale autorului: *Poveste de toamnă* (2008), *Haina de molton* (2009), *Oameni în paradiese* (2010), *Sisif pe casa scărilor* (2010). Chiar dacă publică, relativ, târziu, poetul reușește să „umple” golul unui timp trecut.

„Aspirația spre lucrurile simple a poetului sugerează o încercare a eului de reasumare, prin focalizare intensă a detaliilor, a unei lumi prozaice și revolute, ce nu poate fi recuperată decât prin intermediul unei memorii impregnate de afectivitate... (...) Chiar dacă mai există imagini, versuri, structuri lirice imprecis desenate, poemele lui Valeriu Marius Ciungan dovedesc sensibilitate și acuratețe a imaginilor, prospețime a fanteziei lirice, dar și forță de sugestie a stărilor afective celor mai imprecise.” (Iulian Boldea).

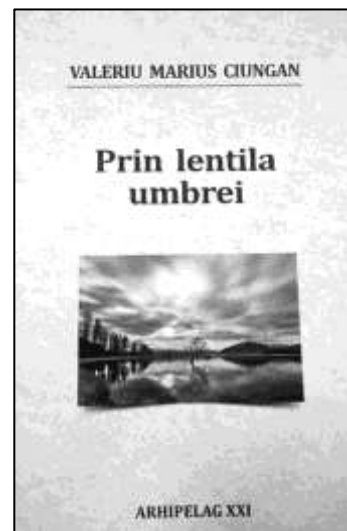
În spatele jocului de cuvinte se află un poet cu un bogat conținut sufletesc și imaginar, adesea încifrat în structura poemului. Realitatea imediată este redată cu acuratețe, cu lejeritate, totdeauna în apropierea Muzei..., alunecând într-un fel de firesc al lucrurilor. Cu ajutorul cuvintelor, V. M. Ciungan creează și recrează o lume, un univers poetic traversat de neliniști fecunde, de sensibilitate, izvorâte dintr-o conștiință estetică. Pentru a păstra sufletul poeziei e nevoie de un punct de sprijin și poetul găsește acest refugiu în „ochii tăi”, ochii iubitei. Numai așa, lumea exterioară putea fi privită cu detașare, fără să-i tulbure, (acestuia) prea mult, trăirile, clipa fragilă. Și când „treceau oamenii în paradiese bej,/ cu mâinile în buzunare,/ îngândurați”...

sau „autobuzele prăfuite ale uzinei mecanice”/ „copii cu paltoane scurte, ingrate,/ și ghiozdane de carton mari cât sufletul lor”..., întreaga percepție a străzii depindea de intensitatea privirii. Făcând abstracție de prozaismul existent, poetul putea exclama: „Doamne cât ești de frumoasă”. Nimic nu răzbate din zbuciumul eului, totul se află în miezul cuvântului, în rotunjimile lui abstracte. Conștient că se află pe un drum poetic, „poet în devenire”, acesta încearcă să-și umple ceasurile „goale de sens”, de neinspirație cu lucruri lumești, necesare, la urma urmei.

„Îmi câștigasem cu greu poziția strategică,/ de unde declanșam contraatacuri fulger spre lada de gunoi,/ de sâmburi de pepene,/ cu ghemotoace de poeme ratate,/ cu pahare de unică folosință,/ golite igienic, unul câte unul,/ cu căință”... (*Masca de chiuvetă*).

Profundul realism cu care judecă existența este însoțit

de o anumită finețe a rostirii, poetul reușind să-și păstreze echilibru interior când, iată „îmi șuieră un vânt de primăvară-n trup ca un descântec”... Strada, acest amestec de frumos și impur... îi captează atenția, fiind impresionat, adesea, de cerșetori, „de mâna lor întinsă”. (...) „sunt cerșetori ridicoli, anosti, în aparență inutili,/ adeseori insistenți/ enervanți”... „Poetul în devenire” nu poate să nu

În oglinda lecturii

observe că alții au „o splendoare în priviri,/ o umilință superioară,/ o seninătate plină de mister...” Sigur, uneori, poate ar fi trebuit sau poate ai fi „putut să te oprești în dreptul lor puțin....” (*O zgură gri*).

Temele regăsite în volum sunt: iubirea, trecerea timpului, vremelnicia, relația frumos-urât, nostalgia clipei, jocurile copilăriei, dorul (de părinți, de sărbătorile petrecute împreună), visul, durerea după o lume care se stinge, aspirația spre o anumită puritate.

Spiritul poetului nu suportă (prea ușor) îngrădirea..., căutând mereu noi locuri care să-i stimuleze gândul, actul creator. Având o tendință spre solitudine și meditație, și un acut simț al observației, Valeriu Marius Ciungan analizează lucrurile, apoi face pasul înapoi, ca atunci când privești un tablou, pentru a sintetiza mai bine ceea ce se înfățișează ochiului. Totul este făcut cu eleganță, realitatea ce-l înconjoară fiind trecută prin filtrul expresivității, prin nuanțele blânde ale rostirii. Nimic grosier, nimic dramatic, patetic, niciun strigăt..., dimpotrivă, există o toleranță afectivă pentru tot, pentru întregul din care face parte. „Nu putem înțelege niciun lucru și nici un eveniment dacă nu ținem seama de existența întregului univers. Poemul țâșnește din totalitatea prezentului; chiar pentru simplu zbor al unui fluture – este necesar cerul întreg.” (*Meditații critice – O. Cotruș*).

Poemele lui V. M. Ciungan păstrează, voit, o oarecare distanță față de lamentările facile, față de încărcătura emoțională. Rămâne „observatorul din umbră” care știe să contureze, într-o lumină poetizată, aspecte ale vieții abia perceptibile pentru un privitor obișnuit. Inteligența creatoare reușește să diminueze exaltarea trăirilor și pune în locul lor reflecția, frânturi de existență care se abandonează orizontului armonios al cuvântului. Impresionant, sugestiv, profund este poemul *Șotron*. „urmam atent dunga de cretă/ lăsată de copii pe-asfalt,/ când ondulată,/ când dreaptă,/ desenul ezitant din lumea lor concretă.” „Urmând tăcut dunga de cretă”, poetului i se relevă sensul acestei existențe efemere. Mai întâi, ca o joacă de copii, naivă, fără sfârșit, apoi vine „saltul elicoidal”. Este momentul când încep

întrebările, apele se tulbură, chiar dacă „pașii” sunt „fără greșală”. În final, urmează acele „zboruri scurte, kamikaze,/ ceață și condens.”

Melancoliile, tristețile sunt învăluite într-un fel de seninătate molatecă, fără să rămână captive unei sfâșieri tragice. Rețin atenția cititorului expresii cu semnificații deosebite, surprinzătoare: „alfabetul șchiop, consoanele scrâșnind metalic”; „gura ta îmi părea un pahar cu vin”; „levita nedumerit, flămând, bezmetic”; „pășeai lung-sinuos, acvatic”; „întâmpină apusul în hainele tăcerii”; „prin coastele fumegând a ceață”; „tăcuții muguri cu durere-n coapse” etc.

Volumul *Prin lentila umbrei* este însoțit de un freamăt al sensibilității, sufletul poetului pendulând între lumea reală, uneori, frumoasă, alteori, îndoielnică – și lumea izvorâtă din imaginarul creator, dornic de purificare. „Eram curat și tânăr în priviri/ păcatul încă nici nu se născuse/ cămașa albă-mi flutura pe trup/ și vorbele-mi erau încă nespuse”... (*Imaculat*). Iubirea, acest sentiment omenesc, nobil, această stare de grație, de iluminare... ocupă un loc important în volum. Și nu vorbim despre o iubire a extremelor, dimpotrivă; tonul este delicat, bine ținut în frâu. Iată câteva exemple: „să crezi doar în dragostea mea/ și-n lumina care-o lasă,/ mistic,/ după ea!” (*Poem de dragoste*); „vibra tăcut secunda pătimașă, vinovată, zburând un zbor mistuitor, frenetic”; „eram două perechi cu umbra-n unghiuri diferite,/ două păsări nespuse într-un singur zbor,”... (*Blues*); „de aceea tot ce îți cer este să nu atingi/ povestea aceasta de dragoste/ să nu clipești, să nu spui ceva/ e doar o lebădă ce va pluti odată/ cu valul ce-ți va mângâia privirea ta”... (*Partea frumoasă a vieții*).

Reverberante, pline de gingășie și muzicalitate sunt versurile: „și a alunecat ușor intra jumate goală-n mare, sclipitoare/ în universul ei albastru, acvatic și de sare/ cu cât se îndepărta spre țărmul mângâiat de brize și de soare/ un cântec peste valuri se-auzea ca un ecou în depărtare”.... (*Ecou*).

Poetul reușește să transmită cuvântului, indiferent de împrejurări, întreaga încărcătură semantică, afectivă, senzorială. Prin spiritualizarea teritoriului liric, poemele lui V. M.

Ciungan capătă profunzime, acesta găsind, adesea, firul roșu către estetica exprimării. Acest „frumos poet și mândru în toate cele/ când nu m-aplec izbesc cu fruntea cerul”... își recunoaște momentele lipsite de acel fior al creației, când apar frământările ... „sunt un poet fără muză, fără inspirație”... Chiar și în momente dificile, tonul rămâne echilibrat, reușind să-și cumpănească arderile interioare, astfel ca impresia de detașare, de „absență” din spațiul conflictual al trăirilor să lase imaginile, ideile să curgă asemenea unei ape line, chiar și atunci când „peregrinam perfide perimetre insalubre/ spasmodic-mi repugna această tristă toamnă/ și sprijinind pereții scrijeliiți în tencuieli obscure/ îmi acordam lăuta să îți cânt un cântec doamnă!” (*Menestrelul*).

Tulburător, impresionant este poemul *Toamnă în Orlat*. Atmosfera – conturată în versuri, atunci când „se-așterne seara în Orlat” – este admirabilă, înduioșătoare: „e toamnă nouă, se-aprind luminile la porți și-n case/ s-au dus și berzele în lumea lor mai bună au zburat/ suflă un vânt ușor pe coșuri, cuiburi de lemnuse părăsite/ bătrâni cuminți își povestesc amurgul pe băncuțe/ se-așterne seara în Orlat.”...

„Spune-mi despre poezie/ cum se scrie?”/ „spune-mi despre poezie/ cum se citește? O citești?” Și tot poetul e cel care ne oferă un răspuns, ne descrie un moment revelator, atunci când cuvintele par că „se nasc în cer și cad odată cu stelele/ în dăre luminoase pe pământ”... (*Ploaie de stele*). Și iată ce se întâmplă în acel moment tainic, mirific: „frumosul trup al poeziei intra-n odaia albă/ spoită-n var curat, în care te-odihnești,/ prin albele perdele,/ prin largile ferestre”... (*Despre poezie*). Adrian Popescu subliniază următoarele aspecte ale poeziei semnate de V. M. Ciungan: „O sensibilitate contemporană, care privește cu mare atenție realul imediat, se focalizează pe detalii, urmărind logica lucru-

rilor înseși. Nimic mitologic, ori mitizant, doar privirea lucidă a unui privitor al concretelor. Un lirism aparte, care se structurează deseori în mici scenarii cotidiene.”

Poetul V. M. Ciungan nu se ascunde într-un turn de fildeș, atunci când muza îl curtează. Înfruntă realitatea, smulgând ultimul vâl de pe lucruri, aducându-le, în toată goli-ciunea lor (frumoasă, urâtă) în lumina actului creator. Odată descifrat, teritoriul pe care-l ia în stăpânire... este trecut prin conștiința poetică. Această rătăcire a poetului (prin piețe, coridoare, pe scări, pe trotuare) este, de fapt, o căutare, o dorință de înțelegere a lucrurilor, în totalitatea lor. Astfel, experiențele realității trăite sunt redată într-o lumină „tolerantă”, lipsită de agresivitate, deznădejde, angoasă... chiar și atunci când „simțeam cumplit și mă durea un soare ipocrit pe dale” sau... „urcam pe casa scărilor,/ și parcă nu se mai sfârșea,/ vopseaua insalubă, de ulei, striată pe betonul/ mizerabil, rece,/ spoiala varului, anume nedesăvârșită”... (*Sisif pe casa scărilor*). Subtilitatea gândului, calitatea expresiei conferă versurilor acel suport estetic, atât de necesar pentru definirea unui poet. Volumul *Prin lentila umbrei* ne înfățișează un poet ajuns la „maturitate stilistică”, stăpân pe mijloacele de expresie, cu acces la esențele poetice, reușind să-și contureze, astfel, un stil personal. Nu pot încheia fără să prezint cititorului următoarele versuri: „mai sunt la geam steluțe de hârtie, mai fulguie o lumânare/ dintr-un alt crăciun/ sunt oameni părăsiți de oameni/ căzuți din piruete îndrăznețe,/ încercări de zbor/ care mai suntem mocnim abia ca focuri de surcele umede/ ce se sting/ și-aș vrea să mai repet ajunul într-o lume-n care nu mai ninge/ doar stelele mai cad din când în când/ și ning!” (*Frig*). Volumul semnat de poetul V. M. Ciungan merită răsfoit, aprofundat... și atunci veți auzi cum „cresc încet cu iarba îngerii de primăvară”...

Actul scrierii

Ion PIȚOIU

Cartea Hertei Müller – *Tous les chats sautent à leur façon* – Entretien avec Angelika Klammer, traducere din germană de Claire de Oliveira, Gallimard, Paris, 2018 – se găsește la prima editare în franceză, la patru ani de la apariția din 2014 și constituie un interviu biografic despre scriitură cu Angelika

Klammer. Cele zece subiecte prezente apar sub forma unor titluri fie metonimice (*Rima cunoaște muzica*), fie cu specific istorico-politic (*Regimul îngroapă crimele*), ambele căi alcătuind modul operativ cu privire la actul scrierii. Lucrarea revelează intenționalități de conștiință aplica-

te în stil autoficțional și edifică asupra relației compoziționale pe care Herta Müller îl dezvăluie, poate, mai mult ca oricând, ca într-un parcurs transportat universului romanesc.

Fără să atribuie biografismului aura de monumentală de care uzitează alți autori, Herta Müller (se) deschide (în) calea memoriei, punctând factorii intensității expresive îi care particularizează scriitura: recrutarea și refuzul de asimilare în Securitate, supravegherea și relația escaladată de presiuni și tertipuri sau macabru unui regim care făcea corp comun cu existența. Laureata Nobel din 2009 marchează astfel, din orizontul unei lumi în care modernitatea părea că își așteaptă alți dictatori, câțiva parametri declanșatori pentru care scrisul se dovedește parte integrantă a constituției ontologice: violența, limbajul

drept consecințele directe survenind în urma regimului comunist construit în relație cu individul.

De-a lungul dialogului, numeroase episoade se dovedesc, astfel, drept variante firești ale unei lumi abrutizate, impactul scriitoricesc transcriind, în fapt, efectele de ordin mentalitar prin care un copil al minorității crescut lângă bovine avea să devină un model scriitoricesc. Dezvăluirile exilului se transferă treptat, într-o particularizare a imaginarului, dar mai ales, într-o misiune a refugierii prin străinătate. Astfel, angoasa adaptării s-a păstrat, conform autoarei, chiar și după sosirea în Germania de Vest, locul de găzduire ales, în jurul anului 1987.

Calitatea volumului, de altfel, se substrage unui cadru de tip reportaj, *clin d'oeil*-ul la tendințele sociale ale scrierii extrem-contemporane, plasând specificul interviului într-un act al dezvăluirii. Multiple elemente contribuie în acest spirit la o reasamblare de ordin catartic: „Iar când iarăși aflăm de moartea cuiva care a sărit pe fereastră, cerul albastru devine marginea unei băltoace. Mai ales când moartea este un prieten” (n. tr.), mărturisește Herta Müller. Angelika Klammer îmbracă mantia de agent al dezvăluirii, așa cum Svetlana Aleksievici a reușit în *Vremuri Second-hand* (Humanitas, 2016) și punctează inflexiunile cu vulnerabilitate, de cele mai multe ori, care fac obiectul unei anchete literare. În acest sens apare identificarea dintre Lola, personajul plin de paradoxuri din *Animalul inimii* (Humanitas, 2016) și Jenny, avatarul colegei de muncă angajate la uzină în secția de sudaj. Simulacru utilității, atât de prezent în comunism – nu doar atunci, însă – devine limpede în conversația dintre cele două personalități sub unghiul figurației. Mai exact,

Jenny s-a bucurat de o anumită protecție obținută de poziția tatălui, acesta fiind membru de partid, iar personajul Lola edifică aceste trăsături regășibile și la nivel ficțional.

Per ansamblu, trecutul din perioada în care Herta Müller trăia încă în România lămurește asupra tematicii exilului, nu atât ca formă de supraviețuire psihică, însă mai ales drept un parcurs de continuă reconfigurare între actele de angoasă cărora le-a resimțit prezența. Titlul, ales de editoare, ca imagine-simbol a timpului, trimite la căile de supraviețuire în reacție, ca niște „pisici care sar în felul lor”, pe lângă o baltă – referință

indirectă la regim – ca un act de spontaneitate în fața istoriei acelei perioade. Mama deportată într-o tabără sovietică, tatăl care a servit organizația nazistă SS și perversitatea cu care comunismul confisca intimitatea – au stat la baza intelectualizării percepției și a tehnicilor de scriere. Dintre acestea, metonimia narativă și lyricizarea diegetică revelează cel mai bine câteva dintre semnele recognoscibile ale stilului cu care Herta Müller a confruntat opresiunea, reușind afirmarea unei construcții plastice în interiorul unei epoci totalitare, ca o mărturie recuperatorie a umanului.

Abracadabra

Săluc Horvat, gânduri dincolo de marginile albe ale scriiturii

Doina MACARIE

Istoric literar, bibliograf și bibliolog emerit, Săluc Horvat, autorul lucrării *Cronici și comentarii literare*, (*Alte însemnări pe margini de cărți*), volumul II, apărută la Editura TipoMoldova, se distinge prin seriozitatea și puterea de muncă excepționale, dar și prin faptul că s-a aplecat asupra unor

subiecte de cercetare adecvate înzestrării sale. O dovadă în acest sens o constituie și funcția de președinte al Asociației Scriitorilor din Baia Mare, dar și calitatea de director executiv al revistei *Nord Literar*. A semnat o serie de volume precum: *Mihai Eminescu în memoria timpului*

(1998), *Mihai Eminescu. Dicționar cronicologic* (1994), *Luceafărul*, ediție bibliofilă (2000), *De la Titu Maiorescu la Petru Creția. Contribuții la un dicționar al eminescologilor* (2010), *Liviu Rebreanu. „Ion” – universul uman* (2002), *Însemnări pe margini de cărți* (2005), *Cronici și comentarii literare* (2010) sau manualul *Introducere în biblioteconomie* (1996), studiu de referință în domeniu.

Cele patru capitole substanțiale ale prezentei lucrări, *Cronici și comentarii literare: Oameni și cărți*, *Restituiri*, *Evocări* și *Eminesciana*, sunt scrise în urma unei cercetări minuțioase și sunt elaborate cu pasiunea cercetătorului aplecat asupra muncii sale.

Primul capitol, cu titlul *Oameni și cărți*, înfățișează o *Antologie a poeziei maramureșene*, lucrări precum *Clujul literar*, un titlu

incitant, *Dumitru Micu. Criticilor sau critica prozei?*, *Dumitru Micu, Studii, eseuri, articole*, *Ion Simuș, Iustin Popfîu – precursor al istoriei critice a literaturii române*, pentru ca, în paginile următoare, să cuprindă, într-o abordare diacronică, o mare parte din istoria literaturii române, de la *Titu Maiorescu și Junimea* sau corespondența dintre Titu Maiorescu și Duiliu Zamfirescu, *Sextil Pușcariu, creatorul școlii clujene de lingvistică și filologie* sau o valoroasă lucrare semnată de Academicianul Ioan Aurel Pop, *Identitate istorică românească-între realitate și ficțiune*.

Capitolul restituiri cuprinde patru titluri care atrag atenția prin sonoritatea numelor pe care le aduc în discuție: *Publicistica lui I. L. Caragiale*, *Nicolae Scurtu. Scrisori către Nicolae Iorga*, *Nicolae Scurtu – adunător de izvoare literare* și *G. T. Kirileanu – jurnal și epistolar. Restituiri*.

În al treilea capitol, *Evocări*, sunt semnalate aparițiile editoriale omagiale: *Ion Pop. Venind dinspre Nord*, *O sinteză biobibliografică* (Mircea Muthu), *Omagiu profesorului Ion Vlad*, *Nichita Stănescu, însemnări pe margini de cărți*, *Al. Hanță. Repere biografice*, *Un poet al existenței discrete*. *G. Georgescu – restituiri*.

Ultimul capitol, intitulat *Eminesciana*, atrage atenția prin lucrările: *Studiile lui Eminescu la Viena și Berlin. Manuscrisele germane*, *Constantin Cubleşan, Eminescu, mereu Eminescu*, *Pompiliu Constantinescu, exeget al operei eminesciene*, *Eminescu și Maramureșul. Scriitorii maramureșeni despre Mihai Eminescu*. Aceste studii „întregesc profilul poetului”, așa cum afirmă Săluc Horvat.

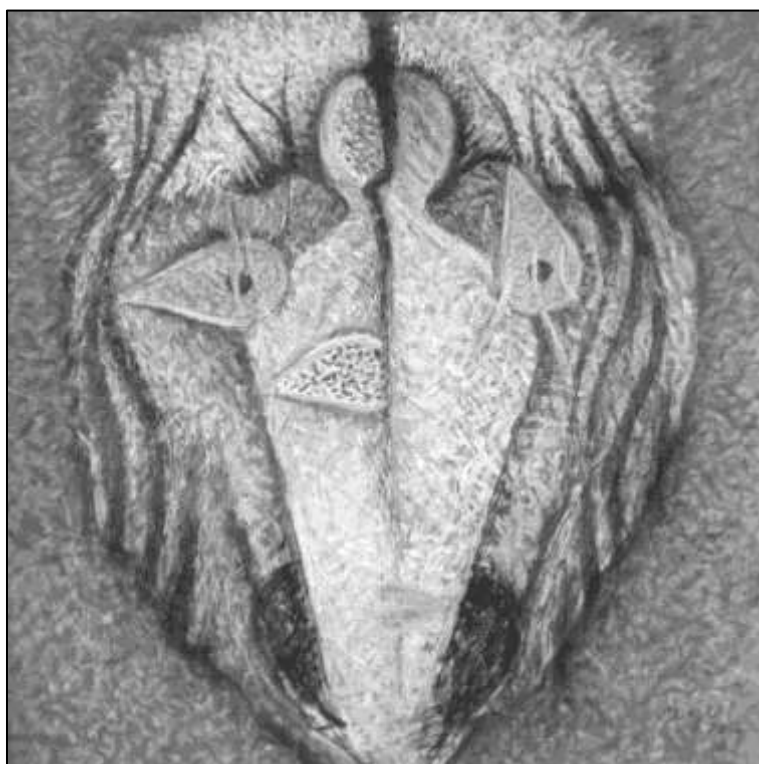
Volumul de față, pe lângă valoarea de document, are meritul de a constitui o reco-

mandare de lectură pe care criticul o oferă cu larghețea specifică trăitorului printre cărți.

Dacă celelalte titluri din prezenta lucrare critică sunt cunoscute în egală măsură atât filologilor, cât și publicului larg, în mod special, atrage atenția primul capitol, intitulat *Oameni și cărți*, în care este cuprinsă o antologie a poeziei maramureșene, semnată de Nicolae Păuna-Scheianu (Ed. Ethnologica, 2010). Este considerată „un act de cultură de o reală importanță care vine să recupereze o perioadă istorică și o zonă mai puțin cercetată și consemnată în lucrările de specialitate, zona Maramureșului. Cu un elevat simț critic, Săluc Horvat consemnează elementele valoroase ale antologiei, laudând intenția lui Nicolae Păuna-Scheianu de a ordona cronologic autorii, cu insistență asupra importanței culturii populare. Această atitudine vine în prelungirea ideilor lui Mircea Eliade care susține că la baza literaturii oricărui popor stă cultura populară și miturile, savantul mențio-

nând că literatura românească s-a dezvoltat valorificând cele patru mituri: al etnogenezei poporului român, mitul existenței pastorale, mitul jertfei pentru creație și cel erotic. Recenzentul vine cu precizări și justificări exigente pe marginea textului antologatorului, subliniind modul exemplar în care a gestionat, cu deplină probitate și rigoare științifică, baza documentară.

Lucrarea, în întregul ei, constituie o contribuție importantă, care articulează o perioadă întinsă din literatura și critica literară românească. Autorul se dovedește un cercetător înzestrat cu remarcabile aptitudini teoretice și analitice. Prin probitate și rigoare, prin acribia și finețea criticii, prin argumentația strânsă, lucrarea se adresează unor specialiști sau cercetători în domeniu, dar, în egală măsură, constituie bază documentară pentru orice pasionat de literatură, istorie și critică literară românească.

Portret în oglinda nehotărâților

Hanna BOTA

fragmentare

sunt mai sfârâmicioasă uneori –
oricui i se poate întâmpla, îmi zic,
sunt mai sfârâmicioasă uneori,
chiar azi e o zi în care mă fac bucăți bucăți
toate piesele ce mă compun de păream un întreg
se dezbină

stau pe marginea mea și mă văd desfăcându-mă
o mână, un gând, iubirea se rostogolește cât colo
și cum mă tot mărunțesc
mă fac pietriș, mă fac nisip
și curg ca-ntr-o clepsidră;
timpul are formă de pară
demonstra hawking
acum a murit
căruciorul și vocea tehnicizată au rămas fără
stăpân

dar eu știu că timpul are formă de pâlnie
ca să pot să mă scurg
azi
în ziua mea sfârâmicioasă
când și iubirea se fragmentează

Poezia Mișcării literare

dar ce mă fac cu mine
cea care pe margine stau și observ
și eu-cea-care-văd mă sfârâm și curg?
ca apoi o altă parte din mine, a treia, curgerea
s-o observe,
apoi o a patra...

tot mai adânc în cunoaștere mă trec
aflând că
cel ce privește și cel privit sunt unul și-același
până nici asta nu mai are vreun sens

imobilă în tăcere mă regăsesc

așa sunt în zilele mele sfârâmicioase
cum astăzi bunăoară eu pe mine contemplând
mă petrec

eu-cea-care-văd

nu vi se pare că lumea prea tare s-a micșorat?
că n-avem destul loc
și nu pentru că am fi prea înghesuiți
sau că ne-am încurca unul pe altul,
ci zborul e frânt
aripile nu-ncap,
ne-au crescut protuberanțe pe suflet,
pereții s-au strâmtat

când prima dată am zărit lumea
mi s-a părut foarte mare
și-avea alte culori
alte mirosuri, alte cuvinte și totul se făcea
întru zbor
apoi a-nceput nu știu cum să se tot strângă
cerul a căzut peste noi
fără-hotarul a devenit margine-de-lume
și săgeata de vânător nu se mai potrivește în arc

cuvintele s-au transformat prea iute în negații
 în nu-i posibil, nu-i voie și nicicând
 cântecul se făcu tăcere
 râsul se plânse
 drumurile lui tata aducând povești în rucsac
 și cărți cu poze fantastice
 au devenit drumurile sordide ale unui bărbat
 cu imaginația sugrumată
 și vanități de psihopat

nu vi se pare că lumea s-a strâns ca un cocoloș
 de hârtie
 ca un pachet de țigări mototolit după ce un
 fumător
 a transformat în scrum vis după vis?

că verdele acela viu de pădure ce se trezea în
 răsărit
 că valul de mare ce se spărgea în golful
 scriitorilor de la neptun
 turcoazul acela nebun s-a cernit
 că am crescut prea repede uitând de lumină și
 lenevit

uitând cât de frumoși suntem goi
 că prea alergăm într-o cursă care nu e a noastră
 doar pentru ca un arbitru nedemn să fluiera un
 sfârșit
 cu dinții mușcând zgura pe un stadion străin

nu asta e lumea mea, nu-mi recunosc patria
 de-aceea spre-năuntru plonjez tot mai adânc
 până goliciunea îmi bate în turcoaz
 iar pădurea și valul se dizolvă în epiderma
 mea de clorofilă,

eu – o planetă vegetală
 din care sufletul a crescut peste margini
 și s-a eliberat

naștere din nou

ungherele izolate ale ființei mele
 acolo unde mă tot ascundeam
 făcând naveta între înăuntru – afară,
 desenând portretele demonilor, îngeri
 adormiți,
 ungherele acelea erau uterul nașterii mele din
 nou

căci mai există și-o altfel de naștere
 când în tine intrând
 fertilizezi ovulul depus în craniu
 de nemuritoare zeite;
 și trupul întreg devine un uter
 în cunoaștere de sine crescându-te
 ca-ntr-un lichid amniotic.
 devii un trup gravid,
 așteptând să te naști,
 sperând că există o lume fără conflict,
 un univers de-o abundență debordantă
 în care visul fiecăruia e-implinit.
 lumea aceea te trage spre sine,
 până ce pântecul-craniu
 devine prea strâmt,
 oasele prea tare te-apasă, se rup, pielea întinsă
 crapă,

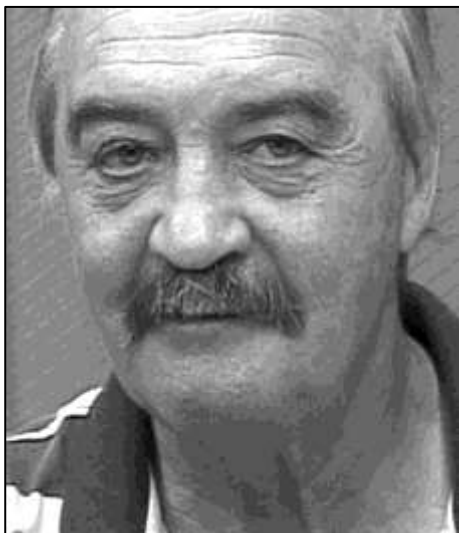
doar inima împietrită-n sisteme
 se opintește să mai bată
 vechile frici, vechile frici, vechile frici
 negociază,
 apoi renunță și te lasă dincolo să zărești.

din creierul meu mă nasc ca Atena din craniul
 lui Zeus,

există și o astfel de naștere,
 când vechiul ego îți cade ca o piele de șarpe –
 ieșind din existența reptiliană, din cea de larvă
 tu din tine născându-te
 învățând, în sfârșit, de la fluturi și arhangheli
 cum se zboară

Insomnii

Simion BOGDĂNESCU

Cutremurări

Cum se cutremură florile la
cutremur?
Cum se muieresc muierile la
muieră?
Cum se cațără pisicile pe crucile
unor biserici
și-n gămălia lor
nu au milă de clopote
și nu au nicio milă
de câini de clopote?
Cum se cutremură clopotele la
cutremur
și mieii beliți de piei
se leagănă bătuți în cuie
prin pruni?
Cum se bălăngăne limba subțire
a frunzelor de tei
la cutremur?
Asta n-o știe nici timpul
care și el se cutremură
neputând să-și întoarcă zorii
înapoi în amurg!

Aerul absenței

Cine mi-a dat
respirația?
Când am tras
prima oară
aer în piept
și n-am știut

care-i va fi
destinația?
Dar, vă promit,
odată cu zărilor
miliardelor de ani
de aici înainte
și de-napoi de aici
că tăiat de un brici
invizibil
am să-mi țin
la infinit
respirația!

Cu degetele nu

Văd cu pielea,
văd cu fântânile,
văd cu degetele nu
iubesc în afara urechilor
nu în afara lui *extra muros*
nu
nu mă spânzur să văd
cu degetele nu
nu pipăi cu ochii vrăbiile
fântânilor,
zarea încercuită,
ceea ce-a
fost în afară cândva
cândva numit dinioară
deochi (dinioară linioară
inimă zisă a mea)
care nu vedea cu ochii
vedea cu sângele

și tot a sărutat acel
dincolo de vene cu
sângele
eu nu mă mai spânzur să văd
cu degetele nu

Doină de greier orb

Carnea mea de greier alb
Vrea s-o mănca mînz suab

Într-o rîpă de ochi mut,
Unde săbii mai ascut.

Vrea s-o mănca-un mînz în somn
Stăpînit de-un vis de domn

Ce-a visat ninsoare-n corn
Să se-ntrupe-n inorog

De plecarea mea să-l rog
Să mă rumege la stog

De fân sterp și mut și-olog
De plecarea-mi iar să-l rog

Către greier mut și orb:
– Fă-mă, greiere, un rob

Ca să dau din bob în bob,
Clipa sorții să mi-o sorb!

Fă-mă, greiere, un domn
Înlemnit suav în somn!

Frică sub pămînt

Taie cineva carne
pe muzică

Am înlemnit.

O vîrșă își varsă
peștele înapoi.

Am înlemnit.

Se deschid

flexibile temple
și se vrăfuiesc
pe-afară
cercuri sinuoase
de ninsori.

Am înlemnit.

Prin auzul morților
umblă inelar miliarde
și milioane de râme
în serpentine.

Am tresărit.

Umblă cineva sub pămînt.

Susură cineva timpul din pești.

Taie cineva carne
pe muzică.

Simion Bogdănescu (Pseudonimul literar al lui Ioan Puflea) este poet, prozator, eseist, profesor de românească în Bârlad (Liceul Teoretic Mihai Eminescu). Născut la 27 octombrie 1951, în satul Hupca din com. Bogdănești, jud. Vaslui. Studii: Universitatea Al. I. Cuza, Iași, Facultatea de Filologie, secția română-franceză. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România din 1998.

Cărți editate (selectiv):

Poezie: *Totem interior* (1991), *Dioptrii* (1992), *Poeme maxime* (2007), *Ursine sabia tăcerii* (2009), *Strămiazănoaptea* (2016), *Corb alb și grăușor stafie* (2017), *Valea, Poete* (2018) etc.

Proză: *Zar bizar* (2006), *Noroc/soroc de apă surdă* (2008), *Toiagul magului* (2012), *Pe vremea cailor pîgâni* (2015).

Eseuri: *Spic de idei* (2002), *Așchii de spirit* (2009) etc.

Aforisme: *Praf la statuie I, II* (2003, 2018).

Premii (selectiv): Diploma „Gheorghe Lazăr” clasa I (2006); Trofeul de excelență la Festivalul Internațional „Europoesia”, Ediția a II-a, Brăila-Cahul, 2017; Premiul „Cartea Reprezentanței (Vaslui)” acordat de USR, Filiala Iași, 2018).

Variantă „tu” înapoi

Poți să spui „tu” către întuneric
dacă omătul se retrage sfîos
ne-ntrebat de nimeni, de altul,
că omătul se retrage din creier neregretat?

Poți „tu” să zici către zorii lunari
pui, pui de lumină întunecată, pui,
„tu” cenușă fără fiori,
„tu” neîmblânzire,
nimeni egal cu cineva,
aerul ce m-a lăsat absent către „tu”?
Cum de m-am născut eu
și nu m-am născut el,
și nu m-am născut voi,
și nu m-am născut tu?

Beau fructe

Beau fructe, cozi de crușin,
vreo zece ani, flori reflexibile, singure,
fluidizate de numărul zorilor,
beau până ce ajung la buza
unui alcov de nori albi,
copilăroși aproape de pliscurile
pline de caș ale puilor de sticleți,
înghit și sughit trezindu-mă
culcat pe-o fricoasă, verticală
ureche de iepure cosmic și
dau la inimă cu palpit de
nefericire așa cum adie
pietrele somn pe fața izvorului,
îmi permit să filtrez din pahar
schița livezii c-un susur
de pai gol înăuntru și
încerc să umflu înapoi alveolele
din plămânii celor fixați în cimitir
și cadastrați pe veci
sub pământ în parcele,
beau în continuare fructe, codițe
de crușin, ciocuri de pui de sticleți
și mă cutremur de semnul plus
al crucilor, singurul semn care
adună prin scădere și scade
prin adunare, care scade chiar
dac-adună, –
beau fructe și citesc pe silabe străine:

„Lot de vânzare parcele
de regrete eterne!”

Sărbătorindu-mă singur

Cine-și serbează data de naștere singur
devine un mic zeu al casei,
un lar, un penat.

El trece mai pe furiș
către dincolo.

Toate paharele stau goale
în fața lui
și mute
strălucesc farfuriile
în care e-ntinsă
lumina soarelui ca o supă
de pasăre
cu picățele de grăsime aurie
și stă acolo nelegănată, netulburată
de nicio lingură,
de nicio limbă.

Sărbătoritul
(adică eu)
nici nu-și dă seama
că-l bea singurătatea
când ridică paharul către tavan,
î închide ochii
și pleacă definitiv
înghițit de oglindă
într-o călătorie la Marele Zeu,
la supremul Zamolxis,
lăsând în urma lui
o cameră goală,
niște pahare goale,
oglanda goală
și supa de pasăre aurie
netulburată
de nicio lingură...

Dorel MACARIE

Sfaturi date sfaturi primite

mama era foarte grijulie
eu tânăr licean navetist
mereu îmi spunea
să am grijă cum trec strada
și când stă trenul în gară
să nu folosesc toaleta
la Someș să nu te duci
că dacă te îneci te și omor

mama era bătrână și casnică
avea șaptezeci de ani
mereu îi spuneam
să aibă grijă să nu moară
dar nu m-a ascultat

eu cum să mă sfârșesc
când încă n-am văzut Groenlanda
nici sfârcurile femeilor amazoniene
mari cât biberoanele bebelușilor europeni
nici fesele femeilor din favelele braziliene
n-am stat în coate și genunchi
să văd mijind germenii din sămânța
încrăderii
nici n-am studiat îndeajuns
deplasarea-n spre roșu
încă n-am prins fantoma tatălui
deși i-am pus capcane cu cărți și reviste
boluri cu mămăligă și supă de chimen

sunt bătrân pensionar
am peste șaiszeci de ani
în gând o aud pe mama spunând

ai grijă să nu te sfârșești
s-o liniștesc îi promit
dar n-am s-o ascult

Autoportret într-o băltoacă

te-ai bătut cu mere în piept
socotindu-te cel ce rodește
la marginea pustietății
declinarea substantivului jind
rugăciune la ceasul înserării
când gândurile îți intrau în călduri
cu sufletul gară pentru cărbuși

ce bine-ți stătea surâzând
cu regrete cât sta apa-n căuș
nimic în aval
doar în amonte fotografii în sepia
nu are rost să împrăștii semne
pe drumul corăbierilor
decât de râs
mai aproape de plâns
surâsul

Muza frigidă și poemul teribil

eram în perioada pointilistă
când George Seraut și Paul Signac
îmi alcătuiau viața punct cu punct
voiam să scriu poemul teribil
îmbrăcat în uniforma anchetatorului de umbre
mirat ca o lupă când descoperă
obiecte minuscule

cu greu am convins-o să-mi intre
în așternutul meu de burlac
i-am făcut preludiu
cu buzele i-am frământat
sfârcurile rozalii și sâinii indeciși
între măr și pară
ceai aburind din muguri de pin
pe tava din scoarță uscată
de gorun secular i-am servit
ca un cocoș de mesteacăn
m-am rotit în jurul iatacului
s-o fac doritoare de mine
ea fuma și-n tavan
își priponea privirea sașie

nu sunt fandosită
și-mi place de tine
dar îs o muză frigidă
așa că mai bine
du-te unde-o să vezi
felinare roșii prin lume

Dorel Macarie s-a născut în 11 decembrie 1955, la Cicârlău, Maramureș. A publicat volumele: *Revista de modă a tristeții*, Ed. Helvetica, Baia Mare, 1999; *Să vină medicul legist*, Ed. Scriptorium, Baia Mare, 2002; *Convalescenta paltonului după atacul de molii*, Ed. Tracus Arte, București, 2012.

Când ploile s-au oprit

când ploile s-au oprit
liniște de început de lume
s-a lăsat peste arcă
coarnele bivoliilor tolăniți pe punte
arătau ca niște mâini
îndreptate spre cer a rugă
mirosea a mîl și putreziciune
doar sforăitul lui Noe
se auzea peste ape
ca un cântec de sirenă
aflată la menopauză.

Cânepa

s-au răsucit frunzele de stejar pentru capre
florile cu staminele ca niște piroane
și pistilele ciocane, unelte de răstignire
florile lui Iisus nu se mai văd

pe nici o prispă
lanul de cânepă în spatele șurii
scăunelele mici de lemn folosite
pe post de cai lipițani
lemne de fierț la porci au ajuns
snopuri de cânepă pusă la înmuiat în Someș
ca niște copii botezați
de o sectă neortodoxă
apoi melița de frânt tulpinile
roata de zdrobit oasele răzvrătitului Horea
de o parte și de alta mormane de puzderii
lanțul himalaian de escaladat

du-te acasă spune bunica
nu mai îi nervoasă mamă-ta
să nu le mai bată pe Lia și Lola
ca un sfânt derbedeu
o luam pe cărarea de lângă salcâmi
nedumerit pe deplin
de sfârșitul zilei.
amintiri, edecari cu umerii
juliți de frînghie.
pe lângă apa sâmbetei.

Disperat mugește mistralul

disperat mugește mistralul
câinii fug în pustietăți și nu se mai întorc
și scormonesc în turbă
oamenii umblă pe față cu foi de hârtie
pe care și-au povestit viețile
degetele le cresc lungi, foarte lungi
se cațără peste ziduri, peste clădiri
până în câmpie, până în mare
pui de broască țestoasă mergând spre ocean

peste tot aluviuni, firimituri
pubele răsturnate – statui abstracte
terase părăsite, întâlniri amânate
tu cauți în toate farmaciile
ochelari pentru citit fețe
și protestezi singur cu pancarta
ridicată cât mai sus
e mult de atunci
e puțin până atunci
exist, deci nu sunt
disperat mugește mistralul.

(1 ianuarie 2018, Paris)

Noapte de ajun cu fereastra deschisă pe Rue de l'Égalité

în noaptea din ajunul nașterii mântuitorului
luminile și luminițele colorate și necolorate
au un limbaj comun
pâlpâind unele către altele
noi ne prefacem că ne iubim
unii pe alții și ne pupăm perfid

în clădirea vecină un arab
îndrăgostit de New Orleans
exersează la trompetă muzică jazz
pasărea nopții caută c-un țipăt partener

în bezna totală pe Rue de l'Égalité
cimitirul evreiesc
ei participă la funeralii
căci ziua nașterii e și ziua morții

la mulți kilometri depărtare
prin altă fereastră se vede cineva
stând la masă și răsfoind
un album cu fotografii.

(24 decembrie, Paris)

Picnic în podul casei

pe scăunelul de stejar în podul casei
mănânc cârnaț și șuncă afumată
cu ochi cameleonici privesc debusolat
pânzeturi de păianjen, dantelării obscure
stocate cronologic: caiete, cărți, reviste
nostalgice almanahuri ce și acum păstrează
amprente lăsate în multe seri de iarnă
pe toate le suportă bătrâna meșter-grindă
din loc în loc cratițe, găleți, olițe strategic
așezate
în locuri unde ploaia trimite mesageri
pe polița-nspre curte sub „Cina cea de taină”
în stand-by prăfuite câteva cartușe
cu vârfuri rotunjite așteaptă un război
iar lângă horn bătrâna afumătoare
încătrănită de stalactite negre

și-n lumea asta încremenită aud copilăria
trăgându-și printre bărne picioarele desculțe

în ritmul ce se aude din ce în ce mai tare
făcut pe acoperiș de atâtea anotimpuri
de nukul scorburos cu crengile răsfrânte
cântând mereu Vivaldi în ciuda ăstor timpuri.

(2 ianuarie 2018, Paris)

Noe mahmur

tava pe care-i capul prorocului
sufletele voastre zbârcite precum
fetele crescătorilor de iaci tibetani
oferită cu umilința candidaților
ca viitori idoli, încrezători
în farmecul lor prefăcut
și a toate atotștiutori.
numai al meu ți l-am oferit ție
neted, lucios, piatra șlefuită de ape
deși mărturisesc că m-a ispitit diversitatea
surghiunitu-m-ai în burta corabiei
cât îmi plăceau mie pășunile
piețe înverzite întrepătrunse de liziere
ca niște fiorduri
ici colo câte un țăp înfumurat
cu nările dilatate de mirosuri
numai de el simțite
privind de sus peste turme
aș fi putrezit și eu ca tot omul
printre viermi reci cu ochi albaștri
de ce atâta tevatura între vest și est
când problema asta este între nord și sud
atâta apă mi-ai dat doamne
și nici un petec de pământ
elefantul mugește, leul rage
hiena urlă, țipă păsări de baltă
ce mă fac? descurcă-mă
pe mine diformul, bărbosul năpădit
de alge șerpi verzui căci am uitat de purici și
păduchi

să-i iau pe arcă, au rămas pe prici
în blana de capră.
precum pe Eva m-ai dus în ispită
ce era să fac cu atâta balegă fermentată?
un pas a fost până la faptă.
mă năpădesc amintirile, reveria
plaja fierbinte cu șolduri
cu sâni, delfini jucăuși,
mersul prin iarbă cu tălpile
goale mulțumite de rol.

te iertam până la urmă
 de nu auzeam în fiecare zi aceeași partitură
 scârțâitul scândurilor, arii de mugete
 răgete și plescăituri.
 de nu mucegăia nutrețul și apa
 de băut nu se clocea
 de nu-mi trimiteai puiul acela de drac
 cocoțat în vârful catargului
 strigând mereu pământ, pământ
 împunea mereu cu coarnele pânzele umflate
 de vânt
 suieratul semăna cu foșnetul frunzelor.
 năzuiam și visam așa am început să înjur

caci altfel te iertam până la urmă.
 mugește elefantul, leul rage
 hiena urlă și țipă pasărilor de baltă
 sughiț și râgâi grotesc amețitii, toți porumbeii
 sunt cu labelle-n sus

tare mi-e teamă
 că cel alb, vestitorul,
 n-o să apară
 n-ai prevăzut doamne
 că din Noe cel curat și pur
 o să devin veșnicul naufragiat
 Noe mahmur.

(Din volumul, în pregătire, *Noe mahmur*)

Romanță uitată

Miruna MUREȘANU

sfâșiat de furtună la ieșirea din timp
cântecul păsării negre ar putea existând să mă
treacă

dintr-o amintire în alta

de aici în partea cealaltă printr-un gol al luminii
numărându-mă până la ultima răsuflare a
cerului

până la privirea lacrimii căzută-n spațiul
furtunii

când nimeni nu e în jur să schimbe locul cu
mine
ca eu să rămân într-o așteptare fără contur

să devin chiar galbenul pur al furtunii
care-mi urcă prin trup până la penumbra
ciudată a timpului

pe care-l aud cum schimbă în grabă o clipă cu
alta

numărându-mă până la ultima patimă-a lumii
prin pasărea neagră care existând ar putea să
mă treacă

fără să-mi promită nimic la ieșirea din timp

șesându-și doar cântecul din sângele meu
până la miezul îngălbenit al luminii

inimii lăsându-i doar un decor refăcut
din umbrele de care nicicând nu m-am pierdut

ca totul să se-ntâmple întotdeauna ieri
trecusem de ultima narațiune a timpului

un invizibil murmur întârzia să mă apropie de
mal
fragmentând un Adevăr la care nu ajunsesem

în pași plini de umbre și ochi incolori

ca totul să înceapă cu o piatră de hotar
lumina încăpea în doar câteva amănunte
ale unei ierni care-mi inventase botezul

părând că nu se mai termină

cum nici zgomotul și furia acestui veac
pe care l-aș vinde pe o scurtă fericire a
umbrelor

ale căror răni nu s-au închis niciodată
și care poartă pe chip o întristare ermetică

estompată de aromele târzii ale morții
care se va fi întâmplat întotdeauna ieri

printr-un joc secund al luminii cu noaptea

încât depărtarea în care am putea să ne pierdem
ar putea să nu semene în final cu nimic

îngenuncheată la o margine disperată de timp

viscolită de vederea străvezie – a cuvintelor

fără ca cineva să bage de seamă

Adevărul la care ajunsesem cu greu
trecând de ultima narațiune a cerului

unde totul se va fi întâmplat întotdeauna ieri

o pânză subțire îmi pare clipa din urmă

alunecând pe ea cum pe-o podea de lună
o stea mă adună spunând că e timpul
sau pur și simplu scăzându-mă din mine doar
pe mine

în disprețul ruinelor cum pradă ușoară-a uitării
a cărei victorie o-ntârzii de fiecare dată
când cad din neatenție într-o însingurare tandră

într-un spectacol anacronic plin de măști
pe care nu vreau să le port dar care-mi poartă
de grijă

mai mult ca nimicul fiind gloria lor
și clipa care m-adună spunând că e timpul

de care eu nici nu vreau să aud

când plânsul clipelor surd monoton
mă face s-adorm pe podeaua de lună
care mă scade pe mine din mine întruna

lăsându-mă fără urmă de umbră doar umbră

într-un spectacol anacronic plin de măști
pe care nu vreau să le port dar care-mi poartă
de grijă

în disprețul ruinelor care-mi spun că e timpul

la Judecata de Apoi o simplă virgulă va fi putut schimba răspunsul luminii

până la punctul final măsurând câte-o umbră

ca forma ei rămasă mult mai în urmă
(poate într-o biserică de lemn la poalele unui
deal)
să ațipească târziu într-un timp ireal

prin bătaile unei inimi desfăcute în (mii de)
semne

de la simpla virgulă a luminii pesemne
până la punctul nostalgic de final

rescris de spinii murilor sălbatici
în împrejurul mormintelor de sub deal

ca spațiul nostalgiei să se umple
cu duhul blând al așteptării lui Dumnezeu
care plătește întotdeauna prețul răbdării

rătăcind *de profundis* cu mine în regăsirea de
sens
printr-un contur împietrit al tăcerii

pescuind cu mine misterul în pântecul vremii

ca lumina să ia cuvântul *piatră* ostatic

iar drumul înapoi să pară-un joc inițiat
de-a v-ați ascunselea cu focul vieții

atunci virgula de la-nceput rămasă mult mai în
urmă

să mă afle în absența unui răspuns
(de care m-am ascuns deseori)
până la punctul care mă va fi rătăcit chiar de
mine

până la plânsul luminii printre forme sonore
de liniște
în ochiul nopții pescuit de mister

pe fundalul unui cer cu cenușă pe buze

învecinat dintotdeauna cu murii sălbatici
în împrejurul mormintelor de sub deal

precum un punct nostalgic de final

între a fi și a nu fi deșertăciune lumea își poartă semnul de mirare

îngenunchind adeseori fără a ști
că poate-atinge locul pietrei celei vii

multiplicat de umbrele ce asfințesc

prin timpul cel lumesc dintre ruine
 hrănind din când în când nostalgică lumina
 cu resturi de cuvinte sau cu jurăminte
 cu semne de mirare ascunse la răscruce
 foarte aproape de semnul de pe cruce
 care îi oglindește lumii chipul
 pierdut adeseori printre victorii inutile
 multiplicat de umbrele ce se despart întruna
 cu mult mai mult decât se-adună
 când *împreună* rămâne o noțiune și atât
 a inimii ce nu desăvârșește bucuria
 pe care Fiul Omului i-a-mpărtășit-o la-nceput
 când mut pustiul se putea traduce
 printr-o răscruce luminată de Cuvânt

nu mă așteptam la nimic în ziua aceea
 în care târziul părea rescris de o mână subțire
 a cărei privire se umplea cu gratii de timp
 ca *Lot* să o împartă între mirare și nimic
 salvând un singur înger aproape de final
 cum printr-un ochi himeric și încărunțit
 (care mă privea de foarte departe)
 încât nu mai țin minte de ce se odihnea
 foarte aproape de umbra mea la o masă de lemn
 fără să știe că pentru așteptare nu mai e timp
 cum nici pentru furtunile netede din memorie
 pe care le împărțea celui alt înger
 salvat la final prin târziul rescris chiar de mine

la masa de lemn unde conversam mai departe
cu nimeni

sporind privirea luminii din ziua aceea

dez-vrăjind târziul provocator și timid
care se odihnea în sine fără să știe
că pentru singurătate nu mai era timp

mai era încă timp doar pentru veșnicie

aruncând sorți într-un potir ceresc

prin (ne)somnul unui ochi precum o relicvă
timpul pare un ecou al lacrimii lumii

o răscruce-a luminii cu veșmânt vulnerabil

un spațiu-al îndoielii plin parcă de semne

în care Dumnezeu scrie în locul meu poeme
prefăcând așteptarea într-o vânătoare de umbre

într-o absență care-mi uită la plecare chipul
pentru că viața se întâmplă-ntotdeauna-n altă
parte

arzând cum într-un foc în care șerpilor clipei
se ghemuiesc cu timpul și tăcerea la un loc

în (ne)somnul unui ochi precum o relicvă
care aruncă sorți într-un potir ceresc

ca eu să scriu în locul lui Dumnezeu poeme
eternale precum visul nostalgiei din clepsidră

având contur mult mai subtil ca timpul și
tăcerea la un loc
și mai (in)coherent ca mierea aspră a văz-duhului
arsă-ntr-un foc ceresc în care șerpilor clipei
se ghemuiesc pe rând în spațiul îndoielii mele

fără ca nimeni să îi cheme

facând din fiecare clipă o plecare
plină de semne calme de mirare

(Din volumul, în pregătire, *Timpul nostalgiei. Poeme pentru M*)

Irina STADNICIUC

Judecată

Mă vreți frumoasă păpușă rusească
Dar port bocanci de vânător
Și în loc de AK47 am un stilou
Mă vreți *omul de paie* al lui Baum
Dar noaptea glumesc cu Nietzsche
Despre Dumnezeuul vostru absent
Mă vreți tot ceea ce nu sunt
Dar am știut ca spânzuratul din tarot
Că nu împărțim același univers
Și ochii mei vă mistuie fără pretext
Mă joc ca doctorul Mengele
Benzină din metafore, chibrituri neolitice
Privesc prin voi, dincolo de voi
Un foc să înghită zorii și eroii
Ce au pretins salvarea poeziei
Mă vreți... dar eu nu sunt nicăieri
Poezia mea, acest dineu al lui Morpheu

Muze

M-am îmbrăcat cu *Noaptea înstelată*
Culoarea curge, se imprimă în mine
În păr am flori de iris
Pe umăr o pitulice îmi șoptește rime
Țipătul se smucește din stern
Cioran respiră în mine
Îmi învie în minte Parisul și obsesie
Mă *ispitește să exist*
Autoportret cu un ciob de vitraliu
Nimic sfânt în acest om-topaz
Și totuși buzele-mi rostesc credința
În gând geometric gestant

Blestem

Te-aș coase cu fir de mătrăgună
Pe dos, pe față
Împletitură din salvie arsă
Te-aș coase cu agheazmă
Întors, cu ochii scoși
Blestem incubat
Te-aș coase cu o meduză
Negru, fără gură
Batistă-n piept la mortul
Cu o cioară-n loc de cap
Te-aș coase fără măsură
De zidul care s-a dărmat

Sufocare

Tremură ca bolnavii de Parkinson
Tremură ca pământul în războiul vietnamez
Tremură ca privirea vieții agățată pe o stâncă
Tremură ca viezurele melivor în gura șarpelui
Tremura ca lacrima unui copil lovit cu ură
Tremură, tremură, urlă, urlă, furtună, furtună
Trupul iubirii noastre tremură
Sufletele noastre tăiate urlă
Mințile noastre sunt numai furtună
Ce faci când în jur e Cernobîl și masca de oxigen
E la altul pe gură?

Banchet

Spânzurații dansează printre frunze
Cu al lor scârțâit ce invită la bal
Eu vărs lacrimi pentru pitpalaci
Ce nu știu că sunt morți deja

Spânzurații dansează printre frunze
Frânghiile lor mă prind în horă
Mă îngroapă-n asfințit ca o Madonă
Mai neagră decât o piatră din Iad
Spânzurații dansează printre frunze
O pădure de oase sângerii
Foșnesc o baladă la lira morții

Văduva

Văduva albă cu flăcări în ochi
Fumează țigări de deochi
Bate la toacă o odă de jale
Și pădurea îi tremură în vale
Văduva albă cu negrele plete
Ascunde rodii sub fustele bete
Strigă la nori un blestem
Și graurii îi vin din Infern
Văduva albă cu rubine în buze
Scrie versuri din venele muzei
Sângerează cuvinte albastre
Și străzile o recită în Montmartre
Văduva albă – poeta lacrimii de cerneală
Vă așteaptă la spovedania de seară

5435

Gânduri răsfirate aleargă pe spatele tău
Ca atingerea unui fluture orb
5435
M-aș arunca de pe marginea cerebelului
În coloana ta ca strigătul unui ateu
5435
Pavele holografice ne poartă înapoi
Ca metamorfoza inversă a unei ploii
5435
Deschizi cinci geamuri violet
Pentru patru zări de mâine
5435
Trei zâne din a Cronosului pântec
Îți tot cântă la cvintet
5435
Eu visez amurg de valuri înspumate
Tu trezești rondeluri cu sărut de șoapte

Voci

Tălpi fierbinți pășesc pe cărțile arse
Literatura e farsa depresivilor
Ce se sinucid doar în cuvântul închis

Și au pe noptieră pumnale de fraze
Nespuse nimănui, nici măcar lor
Trandafirul de gheață îi învață
Pe poeții neînțeleși topirea sensului
Printre sunete, puncte și gene mărunte
Nebunia lor e antidotul morții flămânde
Păstrat cu gratii de umanitate
La ospiciul bântuit de voci negre în noapte

Irina Stadniciuc e născută pe 12 decembrie 1999 în Galați.

Absolventă a Liceului Teoretic Dimitrie Cantemir Iași, profilul filologie bilingv limba engleză.

Studentă la Facultatea de Psihologie Alexandru Ioan Cuza Iași.

Câștigătoarea Marelui Premiu „Buna Vestire a Poeziei”, pentru poemul *Rememorare*, în cadrul evenimentului Sărbătoarea Poeziei, ediția a VI-a 2019, Casa de Cultură Mihai Ursachi Iași.

Apariție în cadrul emisiunii radiofonice „Convorbiri Literare”, 16 aprilie 2019.

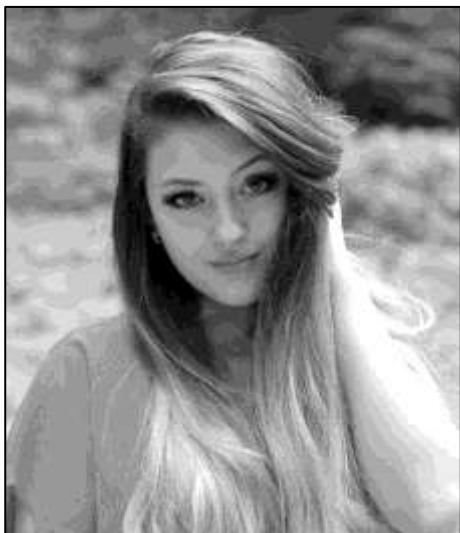
Invitată în cadrul Festivalului Europoesia 2019.

Antipoem

Stăpâna jocului sunt eu atât de invizibilă, atât de ascuțită
Ca un cuțit de plicuri înfipt în pulsanta carotidă
Bile albe, cărți furate, visuri amanetate
Stau degeaba în mâinile voastre flămânde
Când cheia cerului e la mine sub limbă
Și Dedal mă iubește cu întreaga ființă
Stăpâna jocului sunt eu și voi copii uitați în tren
Numele meu vă e deja aprig blestem
Stăpâna jocului sunt eu atât de rece, atât de antipoem

Mozaic

Aștept ploaia să mă dizolve complet
Să nu mai am mâini, picioare, nici măcar creier
Să fiu sânge scurgându-se în canalizare
Înapoi în centrul pământului tăcut
Aștept să mă ascund în tine
Disparația întortocheată a omului-lacrimă
Ce s-ar usca pe coasta ta fierbinte
Ca un cearșaf de îndrăgostiți
Aștept norii să se mai nască odată
Și harpa mea să-ți ploaie în stern
Cuvinte ude, înfrigurate
Tu să înțelegi că eu sunt mozaic de lacrimi
Și tăceri

Alexandra Ștefania SANDU

vânătoare de fluturi

îmbibată în sângele uscat de pe cârpă
m-am tăiat ieri în cioburi de stele
când încercam să prind licuricii
mă enervau cu lumina lor căci mă făceau să
mă întreb

eu
de ce
nu pot?
nu pot lumina calea nimănui
nu aduc zâmbete pe față
cu atât mai puțin
nu sunt părtașă la declarațiile îndrăgostiților în
miez de noapte

eu
de ce
nu sunt?
de ce nu sunt o rază de soare
ca să îți mângâi fața când râzi?
de ce nu sunt un nor plin de ploaie
ca să plâng odată cu tine?
de ce nu sunt un fluture
ca să te veghez veșnic?
de ce nu sunt un licurici
ca să nu las licărirea din ochii tăi să dispară?
vânătoare de fluturi
îmbibată în aripile rupte din buzunar
nu mi-a părut o secundă de fragilitatea lor
cum nu i-a părut nimănui de fragilitatea mea
vânătoare de fluturi
de parcă ar fi cel mai rău lucru de pe pământ
de parcă mi-ar frânge inima în două
când îi văd zburând

liberi
fără lanțuri
către cer
sunt liberi și poate de asta
încerc să le iau libertatea cu forța

two steps from hell

la doi pași de infern
mă aștepti tu cu mâna
întinsă
pregătit să mă ridici oricând
din goliciunea patului vechi
în care zac
așteptând răsăritul
și eu sunt gata să plec
departe
de tăcerea crudă a camerei
în care m-am închis
de când norii refuză să mă viziteze
sunt gata să vin
numai dacă cerul se va închide
în urma mea
să nu-mi simtă nimeni lipsa
să nu-mi plângă nimeni trupul
să nu-mi vadă nimeni chipul în somn
sunt gata să fug
numai dacă ploaia va uda pământul
în clipa în care am intrat în foc
să nu-mi urmărească nimeni pașii
să nu-mi simtă nimeni urma
să nu-mi pună nimeni flori la căpătâi
sunt gata să uit

numai dacă voi putea să nu privesc în spate
 să nu-mi amintesc nimic din ce aveam
 să nu-mi pese de durerea pe care o las în urmă
 să nu simt cum mă destram de dorul vieții
 sunt gata
 însă când privesc spre cer
 mâna ta
 e doar o altă amintire în curs de uitare
 începe să plouă
 iar eu dansez prin lacrimile tale

coșmar surpriză

ți-ai imprimat cuvintele pe gloanțe
 și ți-ai încărcat pistolul cu o rapiditate
 uimitoare
 neașteptată
 dureroasă pentru pieptul meu
 ce sângera cumplit în urma acțiunilor tale
 în mintea mea
 totul era mai sfâșietor decât se întâmpla de fapt
 continuai să țipi
 țipetele tale îmi zgâriau timpanul
 cum zgârie tabla cu unghiile lor roșii
 profele enervante din
 filmele alea americane care-ți plăceau ție
 vedeam scena asta ca pe amuzanta mea
 dispariție
 despre care n-avea nimeni să vorbească
 până la urmă

mi-am scos și eu pistolul când te așteptai mai
 puțin
 surpriză
 pistolul meu avea gloanțe reale

Alexandra Ștefania Sandu s-a născut în 12
 martie 2004 în Bacău.

Este elevă la Colegiul Național Ferdinand I
 Bacău, clasa a X-a.

A publicat poezii în revista *Plumb*, 2013 (poezia
Eu pot zbura!), 2014, (poezia *Gândește!*) și a participat
 la Festivalul poetic *Întâlnirile de la Telciu-Bistrița*, 13-
 19 august 2019.

rupt din cer

mi-am urlat durerea într-un plânset
 rupt din cer
 și fulgerul mi-a rezolvat puzzle-ul
 inimii
 tunetul mi s-a înfipt în moalele capului
 și pentru o secundă am respirat același aer cu
 îngerii
 dar m-am trezit la realitate și-am continuat să
 jelesc
 am pierdut tot și n-am câștigat nimic în schimb
 acum doar norii mai înțeleg de ce mi-e teamă
 de singurătate
 și stelele de ce mi-e teamă să strălucesc
 adâncită în cer rămân doar eu cu mine de vorbă
 mâine soarele îmi va cânta fericirea
 și o voi lua de la capăt fără să îmi dau seama

Fața neliniștii

Marin MOSCU

Am fost frumos...

Am fost frumos și acum sunt
Cât mai aproape de pământ.
Cu fruntea-n cer am fost cândva,
Jucam pe deget orice stea.

Acum aștept, pios, din cer
Să vină unicul mister,
Să pot să văd rază cu rază
Steluța care mai visează.

E timpul clipă ruginită,
Dorul mă duce în ispită,
Dulce, frumoasă ai rămas,
Îmi ții în suflet ceasul treaz.

Mai ticăie ora exactă
Când intri pe-a inimii poartă
Și muști din poezia ei
Silabe pline de scântei.

Între nisipuri din clepsidre

Între nisipuri din clepsidre
Îmi pironesc gândul spre tine
Și mă întreb, ca un uituc,
De-ți este fără mine bine.

Tu mi-ai răspunde, orișicum,
Că bolta-albastră e mister,
Că ce-a fost dulce între noi
Este al clipei efemer.

Alt Crai îngenuncheat-a-n gânduri
Ca să mângâie răni adânci,
Să-ți amintești de tinerețe
La pieptul tău te rog să-l strângi.

În rest tăcerea e o taină
Ce o păstrezi plecării mele
În asmuțirile-nsetate
De duh împrăștiat prin stele.

Oriunde-ai fi să-ți amintești...

Oriunde-ai fi să-ți amintești
De pragul casei părintești,
De luna ce intra pe geam
Cu steaua ta crescută-n ram

De codru, cu vârfurile-n cer
Ferindu-ți sufletul de ger,
Lăsându-ți fruntea în lumină
Sub bolta cerului senină.

Oriunde-ai fi să-ți amintești
Iubirile să le sfînțești
C-o lacrimă de dulce dor
De dragul mamei,-a fraților,

De tatăl tău și de bunici
Ce-au desenat cu-a lor opinci
Hotarul peste care treci,
Frumoasa viață să-ți petreci.

Oriunde-ai fi să-ți amintești
De sfaturile părintești,
De-a decalogului porunci,
Spre fericire culmi să urci.

Singuri în sân la Dumnezeu...

Din senin plouă peste sufletul meu
Cu roua-nfățișării tale îngerești,
Deschid inima și te primesc

În patima-ncercării ce gândești...

Lumină călduță din aripi de dor
Curge senin peste sufletul meu,
O îmbrățișare îți dau și-un sărut,
Suntem singuri în sân la Dumnezeu.

Inima-i fierbinte în pulsația gravă
A stelei din roua-ntruchipării tale,
Pe-o rază buzată de lună albastră
Semăn iubirii tăriei ancestrale!

Idilă

Nicolae NISTOR

Născuți în război

Cuvintele șerpuite
au plecat în alte biserici
urmele de culori discriminante
abstracte corpuri reci
au fugit din mine
uimirea că sfinții au coarne
copilăria care scapă de capcane
jocurile amestecate ca războaiele
după fiecare atac
copiii noștri desenează orașe
din care cad pietrele cu sânge
străzile sunt fără culori
libertatea este refugiată
în cuvintele din statistici
în incubatoarele de idei
Acasă legat de mâini și picioare
aveam sufletul prins între cărți
La cină
povestea despre copii amestecați
nu era rostită niciodată
despre exod nu vorbea nimeni
iar dimineața părea un anotimp friguros
Astăzi voi ține soarele în buzunare
voi arde cuvintele ascunse
ca o Apocalipsă
biserica mea se înalță din mine
cuvânt sângeros peste cuvinte
indiferent unde voi fi părinte
cuvintele de la hotar nu vor fi morminte!

Poveste fără sfârșit

Un singur angajament
semnat cu Dumnezeu
pe termen nedeterminat...
Azi nu a sosit pe scenă,
afișele nu erau
în bernă.
S-au scos cortinele vechi,
s-au pus cele noi, apretate.
Întunericul era stins,
spectatorii muți de uimire,
toți așteptau discursul –
un fel de prea mărire
a trupului părăsit!
Tăcerea a început să plângă,
nu mai era nimic din
povestea fără de sfârșit,
doar lumină și aplauze
și speranța care se ridică
să ocupe un loc în Univers!

Iluzia trecerii...

Nu sunt pictorul morții
nu pot salva fiecare
biserică care cade din mine
idealurile sunt străzi decolorate
cu statuetele arse de invidie
tu nici nu știi de ce
cad capetele la colțul piațetei
cum fiecare suflet stă în așteptare

sub pietre care deschid gropile
prin porțile ascunse
iar fiecare zi este o trecere
spre moarte
iar eu mă îmbăt cu iluzii
în matul ceferiștilor
surziți de atâtea zgomote de
vagoane care dispar undeva...
Dumnezeu știe
cum se amestecă viața
cu moartea ca măgelele
lui Hermann Hesse!

Închipuire

Acolo, iubită nu este timp,
numai lumină și iubire...
Plictiseala de a fi numai noi
să ne întoarcem la cele zilnice,
la agitația scoicilor
care vorbesc de mitul vârstei de aur
în șoapte
ca un secret ascuns în ape
ascuns în visele noastre!

Bibliotecile ascunse

pentru posteritate
cărțile de identitate
erau prinse în lacăte
pe podul fără întoarcere
lacătele ruginite
erau înlocuite cu cele noi
cei de la salubritate
citeau cărțile aruncate
din arhivă
o revoluție culturală
să fii aruncat la gunoiul
uitării și să arzi
îmi amintește de
Socrate când vorbea despre zei

alții decât cei la modă
el nu știa de Marx
ieșit în stradă la paradă
cum nu știa
cum ard orașele
cu bibliotecile ascunse.

Nicolae Nistor s-a născut la 24 martie 1958, în comuna Mihăești, județul Vâlcea, actualmente fiind domiciliat în Râmnicu Vâlcea. Volume publicate: *Scrisori către Eva*, 2014; *Îngerul timpului*, 2015; *Baleiajul vieții sau impedanța spamei*, 2016; *Iubire cu gust de marsala*, 2016 – toate la Editura Singur, Târgoviște; *Elefantul din vitrina de cristal*, Editura Ecreator, Baia-Mare, 2018. Publică în mai multe reviste literare, precum *Poezia*, *Cenacul de la Păltiniș*, *eCreator*, *Creneluri Sighişorene*, *Qpoem* ș.a.

Cum se face o poezie...

Iei o zeitate uitată,
rea sau bună,
femeie sau bărbat
sau cine știe
de unde o iei
de pe google...
Sau dracul știe,
o echipezi cu telefon
sau un cal fără culoare,
plimbi această arătare
în ceață sau pe soare
după care salvezi postmodernismul
făcând zeul filozof
și tu rătăcit pe acolo
dai un telefon.
Zeitatea nu răspunde,
face fitness
sau compune o poezie
pentru un concurs.
Jurații sunt beți-mangă,
așa se face poezie
într-o lume flască
unde nu este vinovată baba
că Ulise a pierdut Itaca.
Răsturnându-și barca

Laura TIRON

Cafea

Mă urmărea pisica moartă
Chipul ei se oglindea în ceașca de cafea
Zațul mieuna la mine
Printre porțelanuri sparte și oglinzi fine
Tu erai un străfund de tors
Te amestecai cu noaptea în ghemuri
Când te apropiai de câini
Începeai să tremuri
Am să duc ceașca la gură sau opresc mieunatul
Am să omor pisica sau îi cos gura
O să mă doară ceașca zvârlită de-a dura

Premiile Mișcării literare

cer

fiecare om are fixat un cer mălos deasupra
creierului când crezi că ai dat cu piciorul
de pământ un gând murdar te agață
ca un crocodil în adâncurile tale
nu e suficient să mori mai trebuie să
 trăiești în golurile rămase
am pârlit memoria ca un mistreț la rotisor
când a început să sfârâie
s-a format o deltă sângeroasă

dum spiro spero

iadul se cântărește în mândrie
când se aprinde ceva nu e cazanul
patima arde ca un fitil viața
singurătatea e doar o simulare
a sinuciderii sau doar o idee
desfrânată își ține respirația în
mintea unui poet bolnav
te rog nu mai presupune că ești
printre atâția morți cu gura deschisă

Estuar carnal

Privirea ta mângâie obscenă peretele alb
Înghite tot și nu da afară ca la băutură
Între gratii se va consuma delirul
Cei aleși să fie primiți în împărăție
Înveliți în cămașa de forță degajă
Un erotism tâmp transcendental
Ca o văduvă care se roagă cuminte
Dar în mintea ei sutana sclipește
Ca o pată neagră

metanie

Noaptea se scurge inestetică
Nebunia lasă urme leneșe de sânge
Mai sunt mulți ca noi
Ai un tarif supraréalist care înroșește obrazul
supt de băutură al prostituatei de la colț

Doar o rugăciune ne mai poate pălmui
Orgia din suflet
M-am aruncat nadă în miezul iadului
ca să mai pot salva ceva
Te-ai pocăit înecatule

Miraj

Pune-ți busuioc sub pernă vei visa știu sigur
Am să-ți îngrop botezul în inima pământului
De unde vin eu tu nu ai să te mai întorci
Sărută toată carnea și dă-i drumul să fugă
Ești o femeie cuminte perversiunile mele
Nu pier cu șocuri electrice
În creștetul tău doarme întunericul
Caută soarele ca un păduche care fuge
De strivire până când e prins sângele lui
Va țâșni pe pielea netedă
A răsăritului

Nunta lui figaro

Care mireasă s-ar jertfi pentru un crucifix
Păcatele tale te-au frânt de la mijlocul firii
Nu există vreo cale prin care scrumul
Să ceară iertare focului poate că
Nunta asta ar trebui să se întâmple
Cu toate că sfinții mai cerșesc o
Canonizare în calendar
Iar zgomotele nu încetează
Niciodată dar cu o reprimare aproape
Sexuală s-ar putea încătușa o aripă
Desfigurată cu delicatețe de zbor

O lăuză

Marea își sparge
Valurile de țărnam în travaliu

Ca niște pești avortați
Oamenii se întind leneși
Pe nisipul fierbinte
Burta lichidă se dilată
Și aruncă placenta plină de scoici
Sărută nașterea înspumată
Otravă sărată pe buzele salvamarului
Soarele aruncă cuțite de lumină
O imagine apoi îl trage în adâncuri
S-a născut marea din visul unui înecat

Tiron Laurența – Laura Tiron s-a născut la Tecuci, jud. Galați, în 23 iulie 1996.

A absolvit Liceul Calistrat Hogaș, Tecuci.

Studiază la Facultatea de Filosofie și Științe Social Politice, în cadrul Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași.

Are domiciliul la Galați, Umbrărești-Deal.

Activitate literară:

Premiul I la Concursul Național de lucrări științifice ale elevilor „Paradigmele (Post)modernității” pentru lucrarea *Nicolae Labiș, albatrosul ucis în spiritul adâncurilor în lupta cu inerția*, 2015.

Premiul I pentru creație literară în cadrul concursului „Când vioarele tăcură..”, omagiu adus primului simbolist român Ștefan Petică.

Premiul II la Concursul „Moștenirea Văcăreștilor”, 2018.

Pântec arid

Oare cum ar trăi Dumnezeu în pielea unui om
singur
Și-ar linge disperarea caramelizată cu vârful
limbii

Dacă i-ar curge o lacrimă l-ar durea
Sau ar pune un înger să sufere pentru el
Când vede o femeie frumoasă El nu o privește
Știe că ea e doar un fir de păr din capul Lui
Cel mai singur om de pe pământ e doar
Un vis în mintea lui Dumnezeu și cu toate astea
Încă mă mai amăgesc că durerea e un orgasm
Pentru cei care s-au născut cu un suflet trist.

Premiul II și Premiul revistei *Mișcarea Literară* la a XVIII-a ediție a Festivalului de Creație Literară „Avangarda XXII”, Bacău, 2019.

Ion PIȚOIU

Între scrolluri nu mai sunt șoapte

există metafore care-și poartă doliul
de la una la alta fără să se oprească
cine crede că haiducii s-au pierdut
au înțeles că pânda stă
pe caii cu privire legionară
cumva la spațiul dintre tablouri
apare acum suficientă lumină
contraplonjeu și colocvii
cadre subiective și nostalgii înnoite
când șerpii ies tot mai uscați
în hainele complezenței
fulgurează demnitatea unui penibil
mereu cu gulerul ușor ascuns
pe biletul de sub pervaz
era notat în trecut că plagiatul și
avortul se scriau pe aceeași pagină
poate că de asta îngerii își acoperă ochii
și pedeapsa cu moartea apare statistic
iar acum îți vine să strigi
ca floarea asta uită chiar acum de noi

Au venit subiectele sau grila de notare

sunt momente când poezia
nu-și mai crede propriului crez
apar astfel duhuri de recuperare
și scrieri despre claritatea intențiilor atinse
pentru ce cui cât de departe e ochiul de foaie
mă înfășor în același număr
înfig sensul în afara percepției

și adulmec fracturile
unde nișele expresiei se simt mai abrupt
când citești după înțeles nu percepi tonul
celuilalt
despre teoria asta încă nu s-au scris pamflete
când teveul era fără imagini
așteptarea frica și arderile
ședeau în cuvinte la poarta validității
acum e grindină vara
și silabele au colțuri care trebuie aici ascunse

Visual basic. Free trial

în obiceiul mecanic de a ciocni cafele
tustrei educau onduirea
un cilindru o literă și toarta
ca și când ar fi avut iar acces
la etapa ceramică a procesului
mai cultivăm câțiva surâsul emailat
ca niște simboluri neintrate complet în vigoare
când timpul se îngroașă în mecenat specific
dar vorbele își sufocă înțelesul orbit
apusurile și scadențele funcționează empatic
numai tu numeri în parc copiii fără sicriu
și proiectezi monotonia în starea de început
conlocuind la aceeași rumoare
mă întreb dacă moartea mi-a devenit prietenă
până și pe tine ajung să te iubesc

Paletar cu momente

în fața apusului rupturile se fac durabile

ploaia își rezervă noi alfabet
iar istoricul personal proaspăt angajat
ajunge din nou literatură de arhivă
ne înfășăm privirile apos
tresar șchiopătând nevoia de noi
ridic timiditatea la rangul de mediere
permutarea ca un contur fără obiect
și lansez zarul de fațete cu paronime

când nu mai surâd printre noi
iubirile devin silabe
iar imaginile se recunosc pudice
în anticamera subconștientului
la care judecata se păstrează
cel mult un principiu religios

Public display of affection

între pauzele de reflexie
cearcănele tale alternează tematic
curbări intenționate ale conștiinței
universuri de doi sub aceeași ficțiune în vers
și un rol minimalist cu obiecte de lut
fiindcă ai primit viza emoțională
poți regla mai ușor lectura
sictirul ce îl resimți nu este doar un enunț
ci figurație de secvențe în straturi
între cioburile lexicale
alină vibrații în părul tău
iar aici s-a construit o funcție de răgaz
în care poezia își îngăduie sorbitura
până când lui dumnezeu i se atribuie din nou
capitala

Acvaforte

e teribilist câteodată s-o iei de la capăt
că dislocarea poate părea doar un simptom
acedic
când strângerea de mână activează jurăminte
și degetele nu mai resimt trăsături
adormi în frații
și pândești evadarea din poetic
înainte de a exersa lut ars
cu aceeași cantitate de clar-obscur
mi-ai oferit în loc de botez un pronume atonic

acum virtutea e singura poruncă

pe care o maschez prin expresie
rămâne totuși un alt stop-cadru
cu morțile celorlalți
însă când răutatea devine gravidă
e timp legal pentru avort
iar dacă asta ar fi rugă sau mângâiere
atunci scorțișoara are prea mult diminutiv

Ion Pițoiu este doctorand al Școlii Doctorale de Studii Lingvistice și Literare a Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, secția filologie, Facultatea de Litere.

Ars poetica

mă întrebi la aceeași veioză
de ce umbrele noastre respiră livresc
înainte sau după gramatici apollo
proaspăt diplomate
ramele didactice cu titluri
cheagurile țesute cu subiecte în vers
lichenii fâșii sau gaze
și conduite cu sine prin caverne și cruci
în singurul dialog dintre noi
ne petrecem clătind tropii la vedere
între spații și *aici* mai rămâne un loc
când noi doi am învățat istoria
căutam pe aplicație atentatele
m-ai sfătuit în penumbră să
apreciez mereu aplauzele
după armonia ultimelor trei băta
când noi când ne parfumăm
punem puțină bere și în ghetuțe

Piercing diegetic

în al miilea nasture încercat
nuanța de negru ce mi se potrivește
e râul alergic de noapte
propria somnolență în delegație
scăldată în privirile ce înconjoară un debit
strănuturile apei
evadate din rendez-vous-uri
bulbuci imnuri și valorații
un paradox de identități cu sufixe cu mulți i
astăzi împlineam amândoi
un majorat de la parastase
două teritorii și același spațiu

un singur contur și aceeași substanță
invitând creatorii de forme
să intoneze rapsodii la
același epitaf

Pe vremea când se lumina de ziuă

fiecare punct al privirilor de ceață e
vector fizic adunat la cutie
privire cu momentele de linii înfrânte
trecutul și acupunctura cu parfum diegetic
și profilul aerisit de canon

participi singură înainte de repetiții
coloana sonoră și cataracta cu răsărituri
amândouă din ce în ce mai scurtate
înghițiturile grăiesc pe bătaï cardiace
e o lectură de afirmare când
latent cauți sensurile prin versuri
găsești chiar și glumițe sau
electroșocuri perso
însă la același proces domolesc sfiala
și refac din țărână spiritul reavăn

aici pe scena lui faust e un cotidian abundent
iar lupus traversează autoimun latina

Premiul II și Premiul revistei *Mișcarea Literară* la a XVIII-a ediție a Festivalului de Creație Literară „Avangarda XXII”, Bacău, 2019.

Fața sinucigasului

Grigore Traian POP

Moartea – o lungă povestire

Avionul spinteca întunericul, iar privirea furișată prin hublou nu percepea desigur nici un reper. „Un cer de stele-i dedesubt, deasupra-i cer de stele” – îmi veniră în minte, fără o asociere, cât de cât justificată, versurile eminesciene. Nu puteam să-mi închipui Mediterana decât în imaginea de pe hartă, adică uniform albastră și cu toate contururile, ba chiar cu inscripțiile ei. Ca atare, și catastrofa pe care eu, vai, o doream, n-avea deloc consistență și tensiune. Abia turbulențele și durerile cefei, tot mai ascuțite, îmi indicau că drumul spre Infern nu-i unul de benzi desenate. Mai cerui o sticlă de vin. Stewardesa, acum una fără țâțe, încercă timid să mă facă să renunț. Era tare încurcată, sărmana, dar își regăsi jumătate din zâmbetul din dotare, mai mult grimasă, și-mi făcu pe voie. Sticla nu era sticloanța tinereții mele, ci un recipient de trei sute de mililitri, așa că mofturile copilei nu erau deloc justificate. Oare cum ar fi reacționat dacă mai ceream una? Și încă una... Dar imediat gândul se frânse, sub intensitatea imaginilor prăbușirii avionului în urma căruia rezultă doar doi supraviețuitori, eu și ea. Era însă o gravă abatere de la scenariul care îmi cotropise ființa. Eu, primul, trebuia să dispar în neant, și-apoi cine va da Dumnezeu?

Dar, dacă mă gândeam bine, puteam amâna puțin momentul, să-mi dau duhul abia la spital, iar ea să verse lacrimi amare, moment immortalizat de camerele de supraveghere. Putea apărea însă doctorița

Mara care să strice totul. „Ieși, nemernico, ieși afară, nu vezi că omul ăsta are zona Zoster?” Apoi, mie, cu glas îngeresc: „Voi ai să dai colțul, treaba ta, dar măcar să fi găsit un mod mai bărbătesc să gestionezi momentul. Vrei să mori? Nimeni nu te poate opri, dar mori eroic, cu un terorist de gât, nu ca în Dumas-tatăl”. Puteam să înțeleg din asta că Dumas-tatăl își omorâse toate personajele în banale accidente de avion, sau că, pentru a muri cu demnitate, trebuie să ai musai șansa întâlnirii cu un terorist.

Vinul de Malaga era în disprețul chefliilor întrucât ar fi dulce. Cel oferit mie de stewardesa fără țâțe contrazicea însă proasta faimă pe care o avea vița de vie din Andalusia printre urmașii lui Burebista și Deceneu, bețivi neostoți încă din zorii istoriei. Sec, cu buchet rafinat, ușor amărui, corpulent fără exagerare, îmi ținea o bună tovarășie. Nu puteam să nu-mi amintesc de vinul traficant din belșug în spitalul profesorului Pavlet. Spitalul Sfântul Grigore din sudul Bucureștiului, în partea aridă a orașului... Aici erau

**Proza
Mișcării literare**

aduși bolnavi de peste tot, atrași mai ales de faima profesorului, dar și contingente arondate teritorial, din județele Bărăganului și luncii Dunării. Dacă nu mureau pe drum, chirciți în câte o rablă de mașină sau chiar în remorca tractorului, sudiștii decizându-se pentru spital doar în situații disperate, când nu se mai puteau pișa, se umflau, gata să

plesnească, sau sângerau abundant, odată ajunși la camera de gardă, radiau de fericire. La București erau salvați, la București nu se murea. Instalat în salon sau într-un pat de așteptare, pe holuri și-n chichinete, dacă secția era supraaglomerată, omul începea să-și facă planuri de viață lungă. În zilele de vizită, rudele și prietenii, în haine de biserică, se adunau în jurul patului, ca la cimitir, în marginea gropii, când se înghesuiau să arunce ultimii bulgări pe coșciug. Prizonier al afecțiunii lor, omul întins în pat, muribund sau cu încă destulă viață în el, era îndemnat să se înfrupte din bunătățile aduse de fiecare, cum îl tăiașe capul. Era însă îmboldit, cu și mai mare sânguință, să bea vin de buturugă, țuică de corcodușe sau chiar de dude. Personalul spitalului renunțase la restricții, nu din cinism, din neomenie, ci pentru că oricum ar fi fost inutile. Asistentele intrau în vrie doar când vreun nefericit se nimerea beat pe masa de operație, după ce dăduse pe gât o sticlă sau două ca să-și facă curaj. Atunci avea loc o mică revoluție, toate noptierele fiind golite și aruncate la gunoi până și deodorantele. Dar asta se întâmpla rar, foarte rar. De obicei, ce nu mânca sau nu bea bolnavul în timpul vizitelor, care se prelungeau la câteva ore, începeau să înfulece, pe loc, vizitatorii, apoi să dea pe gât vinul direct din sticlă. Era un ciudat amestec de bairam și priveghi, de iarmaroc, mai ales când veneau țiganii încărcăți cu de toate, chiar cu prezervative. Unii scoteau de prin sacose și cărți sfinte, universal tămăduitoare, recomandate, pe ultima copertă, de preoți ai locului, vraci sau escroci, desigur. Uneori, după ei, apăreau, solemni, adevărații oameni ai adevăratului Dumnezeu, predicatori neoprotestanți ce-și încordau voința și vorbele să-l convertească pe bolnav, ba și pe cei de față, la religii și culte dintre cele mai exotice.

*

Ca să nu-mi fie de nesuportat așteptarea unei noi operații, de hernie, de data asta, îmi omoram timpul cu tot felul de nimicuri. Și pentru că nici măcar doctorul Pavlet nu știa cine era de fapt sponsorul spiritual al spita-

lului, o rugai pe nevastă-mea să-mi aducă repede câteva tomuri de erudiție teologică. Parcurgându-le febril, mi-am dat seama că îndrituit ar fi fost cel născut în secolul al IV-lea în Capadocia și care, împreună cu Vasile cel Mare și Ioan Gură de Aur, formează triada marilor ierarhi ai creștinătății. Acest Grigore e cunoscut în Muntenia noastră și ca mare vindecător. Desigur, nu-i putem ignora, cu nici un chip, pe Grigore Palama, născut în secolul al XIV-lea la Constantinopol, retras apoi la muntele Athos, ilustru isihastru și polemist în apărarea funcției cathartice a rugăciunii, spre sfârșitul vieții dedicat vindecării miraculoase a bolnavilor, sau pe Grigore din Nazianz, de-asemeni erudit și vindecător.

Cel mai venerat în zonă era însă Grigore Decapolitul, cunoscut astfel după locul nașterii, orașul Irinopolis din Decapolea. S-a vânturat peste tot, devenind celebru și prin aceea că a suferit de boli cumplite, dar a fost și mare taumaturg, expert mai ales în scoaterea duhurilor necurate aciuete în trupurile păcătoase ale altor slujitori ai bisericii. Pentru valahi, abia trecerea lui în veșnicie are o semnificație aparte, moaștele sfântului fiind cumpărate de banul Craiovescu și aduse la mănăstirea Bistrița de Vâlcea. Dacă, în veacul nouăsprezece, moaștele sfântului erau menite să înlocuiască o cât de primitivă rețea sanitară, acum funcția lor era s-o compromită. Și reușeau de minune...

Profesorul Pavlet fu de acord că, într-adevăr, spitalul ar trebui să-și revendice numele de la Grigore Decapolitul. Dar, vai, se pare totuși că un oarecare Grigore Vidraru, pușlama levantină, fundase un stabiliment pe lângă o biserică amărâtă din sudul Bucureștilor ca să se trateze în secret de sifilis. Pentru preoțimea dăruită cu odoare și aur n-a fost deloc necuviincios să-l declare sfânt în fața enoriașilor. Poate asta-i tradiția adevărată. Dar nu i-am mai spus nimic profesorului Pavlet. Aflasem mai târziu și cu totul întâmplător de acest Grigore Vidraru, așa că n-aveam cum s-o întorc. Și, de fapt, nu voiam să-l dezamănesc pe profesor. Ar fi fost în stare să schimbe numele așezământului,

ceea ce n-ar fi folosit nimănui. Dimpotrivă, ar fi creat o mulțime de neplăceri.

*

– Nu, tăticle, nu. Tăticleeee...

Crezusem că glasul care, zi și noapte, îl implora pe *tăticul* să nu facă ceva anume, sau să facă, s-o ocrotească cumva, eventual s-o oprească pe asistenta cu injecția dureroasă, era al unui copil, al unei fete. Dar, nu, cea care se întorsese în copilărie era o bătrână de peste optzeci de ani, iar tăticul, soțul ei, un moșneag disperat care-o mângâia în neștire pe cap, încercând degeaba să-și țină plânsul. Îndemnat să mă plimb pe culoare, pentru a nu face aderente, cu pungile de puroi și sânge, cu cea de pișat, atârinate la cingătoare, m-am oprit în fața ușii salonului de unde veneau implorările. După nici un minut, aproape am țipat:

– N-o mai mângâia.

Moșneagul mi-a aruncat o privire albă, poate uimită, retrăgându-și încet mâna de pe capul femeii. Iar aceasta a încetat să mai țipe, gemând ușurată. M-am întors, sprijinindu-mă de pereți, în rezerva mea. Rugbistul mă scrută ironic, apoi îngrijorat:

– S-a întâmplat ceva?

Probabil arătam ca dracul.

Da, s-a întâmplat – murmurai, dar rugbistul mă lăsă în plata Domnului. Pentru el, întâmplări mai teribile decât cea pe care o trăia erau greu de închipuit.

În dimineața următoare, i-am povestit totul profesorului Pavlet, pe un ton confidențial, străduindu-mă să fiu cât mai convingător. La doi-trei pași distanță, cei din staf nu auzeau nimic și nici nu erau interesați de sușotelile mele. Uneori îl rețineam pe profesor spunându-i bancuri...

– Ai citit prea multă psihanaliză – aproape tună el, retrăgându-se un pas în urmă, pentru a le oferi celorlalți o mai bună vizibilitate spre mine. Iată un mare admirator al lui Sigmund Freud – mă recomandă.

De obicei, în astfel de situații, echipa profesorului râdea condescendent. Acum însă grupul se arată nedumerit, chibzuind probabil că un admirator al lui Freud nu-i chiar cel mai

stupid lucru de pe lume. Profitai de situație, să mă audă toți:

– Domnule profesor, rămân la încredințarea mea că sărmana femeie a fost batjocorită în copilărie de un tată ticălos, iar acum retrăiește cumplita suferință de-atunci.

– Nu poți fi sigur – mi-o întoarse el, moale. Mai vorbim... Și, la urma urmelor, ce importanță mai are acum? Vezi și dumneata...

– Poate că are – murmurai, nesigur.

Dar, a doua zi, femeia fu externată. Era mai bine să moară acasă, în patul ei. Înainte de asta, primii vizita soțului. Era total schimbat, ceremonios. Întins în pat, nu-l mai impresionam, cum poate s-a întâmplat când i-am poruncit să-și retragă mâna.

– M-am gândit mult la dumneata și nu cred că ai dreptate. Dar – cine știe? – nu putem fi siguri decât de moarte.

Era un pic teatral, semn că-și pregătise îndelung replica. Voiam să-i cer iertare. Nu mă simțeam deloc mândru de intervenția mea neghioabă. Creasem, chibzuiam, o falsă problemă. Avea dreptate profesorul, ce importanță mai au traumele trecutului câtă vreme suferința se adâncește oricum, de la sine?

*

Însoțit doar de mâna a doua pentru operațiile dificile, doctorul Drăgulescu, profesorul reveni în salon cam la vreo oră după terminarea vizitei obișnuite. Împotriva uzanțelor, se așeză pe un scaun, la masa din colț, dar în așa fel încât să ne poată vedea dintr-un unghi favorabil atât pe mine cât și pe rugbist. O infirmieră îi așeză în față, fără un cuvânt, o cană de cafea. Profesorul schiță un gest de mulțumire, apoi oftă pentru a se destinde.

– Ce zici, doctore Drăgulescu, de foștii noștri bolnavi?

În picioare, deși mai era un scaun liber, doctorul Drăgulescu crezu că i se cere un fel de raport.

– Să-i luăm pe rând...

– Lasă, nu acum – îl scoase profesorul din încurcătură.

Între două guri de cafea, ni se adresă, pe neașteptate:

– Domnilor, credeți în Dumnezeu?

– Hă, hă! – făcu rugbistul, batjocoritor. Atâta vreme cât Cel de Sus nu mai crede în noi, de ce ne-am omori cu firea?

– Dacă n-ar crede, cimitirul de colo – și profesorul își smuci bărbia în direcția cimitirului de peste drum – ar fi neîncăpător.

Rugbistul aproape mugii:

– Professore, accept orice suferință, orice chin, dar să-mi port pișatul în traistă prin lume ca semn al îndurării divine, mi se pare o batjocură fără margini. Dumnezeu nu-i decât efectul placebo pentru idioți.

– Ești nedrept.

– Cu cine?

– Mai ales cu dumneata.

Rugbistul tăcu, pironindu-și ochii în tavan.

– N-am venit să vă spun ceva anume, dar am simțit nevoia să fiu cu Dumneavoastră. Azi mă așteaptă încă două intervenții grele. Dar, dacă tot sunt aici, vreau să vă fac o mărturisire. În urmă cu unsprezece ani, am fost operat de un cancer glandular. Să nu credeți că am primit vestea ca un cyborg care constată că are o defecțiune.

– Și cum să luăm veștile astea, ca pedepse divine? – întrebai, grăbit s-o iau înaintea rugbistului care, dacă gândea la fel, s-ar fi exprimat în termeni cel puțin nepotriviti.

– Nu știu cum e mai bine, pur și simplu nu știu.

Ușa se deschise brusc. Infiriera care-i adusese cafeaua, vizibil speriată, bâigui:

– Îmi pare rău, domnule profesor, nespus de rău...

Bărbatul, pe care mulți îl considerau imun la suferință, se ridică cu greutate. Doctorul Drăgulescu se repezi să-l sprijine. Din ușă, profesorul întoarse capul:

– Mă iertați, domnilor, mă iertați, sper să mai putem sta de vorbă pe îndelete.

Îi murise mama, într-o clinică din Viena, la care era invitat, din când în când, pentru intervenții dificile – ne puse în temă aceeași infirmieră. Suferise de leucemie. Rugbistul începu să lovească salteaua cu pumnii, apoi să plângă înfundat, ca un soldat

obligat să capituleze fără luptă. Mai târziu, ținu să-mi spună:

– Mama nici nu știe că sunt neom. Toți ai mei mă cred plecat în Mongolia, să-i învăț rugbi pe urmașii lui Gînghis Han. Minciună mai tâmpită n-am fost în stare să inventez. Îți dai seama? În curând va trebui să mă-ntorc din Mongolia. Doamne, ce glumă sinistră.

*

Când, după calculele mele, ajunsesem în spațiul insulelor Baleare, mai cerui o sticlă, chibzuind, cu o răutate care mă ungea pe suflet, că stewardesa fără țâțe va fi în mare încurcătură. Dar mi-o aduse, fără vreun semn de împotrivire, zâmbindu-mi de-a dreptul fermecător. Probabil voia să afle cât mă țin curelele. Cu siguranță, nu eram beat, dar asta nu mă liniști deloc, pentru că gândul care mă rodea o luase razna bine de tot. Făcusem din sinucidere un spectacol grotesc. „Unde-i suferința metafizică? – mi se păru c-o aud șoptindu-mi pe doctorița Mara. Zona Zoster trece, cu tratament, într-o lună și, fără, în trei săptămâni”, chicotea ea. Și, apoi, fără nici o legătură cu situația în care mă găseam: „Te pomenești că ți-e frică...” Bineînțeles că-mi era, dar încercam s-o alung, iar ea începea să se dizolve în propria-i nedumerire și în resturile gândurilor turmentate, cum ar fi acela că uneori ne ține în viață și frica de moarte. Dar, tot ea, frica asta, poate decide că, gata, așteptarea e fără nici un rost. Frică a fricii de moarte... Doctorița Mara reușise să facă din mine un filosof penibil. Noroc că nu obligam pe nimeni, nici prin seducție, nici prin vicleșuguri euristice, să-mi împărtășească gândurile.

*

După calculele mele – găsisem în buzunarul scaunului un pliant cu traseul avionului – ne apropiam de Insulele Baleare. Să plonjezi din stratosferă (oare chiar eram în stratosferă?) într-un paradis mediteranean era, trebuie să recunosc, un ultim și însemnat privilegiu. Sufletul ar fi avut un reper ferm când s-ar fi hotărât să se întoarcă, după un

timp, la locul despărțirii de trup, pentru a se elibera definitiv de servituțile lui și-a uita, pentru totdeauna, circumstanțele morții, după cum ne încredințează Andronikos din Paros că se întâmplă, în a sa *Meta ta fisica*. De bună seamă, acest autor, redescoperit fără vâlvă în Renaștere și asimilat cu neîndreptățire, se spune, de călugări augustinii rebeli – creștinismul, spuneau ei, e anterior, ca viziune asupra lumii, venirii lui Isus printre noi – n-avea prea multă rigoare, trupul oferit hrană leilor, de pildă, cum s-ar fi putut întâmpla la Coloseum, risipindu-se în circuitul mocirlos al naturii. Eu însă nu eram dispus să ies din miracolul lui Andronikos din Paros. Unde mai pui că dacă sufletul e coruptibil, iar al meu pot depune mărturie calificată că este, ar putea să mai întârzie prin Mallorca sau Ibiza, unde șase milioane de turiști, adică șase milioane de suflete în carcasa trupului avid de plăceri dintre cele mai păcătoase, ar putea să-și consume nostalgiile în voie.

Din nefericire, Balearele nu ar fi pentru mine și, vai, pentru încă peste o sută de somnolenți atârnați între cer și pământ, o escală de plăcere, ci locul funest al morții. Eram, desigur, centrul energetic al posibilei nenorociri pentru ei, dar trebuia să trec peste acest neajuns dacă voiam să nu fac din obsesia mea un nenorocit de diagnostic într-o fișă a vreunui spital de nebuni. Pentru mine, suicidul era un proiect existențial, o strategie de viață, iar nu manifestarea unor tulburări pe un fond psihotic accentuat. N-aveam ceea ce medicii și psihologii numesc tendințe de autodistrugere. Iubeam prea mult viața ca s-o pot trăi la nivelul ei cel mai de jos. Desigur, părerile medicilor ar putea fi altele. Știută fiind abilitatea cu care nebunii își justifică actele, eu aș putea fi considerat unul dintre cei mai vicleni. Dar nimeni n-a spus vreodată că toți suicidarii sunt demenți. Când samurarii își spintecau pânțele, voind astfel să se delimiteze brutal, definitiv, de un insucces, de dezonoare sau de suferință, se încadrau în cel mai riguros cod moral, într-o filosofie existențială exemplară, în mistica unei tradiții sănătoase. Aveam însă propriul meu cod bushido, unul ad hoc, e drept, dar destul de riguros. Nu voiam, cu nici un preț, ca

ghinionul meu să aducă suferințe sufletești celor apropiați. Întrebuințez pluralul pentru că așa mă obligă stereotipia, dar singurul apropiat al meu era soția. Pe ea voiam s-o scutesc de mizeria bolii și mai ales de eventualele situații în care voi fi obligat să mă dovedesc lipsit de demnitate. Da, admit, mă aflu, într-un fel, pe culmile disperării, ca și Emil Cioran. Dar dacă ar fi să-i rescriu discursul, n-aș ajunge la afirmațiile lui tranșante, categorice: viața e absurdă, stupidă, provoacă repulsie, deci s-o suprimăm cu bisturiul metafizicii. Ehe, băiete (când Cioran spune toate astea, e un tânăr năuc, plesnind de sănătate), cine ți-a pus în mână acest bisturiu, poate Schopenhauer, a omis să-ți dea și instrucțiunile de folosire. Iată, fără să vreau, gândeam în termenii profesorului Pavlet... Realitatea e însă că n-am avut și nu am repulsie de viață, dar cred, simt asta, că am ajuns la limită. Nu aveam nici un chef să mă confrunt cu moartea după regulile ei. „O lumină demonică în haos”, zice Emil Cioran că ar fi pasiunea absurdului, cea care cică ar justifica sinuciderea. Replică de actor ratat, filosofie de doi bani. Pentru a-ți lua zilele n-ai nevoie de metafizică. O faci întrucât ai ajuns la liman și, repet, pentru a nu-i da morții satisfacții perverse, pentru a-i respinge regulile. Da, avem un pact cu moartea, pe care însă doamna drapată în negru nu-l respectă întotdeauna. Își permite fantezii de tot felul... La urma urmelor, și Isus s-a sinucis, a mers neabătut spre moarte, deși ar fi putut evita toate capcanele...

– Într-un sfert de ceas, vom survola Insulele Baleare, un paradis în care puteți ajunge, în siguranță și confort, tot cu avioanele companiei noastre – se auzi glasul cu inflexiuni erotice al uneia dintre stewardese.

Da, nici compania nu-mi cânta în strună. Eu voiam Iadul, iar stewardesa cu inflexiuni erotice în glas mă forța să ajung în Rai. Se-ntâmplă des ca o bătrânică să fie trecută strada împotriva dorinței ei.

Trebuia să găsesc o soluție de compromis, iar aceasta nu putea fi, în cazul de față, decât încă o sticlă de vin de Malaga.

(Fragment de roman)

Iuliu-Marius MORARIU

Vasiluc

Lațul îl strângea tot mai tare. Respirația îi devenise mai rară decât atunci când se îndrăgostise prima dată. Ochii boierului îl sfredeau satisfăcuți. Vasiluc era conștient că nu mai avea mult. Îi sosise sorocul. Se gândise el de mai multe ori la acest moment, și iată că acum era în fața lui.

Nu era supărat. Nici dezamăgit. Deși și-l imaginase oarecum astfel, existau totuși aspecte ce-i plăceau. Credea că o să fie mai dureros. Dar, după câteva clipe de suferință, se pierduse în lumea gândurilor. Pupilele lui renunțaseră să mai vadă lucrurile din jur și pe cei ce veniseră să-i amplifice durerea. Acum, ele-i serveau drept proiectoare. În albastrul lor se derulau clipe din viața sa de haiduc. Aveau dreptate cei care spuneau că, în clipele din urmă, omul își re trăiește viața.

Își aminti cum reușise să-i golească, într-o singură noapte, grajdul boierului. Vede aie avea mutra lui posacă, marcată de grimasele pe care i le provocase ciudata surpriză. Acum, în ultimele sale momente, aproape că-i venea să se felicite pentru cât de deștept fusese. Se vedea intrând în grajduri și dând drumul cabinelor. Îl vedea pe George așteptându-l la capătul satului. Încălecat pe murgul alb, favoritul stăpânului, venea în fruntea hergheliei.

La pârâu, i-a jucat un renghi de zile mari hapsânului. Apa iute, ce se prelingea de pe culmile muncelului, constituia drumul pe care urma să scoată caii din sat, și să-i ducă departe. Chibzuise mult acest plan. Îl visase chiar. Ca să nu fie găsit și pedepsit, trebuia musai să i se piardă urma. A urmărit în mai multe seri la rând caii întorcându-se de la

pășune. I-a numărat. A dat apoi fuga la mai mulți opincari din satele învecinate, comandându-i unuia cinci perechi de încălțări, altuia zece, în așa fel încât nimeni să nu-și dea seama la ce-i vor trebui atâtea încălțăminte. Îl știa meșterii de om cu suflet mare. Avea el obiceiul să ajute din vreme în vreme oameni săraci și ei au crezut că ciudata lui cerință făcea parte dintr-un plan de-al său pentru cei nevoiași.

Ajunseseră la pârâu. Din sacul pe care-l căra în spate, George scosese opincile. Încet, începuseră să încalțe caii. Au fixat apoi anexa vestimentară cu ațe puternice, ca să nu fie pierdută de dobitoace. Apoi, au pornit-o la drum. Dimineață, erau deja departe. Străbătuseră pârâul, pădurea, și mai aveau cam o jumătate de zi până la Râmnic. Acolo-și planificase el să vândă orătăniile.

Potera și boierul se osteneau în zadar.

– Nu se poate să fi dispărut așa, dintr-o dată, zise bogatul, scuipând cu silă.

Până la călmățui, lutul umezit de aversele primăvăratice imortalizase cu măiestrie o mulțime de urme de copite. Ba chiar și dincolo de el, se mai vedeau vreo zece metri. Apoi, ca din senin, nu mai era nimic. Gânduri din cele mai ciudate se învălmășeau în capul păgubitului. Auzise el că Vasiluc avea iarba fiarelor, că își vânduse sufletul vrăjmașului și că era meșter la vrăji, dar să faci o întregă herghelie de cai să dispară, era prea mult, chiar și pentru un vrăjitor profesionist. Cum să fi reușit el să facă să se piardă urma avutului lui atât de drag? Măcar pe Bălanul să i-l fi lăsat. Ținea mult la el, îl primise cadou

de la pașa din Vidin, când fusese împreună cu Vodă să negocieze tributul.

Nici nu s-ar fi gândit că o să-i ia mai mult de o jumătate de zi să-i găsească. Își subestimase oare hoțul? Inițial, l-a crezut un mare idiot. Auzi la el, tâlhar să fure o întreagă turmă de cai și să spere că poate să îi ascundă înaintea să i se dea de urmă! Acum însă, nu mai simțea același lucru.

La pârâu, nici nu s-ar fi gândit. Pe crusta moale a noroiului din albia lui, s-ar fi imprimat fără tăgadă urmele. Or, în nămolul moale se vedeau doar urme lăsate de opinci. Erau, de bună seamă, ale oamenilor care coborâseră de la lucrul lor. Nici n-ar fi bănuiră că ele mascau urmele hergheliei pe care tocmai o pierduse. Urma să afle târziu, peste ani, când își auzise argații sușotind despre isprava lui Vasiluc. Așa i s-a năruit un vis, acela că lupta cu un om ce posedea instrumente supranaturale. I-a mai pierit parcă și din frica de-al înfrunța. De-atunci, s-a jurat că nu se va lăsa până nu-l va prinde. Însă ocaziile, deși numeroase, se arătau a nu fi binecuvântate de soartă. Pârdalnicul îi scăpa mereu ca printre degete. Parcă cineva îl informa cu privire la cele ce-i erau pregătite. Iar când nu, îl ocrotea de-a dreptul.

– De bună seamă are iarba fiarelor, mișelul! Să-l fi văzut cum se încrunta gândindu-se ce vrăji ai putut face, îi povesti, printre râsete pițigăiate, amortizate parțial de fânul moale și nechezatul animalelor, boieroaica, câteva zile mai târziu.

Cu coana Veta, Vasiluc trăia de mulți ani. O ochise într-una din întâlnirile cu boierul, pe vremea când făcea parte din puterea lui. I se păru atunci frumoasă și nefericită. Nu se înșelase nici de una nici de alta. Își zice atunci că dacă frumusețea e un dar de la Dumnezeu, supărarea e o mare năprasă. Cu timpul, reușise să i-o aline pe cea din urmă și să se înfrupte din cea dintâi. În anul în care furase caii trăiau deja de cinci ani împreună, fără știrea boierului. Pentru ea, el fusese la început un mijloc de distracție, de a scăpa de plictisul cotidian și mofturile unui soț posac. Cu timpul, s-a îndrăgostit de-a binelea. Inima-i tresărea sprintar de fiecare dată când auzea vorbindu-se despre el. În cele câteva seri când nu reușise să vină, toate gândurile negre i s-au învâlmășit în cap. Și-a imaginat tot felul de scenarii și odată a căzut chiar bolnavă la pat vreo două săptămâni.

Când a aflat că, după mai multe încercări, bărbatul iubit a fost prins, cu greu și-a stăpânit lacrimile. Boierul, care bănuia existența unei legături, dar nu o putea dovedi, a urmărit cu atenție reacția ei. Nu a reușit să-și întărească însă suspiciunile. Ca un actor înăscut, Veta a reușit să se abțină în a da frâu liber emoțiilor și a-și lăsa sângele să-i împurpureze obrazul. A plâns ea singură, vreme de mai multe zile închisă în iatac, dar în fața lui se străduia mereu să pară neinteresată de subiect. Or, pentru o femeie ca ea, care nu-l cruța de blesteme, drăcuieli și alte artificii temperamentale de fiecare dată când ceva o frământa, a nu tresări măcar când a auzit că presupusul amant urma să fie ucis, era imposibil. Cel puțin, așa gândea boierul.

În acele zile de coșmar, boieroaica a ncerat din răputeri să-l ajute. Și-a trimis slujnica să-l viziteze zilnic și să-i ducă de mâncare, a așteptat porunci de la el, dar nimic. Haiducul se mulțumea doar să îi spună să nu se teamă, căci se vor vedea în rai. Îi venea să-și smulgă părul din cap, când se gândea că presimțise ceva în legătură cu înscenarea și se învinuia mereu că nu l-a tras de limbă pe neisprăvit, ca să-l poată pune în gardă cu privire la planurile-i mârșave.

La rândul lui, boierul nu-și mai încăpea în pene de mândru ce era. Nici lui nu îi venea să creadă că un tâlhar de o asemenea inteligență era capabil să cadă într-o capcană atât de banală. Să se avânte să-l jefuiască pe când călătorea prin codrii de la marginea moșiei, și încă singur. I se păruse inițial prea simplu, dar văzând atitudinea de om neajutorat a celui care-l jefuise de atâtea ori, și spaima cu care a privit puterea ascunsă între pâlcurile de copaci ce-a sărit în apărarea stăpânului, n-a mai avut nici o îndoială că, de la o vreme, oamenii chiar ajung să se prostescă, din te miri ce cauză.

Acum, în sfârșit, sosise vremea să triumfe și el. Să-și răzbune umilințele. L-a ținut închis și înfometat vreme de o săptămână. S-a mirat însă de faptul că nu părea nici mai palid, nici mai slăbit, ci arăta tot ca înainte, în ciuda condițiilor vitrege. La tertipurile soției nici nu s-ar fi gândit. Dăduse ordine stricte și știa că toate slugile îi cunosc asprimea.

– Al naibii hoț! Rezistent mai e! își zise, scuipând printre dinți a obidă. Oricum, atât i-a

fost. Măine pe vremea asta, stârvul lui va fi parte din meniul vulturilor!

În noaptea de dinaintea evenimentului, boierul abia dacă a închis un ochi. A visat însă intens cu ochii deschiși la răzbunare și la respectul și teama cu care îl va privi de acum lumea. El, boierul Stavarache, s-a răzbunat pe tâlharul de Vasiluc. I-a răzbunat și pe ceilalți boieri. Patru dintre ei și-au anunțat deja prezența la supliciul public, dar cel puțin încă doi erau așteptați și ei. Se și gândea cum îl va lăuda Vodă la următorul divan. Cine știe, poate-i va propune chiar isprăvnicia. Așa s-a scurs, aproape pe nesimțite, întreaga noapte. La prima geană de lumină, aranjat și spilcuit, după o ultimă vizită făcută prizonierului, a poruncit ca acesta să fie legat cu lanțuri la mâini și la picioare, imbarcat în căruță și purtat de-a lungul tuturor satelor moșiei sale. Spera ca astfel să atragă cât mai mulți curioși și, cine știe, poate să-i mai găsească câțiva complici. Îi va dibui el după fețele posomorâte pe care le vor face când îl vor vedea în laț.

Drept, cu nasul ușor încovoiat și fața senină, svelt și bine legat, Vasiluc dădea binețe tuturor oamenilor de prin satele în care trecea în ultima lui călătorie. Amărății nu-și puteau reține suspinele și aproape fără excepție, îi adresau câte o sudalmă tiranului ce îi privase nu doar de drepturile cele mai elementare, ci și de unicul lor apărător. Înainte, când umbla în voie pe moșiile boierești din împrejurimi, el era ca preotul lor. Îi cunoștea aproape pe toți, le știa nevoile, îi asculta, îi sfătuia, iar la când i-o cereau, îi sprijinea mereu. Din banii furați de el primeau mereu câte ceva, iar când avea nevoie, îl adăposteau, sau îl ajutau cum puteau. Așa s-a creat o adevărată rețea, bazată pe de-o parte pe încrederea pe care o aveau în el, iar pe de alta, pe ura ce-o nutreau față de boier.

Totul urma să se năruie însă în câteva ceasuri. Odată ce el va fi mort, nu vor avea la cine să mai apeleze, cui să se jelească, sau să îi ceară ajutor. Dar dacă totuși, nu se va sfârși aici? Unii dintre ei nutreau acest simțământ. Nu aveau însă curajul să facă nimic. Așteptau parcă pe cineva, care să-i mobilizeze. Și-n cele din urmă, așteptarea lor se dovedi a fi o adevărată premoniție. Ionică al Firoanei, un flăcău apropiat haiducului, trecu în ziua cea

mare pe la toți bărbații în putere și-i invită să se adune, pe la ceasurile amiezii, la grajdurile boierești de la capătul satului. Urmau să dea foc grajdului, creând astfel o diversiune, ce să-l facă pe boier să-l lase nesupravegheat o vreme pe cel plănuțit a fi ucis. Apoi, o parte dintre foștii săi tovarăși de drum, infiltrați în mulțimea ce va lua parte la evenimentul de acolo, urmau să-l elibereze.

Zis și făcut. În timp ce se citea sentința, iar preotul se pregătea să se apropie de podiumul de execuție pentru a-i citi ultimele rugăciuni, un zvon se răspândi în mulțime, provocând un zumzet ciudat. În cele din urmă, ajunse și la urechile boierului. Intrigat la culme, îl opri pe cel care citea, alungă preotul și ceru să se dea drumul în ștreang mișelului. În ciuda insistențelor și protestelor părintelui, care arată că, orice ar fi făcut, nu putea fi executat ca un păgân, fără rugăciune, boierul nu se lăsă înduplecat. Bătrânul popă Gafton se alesese doar cu câteva îmbrânceli zdravene, iar Vasiluc se găsi avântat în funia ce-l strângea tot mai tare. Boierul, invitații lui și potera sa plecară în trombă să vadă ce se întâmpla la grajduri. Senin, Vasiluc își trăia ultimele clipe reiterând aspectele frumoase din viața căreia se pregătea să-i spună adio. În afară de strânsoarea care-i tăia respirația, nu simțea nimic deranjant. Lumea era și ea mirată de calmul său. Brusc însă, din mulțime se iviră câțiva bărbați puternici, care-și făcură loc până la locul execuției. Din două lovituri de bardă, unul dintre ei tăie funia și-l urcă pe cal. Astfel, în vreme ce boierul gonia înnebunit înspre capătul satului, pentru a-și salva animalele și a vedea ce s-a întâmplat, el gonia în direcția opusă.

La granița dintre sate, pe culme, se opri însă. Aruncă o privire asupra întregii zări și se opri la vâlvătaiele ce se înălțau deja cu mult curaj înspre poalele cerului, cerând parcă să se unească cu el. În ochii lui albaștri, în care se proiectase, dimineți de-a rândul, azurul cerului sub care se trezea mereu, se derulau acum imagini cu oameni fugind, găleți de apă, și boierul disperat care, ieșit din minți, a intrat printre flăcări să-și salveze armăsarul favorit. Nimeni n-ar fi zis că nu demult, aceiași ochi, în efortul lor de a-i îndulci agonia ultimelor clipe, îi aduceau înainte haiducului momentele cele mai frumoase ale vieții sale.

Horia-David MUNTEANU

Așteptarea

La cârciuma din sat toată lumea se uita ciudat la mine. Trebuia să începă muzica, să se audă carafele ciocnindu-se, să continue veselia. Dar era liniște. Atât de liniște, încât puteai auzi greierii târâind în iarbă sau luna strălucind.

În fiecare dimineață mă duc să iau apă de la fântână, îi zic Mărioarei să pună mâncarea la încălzit și stau la marginea uliței așteptând. De cincisprezece ani tot aștept. Uneori uit ce aștept, a devenit asta o a doua piele. Tăbăcită și duhnind a funingine.

De atâta timp îl aștept pe Ioniță, Dumnezeu să-l fie în mintea mea!, să vie cu ghiozdanul lui albastru de la școală, să strige: Tăticule, tăticule!, să-mi arate șirul de numere numai de el înțelese sau vreo notă pusă în creion de învățătoare, apoi să se ducă acasă, să o ajute pe mumă-sa la treburi, să-și citească lecțiile la lumina chioară a lămpii, iar seara să hoinărească pe drumuri mereu cu zâmbetul pe buze.

Și acum, după vai amar de timp, țin minte că doar o dată l-am altoit. Era mic pe-atunci, se dusese cu vaca la păscut și uitase de bietul animal, care rămăsese acolo, pe deal, și de care nici azi nu mai știu nimic. Legătura mea cu băietul nu a fost una atât de strânsă, așa cum văd azi pe la oraș. El a fost întotdeauna ascultător, iar eu doar îl priveam crescând. Îmi doream să-l văd împlinit, la casa lui, cu femeia lui, să aibă pe ce pune capul și, mai presus de toate, să învețe ce-i respectul, să știe să asculte, să nu fie iute la mânie.

Mă-sa dorea să-l crească așa cum știa mai bine, ca în toate familiile de țărani, cu frică de Dumnezeu și tare mai era și ea mândră de bietul copil.

Din păcate, o boală grea dădu peste el. Medicul din sat crezuse că are să-i treacă, zisese la început că se preface, doar maică-sa parcă știa ce are să se întâmple. Ea se ruga cu atâta stăruință, iar mereu când veneam seara de la muncă, o găseam plângând în genunchi în fața icoanei Măicuței Domnului. M-am și înfuriat de vreo două ori, apoi am lăsat-o într-ale ei. Muieră, mi-am zis, n-ai ce-i face!

Nu la mult timp după, a murit Ioniță. Eu eram la prășit, era vară. La înmormântare nu prea veni multă lume, că erau zilele comunei și parcă toți uitaseră de băiet.

Amu, trecuseră cincisprezece ani de atunci, în perioadele astea de petrecere îmi murise fiul, iar parcă abia acu' înțelegeam cât am ținut la el. Era noapte, am lăsat-o singură pe Măria în casă, iar eu m-am dus la cârciumă, unde tinerii se veseleau nevoie mare. Îmi dădea ghes inima să mă-mbăt, să fac ca amintirea lui Ioniță să rămână cumva în sufletul tuturor ca lumina de la candela din cimitir.

Ajuns acolo, constat că nimeni nu mă bagă-n samă. Mai rar oameni de vârsta mea la așa petreceri. Cer să-mi aducă cineva câteva păhărele pe datorie și încep să intru în hora

**Literatura
tinerilor**

veseliei, mai ceva ca flăcăii care se uită cumva mirați și sfiicioși la mine.

Urmă cuvântarea primarului, unul de vârsta lui Ioniță, dacă ar ai fi trăit el acum, iar după asta trebuia să înceapă iar muzica. Cuvântarea nu avea nici cap, nici coadă, iar apoi, așa-mi veni mie deodată, încep să urlu în cârciumă. Țip și râd, un hohot din toate mădularele, de cheamă tot satul jandarmeria.

Vorbesc mult, parcă-l văd pe băiet venind la bietul lui tată, alinându-l.

În cârciumă era de-acum liniște. Cu toții se uitau la mine așteptând parcă să spun ceva.

Pentru ei, nu eram un tată îndurerat, ci doar un soi de bătaie de joc.

Îmi îngrop capul în mâini și lacrimile mi se înnoadă-n mustăți. Măine tot satul va vorbi, bietul om, nici amu, după cinșpe ani, nu poate uita, câte-o mai îndura de la el amărâta de nevastă-sa, iar Măriei îi va fi rușine să mai meargă pe uliță.

Ies din cârciumă și mă duc pe uliță noaptea, așteptând să se întoarcă Ioniță. Se aud câinii în depărtare, lătrând. Și îl văd, de parte, alergând spre mine, strigând: Tăticule, tăticule! Iar eu țin la Mărioara că ni s-a întors băietul acasă. După cincisprezece ani.

Părintele

Biata mea inimă se chinuie cum poate. Simt răsuflarea tot mai puternică a morții atingându-mi ceafa. Mereu m-a ispitit gândul la ce are să fie după, niciodată nu m-am putut bucura de momentul în sine, de viață, iar acum, se pare, nici de moarte.

Optzeci și doi de ani pe acest pământ m-au învățat să admir, să văd scânteia de blândețe din sufletul fiecărui păcătos, să aștept să-l întâlnesc pe Domnul. Iar acum singur, pe patul de moarte, fără niciun ajutor lumesc, mă pregătesc de cea mai mare întâlnire din viața mea. Îmi simt mâinile ca niște coji de ceapă, străvezii și fără putere, și am o durere puternică între coaste.

De afară bate în geamul murdar un soare alb, robust, se aud glasuri de copii strigând, veselindu-se. Lumea pare aceeași dintotdeauna.

Închid ochii. Îmi amintesc de acele vremuri, pentru mine de mult apuse, și sper să devin din nou un prunc legănat de brațele calde ale mamei sale, să nu cunosc păcatul sau deznădejdea. Îmi doresc ca acolo unde voi ajunge să nu existe decât voci de copii fericiți, pentru că liniștea sufletească și glasul Domnului Dumnezeu exact asta înseamnă.

Încep să mă rog la Cel de Sus să ierte tot ce-am greșit, cu voie sau fără de voie, să-i ajute pe acești copii să devină oameni buni și

cumpătați, să nu uite de cei sărmani sau necăjiți și uite așa trec două ceasuri, iar eu încă n-am murit. Mai am puțin... Mă cufund în mine și privesc către sufletul meu, îl curăț așa cum nu am mai făcut-o vreodată, cu smerenie și cu frică de ce va urma. Aș vrea să cânt una dintre vechile rugi învățate de la mama, dar simt că nu mai am putere. O răcoare neobișnuită se apleacă spre mine, mă învăluie, ultimele scântei din focul lăsat aprins se sting, iar soarele dispare sub o perdea de nori.

Toată viața mea am fost preot aici în sat. Duminică de duminică se adunau oamenii să asculte vorbele și povețele mele, rugăciunile închinat din altar Împăratului ceresc, mă chemau în casele lor să îl aduc pe Domnul cu mine ori să le vestesc câte o sărbătoare, să le binecuvânteze pruncii ori animalele. Mă așezau la masă și mă cinsteau cu ce aveau mai bun de prin cămară, astfel, crezând ei, având să primească, la rândul lor, ajutorul Celui Drept.

Toate astea până într-o zi, când viața avea să se așeze parcă așa cum a fost orânduie și eu am simțit o nemulțumire pe care nu o puteam înlătura nici prin rugăciune, nici prin fapta cea bună. Credeam că viața mea era mult prea bogată; prea des îmi mirosea gura a vin sau hainele a mâncare de fruct. Și am hotărât să trăiesc în pustiu, singur, asemenea

celor din vechime, să-mi pregătesc adevărata viață, cea de după moarte. M-am pregătit trupește, dar, mai ales, sufletește, pentru greu ce aveam să-l cunosc, înarmat doar cu gândul la Dumnezeu.

Întreg satul a plâns la plecarea mea, femeile mi-au adus colaci împlețiți ori câte un pomelnic și un căpețel de lumânare, cu toții spunând că în veci satul nu va mai găsi așa părinte miruit cu harul lui Dumnezeu.

Ajuns în pustiu, ducând o viață modestă și în rugăciune, niciodată nu am mai fost împlinit. Parcă simțeam că Domnul îmi făgăduise ceva și nu îmi oferise, credeam că iar nu o să găsesc mulțumirea de care aveam nevoie. Mă așteptam să-mi fie întărită credința, să găsesc liniștea sufletească, pacea despre care citisem în Cărțile sfinte. Dar iată că eu eram nefericit, ducând dorul bisericii, al oamenilor, nereușind să îl simt cu adevărat pe Dumnezeu în mine.

Așa se face că, după doi ani, m-a ispitit gândul să mă întorc la viața dinainte. Credeam că lumea mă va înțelege, sperând ca păcatele să-mi fi fost iertate. După multe remușcări și rugăciuni de pocăință, am luat decizia de a reveni în satul natal. Nici astăzi nu știu dacă acea hotărâre îmi fusese încredințată și întărită de Cel de Sus sau de diavol, care de atunci îmi tulbură des visele. Mi se arăta ca un lup care mă sfâșie, mâncându-mi inima sau ca o femeie păcătoasă, îl vedeam ca pe un duh viclean ce mă ispita și, trebuie să recunosc, seara îmi era de multe ori frică simțind că și pe lumea asta și pe ailaltă eram singur, părăsit de toți.

Astfel, ajuns iar în sat, lumea m-a privit ca pe un păcătos alungat de Dumnezeu din Împărăția Lui și care avea să aducă mânia cerească asupra tuturor familiilor evlavioase de creștini. Nimeni nu îmi mai cerea sfatul, ba chiar copiii erau certați și îndemânați să se țină departe de mine. Nimeni nu îmi călăuzea sufletul pierdut, iar eu am trăit astfel, crezând

Horia-David Munteanu s-a născut în 12 iulie 2004, la Iași. Este elev în clasa a IX-a la Colegiul Național Iași. Din activitate literară, reținem: Premiul I (2019) și Premiul al III-lea (2018) la Concursul „Tinere condeie”, faza națională; Marele Premiu (secțiunea proză) la Festivalul-Concurs Național de literatură „Rezonanțe Udeștene”, ediția a XXIV-a, 2019, și Premiul al III-lea (2018), la același concurs, ediția a XXIII-a; Premiul I (2019) și Premiul al II-lea (2018) la Concursul Național de Creație literară „Bogdania”, Focșani; Premiul pentru Stil la Concursul Național „Scriitori de ieri, de azi și de mâine”, ediția a XI-a, Galați, 2019; Premiul al II-lea la Concursul Național de Proză scurtă „Fănuș Neagu”, Brăila (2018). Este membru în Clubul de lectură „Alecart”. A publicat texte (cronici de carte, proză, impresii de călătorie) în revistele: *Alecart* și *Spre lumină* (revista Colegiului Național Iași). E autorul volumului *Harta sufletului meu. Călătorie în lumea părinților*, apărut la Editura Adenium, Iași, în 2016.

Pe David l-am remarcat în Tabăra Tinere condeie de la Muncel, județul Iași, în vara lui 2018, când, la cenaclurile și lecturile Taberei, s-a făcut remarcat prin sobrietatea și dramatismul prozelor citite, cu accente agârbicene. M-a frapat maturitatea și farmecul celor împărtășite. Reîntâlnirea la Festivalul *Poezia e la Bistrița*, unde a participat, în vara acestui an, alături de redacția revistei *Alecart*, a fost un bun prilej de a-l invita să publice în paginile revistei *Mișcarea literară*. Mizez pe forța și limpezimea adusă de el în peisajul literaturii tinere.

I. S. N.

că Dumnezeu a uitat de mine sau că El nu a existat niciodată cu adevărat în sufletul meu.

Acum sunt sigur că toate aceste idei erau de la Necuratul care mi-a sucit mințile, iar eu, în loc să ascult predicile sau cuvântul sfânt al Bibliei, mă lăsasem doborât de propriile-mi gânduri.

Sunt singur în cămăruța mea cu pereți albi și crucifixul pătat de praf, uitat de toți cei care odată veneau pentru orice nimic la mine. Văd o albină pe pervaz. E mică de tot și urcă pieptiș în căutarea luminii. Ochii mi se încețoșează. Măcar acest suflet nevinovat și galben să-mi rămână ca ultimă punte între această lume și cealaltă... Simt pe limbă aroma acră a morții. Nu e chiar așa cum am sperat. Nu e ușor să mori.

Alexandra Ionuța

ANDRECUT

Sanatoriul cu îngeri

Personaje:

Pacientul, un bărbat în cămașă de forță, cu părul ușor grizonat, cam de 65 de ani

Un infirmier

Îngerul 1, care seamănă cu bărbatul, dar e mai tânăr, iar fața îi strălucește

Îngerul 2, care are aripile frânte

Decor: o cameră albă, de sanatoriu, pe peretele din stânga se află o ușă

Scena I – Pacientul, infirmierul

(Pacientul stă jos, sprijinit de perete, în colțul de lângă ușă. Îngerii stau ghemuiți, sprijiniți de peretele opus. Nimeni nu le dă atenție, ca și cum nu ar fi acolo. Ușa se deschide și infirmierul intră cu o tavă de mâncare și cu o măsuță pliabilă. Desface măsuța și o așază lângă pacient, apoi pune tava pe ea. Încearcă să îl hrănească. Pacientul scuipă mâncarea.)

PACIENTUL (țipând): Otravă!

(Infirmierul nu spune nimic. Respiră adânc și mai încearcă o dată. Pacientul își ține buzele încleștate și își mișcă capul dintr-o parte în alta în semn de negație.)

INFIRMIERUL (pierzându-și răbdarea, accentuând silabele): Haaai-dee! Des-chi-de guura odată și mănâncă! Doar nu ești copil mic! Bolnav, bolnav, dar și prost? Vrei să mori de foame?!

(Pacientul pare că nu îl aude. Se uită pe pereți cu ochii mari, aproape bulbucăți.)

INFIRMIERUL (mai calm): Hai, ia! Deschide gura să vezi ce bun e.

(Pacientul pare să aibă un moment de luciditate. Îl privește în ochi pe infirmier și

chiar îi zâmbește. Acceptă o lingură de mâncare.)

INFIRMIERUL: Așa! Vezi că se poate?

(Pacientul se oprește din mestecat și începe să tușească.)

INFIRMIERUL (îngrijorat): Ce-i? Te-ai înecat?

(Pacientul îi scuipă mâncarea în față.)

PACIENTUL (țipând, cu amărăciune): O-tra-văăă!

(Infirmierul se șterge cu mâneca halatului, își face cruce, strânge măsuța și pleacă.)

Scena II – Pacientul, apoi Îngerul 1

PACIENTUL (către public, păstrându-și locul): S-a dus... Mă crede prost. Să îi înghit otrava! De fapt, sunt mai deștept ca el. (după o scurtă pauză, legănându-se, cu spatele la perete) În viața asta nu poți avea încredere decât în tine însuși. (oprindu-se din legănat) Imaginează-ți! În zilele noastre trebuie să fii nebun ca să mai ieși din casă! Mergi liniștit pe stradă și nu știi când intră unul cu mașina în mulțime. Că n-ar fi prima dată. De fapt, nici

în casă nu poți sta. Că nu știi când se prăbușește peste tine. Cu câți Dorei avem în construcții! La fel și când conduci! Mergi regulamentar și te trezești că intră în tine cine știe ce ratat. Sau nu te mai trezești! N-ar fi prima dată. Bunicul a pățit! (pauză, apoi ca și cum ar fi avut o revelație) Bunicul n-avea carnet că era orb, săracul! Atunci tata... Se poate să fi fost tata. Tata era șofer de tir și a venit odată unul cu viteză și, într-o curbă, a intrat sub roțile lui. În nimeni nu mai poți avea încredere (dă din cap în semn de oftat) Oare să fie așa și în viața cealaltă?

(Îngerul 1 începe să se miște. Se aude un zgomot puternic, foșnetul aripilor. Inițial Pacientul nu îl vede, dar aude zgomotul.)

PACIENTUL (speriat, țipând): Cutremur! Cutre-muuur! Nici în natură să n-ai încredere!

(Pacientul se leagănă de la stânga la dreapta, în continuare sprijinit de perete. Îngerul 1 se plimbă prin încăperea ca și cum nu l-ar vedea.)

ÎNGERUL 1 (afectat, amețit): Le porți de grijă toată viața și așa te răsplătesc: te aruncă într-o cameră de sanatoriu ca să le ții de urât. Dar ce să faci? E greu să fii înger! Dumnezeu se îngrijește de toate, de aia mai și uită de câte ceva din când în când... De vreun amărât din asta pe care trebuie să îl cauți și în gaură de șarpe și tot nu dai de sufletul lui! (se întoarce spre Pacient care se uită în gol, apoi spre public) Uite-l! Zic că nici nu e aici, săracul! Dar nici pe lumea cealaltă nu e, că nu l-am văzut! (oftează) Mai bine că îngerii nu sunt plătiți! Nici un salariu nu i-ar mulțumi. Grea muncă mai avem! Așa, mai bine nu primim nimic și tăcem din gură! (după o scurtă pauză) Vorba vine! Eu nu pot să tac de fel. Apoi, mai sunt și altfel de răsplăți. Să călătorești, de exemplu. Toată viața am vrut să călătoresc și uite! ce înger călător am ajuns! Ce-i drept, cam greu să te bucuri de călătorie cu atâta muncă voluntară... Mai poți să-ți faci și prieteni... Dar prietenii nu țin. Oamenii te uită repede. Mai o bericică, mai o țigară, mai un film pe Pornhub și gata și cu îngerii... (oftează) Te mai mulțumește uneori să salvezi câte un nenorocit din asta (se întoarce spre

Pacient care s-a oprit din legănat și se holbează la înger).

ÎNGERUL 1 (apropiindu-se de Pacient): Hai, bătrâne! Ridică-te că e aglomerat pământul și mai am și alții de păzit!

PACIENTUL (bâlbâit, mirat): U-u-u-u un înger!

Alexandra Andreuț s-a născut pe 22 iunie 1998, la Bistrița. Este studentă în anul III la Universitatea Babeș Bolyai, Cluj-Napoca, Facultatea de Litere, secția Limbi moderne aplicate. E laureată a mai multor concursuri literare, dintre care menționăm unele mai recente: Festivalul-Concurs Național Avangarda XXII, Bacău, ediția a XVII-a, septembrie 2018, Premiul II pentru proză, Saloanele Liviu Rebreanu, Bistrița, 2018 – Premiu pentru proză scurtă – manuscris, Concursul Național Vox Napocensis, Cluj Napoca – Păltiniș, 2019, Premiul Teodor Tanco pentru teatru. A publicat proze, eseuri în antologii creative, în suplimentul *Mesagerul literar și artistic* și în revistele *Mișcarea literară*, *Caiete Silvane*, *Nord literar*, *Izvoare filosofice* și *Pro Saeculum*.

ÎNGERUL 1 (în șoaptă): Iar începe... (către public) Veșnica! Eterna problemă! Văd un înger și rămân cu gura căscată (își trece palma peste frunte ca și cum și-ar șterge sudoarea, apoi își pune mâna în șold în timp ce zice) Și cum să nu rămână dacă are ochi numai pentru ce vrea? Să fie doar mai atenți (se apropie de marginea scenei; ca un secret, către public): Îngerii sunt peste tot! Se plimbă printre oameni zi de zi... oră de oră... minut de secundă. ȘȘȘt... Ia ascultați! (își duce mâna la ureche ca pentru a auzi mai bine) Ce foșnet armonios de aripi! (către unul din spectatori) Tu! Îl auzi? Dacă te uiți bine, îi și vezi. (către tot publicul) Ia faceți ca mine! (își pune mâinile streășină la ochi) Îi vedeți? (pauză) Trebuie să vedeți măcar unul că doar nu vă vorbește aerul condiționat! (se întoarce spre Pacient) Hai, nea Marin, hai să vezi ce bine e unde te duc eu!

PACIENTUL (confuz): Să n-ai încredere în oameni... În oameni să nu ai încredere, dar în îngerii? În îngerii să ai?

ÎNGERUL 1 (ridică din umeri): Asta îmi mai lipsea! Când să mă întorc și eu acasă hop! cu încrederea. Ce mai poți să faci? (se așază lângă Pacient având grijă la aripi) Te așezi lângă el și îl ascuți. Sau înnebunești tu,

sau se vindecă el. Oricare e bună atâta timp cât se întâmplă repede.

(Nimeni nu spune nimic timp de un minut. E o liniște stânjenitoare.)

PACIENTUL (râzând): E ca la colțul blocului. (pauză) Ai un foc?

(Îngerul 1 dă din cap că nu.)

PACIENTUL: Am uitat... Ești înger. Nu obișnuiești... Oricum n-am țigări. (fericit) Eu nu sunt înger! Îmi permit. Dar tu... tu, ești îngerul meu?

(Îngerul 1 vrea să îi răspundă, dar Pacientul nu îl lasă.)

PACIENTUL: Dacă ai fi îngerul meu, ți-aș da voie, din când în când, câte o țigară, un cognac... Să am și eu un prieten de pahar că s-au cam dus cu toții. (gânditor) Mulți prieteni am avut! (pauză) Dar poate nici nu mi-au fost prieteni că prea repede m-au lăsat! Nu au venit nici măcar o dată în vizită de când m-au adus aici. Ești singurul care nu m-a uitat. (pauză) Sau ei te-au trimis?

(Îngerul 1 dă din cap că nu.)

PACIENTUL: M-aș fi mirat... Nu-i mai lasă nevestele să iasă cu mine. De la o vreme dai în mintea copiilor. Cică aș fi o influență rea.

(Din nou un moment de tăcere.)

PACIENTUL: Tu știi de ce sunt aici?

(Îngerul 1 ridică din umeri.)

PACIENTUL (mirat): Cică-s nebun! (râde) Unii ar spune doar pesimist; că mă aștept numai la ce e mai rău. Dar ce altceva mai poți aștepta de la lumea asta? Spune tu, care ești înger!

(Îngerul 1 oftează și se sprijină într-un cot, având grijă să nu își rănească aripile.)

PACIENTUL (întristat): Nu vorbești prea mult... Te-a amuțit răutatea lumii... (pauză) Când auzi vorbindu-se despre măștile pe care le poartă oamenii zi de zi spui (teatral) „Uau! Cât de adevărat!”, dar nu realizezi aproape niciodată câți dintre ei sunt în jurul tău sau câte măști sunt în tine. Uneori, mă întreb ce gândește un sinucigaș în momente ca astea în care lumea pare desprinsă dintr-un poem năucitor pe care nu îl înțelegi de prea multe metafore. La naiba și cu fantezia!

PACIENTUL (întorcându-se către Îngerul 1 și astupându-și gura cu mâna): Ha! Iartă-mă! Am uitat că ești aici...

(Îngerul 1 nu schițează niciun gest.)

PACIENTUL: Ești un înger... taare tăcut! (pauză) Știi, n-am fost niciodată suficient de laș ca să mă sinucid. Spun laș, căci trebuie să ai mult curaj ca să trăiești o viață ca asta! Cu tot cu paranoia mea, am rezistat! Acesta va fi poate singurul meu merit înainte de moarte... Parcă și aud gândurile unui sinucigaș: (se ridică în picioare, ținând) Să se termine odată! Să mă trezesc odată! Să doară! Să doară, dar să fie real!

(Își pierde echilibrul și cade.)

PACIENTUL (în șoaptă, răgușit, cu amărăciune): Măștile celorlalți ucid... dar mai repede ne ucid propriile măști.

(Îngerul 1 se ridică și îl ajută și pe Pacient să o facă. Se îndreaptă amândoi spre ușa din spatele căreia se vede o lumină puternică.)

Scena III – Pacientul, Îngerul 1, Îngerul 2

ÎNGERUL 2 (care până acum stătuse nemișcat ca și cum nu ar fi fost acolo, se ridică brusc și strigă): Stați!

PACIENTUL (uimit): Alt înger?! (se apropie de Îngerul 2 și îi pipăie aripile rupte) Tu ce-ai pățit?

(Îngerul 2 nu răspunde.)

PACIENTUL (către public): Și îngerii se accidentează ca oamenii?

(Pacientul continuă să îl examineze. Are loc o ceartă între cei doi îngeri.)

ÎNGERUL 2 (către Îngerul 1): Nu-l poți duce încă. Nu e gata!

ÎNGERUL 1: Ba e gata!

ÎNGERUL 2: Nu am venit până aici degeaba. Nu e!

ÎNGERUL 1: Dar vrea!

ÎNGERUL 2: Nu știe ce vrea!

ÎNGERUL 1: Sunt îngerul lui!

PACIENTUL (fericit și uimit): Ești... Ești îngerul meu! (se apropie de Îngerul 1 și îl examinează) Dacă mă uit mai bine parcă și semănăm puțin (continuă să îl examineze) Semănăm chiar bine! Ești ca... ca sosia mea! Ce-i drept, mai tânăr. (se uită la Îngerul 2, apoi către Îngerul 1) Tu de ce n-ai aripile frânte?

ÎNGERUL 2: Pentru că e un înger egoist! De aia!

ÎNGERUL 1 (jignit): Eu, egoist?!

ÎNGERUL 2 (sigur pe sine): Tu, egoist! În loc să îl repara, îl duci pe lumea cealaltă!

PACIENTUL (nedumerit): Pe lumea cealaltă?!

ÎNGERUL 1: Nu totul se poate repara!

ÎNGERUL 2 (cu superioritate): Ai încercat?

PACIENTUL (amețit): Poate că e mai bine pe lumea cealaltă.

ÎNGERUL 1 (către Îngerul 2): Îl auzi?

ÎNGERUL 2: E doar vina ta! Tu i-ai băgat în cap prostiile astea!

ÎNGERUL 1: Eu?! Eu n-am spus nimic!

PACIENTUL: Nu mi-a spus... E un înger foooarte tăcut. (pauză) Era... Era un înger foarte tăcut.

(Îngerul 2 oftează. Îngerul 1 ridică din umeri. Pacientul se așază iar lângă perete, iar îngerii îl urmează: Îngerul 1 în dreapta Pacientului și Îngerul 2, în dreapta Îngerului 1, având amândoi grijă să nu își rănească aripile.)

PACIENTUL (către Îngerul 2): Dacă el e îngerul meu, tu al cui ești?

ÎNGERUL 2 (obosit): Al lui.

PACIENTUL (uimit): Și îngerii au nevoie de îngeri?

ÎNGERUL 2 (ironic): Doar începătorii...

(Îngerul 1 își dă ochii peste cap.)

ÎNGERUL 1 (în șoaptă): Dacă ar fi așa și cu aroganții...

PACIENTUL: Nu m-am gândit niciodată că îngerii au nevoie de îngeri... Ce prost sunt! Poate fac și ei greșeli. (către îngeri) Faceți și voi greșeli, nu-i așa?

(Îngerii dau afirmativ din cap.)

PACIENTUL: Oamenii fac multe greșeli... Cum ar fi să deseneze cu cretă pe bulevard! Sâmbăta trecută, (mai încet) cred că era sâmbăta... și trecută, (revenind la intensitatea glasului de la început) nepoata mea m-a rugat să îi desenez un inorog. Am făcut unul maare și roz cu creta adusă de tatăl ei tocmai din Republica Moldova. Nu era „made in China”. (rostește cuvintele „made in China” așa cum se scriu ca și cum ar fi în limba română) Știți ce greu e să găsești cretă cu accent?

(Îngerii ridică din umeri.)

PACIENTUL (trist): Nimeni nu știe... (vorbește din ce în ce mai repede) Toți se plimbau de colo-colo ca și cum nu vedeau nimic pe asfalt. Du-te. Vino. Du-te, vino; du-te, vino. (face o scurtă pauză, apoi spune rar, trist) Și inorogul meu, săracul... (din ce în ce mai repede) Mă plimbam în jurul lui și le spuneam tuturor (implorând, rar): Rogu-vă, nu-mi striviți inorogul! Fiți mai atenți, vă rog, să nu mi-l striviți! Abia îi crește cornul pe care îl ascunde sub pletele încălcite ca pe un coș necopt sub piele. Nu a fost demult la frizer... Știați că până să îi crească cornul, inorogul e doar un ponei gras?

(Îngerii dau din cap că nu, deși Pacientul pusese întrebarea pe un ton retoric.)

PACIENTUL: Când era mai mică, jucăriile preferate ale nepoatei mele erau poneii grași. (scuturând din cap) Nu am înțeles-o niciodată... (pauză, apoi sincer) Ce poți face cu un cal pitic fără condiție fizică? Ce poți face cu un vis strivit? Cum să opresc tic-tacul cuvintelor sinucise în mine? (își lasă capul pe genunchi)

ÎNGERUL 1 (către Îngerul 2): Vezi? E stricat!

ÎNGERUL 2: E doar defect.

ÎNGERUL 1 (accentuând silabele): E a-ce-lași lu-cru!

ÎNGERUL 2: Ești înger!

ÎNGERUL 1: Sunt înger, nu mecanic!

ÎNGERUL 2: E om, nu BMW!

ÎNGERUL 1 (resemnat, după un moment de liniște): Eu tot nu știu cum să-l repar!

ÎNGERUL 2 (oftează, își dă ochii peste cap): Dă-i o bucată din aripa ta!

ÎNGERUL 1 (uimit, ironic): E om, nu cioară!

ÎNGERUL 2 (didactic): Și oamenii au nevoie din când în când să zboare.

ÎNGERUL 1: Metafore!

ÎNGERUL 2: Adevăr!

ÎNGERUL 1: Ești înger sau poet?

ÎNGERUL 2 (oftează): Las-o baltă! Dă-i o bucată din aripa ta și gata!

ÎNGERUL 1 (apărându-și aripile): Dă-i tu că ale tale sunt deja rupte!

ÎNGERUL 2: Nu-s eu îngerul lui!

ÎNGERUL 1: Atunci îl iau cu mine!

(Îngerul 1 se ridică, dar Pacientul nu mai vrea să îl urmeze, își sprijină capul de perete și privește în gol.)

PACIENTUL (trist, explicativ): Nu mai am prieteni și sunt un bărbat prea tânăr ca să fiu bătrâna cu pisici, dar dacă nu eu, atunci cine să se ocupe cu îngrijitul muștelor, cu reparatul țăntărilor striviți pe perete sau cu împletitul firelor de praf? Cine să citească povești de noapte bună liniștii sau să lege șireturile gândacilor dimineța? (pauză, apoi accentuat) Cine? (pauză scurtă, dă din cap în semn de negație și oftează) Dintre toți, doar eu m-am găsit să-mi fac plăceri din lucruri mărunte, să-mi urlu sufletul în cuiburi de termite și să-mi dau cu universul în cap! (pe un ton de autocompătimire) Dacă mai beau... Cum să nu bei? Recunosc că mi-am prelungit adesea meditațiile pe marginea paharului de vin. Vin azi, vin mâine, mi-a spus, vin săptămâna viitoare și n-a mai venit. În lipsă de altceva, te mulțumești și cu un Merlot...

(Îngerul 1 se așază iar, de data aceasta în stânga Pacientului, timp în care e liniște.)

PACIENTUL: Să nu aveți încredere în oameni... (pauză) Dacă e așa, nici în mine să nu aveți încredere! (visător) Dacă ar exista în cer un atelier de reparat oameni! Oh, ce bine ar fi! Dumnezeu ar putea construi un astfel de atelier, mi-ar aranja roțița aceea din cap despre care toți spun că e stricată și m-aș putea întoarce acasă la nepoata mea și la paharul de vin... (oftează) Dar nu știu să ajung în cer... (pauză, apoi căutând în jur cu privirea): O fi pe undeva vreo scară?

(Îngerul 1 sare în picioare.)

ÎNGERUL 1 (entuziasmat): Te duc eu!

PACIENTUL (dubitativ): Mă duci?

(Îngerul 1 îl ajută să se ridice și se îndreaptă amândoi spre ușă. Îngerul 2 rămâne tăcut, absent, la locul lui. În fața ușii, Pacientul se oprește.)

PACIENTUL (melancolic): Nu e mintea... Inima e...

(Îngerul 1 îl privește întrebător.)

PACIENTUL (iluminat): Eu... Eu am inimă în loc de minte și nu vreau s-o repar! (după o pauză, visător) Inima... Inima e un motor ecologic care funcționează fără combustibil și nici nu scoate gaze de eșapament. Mintea, mintea e doar... e doar fum!

(Îngerul 1 oftează.)

ÎNGERUL 1 (către public): Dă-i sclavului libertate și o să te înjure că l-ai condamnat la moarte!

ÎNGERUL 2 (lungind silabele, cu subînțeles, ca și cum știa de la început că așa o să se întâmple): Aaa-rii-paa.

(Îngerul 1 oftează, își privește trist aripile, apoi rupe câte o bucată din vârful fiecăreia pentru a face două aripi mai mici. Se apropie de Pacient și i le lipește de omoplați. Îngerul 2 se ridică și îl bate pe Îngerul 1 pe umăr în semn de consolare. Se îndreaptă toți trei spre ușă. Pacientul iese primul, închide ușa și o încuie. Îngerii rămân blocați în camera de forță. Îngerii se privesc, apoi exclamă...)

ÎNGERII (în cor): Să nu ai încredere în oameni!

(Sfârșit)

Fața tăcerii

Ultimul cititor în limba română

Leo BUTNARU

Lui Gheorghe Grigurcu

Prin secolul 33 (XXXIII – cu cifre romane...), în Republica Moldova, sau, posibil, în România, ba chiar, nu este exclus, în România Mare-bis – nimeni nu poate ști ce și cum se va întâmpla până atunci în – hă! – hatul secolului 33, încât urmașii noștri se pot trezi chiar cu toate teritoriile întregite în cadrul Europei Unite cu Statele Unite ale Americii sau chiar cu cele două Americi, de sud și de nord, plus Cuba, Triunghiul Bermudelor –, ca să nu excludem din calcul Eurasia și China, în special –, astfel că nu sunt în zadar pledoariile noastre prezente pentru un dimpreună-a-fi ...

Dar s-ar părea că o luarăm pe pârția unui alt subiect, dramatic, stringent non-stop, dar totuși – altul, față de intenția inițială a narațiunii prezente, în desfășurare sub ochii Domniilor Voastre... Numai că nu se poate desfășura sub ochii dumneavoastră, dacă, asemeni personajului care iată-iată apare peste câteva rânduri de text – în text, sunteți de asemenea din secolul 33... De ce nu se poate?... Pentru că problema, ecuația e următoarea: în acel secol 33, în țările, uniunile sau comunitățile pe care încerc să le presupun, să le conturez, trăia – atenție! – un cititor în limba română. Ceilalți, concetățeni sau con-continentali, con-intercontinentali-interplanetari etc. (deja în lume apăruseră multe noțiuni noi, în funcție de modelele, modulațiile și tribulațiile politice, statale, etnice ș.a.m.d.); așadar, ceilalți îl considerau pe acest unic cititor din Moldova, România sau... (vezi textul de mai sus) un pic cam sărit de pe fix. Dar, mă grăbesc să-i dau dreptate cititorului, – nu era așa, ieșit-sărit: pur și simplu, omul era extrem de legat de lectură,

ca într-un basm foarte vechi, de prin secolele 27-29, poate, când, cică, mai citeau încă până și Fata babei și fata moșneagului, și Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana, Meșterul Manole și Ana, președintele țării și unii politicieni etcetera. Precum se înțelege, era un ins de modă veche, antică, s-ar putea spune, homeriană, chiar dacă, din cauza orbirii, Homer nu putea nici să scrie, nici să citească.

Însă românașul nostru citea! Se încăpățâna să citească. Acolo, în peste 12 secole de aici înainte! Nu, nu s-ar fi putut spune că are atingere cu ieșitul/ săritul de pe fix – liceul l-a absolvit aproape cu eminentă, a participat la olimpiada internațională a elevilor cititori (încă), unde, din vreo 50 de state, se găsiseră doar vreo 21 de concurenți. Mergea bine și la Universitate, însă de acolo, pe la anul trei, fusese exmatriculat: un coleg de cămin l-a turnat că, noaptea, citește sub plapumă la lumina unei lanterne!

Dar, în fine, chiar și cu studii universitare incomplete, s-a descurcat. Și-a procurat un avion supersonic, astfel că, dacă ai casei îl cicălesc că citește și citește și tot citește, lectorul acesta ciudat zboară aiurea, într-un loc numai de el știut, unde se mai poate citi în relativă liniște. Oricum, familia o poate întreține din citit – din reclamă de genul: „Vizitați Chișinăul! Printre alte curiozități, vă veți întâlni cu omul care mai citește! Întâlnirea – cu bilete plătite”.

În mare, totul e ca la oameni. Ca la lume. Numai că, mă rog, chestia asta cu cititul... îl deosebea. Îl... retro-particulariza. Radical. De ceilalți. Asta e: îi plăcea să

Eseu

citească. Și nu, așa, o oră-două pe an sau, hai să zicem, pe lună, ci – devora carte după carte. Minuțios, atent, fără grabă citea.

Când cineva se plângea că el strică aspectul general al societății, autoritățile constatau, oarecum abătute: „Ar putea fi și mai rău... Lăsați-l în pace...” Și de ce n-ar fi fost lăsat? În pace. Nu bârfea pe nimeni, nu turna la CNAS; când era chemat la școală, că – asta e, se mai întâmpla – vreunul din cei cincisprezece copii ai săi a comis cine știe ce abatere de la regulament, venea. Frecventa adunările părintești. La 1 martie, le dăruia mărtișoare celor ai casei, la 8 – flori soției. Pe 1 decembrie se prindea în hora unirii pe podul de peste Prut care, spre fericirea noastră, nu devenise apa sâmbetei.

Ei, dar asta e (buba), – devora, rând pe rând, cărți din bibliotecile ce mai rămăseseră pe ici-colea în oraș. Niște... rămășițe, bibliotecile... Nimeni-țipenie în ele, ci doar gardianul. Nici vorbă de director, bibliografi, bibliotecari – ioc pe toate planurile, în afară de gardianul rămas în post. De te simți ispitit – mă rog, intră, umblă și tu, cu gura căscată, prin labirintul de tomuri, prin tranșeele cu cărți rare, chiar – incunabule, numai să nu comiți cine știe ce iregularitate... Pentru că nici n-ai putea face vreun rău: de pretutindeni, ești fixat de ochii camerelor de supraveghere...

Vreun vizitator intrat pe-acolo, din curiozitate, privind nedumerit jur-împrejur, prin geometria ciudată a rafturilor din spațiul a ceea ce, cu doar două-trei secole înainte, se mai numea bibliotecă, zice aiurit: „Da’ proști mai erau ăia, dom’le...” „Ăia” – ați înțeles corect – premergătorii care mai construiau, completau și frecventau biblioteci... Niște retardați, cum ar veni...

E drept, cititorul nostru inveterat are programul său, nu uită de familie, duce gunoiul la conductă, mai repară câte un întrerupător electrico-electronico-computerizat, face o cafea – îi place – iarăși păsărele? – râșnița manuală!; frecventează anticariatele, după care, cu mare greu și cheltuială de timp, uneori poate găsi vreun animăluș de pluș de prin secolele 25-26... Deschide televizorul, uneori privește vreo două minute fotbal, din

programul non-stop. Încolo – se retrage în cabinetul său și – dă-i, dă-i, dom’le, cu întorsul filelor de carte! Fâș, fâș, pâș, pâș! – are un ritm amețitor de lectură. Pentru că el e dintre foarte puținii din Moldova, sau România. Sau... – precum spuneam ceva mai sus – unul dintre puținii, poate că unicul care nu confundă încă literele cu cifrele... ceilalți deja scriu și citesc numai cu și în cifre! El, însă, ajunge a citi câte 3-4 cărți, nictemer.

Printre atâtea altele, i se impută de acum nimeni nu mai înțelege ce fel de cărți citește el. „Românești”, le spune calm. „Păi și noi suntem români, de ce nu înțelegem?” Ce să le răspundă?... Și el – citește românește, încă; dar, precum și ceilalți conaționali ai săi, vorbește deja o altă limbă. Esperanto, se pare, sau, poate, încă engleză... Nu e frivol a presupune – chineză... Sau – hindi... Astfel că, repet, în românește citește numai el, pe când ceilalți 11 milioane de conaționali – atâția i-a constatat ultimul recensământ, din anul 3333... O fi emigrat, inclusiv pe alte planete?... Sau – nu s-au declarat ca atare... Nu că sus și tare, ci barem în anonimatul ăla de anchetă statistică...

Citește, citește, citește, apoi strânge cu acuratețe volumele răvășite, le așază frumușel în raft – Doamne, – raft! – ce arhaism! Papură Vodă, nu altceva! După care se întinde în pat și visează cu ochii mișiți. Cuprins de euforie. Bine că a strâns cărțile de pe dușumele – să nu se împiedice de ele vreun găgălici din familie, unul din mai recentii veniți pe lume. Și pe lună, s-ar putea spune. Pentru că, în familie, cu toții, părinți și copii, și-au făcut un scop din a aduna o sumă necesară pentru a plăti 17 locuri – racheta full – pentru o excursie în Lună. Astfel că, pe de o parte, ai casei se străduie să nu-i prea arate iritarea lor, când îl văd că citește sau vin turiști de aiurea, îmbulzindu-se în casa lor, să vadă cum tatăl e absorbit de lectură. Vă spuneam doar chestia aia cu reclama: „Vizitați Chișinăul! Veți vedea un român care citește! Vederea – cu bilet de intrare”.

Numai că nu a fost să ajungă și el în Lună... Din cel mai banal motiv: pur și simplu, s-a isprăvit...

A început să vadă prost cu un ochi. Apoi cu celălalt. Soția îi zice, hai în vizită la oculist. Iar acesta, doctorul, era chiar una dintre rudele lor îndepărtate. S-au salutat, apoi a luat loc în fotoliu, oculistul a pus o lumină, alta, a luat microscopul, oglinzi, lupă și altele, s-a reținut mult cu ruda sa importantă, cititorul nostru, mândria noastră etnică din secolul 33, însă după o oră de studiu, cercetare, diagnosticare suspină adânc, poate că chiar dureros, spunând doar atât: „Nu mai e nimic de făcut...” Auzind astea, cititorul – baț! – o dă în infarct! Și chiar moare...

El se temea nespus de tare de oculiști. Că odată și odată îi vor spune că nu-i mai pot reîntoarce vederea. Deci, că nu va mai putea citi. Precum i se și întâmplase în fotoliul rudei

îndepărtate. (Poate că chiar de pe altă planetă...)

Da, se temea de oculiști.

Dar cine nu se teme de ei? Da, da, chiar mai mult decât de stomatologi se tem! Pentru că nu este echivalentă scoaterea unui dinte cu scoaterea unui o...!!!...chi!!!

P.S. Bineînțeles, aveți dreptate în ceea ce vă gândiți: într-adevăr, pe piatra sa de mormânt fusese scris, simplu: „Ultimul cititor în limba română”.

Vizita mormântului era și ea pe bază de bilete pe care, ca pe bancnote, era imprimat chipul său, al micului (Marelui?) Ultim... Astfel că familia rămasă în urma sa nu o ducea deloc rău...

Fața geloziei

Un roman parabolă de Florin Bănescu

Ovidiu PECICAN

Când îi apărea romanul *Semințele dimineții*, în 1976, Florin Bănescu se afla în plină afirmare scriitoricească. În anii dinainte publicase ritmic două cărți: volumul cu povestiri de debut *Să arunci cu pietre în soare* (1974) și primul roman, *Anotimp al ninsorilor albastre* (1975). Noul său roman era destul de

departe de precedentele cărți și, nu ezit să o spun, alături de *Portocale pentru vinovați* (1982), în pofida aerului lor – înșelător – cea mai strălucită creație a autorului. Pe versantul valoric li se poate alătura, fără teamă, și *Ierni peste tei*, dar

această saga haiducească face parte dintr-un alt ethos prezent ca filon autonom în opera scriitorului arădean.

Ceea ce unește însă primele două romane menționate este, de la prima vedere, ambientarea lor în „lumea liberă”. Protagonistii sunt, și ei, în ambele cazuri, cu totul altceva decât români. Ambele povești se dovedesc

Comentarii critice

niște parabole cu bătaie lungă, dar cu aluzii destule la proximitatea românească. Ambele sunt niște uriașe parodii la adresa unor modele scripturistice de mare succes: filmul american de aventuri și romanul occidental criminal (*policier*-ul sau *thriller*-ul).

Fie că o credea cu tărie, fie că îi plăcea să lase să se înțeleagă asta, Florin Bănescu și-a tratat cele două cărți cu o anume lejeri-

tate, ca pe niște produse „comerciale”, destinate cuceririi unor straturi mai largi de cititori. El a părut mereu să pună preț pe alte tronsoane ale creației sale, fie pe cele izvorâte din filonul regionalist, bănățean, manifestându-se în sfera unei poetici tradiționaliste, atente să moștenirea prozastică slaviciano-rebreniano-agârbiceniană. Rămâne, totuși, întrebarea dacă nu cumva aceasta era o strategie menită să disimuleze adevăratul pariu pe care scriitorul îl pusese în joc cu cele două romane ale sale. Căci în *Semințele dimineții*, ca și în *Portocale pentru vinovați*, cel mai vizibil era interesul cititorului îndrumat spre orizonturi care, destulă vreme, în perioada postbelică, fuseseră arătate în România cu degetul – la fel ca în întregul sistem sovietic – ca aparținând capitalismului ajuns „pe marginea prăpastiei”.

Schimbarea adusă de relaxarea relativă a cenzurii ideologice, în a doua parte a anilor 60, odată cu finalul guvernării Gheorghe Gheorghiu-Dej și cu ascensiunea la putere a lui Nicolae Ceaușescu, a permis unei serii de scriitori să își plaseze ficțiunile în proză în mediile – exotizate prin circa două decenii de prohibiție a legăturilor cu Occidentul – lumii prospere și libere a capitalismului apusean.

Semințele dimineții se plasa sub semnul basmului încă de la motto-ul care anunța desfășurările epice care urmau. „Epice” este un fel de a zice, pentru că, la drept vorbind, în pofida întâmplărilor, care nu lipsesc pe parcursul paginilor, basmul bănescian se dovedește mai degrabă un soi de poem pe tema nemuririi, a punerii istoriei în paranteză, a transcenderii atât a dimensiunii biografice, cât și a celei ținând de marea cronologie. După cum avertizează autorul în exergă, „Mai-nainte de aci este palatul unde locuiește Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de

moarte”, adică locul unde timpul stă pe loc, „atârână” suspendat dincolo de viață și de moarte într-un soi de *no man's land*. Astfel, întreaga aventură propusă spre parcurgere cititorului se recomandă ca desfășurându-se într-un timp suspendat, într-o anistoricitate *sui generis* exprimată ca irupând în actualitatea imediată (în S.U.A. anilor 1970), capabilă însă să reînvie și un timp revolut prea puțin cunoscut (epoca invaziilor normande și a descoperirilor geografice atribuite vikingilor).

Printr-o aparentă coincidență – dar există oare coincidențe în istoria culturii? –, în același an în care apărea romanul bănescian conceput ca un soi de parafrază a uneia dintre marile teme filosofice românești exprimată de folclorul nostru se tipărea și eseu fundamental al lui Constantin Noica, *Sentimentul românesc al ființei* (1976). Acolo filosoful producea o interpretare exemplară a basmului lui Petre Ispirescu *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, unul dintre acele roade ale eposului nostru popular în legătură cu care s-au iscat cele mai provocatoare reflecții din gândirea eseistică și filosofică aplicată moștenirii folclorice românești. (Celelalte prilejuri vizând proza artistică s-au referit la faimoasele basme ale lui Richard Kunisch care l-au inspirat pe Mihail Eminescu în conceperea baladei sale *Luceafărul: Fata în grădina de aur și Frumoasa fără corp*.) Această întâlnire spirituală în spațiul scrisului dintre romancier și filosof – nepremeditată și, de fapt, evidențiată abia acum, când vine vorba despre romanul bănescian – s-a făcut în ambele cazuri pe tărâmul poeziei. Ambele texte, chiar dacă fiecare în felul său, sunt impregnate puternic de lirism și purtătoare de sensuri înalte, îndepărtate de contingent. În felul său, într-un text narativ plin de peripeții și oferit spre lectură unui public larg, fără opreliștile nevăzute presupuse de un text cu adresabilitate redusă la sfera celor instruiți într-ale meditației filosofice, *Semințele dimineții* a constituit răspunsul la întrebarea despre viziunea privind nemurirea a românilor; desigur, într-o elaborare presupunând modul de articulare a întrebării și iscusința de a-i răspunde a prozatorului arădean.

Pentru început se poate remarca faptul că Florin Bănescu părăsește cu îndrăzneală și inventivitate convenția folclorică impusă de romantismul pașoptist – în programul *Daciei literare* printre sursele de inspirație recomandate figura la loc de cinste literatura populară –, preferând să își încerce norocul în ambianța făcută faimoasă de proza maritimă lui E. A. Poe, Hermann Melville și Joseph Conrad. (Această opțiune electivă nu trebuie să mire în cazul unui autor a cărui biografie a inclus și fascinația maritimă împreună cu consumarea unui episod de navigație propriu-zisă.) În prezentul acțiunii, lucrurile se petrec într-un port american, la decenii după renunțarea la navigația cu pânze, în vremea zborului elicopterelor, iar personajul care își face intrarea în scenă inițial este căpitanul Ronald Pryce de pe nava nord-americană *Lebăda neagră*. Încărcătura simbolică a numelui Pryce – „preț” în limba engleză și în altă grafie – ca și a titlaturii ambarcațiunii lui conduce la ideea că bravul căpitan care transportă oamenii din nordul Americii în America de Sud este un posibil transportator între tărâmurile existențiale, un barcagiu care traversează Styx-ul dacă i se plătește cuvenitul obol.

O derivă neașteptată aruncă *Lebăda neagră* de pe traseul ei rutinier tot mai spre sud, iar curentul o abate până în țara gheturilor, sfărâmându-i prora de un aisberg în transparența căruia se vede un... drakkar, o corabie vikingă. Amatorului de clișee reinterpretate nu îi va scăpa, desigur, tema Titanicului transferată în economia propriului roman, după cum și prezența personajului călător pisălog și cam antipatic de la bordul navei i-l va aminti pe Martin Strikland de pe goeleta *Speranța* din *Toate pânzele sus* de Radu Tudoran. Felul în care Florin Bănescu recrutează de peste tot din lecturile sale literare și cinematografice, precum și din cele istorice și de călătorii (Thor Heyerdahl, *Expediția Kontiki*), materialul de care are nevoie pentru a-și edifica propria construcție este caracteristic unui fin instinct parodic, dar și tehnicii și gândirii moderniste care a exprimat, nu doar printr-un artist de mare anvergură, interesul pentru tehnica fotomontajului, a colajului, a operării cu „prefabricate”.

În aceeași notă simbolică, „semințele dimineții” care dau titlul romanului sunt, de fapt, la un prim nivel al deciptării, trandafirii albi răsăriți din semințele unei roze bine conservate vreme de o mie de ani într-o firidă mănăstirească, simbol al suspendării timpului și al resuscitării existențiale dincolo de logica firească a vieții, de limitele normale ale acesteia și de succesiunea consacrată a momentelor istorice într-o curgere cronologică univocă așa cum o știm.

Din naufragiul ambarcațiunii nu au putut fi salvați decât căpitanul, un pasager necunoscut și lădițele cu trandafiri albi, pregătite pentru comercializare în folosul unui misterios domn T., de fapt un mafirot. Astfel, pornind de la o aventură încadrabilă la rubricile de tipul „Fapt divers” și „Știați că...?”, romanul glisează dinspre povestirea cadru către o alta: cea a enigmaticului pasager salvat din dezastruosul impact cu muntele de gheață. De aici înainte, povestea avansează pe două linii paralele, într-o construcție paralelă. Cele douăsprezece capitole ale cărții își alternează planurile: cel imediat, unde necunoscutul Olaf își găsește nesigur locul în prezentul contemporan, cu cel al rememorării treptate – aproape ca într-o anamneză psihanalitică, dar mai curând ca într-un dezgheț treptat, metaforic, al minții ce succede dezghețului corpului – al altor veacuri. Astfel, vikingul înghețat vreme de un mileniu alături de tovarășii lui de pe drakkarul imobilizat în miezul unui munte transparent își trezește în chip neașteptat la viață și amintirile (scriitorul le numește în titlurile capitolelor sale povestiri în oglindă).

Se recunoaște aici o temă majoră a literaturii, care a prilejuit admirabile texte în proză, repede clasicizate, de la E. A. Poe la Dostoievski. Dedublarea – aici a lumilor și a identității lui Olaf, a vieții lui înseși –, și oglindirea (reflectarea) o definesc pe aceasta la fel cum moneda are două fețe complementare. În fond, și dedublarea vorbește tot despre oglindire, căci identitatea unei entități – fragment de lume, grup uman sau individ – se proiectează în afară, luând o anume distanță (auto)critică și contemplând rezultatul. Cel puțin al doilea aspect, cel specular, este central pentru conștiința artistului în general,

căci opera literară se află mereu în situația de a reflecta viața, de nu cumva în aceea (simetric inversă) de a-i propune acesteia structurile, arhetipurile care, ulterior, prin descifrare prin prisma acestor categorii, vor structura realitatea însăși.

Saga retrospectivă a lui Olaf, prilejuită de deriva fatidică a *Lebedei negre*, apare astfel ca fiind purtătoarea unui mănunchi de teme și de sensuri care numai marginale și neimportante nu sunt. Ele au și fost prizate cu nesaț de un public de 125.000 de cumpărători, ceea ce pentru anul 1976 suna rezonabil, iar pentru momentul actual sună ireal de spectaculos. Nu trebuie însă să se mire nimeni că în fața acestui roman critica nu s-a înghesuit să propună reflecții specializate. Dornică de succes comercial, editura a inclus cartea într-o colecție populară („Clepsidra”), condamnând-o din start la categorisirea drept produs mai degrabă comercial, fără pretenții. Că nu era astfel, se poate vedea după mai multe indicii.

O categorie ar fi a celor care țin de contextul specific al apariției romanului. În povestea lui Florin Bănescu pulsează mai multe vibrații ale momentului care astăzi pot părea mai puțin atașante decât atunci când romanul care le evocă a fost scris. În primul rând, bucuria de a recrea suveran lumi foarte populare printre amatorii români de cultură, dar accesibile până atunci numai prin produse de import (după ce, la începutul anilor 60, filmul *Vikingii* acaparase atenția cinefililor prin excelența interpretărilor lui Kurt Douglas și a lui Tony Curtis, un deceniu mai târziu rula serialul *Vikingii*, povestea romanțată a lui Leif Eriksson). Era o competiție prin care un autor român dorea să demonstreze că poate oferi pieței autohtone de carte un produs viabil la paritate cu colegii săi străini. Dar era vorba și despre bucuria dezinvoltă de a trata fără tremurul mâinii o temă ambientată în Occidentul transoceanic contemporan și, totodată, în lumea anului 1000 străbătută de drakkarele scandinave. Mai era apoi și tema – populară în varianta ei amuzantă din filmul francez *Hibernatus* (1969), cu Louis de Funès – a criogeniei care învinge trecerea timpului și care aduce în poziție de simultaneitate două momente istorice îndepărtate unul de altul

prin intermediul unui protagonist privilegiat. Aparent rechiziționată din sfera literaturii SF, preocupată de călătoria în timp, tema tratată satiric în filmul francez menționat trecea la autorul român de literatură aproape nemodificată, semn de preluare ostentativă, ironică, de vreme ce toată lumea cunoștea filmul francez de mare popularitate¹. Totodată, ea îi permitea lui Florin Bănescu reluarea tezei metempsihozei, a vieții de după moarte, tratată odinioară magistral de Liviu Rebreanu în *Adam și Eva* (1925) și teoretizată anterior cu patos și seriozitate – dar fără a fi scutit de ridicol și de vitriolări – de B. P. Hasdeu în *Sic cogito* (1891-1892). În contextul dominației ideologice a marxismului – numele popular al materialismului dialectic și istoric – preluarea temei, chiar și la adăpostul vogii S.F.-ului, inițial încurajat iar ulterior numai tolerat de oficialitate, semnifica tot o întoarcere (pe poarta din dos) a idealismului.

Cu măiestrie redutabilă, părând preocupat să dea la iveală o operă eminentamente originală de substanță lirică, Florin Bănescu izbutea, pe unele dintre palierele construcției lui epice o parodie a literaturii de consum în mare vogă.

Dar și stilul în care este scrisă această carte semnalează o seriozitate pe care satira referitoare la clișee și la gustul curent al publicului nu o periclitează. Textul construiește cu metafore nu în maniera groasă și supralicitantă a lui Fănuș Neagu din perioada barochizărilor excesive, și nici ca Petru Popescu, un maestru al epitetului în proza românească a timpului. El își urmează propria cale, cu particularități care nu au rămas neobservate.

*

Povestea omului dedublat care se dovedește a fi Leif – Olaf este o sinteză de scenarii narative. Cel care a observat cu precizie, dintru început, acest caracter al cărții a fost romancierul Gheorghe Schwartz, prietenul apropiat al autorului. Vorbind despre cartea *Semințele dimineții*, el îi descifra diferitele niveluri de lectură: „Ea este un foarte bun roman de aventuri în care acțiunea se oferă ca un prilej de demonstrație a unor

înalte sentimente umane. Ea este un foarte frumos basm în care tabloul moral al protagonistului trece alb și nealterat prin toate încercările la care-l supune autorul. Ea este o gingașă povestire de dragoste în care sentimentele se transformă în adieri atât de pure, încât cuvintele le-ar risipi. Ea se constituie într-o proză de factură deosebit de modernă în care timpul și spațiul sunt rupte de către un scriitor care le poate reaseza după economia artei. Ea este un roman social în care oamenii se înfruntă în funcție de interesele lor de clasă și de curățenia sufletelor lor. Ea este un roman istoric în care corăbii vikinge reînvie luptele din jurul anului o mie, dar trec și prin locuri ale unor civilizații întinse din care s-au plăsmuit unele puteri și culturi de astăzi. Ea este o carte de înaltă ținută patriotică în care personajele, azvârlite de peripeții pe depărtate țărmuri, nu cunosc mai apoi decât o singură năzuință, aceea de a-și găsi liniștea și pacea pe pământurile natale”².

Prozator de marcă, Sorin Titel nu cade, nici el, în capcana simplificărilor. „Citim cartea ca pe un roman de aventuri sau ca pe unul științifico-fantastic (corăbii în derivă, balsamuri miraculoase care dețin secretul vieții, călătoriile spectaculoase ale vikingilor, toate acestea există, bineînțeles), dar o astfel de lectură nu ne determină să nu observăm ambiția autorului de a oferi partiturii un subtext «poetic» cu o deschidere mai largă”³.

Parte din formula aceasta sintetică, în care aparențele rămân înșelătoare, glisând, de fapt, către altceva a fost sesizat și de Iuliu Lucaciu, chiar dacă nu la toate nivelurile implicate de desfășurările narative. După el, „cartea este un pseudo-roman de aventuri, prozatorul dovedește că știe să povestească, cititorul urmărind emoționat faptele de viteză ale lui Leif și nu mai puțin palpitantele întâmplări ale lui Olaf. Trebuie să arătăm că, față de romanele propriu-zise de aventuri, *Semințele dimineții* aduc în plus un val de poezie, momente lirice de cea mai bună substanță. Este vorba, cum arătăm și altădată, de adevărate poeme în proză închinată virtuților umane”⁴. Aventură și poezie – nu aceasta este, „de când lumea”, formula care stă la baza marii literaturii europene și occidentale?

Pentru Valentin F. Mihaescu nivelul care se impunea cu evidență era cel inspirat de

epica populară românească. „Este un basm frumos spus, construit cu abilitate tehnică, în care aventura și poezia se împletesc într-o discretă parabolă a frumuseții morale”⁵. Cum se vede însă fără niciun efort, nici acestui critic nu îi scăpa prezența formulei-cheie: amestecul de narațiune aventuroasă și lirism, posibil de întâlnit, la un nivel, și în *Moartea lui Virgiliu* a prozatorului austriac Hermann Broch, de pildă, și, la un alt nivel, mai sublimat, dar indubitabil, chiar în *Omul fără însușiri* al lui Robert Musil.

În privința deschiderii spre fantastic, Lucian Emandi îi stabilea chiar o posibilă filiație. „Alți doi medici, Victor Papilian și V. Voiculescu, explorând o mitologie autohtonă, au realizat lucruri cu totul remarcabile în domeniul prozei fantastice, și n-ar fi exclus ca filonul acesta de aur exploatat de dâșii să fecundeze și scrisul lui Florin Bănescu”⁶.

*

Ioan Buduca observa că „Florin Bănescu este un prozator cu nostalgia idealului eroic”⁷. În *Semințele dimineții*, Florin Bănescu s-ar fi exersat pe acest diapazon, „construind o metaforă a condiției umane, mai exact o metaforă a permanenței idealului eroic dar și a decăderii sale”. Ipoteza de lectură a criticului îl apropia pe prozator, vrând-nevrând, de rapsozii vechimii cu gustul epopeii și cu priceperea de a o face. Buduca sesiza, totuși, ceea ce i se părea că lipsea proiectului bănescian pentru a-și atinge anvergura pe care o promitea: „...o altă tehnică narativă de conturare a protagonistului în avatarurile sale simbolice, astfel încât

revelațiile memoriei să treacă mai decis din planul observației impersonale înspre o subiectivitate ea însăși simbolică, metaforică. O parabolă a idealului eroic și a memoriei ar fi reușit întru totul dacă reprezentările epic-lirice ale ieșirii paradoxale din «amnezie», dar și din istorie, a personajului ar fi fost relatate la persoana subiectivității în tensiune cu persoana obiectivității discursului din secvențele «eroice», «istorice»”.

Mai era însă posibilă scrierea unei epopei propriu-zise, după toate regulile esteticii antice, în plină modernitate românească? Pentru Florin Bănescu era clar că nu și de aceea șarja formula nu în maniera tradițională acreditată la noi de un Dimitrie Cantemir, în *Istoria ieroglifică*, sau de un Ioan Budai-Deleanu, în *Țiganiada* – ambele capodopere pariind pe satira și pe șarja impregnată de umor până la caricatură –, ci folosind teme și motive clișeizate, personaje îndatorate vizibil unor modele etc. Modelul său nu îl oferă, de altfel, epopeea greco-latină, ci cea din evul de mijloc (cântecul de gesta, *saga*). Astfel, el își amplasează subiectul în lumea nordului medieval faimos prin *sagur* (pluralul de la *saga*), unul dintre toposurile literare cele mai favorabile dezvoltărilor epico-eroice în trecutul feudal. Pe de altă parte, la Bănescu amestecul de poezie și de epic nu ia forma clasică a versurilor, ci trece într-un plan secund, în care stilul e poetic, în pofida faptului că respectă frazarea în proză. Originalitatea acestui procedeu a scăpat lui Ioan Buduca și majorității comentatorilor, drept care i s-au și făcut autorului recomandări și i s-au ridicat obiecții.

Note:

1. Filmul tratează un caz straniu. În 1970, în nordul Groenlandei, un om congelat la Polul Nord este resuscitat după 65 de ani de către o expediție polară franco-daneză. Din tatonările făcute rezultă că tânărul de 25 de ani se numește Paul Fournier. În 1905 el se afla pe un vapor care s-a ciocnit de un aisberg. Vasul avea o încărcătură de glicerină, iar aceasta s-a vărsat în gheață și l-a prins pe Fournier, conservându-i perfect corpul. Acum „Hibernatus” este redat familiei, provocând tot felul de complicații și de situații hilare. Etc.
2. Gheorghe Schwartz, „Multiplele fețe ale purității”, în *Familia*, februarie 1977.
3. Sorin Titel, „Cărți pentru tineret”, în *România literară*, 10 septembrie 1977.
4. Iuliu Lucaciu, „Semințele dimineții”, în *Catedra*, Arad, iunie 1977.
5. Valentin F. Mihăescu, „Aventură, poezie, simbol”, în *Contemporanul*.
6. Lucian Emandi, „Florin Bănescu: Semințele dimineții”, în *Flacăra roșie*, Arad, 19 ianuarie 1977.
7. Ioan Buduca, „Ierni peste tei”, în *Familia*, nr. 2, februarie 1979.

Rolul credinței în cunoașterea Logosului Înviat

Friedrich MICHAEL

Cunoașterea adecvată a Logosului a fost și continuă să rămână, pentru orice om care cutează să și-L apropie, o împlinire sufletească situată la unul din cele mai înalte nivele. Doar *unio mystica*, cunoașterea Tatălui prin con-fuziune cu El, a lui *Gottheit* aflat mai presus de *Gott*, așa cum L-a numit Meister Eckhart, se află mai presus de această cunoaștere.

Între conștiința de sine pură, adică neamestecată cu nimic din tot ceea ce se află în planul ontic, aparținând sufletului individual (credinciosului) și conștiința de sine a Sufletului universal (cunoscut filosofilor drept Logos ori Monada monadelor, iar conștiinței religioase drept Hristos) nu există diferență de natură. Credința este regăsirea acestei identități. Cu mai bine de patru veacuri înainte de nașterea creștinismului, bătrânul Heraclit din Efes, cel pe drept cuvânt supranumit Obscurul (*to skotos*), știa deja că Dumnezeu „scapă cunoașterii noastre din lipsă de credință” (fr. 86).

Obscuritatea limbajului menit să exprime apropierea de Hristos-Logosul derivă din necesitatea exprimării inexprimabilului, precum aflăm din cărțile *Vechiului Testament*: „El ne va da iarăși viața în două zile; a treia zi ne va scula și vom trăi înaintea Lui” (*Osea*, 6, 2). În acest caz, Sfântul Prooroc evreu, grație obscurității intenționate a limbajului uzitat, exprimă adecvat misterul morții și Învierii. Dacă Proorocul Osea sau oricine altcineva ar fi optat pentru folosirea unui limbaj logico-conceptual, din dorința explicitării Învierii Logosului, eșecul său ar fi fost, cu siguranță, unul garantat. Credința este singura cale de asimilare și receptare directă a Marii Taine a Învierii lui Hristos, odată ce este o conștientizare, o realizare a identității heno-

monice dintre *to hen* și *henada* Sa, acolo unde sentimentul iubirii constituie modalitatea adecvată de cunoaștere în Arheu.

Apostolul Pavel proclamă credința ca fiind „o încredere neclintită în lucrurile nădăjduite, o puternică încredințare despre lucrurile care nu se văd” (*Epistola către evrei*, 11, 1). Cu toate că autorul pare că se adresează *erga omnes*, limbajul folosit este unul eminamente esoteric. Este *ca și cum* învățăturile ar fi publice (exoterice) și nu inițiatice (esoterice). Nu trebuie uitat însă că, după extrem de selectiva *Cină cea de Taină*, când însuși Marele Preot Iisus a dezvăluit Taina cunoașterii prin asimilare, discipolii (creștinii) au căpătat acces direct la cele mai absconse învățături soteriologice. Înțelegerea cunoașterii Sale a ajuns să fie borna de hotar dintre exoterism și esoterism. După ce creștinul ajunge să înțeleagă că *este ceea ce are*, că *este ceea ce asimilează*, el devine inițiat pe calea *vieții fără de moarte*, ajungând astfel să asimileze întreaga Biserică a sufletelor, pe Hristosul veșnic viu, mâncându-I trupul (pâinea) și bându-I sângele (vinul).

Redusă la ce are mai important, *Evanghelia* este vestea cea bună a morții Logosului în lumea tetrastihială și a Învierii Sale. Căci Cel ce apare conștiinței religioase drept Hristos (Unsul lui Dumnezeu-Unul ca Domn, adică Stăpân al lumii) este Biserica sufletelor, *panspermia* universală, cea numită de Leibniz *Monada monadelor*. El este Cel-veșnic-viu, căci într-Însul se află adăpostite totalitatea semințelor de ființă, a celor ce dau naștere trupurilor sau fiindelor tetraelementare aflate în planul ontic.

Logos

Multe pot fi spuse despre Logos de către filosofi ori teologi, adică de către cei ce „îmbracă” trăirile religioase în haina filosofiei logico-conceptuale. Nu trebuie uitat însă nicio clipă că Dumnezeu *moare* prin conceptualizare. Nu doar că El scapă cunoașterii noastre *din lipsă de credință*, ci *moare* de-a dreptul *în sufletele sau inimile noastre* atunci când raționamentele logico-conceptuale iau locul experienței prin sentiment.

Obscuritatea limbajului epistolar paulinic, adecvat misiunii sale, își găsește echivalent doar în sentințele acusmatische ale marilor *physiologii* greci. Ceea ce poate citi orice muritor – epistolele pauline – nu poate fi însă înțeles, în sensul acordat lor de către autor, decât de foarte puțini. Creștinismul nu este o religie esoterică; aceasta nu înseamnă însă că întemeietorii ei nu erau bine inițiați, adică buni cunoscători ai misterelor cele mai ascunse pe care le devoalează, începând chiar cu Iisus la *Cina cea de Taină*, acolo unde întemeietorul religiei creștine deconspiră misterul cunoașterii prin asimilare.

Fără îndoială, Pavel era, înainte de toate, un mare fariseu. Un om extrem de educat, fost discipol al maestrului grupării, Gamaliel. Or, tocmai acest om, convertit la creștinism de Hristosul înviat, situează miracolul Învierii Domnului în chiar centrul doctrinei sale. Învierea îi apare Apostolului Neamurilor drept o chestiune de credință. Aceasta din urmă, în loc să lămurească Misterul, pare să-l adâncească. Căci puțini știu ce este de fapt credința. Și mai puțini o *practică*. Departate de a fi o simplă părere sau opinie, credința este în general definită drept o atitudine prin care omul abandonează încrederea în propriile sale eforturi de a obține mântuirea. În acest sens, credința este o atitudine de încredere completă în Hristos, o bazare numai pe El pentru toate aspectele mântuirii (v. *Dicționar biblic*, p. 280, J. D. Douglas ș.a.). Pentru credincios, se consideră că, în esența sa, credința este o modalitate prin care oamenii primesc mântuirea: „crede în Domnul Iisus și vei fi mântuit” (*Faptele apostolilor* 16, 30) sau „oricine crede în El nu pierde, ci are viață veșnică” (*Evangelia după Ioan*, 3, 16).

Prin credință, adică prin înțelegerea identității dintre sufletul individual (propriu) și cel universal (Hristic), credinciosul îl redescoperă viu pe cel mort pe crucea lumii, pe Fiu, pe Logos, în propriul său suflet. Aceasta este Învierea. Locul Logosului este chiar Cerul, numit de vechii greci *ouranos*. El *moare* venind în lume, ca lume, întrupându-se în ea, pe crucea celor patru stihii, dar este regăsit veșnic viu (redescoperit) în sufletele credincioșilor, de la apostoli încoace, adică acolo de unde El n-a plecat niciodată, ci continuă veșnic să se reverse din prea-plinul Său, *Mai Mare* cuprins în *mai mic*. Sf. Pavel spune: „și dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică este și credința voastră” (*Prima Epistolă către corinteni*, 15, 14); iar, mai apoi, adaugă, pătruns de Spirit: „iar dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credința voastră, sunteți încă în păcatele voastre” (1 *Cor.*, 15, 17) și încă „căci, precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia” (1 *Cor.*, 15, 22).

Credința în Învierea Domnului este pusă de Apostolul Neamurilor în chiar centrul doctrinei sale. Căci el nu L-a cunoscut printre oameni, ci ca Hristos Înviat din morți, veșnic viu, încă de pe drumul Damascului. În acest sens, Sf. Pavel spune: „căci mie nu mi-e rușine de Evanghelia lui Hristos: fiindcă ea este puterea lui Dumnezeu pentru mântuirea fiecăruia care crede” (*Epistola către romani* 1, 16). Și, mai apoi: „cel neprihănit va trăi prin credință” (ibid., 1, 17).

Logosul, în calitatea sa de izvor nesecat al vieții, este ne-muritor. „Hristosul înviat din morți nu mai *moare*: moartea nu mai are nicio stăpânire asupra Lui” (ibid., 6, 8). El însuși este darul fără plată făcut de Dumnezeu-Tatăl, de Unul-fără-al-doilea lumii: „dar darul fără plată al lui Dumnezeu este viața veșnică în Iisus Hristos, Domnul nostru” (ibid., 6, 23).

Credința, adică regăsirea identității propriului arheu-suflet cu Sufletul universal și conștientizarea vieții Sale veșnice, este mântuitoare: „dacă mărturisești deci cu gura ta pe Iisus ca Domn și dacă crezi în inima ta că Dumnezeu L-a înviat din morți, vei fi mântuit” (ibid., 10, 9).

„Și El a murit pentru toți, pentru ca cei ce trăiesc să nu mai trăiască pentru ei înșiși, ci pentru Cel ce a murit și a înviat pentru ei” (*A doua epistolă către corinteni*, 5, 15). Logosul *moare* venind în lume, ce este diferența ontologică dintre fire și fiinde, ca întreaga lume, părăsindu-și în mod adamic locul Său, pentru ca unitățile numerice sau sufletele individuale să nu mai stea asemenea stelelor fixe în insistența lor din Ceruri, ci să porceadă în lume și să aibă loc între fiindele coprezente în planul ontologic relații accidentale, necesare *creșterii* și *dezvoltării* lor, trăindu-și astfel viața (în comuniune), fiind conduse pe căi lăuntrice, din ce în ce mai aproape de Dumnezeu-Unul. În acest fel, prin jertfa Logosului, prin venirea și moartea Sa în lume, dar mai ales prin Învierea Sa, avem garantat accesul către Unul: „fiindcă prin sângele lui Iisus avem o intrare liberă în locul prea sfânt” (*Epistola către evrei*, 10, 19).

În ceea ce privește Misterul Învierii Domnului, cel ce urmează după moartea Sa, se poate afirma că el constituie punctul central al creștinismului, așa cum sărbătoarea Pascale reprezintă principala sărbătoare a creștinătății. Cei ce nu înțeleg acest lucru nu înțeleg creștinismul. Nu în mod nejustificat, Sf. Apostol Pavel spune: „dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credința noastră” (*Prima epistolă către corinteni*, 15, 17). Prin credință, prin asumarea identității naturii pneumatice a Logosului cu cea a lui *psyche* (a sufletului individual, a psihicului fiecărui individ în parte), Hristos se coboară în sufletul credinciosului, de aceeași natură cu a Sa, arătându-i că este veșnic viu. Veșnic viu este atunci și individul, cel care urmează să învie întru Logos după moartea sa în lume.

Ceea ce importă, pentru Sf. Pavel, dar și pentru oricare dintre noi, cei ce căutăm experiența vieții veșnice, este cunoașterea interioară a Hristosului Înviat, cel ce S-a arătat pe drumul Damascului. Căci, „chiar dacă am cunoscut pe Hristos după trup, acum nu-L mai cunoaștem” (ibid., 5, 16). Accentul este pus în experiența directă pe necesitatea cunoașterii prin sentiment, prin iubire, a Logosului, a celui ce constituie Biserica Celestă, nu a omului care a trăit și a

propovăduit doctrina despre mântuire în Galileea.

Marele teolog Dumitru Stăniloae, referindu-se la importanța Învierii, afirmă că Biserica „decurge ontologic din trupul lui Hristos, care, deși e sfințit pe cruce, nu e încă umplut de toată puterea dumnezeiască decât prin Înviere și Înălțare” (*Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, p. 150). Cu alte cuvinte, nu moartea pe cruce a lui Iisus conduce la mântuire pe credincios, nu *imitatio Cristi*, a omului și a patimilor sale, ci Învierea și Înălțarea Sa. Această înțelegere a importanței și realismului Învierii, a situării sale centrale în cadrul religiei (a re-luării legăturii cu Dumnezeu) creștine este în perfect acord cu rolul acordat Învierii de către Apostolul Pavel.

Potrivit teologului român, „sângele lui Iisus este mântuitor, după *Epistola către evrei* a lui Pavel, după *Evangelia* lui Ioan și *Prima epistolă* a lui Ioan, nu ca fiind cel ce a fost vărsat atunci pe Golgota (...) ci pentru că e mântuitoare comuniunea cu Iisus cel viu de acum, desigur întrucât este Cel răstignit și înviat în identitatea Lui” (op. cit., p. 152). Învierea Logosului care este Hristosul o cunoaștem *doar* prin credință: „singură credința, departe de a fi subiectivă, este facultatea trezită în noi de Duhul, care ne face să pătrundem în această ordine «pneumatizată». Căci, în Ortodoxie, credința are și virtuți de «cunoaștere»” (op. cit., p. 160).

Creștinismul relevă, pentru prima dată în istoria spiritului, rolul și locul Logosului de mijlocitor (*to mesotes*), de Mare Preot aflat între Tată (Divin, Inefabil, Unul-fără-aldoilea) și sufletele individuale. Cunoașterea lui Hristos se face, după cum însuși Iisus ne-a arătat, prin asimilare, iar asimilarea înseamnă iubire; cunoști ceea ce asimilezi, ceea ce ajungi să ai în tine, ca propriu al tău. Îl cunoști pe Fiu, în Misterul *Cinei cea de taină*, numită și *Taina Euharistiei*, asimilându-L, mâncându-I trupul și bându-I sângele. Astfel, împărtășania înseamnă a avea pe altul în tine ca pe tine însuși. Cunoașterea lui Hristos, Fiu al Tatălui și cunoaștere a Divinului despre Sine, se face prin credința în venirea și moartea Sa în lume, prin actul Său de jertfă, adică prin răstignirea pe crucea celor patru

stihii ale firii, și regăsirea Sa, tot prin actul credinței, ca fiind veșnic viu, în sufletul fiecărui credincios în parte, de aceeași natură cu Sufletul universal. În acest sens, înțelegerea adecvată a Învierii reprezintă cheia de boltă a înțelegerii creștinismului. Cel ce nu înțelege Învierea se află în imposibilitatea absolută a receptării mesajului hristic. Se poate afirma, în asentiment cu Apostolul Neamurilor, că dacă Hristos nu a Înviat, zadarnică este toată cunoașterea noastră.

În magnificul său poem *Călătoria magilor*, T. S. Eliot relevă viziunea nașterii Logosului în lume drept o *moarte* a Sa. Aceasta, întrucât adevărata sa viață se află în Ceruri, iar venirea în lume a lui Hristos echivalează cu răstignirea și moartea

Domnului: „Toate au fost demult, îmi amintesc/ Și gata sunt să plec din nou – dar luați aminte/ Luați aminte la această întrebare./ La asta: ne-a îndemnat la drum/ O Naștere sau Moartea? Că Nașterea a fost, e cert./ Dar le credeam deosebite; ci Nașterea aceasta/ A fost amară, dureroasă agonie pentru noi./ A fost ca Moartea, a fost ca moartea noastră./ Iată-ne întorși acasă-n împărățiile noastre/ Dar ne simțim stingheri printre vechi legi și datini./ În sânul unui popor strein, crispat de idoli săi./ O altă moarte-ar fi binevenită.” (trad. A. E. Baconsky). Numai viziunea mântuitoare a Vieții veșnice poate salva omul, stingher pe pământ, adică în lume, de durerea desprinderii sale adamice de Dumnezeu.

Fața invidiei

Sfinții Îngeri în relatările Evangheliilor sinoptice

Victor Constantin MĂRUȚOIU

Sfinții Îngeri sunt ființe spirituale, nemateriale, raționale și libere. Momentul creării lor precede pe cel al creării omului. Aparțin de lumea nevăzută, ca primele creaturi în cadrul lumii nevăzute. Îngerii sunt prezentați în cadrul Noului Testament ca duhuri slujitoare de foc (Evr. 1, 7). Menirea lor este aceea de a apăra omul, de a-l ajuta și a-l îndrepta pe calea mântuirii spre Dumnezeu.

În timpul propovăduirii Mântuitorului, spațiul iudaic era împărțit, din punct de vedere al credinței în îngeri, în felul următor: esenienii nu numai că erau o comunitate care credea în existența îngerilor, ci au structurat chiar și o împărțire a îngerilor în diferite categorii sau le-au atribuit diferite roluri, pe când saducheii negau existența lor, iar fariseii făceau deseori diferite mențiuni în învățăturile lor cu strictă referire la îngeri.¹

Perioada Noului Testament cuprinde numeroase referințe cu privire la existența îngerilor, indicând o credință generală în aceștia și în rolul pe care Sfinții Îngeri îl au în lumea oamenilor.²

Un aspect aparte îl constituie misiunea de înger păzitor. Îngerul păzitor slujește la mântuirea omului (Evr. 1, 14). Îngerul păzitor este duh slujitor al lui Dumnezeu, spre păzirea oamenilor (Evr. 1, 7).

Sfântul Apostol Pavel este cel care ne limpezește scopul creației: „Pentru că întru El au fost făcute toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, cele văzute și cele nevăzute, fie tronuri, fie domnii, fie începătorii, fie stăpânii. Toate s-au făcut prin El și pentru El.” (Col. 1, 16).

Din Apocalipsă aflăm că nu putem cunoaște exact numărul îngerilor: „Și era numărul îngerilor zeci de mii și mii de mii”

(Apoc. 5,11). Căci ei apar nu ca o distrugere sau alterare a liberului arbitru al omului, nici ca fiind cei care împlinesc anume, în mod obligatoriu, calea de mântuire universală sau personală a omului, ci îngerii apar ca reprezentând sprijinul necesar în calea apropierei și însușirii mântuirii de către persoana umană: „Oare nu sunt toți duhuri menite să slujească, trimise spre slujire de dragul celor ce trebuie să moștenească mântuirea?” (Evr. 1, 14).

O cale regală de apropiere a omului de Dumnezeu, așa după cum bine știm, o constituie rugăciunea. „Strălucirea unui lucru nu este o nuanță a suprafeței lui care ne atinge, ci este aceea a profunzimii lui care ne deschide spre misterul ascuns al întregii creații. Numai rugăciunea și asceza purificatoare ne ajută să facem această plonjare. Atunci, puțin câte puțin, încetăm să ne identificăm cu expresia iluzorie a lucrurilor și ne unim cu Sursa prin care toate ființează. (...) Atunci Ființa lucrurilor comuniază cu Ființa care ne este interioară”.³

„Tatăl îi va da celui ce se roagă preaplinul Sfântului Duh”, spune Domnul.⁴

Teilhard de Chardin, în lucrarea sa *Hymne de l'Univers*, afirmă că: „În acest Mediu Divin, ne aflăm în cel mai intimul sufletelor și în cel mai consistentul materiei... Aici vom descoperi confluența tuturor frumuseților... și în același timp plinătatea puterilor noastre de acțiune și de adorare”.⁵

Rugăciunea trebuie să fie făcută, așadar, în mod ascetic, curat, fără abordarea imaginației în cursul rugăciunii, adică fără imaginarea vreunui chip de înger sau a vreunui alt chip, al altor ființe spirituale, în rugăciune. În același sens ne vorbește Sfântul Nil, numit Sinaitul,⁶ îndemnându-ne: „Nu

căuta nicidecum să primești vreun chip sau vreo înfățișare în vremea rugăciunii, din dorul de a vedea fața Tatălui Cel din ceruri. Nu dori să vezi îngeri, sau Puteri, sau pe Hristos în chip sensibil, ca să nu-ți ieși cu totul din minte, luând lupul drept păstor și închinându-te dracilor vrăjmași. Începutul rătăcirii minții este slava deșartă. Căci mintea fiind mișcată de aceasta, încearcă să mărginească Dumnezeirea în chipuri și înfățișări”.

Cunoașterea, iubirea, puterea, sfințenia deținute de Sfinții Îngeri sunt prezentate, în mărturisire neo-testamentară, ca fiind superioare celor deținute de persoana umană, dar inferioare față de cele ale lui Dumnezeu (Efes. 3, 10).

Atât la Ioan, cât și la Pavel, prezența Sfinților Îngeri reprezintă o diaconie întru ajutorul persoanei umane spre învățare, pe calea mântuirii, în urmarea Legii, care a fost predată în Vechiul Testament de către Dumnezeu poporului ales, prin medierea Sfinților Îngeri, iar, în Noul Testament, Legea devine o revelație care se completează și se împlinește, prin persoana Mântuitorului Iisus Hristos, ca Fiu al Celui Prea Înalt.

Relația de comunicare între Divinitate și om se realizează prin intermediul Sfinților Îngeri. Așa după cum se exprimă Paul Evdokimov, „dacă omul îi poate spune Nu lui Dumnezeu, Dumnezeu nu-i poate spune NU omului, căci – după Sfântul Pavel – «în Dumnezeu toate sunt DA» (II Cor. 1, 19). Este DA-ul Legământului pe care Hristos îl înnoiește pe Cruce”.⁷ Acest DA este comunicat de către îngeri, omului, ca un răspuns transmis și primit la rugăciunile acestuia către Dumnezeu, în diverse contexte situaționale și în diferite încercări ale vieții pămâtenă.

Pluralismul locurilor unde sunt numiți Sfinții Îngeri (Lc. 1, 11-13, Mt. 1, 20, In. 20, 12, F. Ap. 1, 10, F. Ap. 10, 3-6, F. Ap. 27, 23, I Pet. 1, 12, I Tim. 5, 21, Evr. 1, 4-5, Apoc. 1, 19), prezintă în mod bine definit importanța și rolul Sfinților Îngeri în Creație.

Discursul din capitolele 1 și 2 din Epistola către Evrei relevă nu o luptă între om și îngerul care este în raport de superioritate, ci faptul că, fiind slujit de îngeri și fiind

ascultat de către îngeri, Iisus este Fiul lui Dumnezeu, el fiind Persoana a doua a Sfintei Treimi și fiind, în acest fel, concomitent, superior îngerilor și oamenilor, dreptilor, sfinților, profeților și lui Moise.⁸ Diferențierea se face, în viziunea Pr. Prof. Dr. Stelian Tofană, prin folosirea termenului de κρειττων, fiind constatată într-un „comentariu al exordiului”.⁹ Astfel, descoperirea paralelei făcută de Sfântul Apostol Pavel atinge nivelul personal al îngerului și al omului, dar persoana umană este reprezentată de umanitatea lui Hristos, astfel încât, per ansamblu, superioritatea lui Hristos este însumată în deplinătatea dumnezeirii sale și a umanității sale, precum afirmă Mikeal C. Parsons.¹⁰

Îngerul păzitor slujește la mântuirea omului: „Îngerii oare nu sunt toți duhuri slujitoare, trimise ca să slujească, pentru cei ce vor fi moștenitorii mântuirii?” (Evr. 1, 14). Îngerul păzitor este duh slujitor al lui Dumnezeu spre păzirea oamenilor: „Și de îngeri zice: «Cel ce face pe îngerii Săi duhuri și pe slujitorii Săi pară de foc».” (Evr. 1, 7).

Sfinții Îngeri slăvesc neîncetat pe Dumnezeu: „Și am văzut și am auzit glas de îngeri mulți, de jur împrejurul tronului și al ființelor și al bătrânilor, și era numărul lor zeci de mii de zeci de mii și mii de mii...” (Apoc. 5, 11).

Un lucru important îl constituie dorința Sfântului Apostol Pavel de a-i feri pe creștini de posibilitatea de a cădea în idolatrie față de îngeri. Dar, el prezintă faptul potrivit căruia ceea ce s-a rostit prin îngeri a fost împlinit și tot ceea ce a fost urmat din cuvintele transmise prin îngeri a fost răsplătit cu răsplată bună: „Căci, dacă s-a adevărit cuvântul grăit prin îngeri și orice călcare de poruncă și orice neascultare și-a primit dreapta răsplătire...” (Evr. 2, 2).¹¹ În acest sens, Sfinții Îngeri merită să fie slăviți, dar nu adorați, cinstiți în cadrul cultului liturgic, dar nu prea-măriți precum preamăririle din rugăciunea de slavă către Dumnezeu. Un cult separat al îngerilor de cel al lui Dumnezeu reprezintă idolatrie, erezie și blasfemie. Astfel, anghelologia se constituie ca o parte integrantă a cultului divin. Precum o scară,

scara lui Iacov, Sfinții Îngeri sunt raportori morali ai existenței umane și ai desfășurării evoluției Creației. Îngerii sunt cei care reunesc, în mod intermediar, dumnezeirea și umanitatea, la un loc, într-o unitate teandrică. Misiunea lor, de a veghea mereu viața oamenilor și de a fi mesagerii lui Dumnezeu în Creație, se desfășoară prin acțiunea lor permanent vigilentă de a fi cei care îi învață pe oameni slujirea lui Dumnezeu.¹²

Îngerii aparțin de lumea nevăzută, ca prime creaturi ale acesteia. Îngerii sunt prezentați în cadrul Sfintei Scripturi ca duhuri slujitoare de natură de foc, duhuri de foc: „Și de îngeri zice: Cel ce face pe îngerii Săi duhuri și pe slujitorii Săi pară de foc...” (Evr. 1, 7). Misiunea lor este aceea de vestitori în Creație, de mesageri ai voinței lui Dumnezeu. Menirea de a apăra omul, de a-l ajuta și a-l îndrepta pe calea spre Dumnezeu, pe calea mântuirii personale, este posibilă datorită înfrânării lor în fața ispitelor dorinței de putere, a mândriei și a egocentrismului. Prin această indestructibilă forță de neispitire, Sfinții Îngeri s-au despărțit de îngerii care au căzut, de cei numiți după cădere diavoli. Învingând pornirea cea rea și chemarea lui Lucifer de a-l urma, îngerii care au rămas fideli lui Dumnezeu s-au așezat în consimțământul ascultării față de Creator și au rămas în cadrul sacru al comuniunii cu El.

Prezența lor în Creație este una misterioasă, căci ei pun în prim plan pe săvârșitorul, inițiatorul misiunii lor, pe Dumnezeu. Prezentarea Sfinților Îngeri în Sfânta Scriptură aduce întotdeauna descoperirea voinței lui Dumnezeu, căci ei, îngerii, nu vin de la ei putere, în realizarea scopurilor proprii, ci sunt trimiși de către Dumnezeu. Ei, care cunosc realitatea vastă a veșniciei în iubirea lui Dumnezeu, sunt cei care ne arată dreapta credință și buna direcție de urmat pentru viața noastră, aceea spre Dumnezeu. Reprezentarea lor în Creație ține de natura misterului pascal, căci prezența lor este atât în preajma lui Dumnezeu, cât și în apropierea oamenilor, ei fiind cei care au anunțat venirea Mântuitorului Fecioarei Maria, lui Iosif și lui Zaharia, precum și păstorilor.

Sfinții Îngeri sunt cei care i-au slujit în pustie lui Iisus Hristos: „Atunci L-a lăsat diavolul și iată îngerii, venind la El, Îi slujeau” (Mt. 4, 11).

Sfinții Îngeri sunt cei care au venit și au îndepărtat piatra de la mormântul Domnului, ei sunt cei care au întâmpinat pe mironosițe și pe ucenici, după Înviere, la mormânt: „Și a văzut doi îngeri în veșminte albe șezând, unul către cap și altul către picioare, unde zăcuse trupul lui Iisus.” (In. 20, 12), „Iar îngerul, răspunzând, a zis femeilor: Nu vă temeți, că știu că pe Iisus cel răstignit Îl căutați.” (Mc. 27, 5).¹³

A. Ferrua prezintă faptul potrivit căruia cunoașterea Sfinților Îngeri este superioară celei omenești, dar inferioară celei a lui Dumnezeu, arătarea lor fiind descoperită în decursul Revelației dumnezeiești.¹⁴ Totuși, W. Loch arată că ei pot călători cu viteza luminii în Creație, dar nu pot fi omniprezenți, însă ei sunt cei care l-au văzut dintru început pe Hristos în ceruri.¹⁵ Ei nu cunosc nevoia de hrană materială, împărtășindu-se doar din iubirea și din slăvirea lui Dumnezeu, pe care îl văd în chip nemărginit. Prin directa vedere a lui Hristos, ei sunt mărturisitori ai lui Hristos ca fiind Fiul lui Dumnezeu, născut din veci de către Tatăl.¹⁶ Sfinții Îngeri nu simt oboseala, nu au nevoie de odihnă și, întrucât nu sunt ființe materiale, ci spirituale, nu cunosc nici boala, și nici moartea. Îngerii nu sunt firi schimbătoare, labile, inconstante, precum firea omenească cea de după păcat, ci ei își păstrează nealterată misiunea de a ajuta omul pe calea spre mântuire.

Capacitatea lor de a se implica în viața umană ține de experiența lor în lupta împotriva potrivnicului, cunoscând ispitele făcute de acesta și posibilitatea înfrângerii lor, însă Sfinții Îngeri pot realiza permanentizarea stării de fidelitate față de Dumnezeu, doar prin păstrarea în comuniune permanentă cu iubirea lui Dumnezeu și prin ascultarea neștirbită față de Creator. Pe de altă parte, omul, deși fire căzută, poate să acceadă și el, prin lucrarea Duhului Sfânt, în Biserică, la Mântuitorul Iisus Hristos și, prin împărtășirea euharistică a misterului pascal, poate să

ajungă în comuniune deplină cu harul și iubirea lui Dumnezeu Tatăl.¹⁷

Nicolae Cabasila, în lucrarea sa, intitulată *La vie en Jésus-Christ*, afirmă faptul potrivit căruia: „Dumnezeu se arată, dezvăluindu-și iubirea... Respins, El așteaptă la ușă... Pentru tot binele pe care ni l-a făcut, El nu ne cere, în schimbul ștergerii datoriei, decât iubirea”.¹⁸

Astfel, misiunea Sfinților Îngeri cunoaște o dublă valență: ei sunt atât mesagerii lui Dumnezeu către oameni, cât și solii oamenilor către Dumnezeu. Chiar și lui Iisus Hristos îi stau aproape îngerii, în momentul rugăciunii de pe Muntele Măslinilor (Lc. 22, 43-44). Iisus Hristos a venit pentru mântuirea lumii, totuși a lăsat nealterat rolul îngerului, de a fi pedagog-călăuzire spre Dumnezeu. Chiar El, în viața Sa de pe pământ, a fost asistat de îngeri; un exemplu deosebit fiind reprezentat de asistarea Sa de către Sfinții Îngeri în rugăciunea din Grădina Ghetsimani (Lc. 22, 43-44).

Problematica Sfinților Îngeri, descoperită de Evangheliile sinoptice, relevă o recapitulare a temelor vetero-testamentare și o re-exprimare a manifestărilor anghelofane. Demarcația între teofanie și anghelofanie poartă accentul realității hristologice. Prezența Logosului Întrupat în Creație, ca Dumnezeu și Om, face posibilă realizarea deosebirii celor două acțiuni de revelare. În general, Sfinții Îngeri sunt prezentați ca fiind cei redați pe coordonatele vetero-testamentare, cu singura remarcă a raportării lor permanente la Persoana lui Iisus Hristos.

În mod aparte, Nașterea Mântuitorului Iisus Hristos, prezentată în paradigmă sinoptică, descoperă două exemplificări specifice

anghelologice: descrierea mateiană și cea lukanică. Cea din urmă adaugă și vestirea nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, Înainte Mergătorul Domnului. Perspectiva lukanică este cea care integrează descoperirea mateiană: Îngerul Domnului se descoperă cu numele său; el este Gavriil, cel care stă înaintea lui Dumnezeu, astfel încât el este cel care cunoaște poruncile, misiunile, cuvintele și acțiunile lui Dumnezeu, chiar din primul moment în care acestea sunt manifestate de către Creator.

La Luca apare antiteza hotărâtoare dintre Cel Viu și cei morți, acești morți fiind, dintr-o altă perspectivă, aceiași pe care noi îi numim vii: „De ce căutați pe Cel Viu între cei morți?” (Lc. 24, 5), „cuvinte reluate neîncetat în imnurile de înviere din liturgia bizantină”.¹⁹

În diferitele relatări ale Învierii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, prezența îngerilor, la Mormântul cel Viu, este detaliată în mod diferențiat: „un tânăr în haine albe” (Mc. 16, 5); „un înger” (Mt. 28, 2); „doi bărbați” (Lc. 24, 4).

Pentru anghelologia sinoptică, în cheie testamentară, definitorii rămân momentele Ispitirii Mântuitorului, ale activității mesianice a Domnului Iisus Hristos, ale Patimilor sale, ale Morții și Învierii, ale Înălțării Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Doar revelația Învierii este descoperită printr-un studiu comparativ cu paradigma evanghelică ioaneică, pentru a putea exemplifica asemănările, deosebirile și, mai ales, perfecta armonie de conlucrare textuală a celor patru Evanghelii, în privința anghelofaniei ca mărturisitoare a Învierii Mântuitorului Iisus Hristos.

Note:

1. *All Things in The Bible, En Encyclopedia of The Biblical World*, vol. I, A-L (ed. Nancy M. Tischler), Greenwood Press, Westport, Connecticut, London, 2006, p. 22.
2. *All Things in The Bible, En Encyclopedia of The Biblical World*, p. 22.
3. Alphonse Goettmann, *Bucuria. Fața lui Dumnezeu în om*, trad. din limba franceză de Viorica Juncan, Editura Herald, București, 2010, p. 165.
4. Paul Evdokimov, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, trad. din limba franceză de Teodor Baconschi, Editura Sophia, București, 2013, p. 36.
5. Teilhard de Chardin, *Hymne de l'Univers*, Ed. Le Seuil, Paris, f.a., p. 224.

6. *Cuvânt despre rugăciune*, trad. rom. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia I*, Institutul de Arte Grafice "Dacia Traiană", Sibiu, 1947, p. 89 (cf. Georges Florovsky, *Sensul ascezei creștine. Curs de Patrologie*, trad. Vasile Manea, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2009, pp. 92, 93).
7. Paul Evdokimov, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, p. 36.
8. Stelian Tofană, *Iisus Hristos – Arhiereu Veșnic, după Epistola către Evrei*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, pp. 124-127.
9. Stelian Tofană, *Iisus Hristos – Arhiereu Veșnic, după Epistola către Evrei*, p. 124.
10. Mikeal C. Parsons, „Sons and High Priest: A Study in the Christology of Hebrews”, *Evangelical Quarterly* 60, 1988, pp. 195-216. Această paralelă, prezentată de Sfântul Apostol Pavel, atinge latura hristologică a discursului mesianic. În această ordine de idei, a se vedea și: I. Howard Marshall, *The Origins of New Testament Christology*, Downers Grove, Intervarsity Press 1977; J. D. G. Dunn, *Christology in the Making*, Philadelphia, Westminster Press, 1980; F. Hahn, *The Titles of Jesus in Christology*, Lutterworth Press, London, 1969; Edward Schillebeeckx, *Jesus, An Experiment in Christology*, Seabury Press, New York, 1979.
11. Ovidiu Victor Olar, *Împăratul înaripat. Cultul arhanghelului Mihail în lumea bizantină*, Editura Anastasia, București, 2004, p. 107.
12. Ovidiu Victor Olar, *Împăratul înaripat. Cultul arhanghelului Mihail în lumea bizantină*, 118.
13. J. Asthon, *Understanding the Fourth Gospel*, Clarendon Press, Oxford, 1991, p. 78.
14. Ferrua, „Gli angeli di Tera”, *Orientalia Christiana Periodica* 13, 1947, *Miscellanea G. De Jerphanion*, II, pp. 149-167.
15. W. Lock, *The Pastoral Epistles*, Edinburgh, 1924, pp. 43-47.
16. W. Lock, *The Pastoral Epistles*, pp. 43-47.
17. C. K. Barrett, *The Gospel according to Saint John*, The Westminster Press, Philadelphia, 1978, pp. 53-69.
18. Nicolae Cabasila, *La vie en Jésus-Christ*, traducere de S. Broussaleux, Chevetogne, 1960, p. 80.
19. Olivier Clément, *Hristos, pământul celor vii. „Trupul spiritual” și „Sensul pământului”*. *Eseuri teologice*, trad. de Olimpia Coroamă, Editura Curtea Veche, București, 2010, pp. 50-52.

Tânăr cu bonetă roșie

Teatrul lui Ioan Slavici

Icu CRĂCIUN

Coperta ediției de *Teatru*, 1963, care reunește pentru prima dată toate piesele lui I. Slavici

Majoritatea scriitorilor ardeleni au avut și au pasiune pentru teatru, indiferent că au căpătat notorietate ca poeți sau ca autori de proză scurtă ori roman. Îi amintim pe Goga,

Blaga sau pe Rebreanu și mai aproape de noi pe Radu Stanca, Ștefan Aug. Doinaș, D. R. Popescu etc. Cauza națională, tema frecventată des în literatura ardelenilor înainte de Marea Unire de la 1918, este explicabilă, dar, după această dată, aceștia au trebuit să se adapteze exigenței principiului estetic promovat de Maiorescu și continuat de Lovinescu, Călinescu și Manolescu.

Firește, Slavici poate fi considerat unul din pionierii dramaturgiei ardelenene, alături de Budai Deleanu. Într-o scrisoare către Iacob C. Negruzzi, trimisă din Viena în 18 martie 1872, el mărturisea că are „o dispoziție deosebită pentru arta dramatică”.¹

Comediile sale, *Fata de birău*, *Toane sau vorba de clacă*, *Polipul unchiului*, dar și dramele romantice istorice *Gaspar Grațiani*, *domnul Moldovei* și *Bogdan-vodă* (nu mai socotim și *O comedie la țară* în cinci „acturi”, amintită doar de Slavici, sau *Ursita*, aceasta din urmă rămasă și ea nepublicată sau jucată, dar este pomenită în corespondența

purtată cu Iacob C. Negruzzi²) sunt savuroase sau emoționează cititorul cât de cât avizat.

În perioada studiilor vieneze, în toamna anului 1869, Slavici s-a împrietenit cu Eminescu. La stăruințele acestuia, autorul *Marei* a început să citească masiv românește, perioadă când a scris *Fată de birău*, povestea *Zâna Zorilor* și studiul *Noi și maghiarii*³. Format în spiritul unei civilizații a lucrului temeinic, cu fraze limpezi, bine cântărite, bine articulate, pe un ton cumpătat, i-a citit cele scrise Poetului, care i-a corectat primele creații, iar el a ținut cont de ele, deși era mai în vârstă cu doi ani decât autorul *Luceafărului*. G. Călinescu în *Istoria...* sa comentează în câteva fraze „comedia țărănească *Fata de birău* în care vedem pe Badea Hârlea și Naica Floarea pe cale să mărite pe fata lor Anița cu teologul latinizant Tănase a Popii. Tănase e un pedant și fata nu-l iubește, încât părinții se încredințează că e mai bine s'o dea după învățătorul Cimbru. Este simpatic tipul de bourru bien-faisant al lui Badea Hârlea: «apoi nu te mânca mai mult cu mine; știi tu că eu-s om rău și iute la sânge»”.⁴ La rândul său, eruditul Nicolae Iorga, în *Istoria literaturii românești contemporane*, nota: „Nu e atât o comedie, deși este una, și bine condusă, cât o scenă de moravuri, o nuvelă dialogată. Într-însa, în aceste icoane de sat murășan, totul este adevăr. Se uită țesătura ușoară, ca în nuvelele sentimentale ale timpului, cu fata pețită de cine-i e drag și de cine vrea să i se impuie, cu bătrânii care hotărăsc de soarta ei, când se urmărește dialogul de o unică autenticitate, arătând cea mai puternică și sigură străbateră în sufletele omenești, în aceste suflete țărănești, cumpănite, încete, cu multe întorsături pe loc, cu multe sucituri înțelepte, prin cele mai

rafinat mijloace de înrăurire, care ar uimi pe un psiholog deprins cu ce are intelectualitatea mai pretențios”.⁵

Această creație dramatică a fost publicată prima dată în *Convorbiri literare* în 1871.⁶ Într-adevăr, subiectul este clasic: doi tineri doresc să cucerească inima Aniței, fiica primarului Hârlea: învățătorul Cimbru și teologul Tănase-a-Popii, un fel de Numai Consule din satira lui B. P. Hașdeu, *Trei crai de la răsărit*, Galuscu din *Rusaliile* lui Alecsandri și de Ieronim Blezu din *Domnul notar* al lui Goga; un limbaj „pășăresc” va avea și Sitală din *Toane sau vorbe de clacă* numai că prin el sunt ridiculizate exprimările nearticulate, pline de neologisme. Cine vrea să facă comparații, va găsi multe similitudini între *Fata de birău* și nuvela *Gura satului*.

Tănase-a-Popii, predecesorul lui Rică Venturiano (amintim că *O noapte furtunoasă* a fost publicată în *Convorbiri literare* în 1879), este tipul demagogului care folosește un limbaj latinizant exagerat. Iată câteva exemple: „Mă rog, nu război cu care se țese pânza, ci război sau belu între doi populi sau staturi, țesute în relațiuni inimicești.”/ „După dreptul străbunilor noștri romani, nici nu e concesă docenților venațiațiunea”/ „Îmi permitz a observui cum că fiind jupânul badea Hârlea jude, dumneavoastră sunteți judesă... și prin consecuență...”, „impertinență bigolistica”/ „vitele sălbătăcitoare”, „indignațiune”, „apelațiunea”, „luptele vieții umane sunt insuferabili”/ „miezul foculariu al imperiului austriatec”/ „foile (ziarele, n. n.) sunt pline de lamentaciuni”/ „scaunul localnical”/ „Ulpus Traianus, nepotul lui Romulus, se numește bunu, fiindcă a ridicat multe mănăstiri și a fost misericordian” etc. Poate, cea mai ilustrativă este plângerea întocmită chiar de acest personaj comic împotriva „amicului” Cimbru, rivalul său, în numele birăului Badea Hârlea, adevărat model de latinisme gongorice și cacofonice: „Mult stimatu scamnu locotenente! Reverendissime domnule! Când e mulțimea pericolelor incumulată peste turma păscătoare e datorința păstorelui de a striga în lumea largă și a cere ajutoramentul celor mari și mai potențioși (...) Fiind dară docentele nostru Ioane Cimbru pe

catedra din Ciohotești, într-un egal cerc al circumstanțelor periculoase, o află judeasca mea datorință de a o refera asta cu humilissima și mai aplecată humilenție plină de devotament căci rătăcind prin labirintul venațiunii cu cutreerea deșertelor silvestre și a munților înfierbântați de culoarea estivă (...)

Ornamentul – copiilor și copilelor, fiilor și fiicelor lucitoare de luciul inocenței virginante a cetățenilor cu florile mirositoare de mirosu mult adorantu împletite în mult ornanta cunună a științelor și cognoștiințelor divine și pline de dumnezeescu spirit – nu se poate efectui – precum s-ar cuveni după

salarul stors din sudorile poporului locuitor în Ciohotești pre care în acest chip cu tot dreptul îl merită, iar într-alt chip nicidecum nu. (...) Deci din consecuența datorințelor mele de judece comunale al comunei Ciohotești mi-o țin de datorință ca cap conducătoriu al acestei comune de a mă îngriji despre educarea băieților supuși ai mei și a cere cu humilissima homilenție ca să nu se lase înlocuindu-se prin altul – binemeritat fiind amintitul învățător al nostru – nedemn pe catedra învățătorescă din Ciohotești – aceasta într-un pericol așa de mare... (...) Deci adresându-vă rogațiunea aceasta plină de cel mai humilissim devot, rămân în Ciohănești...”⁷ După cum reiese din această reclamație, acest filfizon nu numai că este ridicol, dar este și viclean. În fățarnicia sa, de om îngâmfat, dar și lingușitor, el arată un respect exagerat familiei birăului, însă cu omul simplu și sărac, gen Popic, se dovedește a fi necuviincios și bătăran. În final, primarul află, cu ajutorul lui Mitru Frorii-Cucului, un om onest și cu bun-simț, că a fost dus de nas de către Tănase-a-Popii (nu întâmplător îi va cere lui Tănase să vorbească „cum se vorbește, ca să te înțeleagă omul, iar nu ca nealtă lume”, iar Naica Floarea îi va cere, la

rândul ei, să grăiască „creștinește, ca toți oamenii”), însă Anița se va mărita cu Cimbru. Prezentarea sentimentelor fetei față de Cimbru este surprinsă cu mare talent de Slavici. Replicile acesteia sunt scurte și ascunse sub masca unui dezinteres fals. Deși limbajul este specific șirienilor autentici, el dă culoare prin oralitatea lui. Expresiile de genul „bat-o ploaia pușcă!”, „bată-mă cucul”, „cale-vale”, „Mulțam Domnului”, „a cunoaște doaga cuiva” (a cunoaște felul de a gândi), „a se mânca cu cineva” (a se certa, „Nu te mânca cu mine” zice un personaj), „a scoate *deloc*”, „a veni *deloc*” (a scoate *imediat*, a veni *imediat*, „*deloc* mă duc” zice alt personaj), „a împărți turtele” (a se lua la întrecere), „a țapa” (a alunga, a înlocui

cu altcineva), „oleacă” (puțin, „Eu vino *oleacă-n* casă”), „cuine” (bucătărie), „De n-ar mânca-o strechea” (de n-ar apuca-o năbădăile), „a-și lua gugiba-n grumazi” (a se purta cumsecade), „a se spulbera” (a se supăra pe cineva), „Bărbat mai de Doamne” (soț potrivit), „cresc galbenii (băncuțele) pe gard” (a avea mulți bani câștigați ușor), „...ce vântoase te-aduc așa de-a hățul?” (Ce vii așa grăbit? Ce treabă ai?), „a-ți umbla lefetița” (a vorbi), „a fugi de treierat ca calul de streche” (a refuza să muncească), „Birău-i om cam șod!” (zice Mitru), iar Neica Floarea „șoadă” (naiv-naivă), „baio, *zeu!*” sau „Va fi *zău* aceea!” (zeu, *zău* = chiar), „a purta lela” (a purta degeaba) înviorează spectatorul sau cititorul. Umorul prin limbaj este des întrebuințat: Tănase-a-Popii: „...eu am *amici* și cunoscuți”. Neica Floarea: „Vezi? Ce știi tu? El are *mici* cunoscuți.” (s. n.), dar și de rotarul ungur Morgo Loți cu limba sa stălcită: „fișcălași”, „țângiu” (tânăr, neisprăvit).

De altfel, Slavici, înzestrat cu un pronunțat spirit de observație critică, va scrie în 1922 despre comic în articolul *Comedia la*

noi: „Comic devine cel ce nu-și dă seama despre slăbiciunile sale ori le ia pe acestea drept virtuți, de care se poate lăuda. Rădem de el pentru că vorbele și faptele lui nu se potrivesc deloc cu gândul din care sunt pornite, nici cu părerea ce o au despre sine cei ce le rostesc ori săvârșesc”.⁸

Toane sau vorba de clacă a fost publicată prima dată în *Convorbiri literare* în anul 1875.⁹ Ea a fost scrisă în perioada cât Slavici a locuit, împreună cu Eminescu și Miron Pompiliu, la Samson Bodnărescu, directorul Școlii Normale de la Iași. În afara faptului că participa la seratele literare ale *Junimii*, Slavici a și scris. O spune în *Amintirile* sale: „Îndeosebi eu m-am ales din timpul acesta cu două din scrierile mele, *Popa Tanda* și comedia în trei acte *Toane sau vorba de clacă*, amândouă lucrate sub înrâurirea directă, dar hotărâtoare a lui Eminescu și publicate apoi în *Convorbiri literare*”.¹⁰

Subiectul acestei piese este destul de banal: domnul Luncan discută cu soția sa, Maria, și mama acesteia, doamna Plutescu, pe tema: dacă e bine să-și petreacă vacanța de vară în Alpi, conform dorinței Mariei, sau nu. Dând dovadă de un patriotism ieftin, Luncan îi recomandă frumusețile patriei, „Carpații sunt mai frumoși decât Alpii, mai bogați, mai variați și mai plini de poezie. În Alpi nu este doină, în Alpi nu auzi buciulul păstorului căutând un ecou însutit prin văi. Este o frumuseță fără de suflet. Alpii sunt nemțești; Carpații sunt românești” este argumentul suprem al lui Luncan. Intervine sfada și cei doi se mută în două hoteluri diferite: Luncan, împreună cu servitorul său, Frecățel, la *Hotel Burlac*, iar Maria și Maranda, servitoarea, la hotel *Martha*. Amândoi sunt cuprinși de remușcări și, în final, se împacă teatral, rămânând la moșia lor. Replicile lor sunt specifice romantismului întârziat al societății românești; Maria: „...Voiesc să-l surprind, să-i vorbesc, să văd expresia ochilor săi, să mă arunc la picioarele lui... El mă va ierta, mă va iubi, sau mor la picioarele lui”; Luncan zice retoric: „...Piară lumea! Maria trebuie să fie a mea!” Cei care au contribuit la îndreptarea lucrurilor sunt Sitilă, chelarul, și Frecățel, acesta sesizând vulnerabilitatea stăpânului,

dominat de nevestă. Apare pentru prima dată motivul scrisorii care nu ajunge la timp la „adrisant”, ca în celebra piesă a lui Shakespeare, *Romeo și Julieta*. Chelarul aduce o epistolă a lui Luncan către soția sa, dar Maranda, iubita lui Frecățel, nu i-o dă Mariei. Sitilă chiar exprimă un adevăr specific înțelepciunii țăranului român: „Să nu se amestece nime în certele căsătoriilor”; de aici și concluzia că piesa aceasta are un caracter ostentativ moralizator, ideea etică fiind expusă cât se poate de răspicat. De aceea, Călinescu a socotit-o „Fără interes deosebit (...) care, totuși, a dat lui Eminescu, într'un proiect, câteva nume proprii”.¹¹

De data aceasta, limbajul nu mai este atât de încărcat de regionalisme specifice satului ardelean de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Maria și doamna Clevețiță sunt contaminate de jargonul franțuzesc. Nu lipsesc din vorbirea lor „Ma chere”, „Bonjour” sau „Madame”, în schimb Luncan nu renunță la graiul ardelenesc, folosind „bumb” pentru „nasture”.

Comedioara *Polipul unchiului* a fost terminată în 2 aprilie 1875, după cum reiese dintr-o scrisoare al lui Slavici către Iacob Negruzzi.¹² „Eu am gata – scria Slavici – *Stan Bălăban*, o poveste (20 file), *Polipul unchiului*, comedie într-un act (45 file), *Cele trei case*, o nuvelă în felul lui *Popa Tanda* (50 file). Aceste sunt în magazin, au fost citite și admise aici”. A fost publicată în *Tribuna*, în anul 1886.¹³ Este o farsă ușoară bazată pe un comic de situație și de moravuri, în care se simte influența lui Lope de Vega, Shakespeare și Moliere. Scenele din *Polipul unchiului* abundă de un comic de situație, întâlnit, de altfel, și în *Toane sau vorba de clacă*. Limbajul personajelor constituie o sursă de umor suculent, vioi, dezinhibant. Și aici intriga și acțiunea sunt simple. Vespianu este un bolnav închipuit care crede că are în stomac un polip ce îi mănâncă mâncarea și „se hrănește cu sângele omului”, cum îl caracterizează Ciocănel, travestitul în doctorul Wangworth din America, specialist cu renume în polipi la stomac. Pentru a-l ajuta pe Iulian să se poată căsători cu Aurelia, verișoara lui, îl leagă pe Vespianu de un jilț pentru a-i putea

scoate polipul. În ipohondria sa, Vespianu este convins că are într-adevăr în stomac „un polip în formă de paingen și rac” care „îi stă acolo în pântec și-i soarbe sângele și-i roade oasele”. Este, de asemenea, convins că mănâncă cu poftă și doarme bine ca să poată hrăni această „jiganie”, iar ca să scape de ea trebuie să-și ia o nevestă tânără pentru a-și reînnoi sângele, firește pe nimeni alta decât Aurelia, nepoata sa. Farsa jucată de Ciocănel este de un comic molipsitor. Împreună cu Verigă, slujitorul lui Vespianu, îl supune pe ipohondru de Vespianu

unei consultații medicale, descriindu-i boala în imagini înfiorătoare. Ciocănel simulează că îi va scoate polipul cu niște clești înroșiți în foc. Când ipohondru este în culmea disperării, i se spune că Iulian a fugit cu Aurelia; în realitate, acesta era ascuns într-o cameră alăturată. Odată cu revederea nepotului, Vespianu îl iartă, ba mai mult îl conduce la Aurelia.

Ciocănel este cel mai viabil personaj; este tipul demagogului viclean și are multe vicii specifice personajelor lui Alecsandri și Caragiale. Iată cum se adresează lui Iulian: „Sunt doctorul Wangworth din America. Adică de ce nu? Parcă nu sunt destui doctori care-și poartă titlul cu tot atâta drept ca mine?!... Parcă nu suntem într-o țară în care este un merit de a te lepăda de numele tău?! Parcă nu sunt avocat, om de afaceri, care, în interesul clientului său, trebuie să se facă și popă, și cătană, și porc-de-câine, stimabile domnule, dacă așa cere situațiunea?!”

În nuvelele și povestirile lui Slavici predomină limbajul rural, dar aici întâlnim numeroase neologisme sau expresii neologice precum: „sentiment de delicateță”, „ridicol”, „stilistică”, „compromis”, „reabilitare”, „incurabil”, „inspirațiune divină” etc. Boala de polipi este, după Ciocănel, boala „celibatarilor”, iar polipii sunt de patru feluri: *rimaculii*, niște „bestii” comparați cu râma,

În afară de aceste trei comedii, se pare că autorul *Marei* a scris încă una, intitulată *O comedie la țară*, despre care pomeniște într-o altă scrisoare adresată aceluiași Iacob C. Negruzzi, dar care a rămas nepublicată. „...n-a plăcut... voiesc a fi sincer; asta mă surprinde! Mi s-ar părea cum că asta comedie este mai bună decât *Fata de birău*”¹⁴ – conchide autorul.

Gaspar Grațiani, domnul Moldovei a fost publicată în *Convorbiri literare* în anul 1888.¹⁵ În calitate de arhivar al Consistoriului

ortodox din Oradea și, mai târziu, secretar al Comisiei documentelor istorice, Slavici a avut ocazia să cunoască bine istoria românilor din care s-a inspirat în scrierea celor trei drame.¹⁶ De altfel, și alți autori au exploatat subiecte istorice. Ne gândim la Alecsandri, Delavrancea, Sorbul, Victor Eftimiu sau Al. Davila.

numească. De asemenea, trebuiau cumpărați și vizirii ca să pună o vorbă bună pe lângă sultan (padișah). Ei, bine, în această tragedie, cea care putea să înlesnească numirea unui domn român pe lângă Mapeiker, sultana favorită, era evreica Sara. Printre pretendenții la tronul Moldovei, alături de boierii Tomșa, Radu, Locatelo, Alexandru din Rodos, se afla și Gaspar Grațiani. Toți sunt pregătiți să cumpere scaunul Moldovei. Sara este mâhnită că Grațiani, iubitul ei de odinioară, se va căsători cu „signona Elvira, fiica dragomanului venețian Borisi”. Grațiani îi mărturisește Elvirei că dorește tronul Moldovei pentru a se putea ridica la înălțimea ei. Sara îl iubește pe Grațiani și este gata să se sacrifice pentru el, dacă acesta i-ar cere, mai mult, este în stare să se facă creștină, să sărute crucea, dacă el ar dori asta. Femeia îl iubește pătimaș și îi reproșează că dorește să devină domn numai „să fie băgat în seamă” de Elvira. Puterea Sarei este mărturisită de ea însăși, atunci când simte că Elvira s-ar putea să devină doamna lui: „Eu pot să ridic și să răstorn domni, viziri pot să pun și să răstorn; ambasadorii toți și bailul Veneției, bailul, Grațiani, tremură când îmi încretesc eu sprâncenele”.

În actul al II-lea îl găsim pe Grațiani domn al Moldovei. Intențiile sale cu privire la viitorul Moldovei sunt exprimate într-o tiradă din scena a IX-a. Portretul moral și spiritual al acestui personaj este diferit de ceea ce a fost în realitate, dar cititorul sau spectatorul nu trebuie influențat de acest lucru; este creația lui Slavici și așa trebuie să rămână.

În semn de mulțumire pentru ajutorul primit din partea Sarei, cea cumpătată în atitudine, acesta îi dăruiește un inel și o brățară. Baruch, unchiul Sarei, se opune relației dintre Sara și vodă pe motiv de religie și-i propune nepoatei să-l părăsească. Argumentele evreului, cum că, dacă va rămâne între creștini, va fi blestemată de tot neamul ei, iar dacă îl va părăsi, toții frații ei o vor ajuta, o vor înveseli când va fi tristă, se lipsesc de sufletul femeii. Baruch adaugă că frații ei îi vor blestema „bucata pe care o va duce la gură”, „somnul”, „munca mâinilor sale”, „copilul din pânțec” și o vor scuipa și vor fugi de ea „ca de ciumă”; el îi cere încă o dată

să nu-și batjocorească neamul și să nu-și spurce sângele. Sara îl îndeamnă pe Grațiani să-l alunge de la curte, „căci vorbele lui îi strică mintea, privirea lui îi amortește inima, iar răsuflarea (...) îi otrăvește aerul”. Problema prejudecăților naționaliste și religioase o tratase Slavici și în nuvela *Crucile roșii* și, mai cu seamă, în romanul *Mara*, dragostea dintre Persida și Națl fiind atât de binecunoscută.

Când Grațiani se hotărăște s-o prezinte pe Elvira drept viitoarea doamnă a Moldovei, Van Olen, ambasadorul Olandei, și Locadelo, fost pretendent la tronul Moldovei, se unesc pentru a zădărnici căsătoria dintre cei doi. Ei vor miza pe Sara, singura care ar putea să-i despartă.

Dar poporul se revoltă, fiindcă „într-o țară creștină” curtea spurcă zilele sfinte, nu postește și ține pe „ovreica” Sara pe lângă domnitor. Deși logofătul Drăgan spune mulțimii înfuriate ca în nuvela lui Negruzzi, *Alexandru Lăpușneanu*, că aceasta îndeamnă pe domnitor la fapte bune și „îl îmblânzește când inima i se umple de mânie”, Târgovețul este nemulțumit, deoarece „îi va ajunge urgia lui Dumnezeu dacă primim binele de la cei ce l-au răstignit”. La rândul său, vornicul Bucioc îi cere să se desfacă de Sara pentru că muierea asta îl „ține legat de Poartă, l-a despărțit de Veneția și-l înstrăinează de țară.” Grațiani îi aduce Sarei la cunoștință faptul că poporul cere să fie izgonită. Pentru ea „poporul sunt oamenii fără de pricepere, care nu știu ce fac și cred că fac bine când fac rău”. Inițial, refuză să plece, „fiindcă – zice ea – este mai cuminte ca dânsii și nu va lăsa pe lefegii să bată poporul când cere izgonirea” lui.

Bucioc îi solicită a doua oară, de față cu Sara, să renunțe la ea. Grațiani vrea să scape de farmecele iubirii ei, îi spune că nu mai vrea să știe de ajutorul ei, „de puterea sultanului și de mila lui”; vrea să fie el însuși, stăpân pe faptele sale, să stea ori să cadă prin sine însuși. Când se părea că dragostea lor va învinge toate prejudecățile, Sara va părăsi Moldova, dar promite că se va întoarce „ca să-i arate că poate să facă și bine și răul când vrea”.

În actul al IV-lea, Sara se întâlnește cu sultana Mapeiker și îi spune acesteia că Grațiani a gonit-o de la curtea lui. Sultana o îndeamnă să-și folosească arsenalul feminin pentru a-l recuceri: „aruncă mrejele farmecelor tale asupra lui, fură-l cu dulceața vorbei, cu nourul de pe fruntea ta, ia-i mințile cu un zâmbet îndărătnic”, o sfătuiește ca una care știe să le pună în valoare. Mapeiker îl convinge pe sultan să-l trimită pe Skenderpașa cu oaste pentru a-l pedepsi pe Grațiani. Sara, favorita sultanei, îl va însoți pe acest vizir cu gând de a-l scăpa pe vodă. Alături de turci va participa Alexandru-vodă, „Radu a ridicat pe munteni, Bethlen aduce pe ardeleni, iar Cantimir năvălește în fruntea tătarilor”. Sara intră ca o nălucă în mijlocul oastei moldovene, îndemnându-i să fugă. Întâlnirea dintre ea și Grațiani atinge punctul culminant. Ea îi spune că a venit să-l scape, iar „Senderpașa răspunde cu viața lui că întreg și neatins” îl va lua ca rob al ei. Gaspar-vodă o ucide, iar ultima ei dorință este ca turcii să-l scape „pe Grațiani, întreg, nevătămat”, dar nu se va întâmpla așa; Grațiani va fi omorât de către Bucioc și Șeptilici.

Atmosfera epocii este redată cu mult talent de Slavici. Unele personaje sunt reale, altele nu, dar sunt bine conturate. Și vorbim aici despre însuși Gaspar Grațiani, care a domnit în Moldova între 1619-1620, Nino (Almaro Nani Boilo, cel care a trimis în Italia scrisori despre Țările Române), vornicul Bucioc, hatmanul Șeptilici, postelnicul Goia, vistiernicul Vasile Lupu, dar Sara, Mapeiker sau Baruch, deși sunt inventate, par a fi autentice, veridice. Gaspar Grațiani și alte personaje sunt amintite și de Miron Costin în *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron-vodă încoace*.¹⁷ Două personaje îl caracterizează pe Grațiani. Este vorba de Locadelo („Îl cunosc de-aproape; îl știu încă de pe când a venit aici: Gaspar Grațiani, ce se mai zicea și nobil de Gratișad, un ceasornicar, un biet muritor ce bătea pe la toate ușile ca să-și vândă marfa.”) și Van Olen („Nu-l căuta ce-a fost odinioară, ci-l vezi ce este acum: duce de Paros și Naxos (două insule în Marea Mediterană dăruite de turci pentru serviciile aduse în calitate de dragoman, n. n.), ambasador al sultanului

Ahmed I, om de încredere al marelui vizir Chalil-pașa, persoană grată atât împăratului roman, cât și regelui din Polonia, om norocos și dibaci, care știe să se folosească de împrejurări. Ai un rival primejdios, foarte primejdios rival!” îl avertizează pe Locadelo). Când vine vorba de politică necinstită, coruptă, se pare că totul se putea cumpăra cu bani, inclusiv tronul Țărilor Române. Grațiani este prezentat de autor ca un domn incoruptibil. „Nu vreau – îi spune Sarei – să mă leg față de nimeni! Nu sporesc haraciul, nu dau pocloane (sic!), nu cumpăr scaunul, nu vreau să intru înglodat în țară; ori sunt domn de capul meu, ori nu-mi trebuie domnia”.

G. Călinescu nu a apreciat această operă dramatică. În *Istoria...* sa doar o amintește: „A scris și o dramă istorică, insuficientă, *Gaspar Grațiani*”¹⁸, fără a menționa celelalte drame.

Cât privește piesa *Bogdan-vodă*, manuscrisul acestei piese se află la Biblioteca Academiei României, cu numărul 5922, și a fost publicată pentru prima dată, împreună cu

celelalte opere dramatice în volumul *Teatru*, din 1963. Peripețiile acestei drame versificate (pierderea și regăsirea manuscrisului), în cinci acte, sunt descrise cu lux de amănunte în lucrarea autobiografică *Închisorile mele*. Deși autorul s-a zbatut mult pentru a deveni cunoscută, piesa n-a avut ecou în rândul junimiștilor, adepții „artei

pentru artă” de la *Convorbiri literare*, negustând caracterul ei patriotic.¹⁹ Slavici recunoștea în scrisoarea amintită că, deși acțiunea se petrece în evul mediu, de fapt piesa se referă la probleme sociale contemporane lui; „Sujetul dramei – scrie el – e istoric. Bogdan-vodă, tatăl lui Ștefan cel Mare. Am ales această epocă fiind cea mai

asemenea cu a noastră”.²⁰ Acțiunea se petrece, scrie Slavici, „pe la 1455”, dar, istoricește, acesta a domnit între 12 octombrie 1449 și 17 octombrie 1453.

După moartea domnitorului Alexandru cel Bun, între fiii acestuia încep războaie fratricide. În scaunul Moldovei se află Alexandrel, un tânăr de aproape 17 ani, fără experiență pentru un asemenea rang. Se pare că sursa de inspirație pentru această piesă a fost *Letopisețul Țării Moldovei* al lui Grigore Ureche, unde scrie: „Văleatul 6962 (1455, n.n.), după doi ani a domniei lui Bogdan-vodă, scrie letopisețul cel moldovenesc c-au venit fără de veste Petru-vodă ce l-au poreclit Aron și au aflat pe Bogdan-vodă la satul Răușenii, din jos de târgul Sucevii, și l-au lovit, vineri în revărsatul zorilor, octombrie 16. Și acolo i-au tăiat capu lui Bogdan-vodă. Decii au stăut la domnie Aron-vodă”.²¹

Acțiunea începe în sala tronului de la curtea domnească de la Suceava. Boierul Onciul se lamentează că „Virtutea strămoșească a pierit/ din moldoveanul cel acum smerit”. Ceilalți boieri se plâng de „sfetnicii vicleni” că nu-l sfătuiesc bine pe „vodă cel neînduplecat”, că sunt niște „uneltitori mișei, nemernici și amăgitori”. Același Onciul ia apărarea consilierilor, zicând că „vina lor nu e că sfaturi dau/ Ci că primesc porunci și se supun”, că domnitorul „E surd, nu mai ascultă nici un sfat”. Despotul Alexandru-vodă îi acuză că toate răutățile care s-au abătut asupra țării se datorează lor și îi asigură că treburile se vor îndrepta odată cu închinarea ei „Măritului Cazimir”, domnul și craiul leșilor. În felul acesta „Nici unguri, nici tătari, nici turci semeți” nu vor cuteza să calce „țara pustiind”. Auzind aceste vorbe, Bogdan, adept al independenței moldovenilor, refuză să mai fie hatman și își predă spada domnitorului, dar oștenii nu doresc un altul și îl alungă pe Andronic, înlocuitorul său. Aceștia se răscoală, iar Onciul îi cere lui Bogdan să-i potolească, să se supună poruncilor domnești. Vodă poruncește ca hatmanul să fie adus cu forța în fața lui. Pentru a-și salva pielea și a-i înspăimânta pe oșteni, domnitorul apelează la ajutorul leșilor fugind la ei, dar intriganții

Onciul și vicleanul Hulpe se opun, promițându-i că îl vor aduce ei, „viu ori mort”. Bogdan, „cel răzvrătit”, cum îl caracterizează Aron, va fi propus de către oșteni să ia locul domnitorului fugar, mai ales că s-a aflat că provine din „os domnesc”, fiind nepot „al preamăritului Mușat”. În actul al V-lea, Bogdan este investit domnitor al Moldovei. Unul dintre țărani, oștean în armata lui Bogdan, Codac, este tipul omului simplu care nu se încrede în boieri de genul perfidului Aron; deși a fost ridicat, la rândul său, la rangul de boier, „pârcălab de Hotin”, îl avertizează pe Bogdan de acest lucru, fiindcă „patru, cinci, mulți ticăloși ca el,/ Strânși la un loc, ticăloșie mare fac./ Sunt mulți măria-ta”.

Când lucrurile păreau să intre pe un făgaș bun, Oltea și Diacul îl anunță pe Bogdan-vodă că boierii complotază împotriva lui și sunt pregătiți să-l ucidă. Cei doi îl îndeamnă să fugă la Vlad, domnitorul Țării Românești, mai cu seamă că acesta era văr cu soția sa, Oltea. Vodă refuză, zicând: „Chiar dac-ar fi să pier în luptă grea,/ Rămâne-n suflete ființa mea,/ Căci oamenii se nasc, trăiesc și mor,/ Dar gândul bun e-n veci dăinuitor.” În ultima scenă, bunul și tolerantul Bogdan-vodă va fi lovit de un glonț și va muri rostind ultimele cuvinte profetice: „Eu mor, dar alții-n urma mea răsar.” S-a spus despre Bogdan-vodă că este mai mult un simbol decât un personaj propriu-zis. Iată ce a scris însuși Slavici despre el: „...e un om așezat, care numai anevoie se hotărăște la ceva, dar hotărât o dată, pune capul în pietri, e un *Popa Tanda*, e un *Petru Viteazul Greuruș*, nu e bufon. E «Frecățel», e în ultimă analiză «Dănilă Prepeleac», «omul care dă cu bota în baltă», e «hodorosc trosc, mazere de post», «e ist Mann, de Gute subț und Boses stiftet» (este omul care face binele și provoacă răul, care face răul și provoacă binele)”.²²

S-au făcut apropieri între *Bogdan-vodă* și *Răzvan și Vidra* a lui Hașdeu sau scrierile lui Al. Davila (*Vlaicu-vodă*), Negruzzi (*Alexandru Lăpușneanu*), Odobescu (*Doamna Chiajna*), dar atitudinea demofilă a lui Slavici este cea care primează în această piesă. În privința ritmului și rimei se simte influența lui Coșbuc, cel cu care a lucrat la *Tribuna*.

Drama *Ursita* nu a fost publicată (aidoma piesei *O comedie la țară*), dar despre conținutul ei ne vorbește autorul într-o scrisoare către același Iacob C. Negruzzi, datată 31 august 1877: „Îți aduci aminte de drama mea romantică în versuri albe, – scrie Slavici – pe care o citisem la Iași. M-am pus să o lucrez din nou în iambi, făcând-o totodată mai puțin serioasă. Din cei trei voinici, unul e polonez curtenitor, altul e ungur grosolan, iar al treilea e un voinic bădăran din republica Bârladului. Afară de aceasta, Rucsandra este una din femeile cărora li se aprind călcâiele îndată ce văd o bucată de mustață. Astfel, pe alocurea piesa e de o naivitate pe care fetele n-o înțeleg, dar nevestele o ascultă cu plăcere. Dă-mi voie să-ți comunic două părți. Polonezul Mițki o întreabă dacă îl iubește. Răspuns:

Nu știu. Nici eu nu știu ce să-ți răspunz.
Parc-aș dori să fii precum nu ești,
Și totuși parcă-mi place firea ta.
Mă simt atât de bine-n astă clipă.
Ce crezi, voinice?! Ori nu cumva te
iubesc?!

Peste puțin timp, vine ungurul Boris, o îmbrățișează, o sărută, apoi pleacă spre a face ca nu cumva ceilalți să prinză ursă. Ruxandra (sic!) rămâne privind în urma lui.

S-a dus! Ce falnic e la umbrel și ținută,
Și capul, uite, ce frumos îl poartă!
Ce oare vrea să facă? Negreșit,
Din multe va să facă ce-i mai bine.
Nu știu... atât mă simt de nu știu cum...
Parc-am visat și parcă tot visez...
Când mâna îmi strânge cu mâna sa,
Nu știu, parcă-mi treceau fiori prin vine,
Și când cu brațul m-a cuprins – o,
Doamne!

Resimt și-acum un fel de dezmiardare,
De care-atunci eram deplin cuprinsă...
Iar când m-a sărutat, eram să leșin,
Simțeam cum inima mi se strânge
Și cum mi-a stat deodată răsuflarea.
Zicea că mă iubește; mă privea
Cu ochii plini de foc, și-nvăpăiați
Erau obrajii lui atât de rumeni.
Și totuși parcă sunt nemulțumită...

Ce oare mai doresc? Ori el nu este
Precum visam pe tânărul iubit?
Ori poate îndestul nu mă iubește?
Ce oare mai doresc? Ori poate Mițki
Îmi este mai dorit și mai pe plac?”

În sfârșit, chestiunea se lămurește când
sosește Fulger, adevăratul *ursit*, și nu ne
îndoim că, după cununie, nedumerirea feciorei
înceată”.²³

Deși creația dramatică a lui Slavici este
mai puțin cunoscută, ea rămâne un reper pen-
tru autorii dramatici care vor urma după el.

Note:

1. *Studii și documente literare*, Buc., 1932, vol. II, p. 185.
2. Ibidem, p. 188.
3. Ioan Slavici, *Amintiri*, postfață de Lucian Raicu, Ed. Minerva, Buc., 1983, p. 21.
4. G. Călinescu, *Istoria literaturii române dela origini până în prezent*, Buc., Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941, p. 454.
5. N. Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, vol. I, Buc., 1934, p. 183.
6. *Convorbiri literare*, Iași, an. V, nr. 1 din 1 martie 1871, pp. 1-12 și nr. 2 din 15 martie 1871, pp. 17-291.
7. Toate citatele sunt din Ioan Slavici, *Opere*, vol. VI, Ed. Minerva, Buc., 1972.
8. Ioan Slavici, *Comedia la noi*, în *Adevărul literar și artistic*, seria III, anul III, nr. 96, din 24 sept. 1922, p. 1.
9. *Convorbiri literare*, an. VIII, nr. 11 din 1875, pp. 417-432.
10. Ioan Slavici, *Amintiri*, postfață de Lucian Raicu, Ed. Minerva, Buc., 1983, p. 86.
11. G. Călinescu, *Istoria...*, p. 454.
12. *Studii și documente literare*, Buc., 1932, vol. II, p. 274.
13. *Tribuna*, Sibiu, an. III, nr. 222 din 27 septembrie, 1886, p. 1; nr. 223, din 28 septembrie 1886, pp. 1-2; nr. 224, din 30 septembrie 1886, p. 1; nr. 225, din 1 octombrie 1886, p. 1-2.
14. *Studii și documente literare*, Buc., 1932, vol. II, p. 188.
15. *Convorbiri literare*, an. XXII, nr. 1, din 1 aprilie 1888, pp. 1-22; pp. 136-154; pp. 225-242; pp. 308-320; pp. 441-453.
16. N. Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, I, Buc., 1934, p. 185 l-a apreciat ca istoric, scriind: „...Sinteza de istorie maghiară care ne dă puternica sforțare de a frământa cu bun-simț și realitate vie cuprinde pagini de cea mai adevărată și mai strâns legată istorie, așa cum până atunci nu mai scrisese nimeni la noi, Slavici fiind astfel istoric (s. n.) înainte să fi început să scrie istorie Xenopol...”
17. Vezi Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron-vodă încoace*, Opere, E. S. P. P. L. A., 1958, capul al optulea, pp. 66-75. Printre altele, acesta notează: „Acestu domnu, Gaspar-vodă, niceodată post n-au avut, ce pre ascunsu în toate posturile mânca carne”.
18. G. Călinescu, op. cit., p. 454.
19. Vezi Ioan Slavici, *Scrisoare către Iacob Negruzzi* în *Studii și documente literare*, Buc., 1932, vol. II, pp. 275-276.
20. Idem, p. 292.
21. Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, E. S. P. L. A., 1955, p. 82.
22. Ioan Slavici, *Scrisoare către Iacob Negruzzi*, în *Studii și documente literare*, Buc., 1932, vol. II, p. 277.
23. Idem, p. 282.

Insomnii

O poezie a lucrurilor și obiectelor

Virgil RAȚIU

Luminița Cojoacă (*Setea de piatră*, Editura Prier, Drobeta Turnu-Severin, 2017) scrie o poezie a lucrurilor și obiectelor, încât fiecare poem pare supraîncărcat de materie, care e pusă în mișcare în continuu pentru a o însufleți. Cineva este responsabil cu aducerea la viață și la forme spiritualizate a tot ceea ce ne înconjoară. De aceea orice mișcare este condusă spre aflarea a ceea ce se găsește dincolo, în cătarea fiorului metafizic care transcende „lumea ce-și caută ecoul”. Pașii fac pietre, ochii sunt lăsați să li se vadă lumina, flăcările strigă și mâinile sunt tot mai prezente. Toate fac parte din ființa umană care și ea este de piatră, răzbind prin imaterialitatea ei. „Mâinile tot mai prezente/ numără îngeri/ unul câte unul”. Cu toate acestea, rezidă impresia că omul este nicăieri și oriunde, de nimeni păzit, veșnic în căutare. Impactul întâlnirilor este important, pentru că descoperă „golul”, „acela dintre umbre”, locul esențial, determinant, și toate se liniștesc și reintră în simțuri:

„Acela dintre umbre/ și priviri/ urcă peste cortină/ peste cremene/ ninsoarea ca să traducă/ materia corigentă/ la lecția/ fără conținut.” (*Golul*, p. 13)

Piatra este materia de bază, aceasta se poate preface în orice altă formă cu contur, mustind de seve ori secată, până i se dă putere de simbol și ți se face sete de piatră. Alteori cuvântul este cel care leagă ape și pietre: „Zace piatra desfăcută/ În bucăți de piatră mută/ Roasă e precum lumina/ Și pământul și odihna.// Piatră tristă spartă lângă/ Numai apa s-o mai plângă/ Piatră albă și creștină/ Fără umbră fără vină.// Dacă nici apa n-o soarbe/

Nici cuvântul n-o adoarme” (*Nici cuvântul*, p. 21). Există trăiri miraculoase, sunt exprimate voința și durerea ca motive ale învingerii timpului, a fruntariilor și a iubirii de piatră: „Te strig piatră pe numele tău/ de față nemăritată/ îți șterg lacrimile/ și mă rog/ pământului să nu te mănânce/ apa să nu te bea// Rămâi ca zăpada/ pe limba mea” (*Strigare*, p. 52).

Petrecherile existențiale dau substanță rolurilor pe care le îndeplinesc. În versuri se întâlnesc mult freamăt, multă ardoare, dar exprimate cu responsabilitate, fără lamentații. În poeziile Luminiței Cojoacă nu plânge nimeni, disperarea este asumată, dominantă fiind înfruntarea oricărui obstacol. Numai piatra poate plânge, apa poate plânge, cele două contrarii care se șlefuiesc continuu, într-o manifestare repetată, diurnă și nocturnă: „Apele încep a izvorî în pustiu/ Durerile se înecă în ape/ Noptile se culcă rozaliu/ diminețile sunt mai aproape” (*Dincolo de pietre*, p.64), sau: „Pământul se desface de mormânt/ Poamele trec apa-nvolburată/ Se mparte Dumnezeu la ceasul sfânt/ Lumina lumânărilor se-arată” (*La ceasul sfânt*, p. 65).

În mai multe poeme întâlnim sonori din poezia populară, dar imperfecte în privința prozodiei, care, însă, conferă versurilor un anumit patent, o notă aparte, care atrage atenția: „Apă de nins/ pâine și iris/ te scoală și spală/ trupul fără fală// Apă de plâns/ încotro te-ai dus/ vino și scutură/ ochiul din ciutură// Cine mă apasă/ la-nceput de masă/ unde e cuvântul/ cu deznodământul// Căinii se arată/ negura alatră/ apa strigă turma/ se alege urma// Apa e piatră/ bună de stors/ și s-a întors/ cuvântul în vatră” (*Descântec*, p. 20).

Raft

Autoarea își cunoaște foarte bine rostul în lume: „Înainte cuvântului/ se așează Dumnezeu/ înapoia cuvântului/ mă așez eu” (*Fără punct*, p. 44). Există o comuniune între fapte și nefapte, care așteaptă să fie împlinite. Frica se desface dintre toate ca să se arate în lume dar se împarte cum se împart colacii care se dau pomană. „Frica de vii/ ne face treji/ cu fiecare noapte./ Frica de morți/ ne face și mai vii”. (*Frici*, p. 42)

Momentele creației sunt cele magice, sunt așteptate și invocate, oferă creatorului încredere și speranță, amestecând spațiul și timpul sau orânduind lucrurile lumii în căutarea armoniei. Acestea se pot observa în poezia *Creație* (p. 56): „Dimineața devreme/ Îngerii zboară din poeme/ Pe la amiază/ Se întristează/ E tristă și seara/ Cât călimara/ Numai la noapte/ Vin îngeri de lapte/ Iar piatra din scrisură/ Devine făptură”.

Dintre metafore se desprinde conturul Atoatefăcătorului, prezent în toate momentele și în toate fenomenele. Încrederea este sentimentul dominat și garanția că nimic nu

este pierdut și sunt pecetluite îngemănări. Nimeni nu este singur: „La apus de umbră/ șade Dumnezeu cu pomeni/ le numără să iasă/ morții la socoteală/ le pune candelă/ la capătul pământului/ și numără numără” (*Pomelnice*, p. 46). Pecetluirea îngemănării este mod de viață, impune urcarea în sacrificii și înțelegerea lor ca existențe date: „Țineam ascuns un mort în mine/ o noapte stinsă în sublim/ până să aflu ce-i durerea/ știam că Dumnezeu e bun.// El nu separă om de om/ zahărul de dulce/ oțetul de acru/ și nici noaptea de flăcări –/ de trupuri tot mai aproape” (*Rostul privitului*, p. 40).

Motivul puterii ca de piatră, neclintirea clintitoare și vigoarea radiază din versurile care întrețin o combustie lirică dominantă și benefică. *Setea de piatră*, cel de al doilea volum de versuri al Luminiței Cojoacă, vine să confirme o lirică sensibilă și bine ancorată în ideatic. Volumul beneficiază de o prefață semnată de Ileana Roman, revelatoare pentru creația poetică a autoarei, care o confirmă.

Oglinzile din jurul nostru

O nouă ediție a romanului *Ion* de Liviu Rebreanu în Franța

Jean-Louis COURRIOL

Cu puțină vreme în urmă, spre sfârșitul anului trecut (2018), traducătorul francez Jean-Louis Courriol, un veritabil ambasador al literaturii române în spațiul limbii franceze, a tradus și publicat la Editura Non Lieu o nouă ediție a romanului *Ion* de Liviu Rebreanu. Este a șasea carte a popularului scriitor român, în tălmăcirea aceluiași J.-L. C., ceea ce ne îndreptățește să afirmăm că este vorba de o preferință, dacă nu cumva de o pasiune pentru cunoscutul romancier. Ea se adaugă altor numeroase traduceri din scriitori români clasici și contemporani.

Noua ediție se bucură și de prezentarea traducătorului pentru cititorii francezi printr-o scurtă dar condensată prefață, precum și printr-o postfață mai întinsă, intitulată *Ion – incertitudinea contagioasă*, de natură să propună perspective noi asupra romanului rebrenian, mereu actual în profunzimile sale.

Publicăm acum postfața semnată de Jean-Louis Courriol, cu acordul autorului, un eseu, suntem siguri, de mare interes. Menționăm că am lăsat în limba franceză citatele din roman, pentru ca cititorul avizat să poată avea o probă a calității traducerii. La fel, pentru cei care vor dori, va fi simplu să meargă la textul original. Sublinierile din citate aparțin traducătorului.

A. M.

Ion – incertitudinea contagioasă

Originar din Transilvania, scriitorul român Liviu Rebreanu este – prin destinul său individual – un simbol perfect al acestui creuzet de civilizații: după primele sale clase în limba română în satul Maieru (unde tatăl său era învățător), merge la școala germană¹ și maghiară, apoi la liceul din Sopron, pentru a termina la Academia militară din Budapesta. Visând să trăiască în România tuturor posibilităților, trece frontiera cu dorința neclintită de a deveni scriitor, chiar înainte ca imperiul austro-ungar să se disloce, iar provincia Transilvania să își regăsească locul în „România Mare”.

Liviu Rebreanu a scris așadar, între 1913 și 1920, primul roman românesc modern. Asta este cel puțin opinia general admisă de critica literară românească dintre cele două războaie.

Critica aceasta a consacrat de o manieră cvasi-unanimă – repetată cu insistență vreme

de aproape un secol – că este prima verigă din întregul șir al marilor sale texte având marca sigură a celui mai pur realism românesc, în descendență, dacă vrem cu adevărat să ne referim la literatura franceză, a lui Zola.

Fiind vorba despre ION, cu adevărat, PĂMÂNTUL pare să fie termenul de comparație care se impune de îndată. Titlul dat de Liviu Rebreanu primei părți a romanului, *Vocea pământului*, conferă în mod evident o aparență de justi-

ficare acestei apropieri legitime în același timp. Cadrul de ansamblu este cel al unui teritoriu rural din Transilvania, una din temele principale fiind dorința puternică ce îl determină pe un țăran sărac să dobândească un domeniu cât se poate de întins, iar asta prin toate mijloacele, printre care seducerea unei fete de țăran bogat, pe care nu o iubește.

**Caietele Liviu
Rebreanu**

Glasul iubirii, titlul celei de a doua părți, poate da impresia unei simple și frumoase simetrii romanești clasice în care iubirea adevărată și-ar reintra în drepturi, nevoia de a avea pământ odată satisfăcută.

Dar protagonistul, Ion, pentru care instabilitatea viscerală este trăsătura fundamentală de caracter, făcându-l să oscileze în mod primejdios între blândețea calculată și violența de neoprit, reprezintă de fapt din perspectivă literară un model contagios, acela al incertitudinii universale.

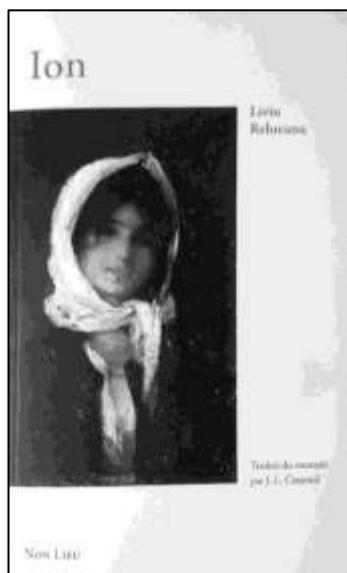
Departe de a fi un simplu țăran după moda realismului – ceea ce este, firesc, cu toate calitățile și defectele sale – posedă înzestrarea ciudată și malefică de a transmite tuturor personajelor care îl înconjoară – sau de

a le pune în lumină – această incapacitate de a avea o linie de conduită fermă, impermeabilă la ezitări, păstrându-le, mai ales, nesfârșite contradicții. Toată povestea sa este, uneori aproape caricatural, parafată de o indecizie fără remediu. Este mereu prada unor stări sufletești opuse, aproape simultane, senzație de atotpu-

ternicie pe de o parte, și de inferioritate insuportabilă, pe de alta, câtă vreme se raportează la pământ:

„Il se vit alors grandir à vue d’œil. Les sifflements étranges de la faux lui semblaient des chants de soumission. Penchée sur elle, sa poitrine enflait, son dos se redressait et ses yeux brillaient d’une lueur de victoire. Il se sentait assez fort pour dominer toute la région.

Et pourtant, il avait le fond du cœur rongé par le regret de ne posséder de toutes ces terres que quelques miettes alors que tout son être brûlait du désir d’en avoir le plus possible...”

El cade atunci sub stăpânirea zvârcolirii, titlul celui de al doilea capitol, o zvârcolire care este departe de a fi doar cea a țăranului fără pământ, care îi este inerentă și nu îl va părăsi niciodată, chiar când se va aprinde la ideea de a fi găsit modalitatea să iasă din acest impas pe care îl crede doar real, exterior:

„Depuis l’instant où Vasilé Baciou, en présence des femmes venues faire la demande en mariage, lui avait promis de tout lui donner, Ion était ivre de bonheur et de confiance. Il était si plein de lui-même qu’il ne pensait plus qu’à ses terres, qu’il tirait des plans pour les travailler au mieux, défricher un pan de forêt, ici ou là, et il ne se souciait plus ni de Vasilé Baciou ni surtout d’Ana, comme si la dot n’était pas à elle... Il ne se souvenait qu’elle existait que lorsque quelqu’un prononçait son nom et alors il se renfrognait un peu.”

Și chiar după ce estorcase această căsătorie de interes pur, chiar înainte de celebrarea ei:

„Ion ne comprit qu’alors qu’il lui fallait, avec les terres, accepter de prendre aussi Ana et que sans elle, il n’aurait jamais obtenu ces biens. Il n’avait plus échangé la moindre parole avec elle depuis plusieurs mois. Il la considérait comme une étrangère et il ne pouvait pas croire que dans son ventre poussait un être de son sang. Quand il la regardait, il s’étonnait d’avoir pu embrasser cette fille sèche, aux yeux enfoncés dans leurs orbites à force d’avoir pleuré, aux joues jaunies, couvertes de plaques sombres. Attifée comme elle l’était ce jour-là, elle lui semblait plus laide encore.”

E destul să juxtapunem câteva momente ale narațiunii, foarte apropiate în timp, ca să constatăm totală iresponsabilitate a personajului care suferă în adâncul ființei sale de un alt simptom anex la fel de incurabil ca incertitudinea, cel al nevoii irepresibile a unei recunoștințe imposibile:

„D’ailleurs il cherchait aussi à montrer aux autres villageois le poids que lui donnait le sentiment de sa richesse. Dans les rues, il marchait à pas plus mesurés et plus souples. Il parlait d’une voix ferme avec les gens et seulement de terres et de biens. Il lui semblait

que les maisons elles-mêmes le regardaient d'un autre œil, plus soumises, plus souriantes(...)

Mais il ne se pressait pas de labourer ni de semer... (...) Fier et content comme tout vainqueur, Ion éprouvait pourtant comme un vide à l'âme.(...) Dans le tourbillon de ses tourments liés à la possession de la terre il n'avait plus pensé à rien ni à personne. Il lui avait semblé que rien ne pouvait arriver d'autre et que tout le village devait s'arrêter pour prendre part à son terrible combat ou du moins ne rien faire. Maintenant il était étonné et furieux de voir que les gens avaient fait ce qu'ils avaient à faire, comme il l'avait fait de son côté et comme si lui n'avait pas existé."

Când se spânzură soția sa, el este prada sentimentelor cu totul contradictorii, la intervale mici de timp, trecând de la o banală milă la cinismul cel mai dur:

„Il resta abasourdi devant cette femme pendue, il se couvrit la bouche de la main et une douleur infinie lui traversa le crâne comme si une pierre lui était tombée dessus. (...) Cette étrange pitié, faite de terreur et d'étonnement qui vous saisit instinctivement devant la mort le fit tressaillir un moment. Mais peu à peu, s'habituant au visage horriblement déformé de la femme, il se demanda comment il avait pu vivre près d'un an avec elle dans le même lit et finit par se dire qu'elle avait bien fait de se suicider..."

Cele două mari părți ale romanului nu sunt așadar doar cele două aspecte ale unei simple istorisiri romanești, sunt simbolic, dincolo de tușa concretă a evenimentelor rând pe rând dramatice, amuzante sau tragice, a unei obsesii la Liviu Rebreanu, aceea a instanței, dacă nu a inconsistenței omenești.

Ca suport, din punct de vedere stilistic, în aparență, deloc ostentativ, psihologia este soclul autentic al romanului. Această dimensiune profundă care probabil își atinge apogeul în *Pădurea Spânzuraților* unde Apostol Bologa este una din cele mai frumoase figuri de anti-erou sfârșind paradoxal prin a se sacrifica pentru o idee, ne pare prezentă în mod evident în *ION*, a cărei tramă este infinit mai complexă decât s-ar putea crede la o analiză superficială.

Incertitudinea contagioasă care circulă pe ascuns în toată cartea este expresia ultimă a unei caracteristici care îi este de altfel prima componentă: imposibilitatea de a reuși. Niciunul dintre actorii prezenți în carte nu ajung să se realizeze cu adevărat.

Multiplele universuri sociale care coabitează în spațiul circumscris intrigii, fără a se întrepătrunde vreodată cu adevărat, se revelează, în ciuda diferențelor lor de suprafață, afectate de aceeași iremediabilă realitate funciară: conflictul între unguri și români, între autoritatea ocupantă și majoritatea ocupată, prezentă constant și efectiv în atmosferă, în aerul pe care îl respiră toate personajele – și care se manifestă prin numeroase abuzuri verbale în gura notabilităților sau a intelectualilor – este larg contrabalansată de scurte dar vii momente de ironie mușcătoare sau de umor nemilos. Titu Herdelea, de exemplu, care părea că trebuie să fie modelul tânărului luminat, atras irezistibil de Țară – România, dincolo de o frontieră considerată odios de artificială pentru că ea este stigmatul austro-ungar al negării Românismului – odată ajuns la București scrie părinților săi rămași dincolo că este totodată grozav de fericit și teribil de dezamăgit pentru că „viața rămâne aceeași” oriunde s-ar afla. Prima sa scrisoare este exemplul cel mai frapant al acestei balansări spirituale cu neputință de oprit:

„Et je me suis retrouvé sans même y penser, à Câineni... La Roumanie! Le Pays! Dieu soit loué!... Plus de langue hongroise. Tout le monde parlait roumain: les employés

de la gare, les douaniers, le contrôleur dans le train, les voyageurs, les maisons... tout, et tous... Pour moi, habitué à ne voir que des étrangers à tous les postes d'autorité importants, ce changement était un miracle. Je n'en croyais pas mes oreilles et je me sentais si heureux que j'avais envie d'embrasser tout le monde. Mais le bonheur ne dure jamais longtemps nulle part. Mes espoirs s'effiloquent peu à peu. La vie est la même partout, on y est en butte aux mêmes déceptions, aux mêmes attentes, elle a le même visage horrible qui brise les plus beaux élans. Les rêves n'ont pas plus cours ici que là-bas. Seuls ceux qui n'en ont pas sont contents car ils sont les seuls à tirer plaisir de la vie.

Cette amertume qui me ronge, j'en suis peut-être le premier coupable. Aucun paradis n'est aussi beau que celui que se dessine l'homme en son for intérieur. Le paradis des uns risque bien d'être l'enfer des autres. Le bonheur se fonde sur l'imagination de chacun et chacun s'en fait un vêtement à sa mesure. Qui sait si je ne suis pas un tailleur maladroit? Qui sait si ce n'est pas pour ça que je ne trouverai jamais celui qui m'ira vraiment?... Mais tout espoir qui s'éteint en voit naître et pousser d'autres, éternellement, plus brillants, ouvrant de nouvelles voies, suscitant d'autres aspirations. L'inconnu est le seul aiguillon secret de ce monde car c'est en lui que se cachent les mystères qui donnent son prix à la vie. *C'est ainsi que, dans l'attente de l'avenir, je me console avec le passé.* (...) Mon âme erre ici dans un désert sans oasis comme un oiseau qui a perdu son nid... Je vous embrasse tous de tout mon amour. Titou".

Aceeași insurmontabilă ezitare se întâmplă într-un moment de o mare forță narativă și poetică, înainte de sosirea la Sibiu, ultima etapă precedând trecerea în necunoscut:

„Titou ne se lassait pas de regarder la terre d'Ardéal qui fuyait, ondulait, disparaissait à ses yeux, s'étendait au loin, se rapprochait à nouveau... Et le train passait fièrement le long des villages roumains, quand il n'en fendait pas certains en deux comme un implacable tyran, ne condes-

cendant à s'arrêter qu'ici et là pour quelques minutes en signalant ces haltes à grands coups d'âpres interpellations hongroises rabrouant des paysans qui voyageaient ou des employés trop lents. On en voyait partout de ces mêmes paysans, humbles, solides, patients : sur les routes blanches, marchant à côté de chars laborieux, sur les champs jaunes retournés à la force de leurs bras et arrosés de la sueur de leurs fronts, dans les villages miséreux, usés jusqu'à la corde. Dès qu'il y avait du travail quelque part il n'y avait qu'eux. Puis venaient les grandes gares, antichambres des villes, et de paysans, plus. Mais on apercevait alors les ronds-de-cuir pressés, bruyants, impatientes, ne parlant qu'en langue étrangère et pour donner des ordres. «Nous travaillons pour qu'ils se gavent ! se disait Titou et la révolte montait en lui, le prenant de plus en plus fort à la gorge. C'est l'illustration la plus criante de l'injustice et de notre esclavage!» (...) *Il avait honte, en même temps, de fuir le combat. Il se disait qu'il serait plus digne de se mêler au tourbillon de la lutte et de ne pas abandonner ces milliers d'humbles, sans protection et sans espoir, entre des griffes avides... Mais dès qu'il regardait autour de lui, il perdait courage et il comprenait que cette guerre interminable exigeait des combattants forts, durs, impitoyables, luttant sans états d'âme et sans relâche. Ses paysans de Louchca... qui subissent les coups, les humiliations, les geôles sans jamais renoncer...*"

Prin aceasta, Titu este uimitor de asemănător cu Ion, la un alt nivel uman. Poet ridicol de romantic, ziarist cu pana sforăitoare, ajutor de notar fără calificare autentică, se caută fără să se găsească și nimic nu te lasă să crezi că va ajunge într-o zi la așa ceva. Iubirea nu-i reușește mult mai bine, îl vedem incapabil să se fixeze, imposibilitate pusă la început pe seama tinereții, pe un fel de donjuanism provincial, mai degrabă măgulitor care nu face decât să confirme, în realitate, aceeași instabilitate personală și până la urmă universală. Momentele sale de dezechilibru acut, flagrant, tratate cu ironia convenabilă de Rebreanu, sunt o multitudine, iată aici una, aproape caricaturală:

„Titou se sentait un autre homme, plus lucide, plus pur. Il réfléchit longuement à la vie qu'il avait menée jusque-là et la jugea stérile et honteuse. *C'était comme s'il avait*

traversé le monde les yeux fermés et n'avait rien vu. Le plaisir qu'il avait de parler hongrois lui semblait désormais incroyablement ridicule. A quoi lui avait-il servi de griffonner des poésies alors que son cœur était resté stérile par insensibilité? «Ma mission est de vivre au milieu de mon peuple au destin malheureux, d'apaiser ses souffrances, de partager ses douleurs, de le soutenir!» se disait-il avec fierté dans ses moments d'enthousiasme. (...)

A la lumière du jour, il souriait de tous ces rêves audacieux comme d'aberrations morbides et se disait qu'il ferait mieux d'entreprendre tout de suite quelque chose. Tous les projets et les grandes décisions ne valaient pas un sou s'ils n'étaient pas suivis d'effet. Le besoin d'aller de l'avant sans attendre le rongait et il s'en voulait de ne pas savoir que faire, comme si, sous les ailes de son âme, il n'avait que des pieds de plomb..."

Lumea țăranilor, pe care am putea-o crede protejată în relativa sa izolare, de tresăririle istoriei, este confruntată inevitabil și ea conștrângerilor unei administrații căreia nu-i cunoaște limba. Rivalitățile între săteni, uneori extrem de brutale, pentru câțiva ari de pământ, trebuie să se regleze în fața autorităților străine. Alegerile de deputați în Parlamentul de la Budapesta, reglementate de cens, care autorizează doar participarea țăranilor avuți, sunt ocazia confruntărilor „politice” locale tragi-comice.

Conflictele care se nasc între acești săteni dublu confrunțați cu nenorocirea, cea a condiției lor de muncitori ai pământului pe care stau, indiferent dacă sunt bogați sau săraci, sclavi, și cea a unei birocrații deseori brutale, sunt marcate constant de violența care agravează consumul de alcool, de țuică în roman. Aceasta nu este decât un revelator extrem al resorturilor complexe, secrete și misterioase ale condiției umane. Efect al incertitudinii căreia îi multiplică urmările, obiect de repulsie morală pentru unii, de condamnare de principiu din partea instanțelor religioase care, ele însele, nu rezistă totdeauna tentației, contribuie la rândul său la imposibilitatea endemică de a reuși. Ca exemplu, această scenă a cărei culori „realiste” sunt transcrierea violentă și crudă a

amenințărilor care depășesc simpla și plata realitate:

„L'odeur d'eau-de-vie se mêlait à la fumée lourde du tabac et à la chaleur aigre de la transpiration. (...) La pièce n'était plus éclairée que par une lampe noire de suie, suspendue à une poutre du plafond. Dans la lumière jaunâtre, malade et tremblotante, ces hommes semblaient plus ivres qu'ils ne l'étaient, leurs yeux avaient des lueurs plus sauvages, leurs bras nus, osseux, aux muscles gonflés comme des serpents affamés, se levaient par-dessus des têtes troublées, menaçantes ou annonçant un danger. Les voix devenaient de plus en plus graves et enrouées, les paroles plus vulgaires, les injures plus furieuses. Les visages en sueur brillaient, tantôt rouges feu, tantôt vert-jaunes et par-dessus ce vacarme assourdissant montaient, souverains, des rires fous, des hurlements prolongés, des hoquets profonds..."

Toate personajele din *ION*, marcate puternic, fără excepție, de o conjunctură istorică foarte precisă – Transilvania numită uneori în roman Ardeal, îndurând zvâcnirile imperiului Habsburgilor în ajunul Marelui Război – pe care o trăiesc din perspective individuale sau colective, aparent diferite, sunt, în cele din urmă, emanații multiple ale unei singure și aceeași concepții a omului confruntat cu destinul.

Departe de a fi un simplu roman realist în culori uneori foarte sumbre și crude, primul roman al lui Liviu Rebreanu, precedat de viguroase nuvele care i-au pregătit venirea, este în fapt prima sa tentativă – urmată de multe altele, din ce în ce mai reușite – ca să înalțe trama romanescă de la simpla narațiune factuală la rang de expresie certificată a unei viziuni a lumii subtile și profunde. Prin aceasta și doar prin aceasta poți să legitimezi Primul Roman românesc modern, în aceasta și doar în aceasta rezidă adevăratul său interes.

Filtrul traducerii, revelator privilegiat al subtilităților adesea de neobservat la o simplă lectură, reglează această dimensiune a operei lui Liviu Rebreanu, în mod arbitrar ușor expedită în categoria îngustă a realismului „lipsit de suflet” și pământesc, ceea ce acest roman totuși „țărănesc” nu este cătuși de puțin, așa cum cititorul, sperăm, se va convinge la citirea textului.

În realitate, *ION* este primul poem românesc românesc. Oricât de stranie ar putea să pară această afirmație, ea este cu siguranță explicația primordială a seducției și succesului său. Uvertura – în sensul simfonic al termenului – aproape că își este suficientă sieși, desfășurarea narativă ar fi aproape inutilă când citești acest imn de bucurie și de tristețe care este primul poem, urmat de multe altele, răspândite de-a lungul textului și care trebuie traduse ca atare:

„De la grand-route qui s'en vient de Cârlibaba, en longeant le Somesh tantôt sur la droite tantôt sur la gauche jusqu'à Cluj et même encore plus loin, se détache un chemin blanc au-dessus d'Armadia, il franchit la rivière sur le vieux pont de bois couvert de bardeaux tout moisis, coupe en deux le village de Jidovitsa et court vers Bistritsa pour aller se perdre dans l'autre route nationale descendant de Bucovine par le col du Bârgau.

En quittant Jidovitsa, le chemin grimpe d'abord péniblement, le temps de se frayer un passage entre les collines resserrées, mais il s'élance ensuite, lisse et joyeux, pour aller s'embusquer un moment sous les jeunes hêtres de la Forêt-Domaniale, souffler un peu à la Fontaine-du-Mort où coule depuis toujours l'eau fraîche d'une source, après quoi il vire brusquement sous le Tertre-du-Diable pour faire irruption dans Pripas, tapi au cœur d'un entrecroisement de coteaux.

Aux abords du village, vous accueillez une croix tordue sur laquelle est crucifié un Christ au visage délavé par les pluies, aux pieds duquel pend une couronne de fleurs fanées. Il souffle une brise légère et le Christ

frissonne pitoyablement de tout son corps de tôle rouillée sur le bois rongé par les vers et noirci par le temps.

Le village est comme mort. La touffeur qui flotte dans l'air tisse un silence suffocant. C'est à peine si, de temps en temps, les feuilles assoupies dans les arbres bruissent nonchalamment. Une volute de fumée bleuâtre peine à s'élever entre les branches, elle titube comme un colosse éméché avant de s'abattre sur les jardins poussiéreux qu'elle enveloppe d'un voile de brume grisâtre.”

Edițiile neputând nicicând să fie absolut definitive, am luat ca referință ultima stabilită și autentică, cu postfață de Nicolae Gheran, Cartea Românească, 1986, București.

Se poate citi cu profit și mare interes lucrarea *Liviu Rebreanu prin el însuși*, Editura Academiei Române, București, 2008, alcătuită de Nicolae Gheran și Andrei Moldovan², oferind cititorilor traduceri franțuzești disponibile de la editurile *Jacqueline Chambon, Paralela 45, Canevas éditeur, Noir sur Blanc, Zoé*, un remarcabil instrument de descoperire. Este vorba de un prim eseu reușit prin a da cuvântul, peste timp, autorului unei opere în același timp bogate, variate și foarte unitare, marcând o perioadă călare pe două secole și care nu pierde un gram din interesul său în acest început de nou mileniu. Cel care semnează, cu umilința cuvenită traducătorului, aceste rânduri adăugate traducerii sale la *ION*, pe care a propus-o Editurii Non Lieu, care o publică, speră că aceste ediții, pentru care mulțumește în locul lui Liviu Rebreanu, vor putea într-o zi să pună în lumină întreaga lor bogăție abundentă și pasionantă.

Prezentare și traducere de **Andrei MOLDOVAN**

Note (A. M.):

1. În pofida unor afirmații ale romancierului, L. R. nu a urmat nicicând vreo școală germană.
2. Ediția a doua a cărții a apărut la Casa Cărții de Știință, în 2018.

Nathalie RONVAUX

(Fotografie realizată de Galbats Patrick.)

Tăcerile
șes
inspirații poetice
nocturne
Ele nasc
limbi
necunoscute
și masacrează
legendele
nepopulate

I

Mai jos
de orizonturi
arde
nuditatea infernurilor

Muza
suge
sînii
nebunilor

Cavalcade vesele
entuziasmează mamele
și fac să plouă
laptele amar

Catedrala
somniaților
tipă

II

Douăsprezece lovituri

Blîndă ploaie amară

Paza
sună
miezul nopții

Strigăt centenar
pe douăsprezece voci
pîndește un acord
misterios
între inefabil
și sensibil

Corpurile noastre
se feresc
de plumb
și de sulf

Efemere
suspinele noastre
complice
dau în vileag
certitudinile

Echivalențe lirice

Eu prezic
în măruntaiele
unei noi domnii

Ei redactează
memoriile
nașterilor noastre viitoare

Născută în 1977 în Luxemburg, **Nathalie Ronvaux** este scriitoare luxemburgheză de limbă franceză. Primul său manuscris, *Vignes et louves*, primește în 2010 premiul de încurajare al Fundației Servais și, din acel moment, poeta experimentează diverse genuri literare (poezie, teatru, proză). În 2017, Nathalie Ronvaux face parte din grupul de zece scriitori reținuți pentru proiectul *New Voices from Europe*. În același an, se întoarce în echipa Centrului Cultural Kulturfabrik, unde lucrează ca atașat pe lângă conducere și este însărcinată cu proiectele Esch 2022.

Volume publicate:

- *Subridere. Un Aller simple*, Editura Hyde, 2017 (Luxemburg);

- *Il n'y a rien ... Il y a tout ...*, Editura ARTGO Au coin de la rue de l'Enfer, cu desenele artistului Robert Brandy, 2016, Franța;

- *Les Nuits Blanches*, cu artistul plastic Bertrand Ney, 2015 (Luxemburg);

- *La vérité m'appartient*, Editura Hyde, 2014 (Luxemburg);

- *Vol de nuit à ciel ouvert*, Editura Phi, 2014 (Luxemburg);

- *La liberté meurt chaque jour au bout d'une corde*, Editura Phi, 2012 (Luxemburg)Ș

- *Vignes et Louves*, Editura Phi, 2011 (Luxemburg).

M. S.

Pământul meu
pătrunde în secretele
și în prăpăstiile uitării

El creează
cum poate
după capul său

Nici bine
nici rău

Îi contrariază
pe vînzătorii de iluzii
și formula lor, *dormi liniștit!*

Se adapă
cum poate
după capul său

Nici bine
nici rău

Adună
statuete
de confesiuni din hîrtie

Iubește
cum poate
după capul său

Nici bine
Nici rău

I

În cuptorul
ancestral
vîlvătaia
înghite
amurgul

vitralii
ale transparenței

II

Strălucirea
zorilor
este un ritual
inevitabil

Atunci cînd Dumnezeu
îmi va bate la ușă
casa mea
se va prăbuși

Prietenii au dublura cheilor

I

Pielele noastre
spintecă originile

ele își sfișie
realitatea contradictorie

Fiecare trezire
moare înainte de sfârșitul unei zile

I

păsările
garante ale amintirilor noastre
sunt păsări
cu zborul jos

II

Aripile lor
clocesc
cuiburile
mormintelor noastre

(fragment)

Anotimpurile sunt lovite de recensămînt

Redevențe și abandon
al spiritelor
al nuanțelor

al sensurilor pentru recensămînt

Viziunile încetoșate
precipită trupurile sufletelor

Precipită corpuri din suflete

Corpuri
caractere autonome
în gropile înguste
ale cenzorilor

Și unanimii
spun trupurilor
să nu mai vadă
spun trupurilor
să privească
în irisul
ochilor
încetoșați

Relieve
hibernale

Pielele cuvintelor scoase de la locul lor
devin fragmente
devin fragmente sechestrare

Și ochii încetoșați
Privire unanimă
reduc pieile
Corpuri exotice
singulare
la tăcere

Ele dezmembrează
Inflexiunile

Insomnii

Lambert SCHLECHTER

să spun lucruri care nu se spun
dar îmi doresc să le spun

mici percepții, mici impulsuri
cîteva cuvinte banale & necuviincioase

iubitorii lui Saint-John Perse
nu vor fi încîntați, nu-mi pasă

și furnicile, mi se spune, se plictisesc
în micimea lor – și ele merg acolo unde merg eu

poate chiar de mîine: într-o groapă

pe atîtea mii de pagini
singurul lucru de spus, nu l-am spus

stupoarea în fața existenței
uimirea în fața lumii

să trăiesc, să respir ca și cum asta ar fi de la
sine înțeles
în fiecare dimineață la ieșirea din neant să mă
trezesc

încîntarea în fața iubirii
am reușit vreodată să o exprim?

dar ne-spusul este ceea ce mă face să spun

cînd cuvintele nu mai servesc
să tocmească ridichile sau albastrul cerului

cînd frazele renunță
să comenteze frămîntările eului

cînd limbajul nu mai servește la nimic
decît să balizeze la nesfîrșit un domeniu fără
nume

cînd dintr-o dată cuvintele îți haotizează
tot ceea ce credeai că știi & cunoști ...

atunci ajungi la ceea ce îi ceri poemului:
învolverare

îmi place și nu-mi place poezia
cei mai mulți poeți mă plictisesc

în nouă din zece poezii
mă poticnesc de la un vers la altul

cascade de silabe confuze
cloncănitul lor nu mă umezește

dar după nouă poezii, a zecea:
cuvinte care explodează și te fac să tremuri

și citesc un poem care îmi schimbă viața

despre ciudățenia absolută a existenței
despre stupefacția de a trăi

încă n-am spus nimic, nimic n-am scris
nici un cuvânt, nici o silabă

în timp ce toate cuvintele din dicționar
spun și strigă toate acestea mereu

nimic altceva decât cuvântul arbore, cuvântul nor
nu am știut să mă folosesc de ele

voi pleca, mut ca înainte de a mă naște

încă nu, încă nu am studiat
destul jocul anotimpurilor

încă nu, încă nu am înțeles
cu adevărat zborul albinelor

încă nu, încă nu am citit
toate cărțile lui Erri De Luca

încă nu, încă nu am iubit
destul pe cea pe care o iubesc

eternitatea mea încă durează câteva clipe

în hăul mileniilor umane
acest Dumnezeu inutil, întârziat și anecdotic

pe care oamenii îl perorează
copilărește ca magic creator

în abisul timpului și al spațiului
acest univers inimaginabil de nepătruns cu
mintea

fără unghi mort unde să se poată piti
acest teologic Tată veșnic

mitologiile noastre nu sunt decât gunoi de
furnică

ea nu fusese niciodată goală în fața unui bărbat
este frumoasă, are șaisprezece ani

nu-i la îndemîna gestului
doar a privirii – bărbatul nu o va atinge

nici măcar nu se uită la ea cu adevărat
nu-i cere nimic, nu vreau nimic de la ea

ea, în picioare, pentru o fracțiune de secundă
pare să caute privirea bărbatului

el închide un ochi, țintește, o împușcă, e o
țigancă

Scriitor luxemburghez de expresie franceză, Lambert Schlechter s-a născut în decembrie 1941 la Luxemburg. A publicat în țara sa și, mai ales, în Franța peste 30 de volume de poeme (între ele cinci culegeri de poezie cu formă fixă), de povestiri și de nuvele. A participat, de asemenea, cu fragmente de proză la proiectul „Le Murmure du monde”.

Operele sale au fost traduse în italiană, engleză, bulgară, bosniacă, spaniolă, armeană, germană, rusă și arabă.

A participat la peste o sută de festivaluri și întâlniri poetice internaționale, de pe toate continentele.

Parcursul său literar este presărat cu numeroase și prestigioase premii, între care: Mențiunea specială a juriului de la Grand Prix Léopold Sédar Senghor (2007), le Prix Servais (2007), le Prix Birago Diop, în Bénin (2010), Premio alla Carriera, Festival Internazionale di Poesia Civile, Vercelli, Italie (2013), le Prix national de la littérature – Batty Weber, pentru ansamblul operei (2014), Premio internazionale Nord Sud, Fondazione Pescarabruzzo, Italie (2015).

Din anul 2001 este Chevalier des Arts & des Lettres al Republicii Franceze.

M. S.

pe pavajul curții mele, noaptea,
se plimbă două broaște, cu neîndemînare

nu le vedem niciodată ziua
locuiesc unde stau și eu, aceeași planetă
mă uit la ele, uimit și înduioșat,
discrete și liniștite, chiriașe ale nopții

ele nu exprimă nici o pretenție
și mă lasă să fac, în locul lor,

elogiul singularelor creaturi care suntem

uneori în tăcerea nopții
cred că este prea multă tăcere

uneori noaptea veghez în loc să dorm
veghez și tac și păstrez liniștea

și ascult tăcerea, acest surplus de tăcere
satul doarme, cerul e negru, nimic nu mișcă

și eu sunt singurul care veghează, respir și tac
și tăcînd dintr-o dată gîndesc

că nu e poate încă destulă tăcere

la Varșovia e vara lui
o mie nouă sute patruzeci și doi

oamenii s-au adunat
în stradă, în fața clădirii

tînăra îl întreabă pe ofițerul
care se găsește în fața ei:

„Unde mergem?”
își scoate pistolul din toc și trage

de aproape, în mijlocul frunții

unde va merge teorema lui Pitagora
după Sfirșitul vremurilor

ce va deveni țărîna
osemintelor noastre

pe ce orbite se vor roti
licuricii sufletelor noastre

ziua de azi e atît de solidă și de încrezătoare
chiar și cel mai mic păduche de frunze se
laudă că există

visele noastre sunt atît de frumoase coșmaruri

Prezentare și traducere de **Mariana STANCU**

Noaptea ielelor

Scrisul este lumina ce vine din cuvânt

Virginia NUȘFELEAN

În toamna acestui an, Academia Suedează ne-a surprins cu două Premii Nobel de literatură, anunțate, în 10 octombrie, de noul său secretar permanent, Matz Malm: unul pentru 2018, atribuit scriitoarei poloneze Olga Tokarczuk, cu un an întârziere, din cauza cunoscutului scandal din sânul academiei, iar celălalt, pentru 2019, acordat scriitorului austriac Peter Handke. Unii oameni de cultură din Suedia sunt de părere că n-ar fi fost rău ca această premiere retroactivă să nu se fi făcut. „Vidul lăsat de acest premiu nedecernat ar fi putut fi un omagiu adus femeilor (agresate sexual – n.n.) ce au depus mărturie și un indiciu care să-i amintească academiei ce s-a întâmplat”, opinează în *Dagens Nyheter* jurnalistul Björn Wiman, responsabil de pagina culturală a ziarului, grație căruia a fost dezvăluit scandalul la originea căruia se află acuzațiile de agresiune sexuală, fraudă fiscală și dezvăluire de informații despre potențialii câștigători aduse lui Jean-Claude Arnault, director al unui centru cultural din Stockholm, a cărei soție, poeta Katarina Frostenson, făcea parte din academie. Mai mult, acest Jean-Claude Arnault se lauda că este al nouăsprezecelea membru al academiei, pe lângă cei 18 statutar, și că are un cuvânt greu în alegerea câștigătorului. Scandalul s-a lăsat cu demisii, blocând întregul sistem. Pentru nobelizați, crede Björn Wiman, consecința celor întâmplate pare a fi inevitabilă: „Calitatea operelor sau meritul lor prea puțin vor conta, mereu se va presupune că au fost aleși pentru a servi de alibi cultural unei instituții în căutare de izbăvire”. (*Le Monde*, 25 sept. 2019)

Laureatul 2019

Autor a peste optzeci de lucrări – vreo patruzeci de romane, povestiri, piese de teatru, eseuri, poeme, scenarii de televiziune și cinema, traduceri din Francis Ponge, René Char, Emmanuel Bove, Marguerite Duras, Modiano, dar și din Sofocle și Euripide, Peter Handke este unul din cei mai citiți scriitori de limbă germană și unul din cei mai jucați dramaturgi pe scenele lumii.

Premiat pentru o operă care, „cu ingeniozitate lingvistică, a explorat periferia și specificul experienței umane”, după cum a declarat secretarul Academiei Suedeze, Peter Handke a fost surprins, și chiar emoționat, să afle că este laureatul Nobel pe 2019, apreciind drept „curajoasă” decizia academiei, date fiind declarațiile sale publice, cu diferite ocazii, referitoare la această distincție. E suficient să amintim aici articolul său din cotidianul austriac *Die Presse*, 2014, preluat de presa franceză, în care susține că „ar trebui desființat Premiul Nobel pentru literatură”, considerându-l „o canonizare falsă” care „nu aduce nimic cititorului”, articol ce a stârnit o serie de polemici în lumea literară. Joi, 10 octombrie a. c., jurnaliștii care l-au contactat pe câștigătorul marelui premiu, readuc în discuție

Nobel 2019

afirmația de atunci a scriitorului, cerându-i să o comenteze. Peter Handke mărturisește că atunci „a vorbit în calitate de cititor, nu de scriitor”, adăugând că „astăzi nu mai gândește așa”.

Reacții la Nobel 2019

Atribuirea Nobelului lui Peter Handke s-a lăsat cu o serie de comentarii și critici dure în mass-media internațională. Abordat de un jurnalist de la *The Guardian*, Salman Rushdie afirmă că își menține declarația din 1999 prin care îl numea pe Handke „Cretinul internațional al anului”, neavând nimic

altceva de adăugat. Aleksandar Hemon, romancier american, originar din Bosnia, nu-l cruță nici el pe nobelizat atunci când afirmă că „Peter Handke este un negaționist al genocidului. N-a încetat în tot acest timp să-l susțină pe Miloșevici. Ce rușine!” (AFP). Cele mai virulente atacuri vin, însă, dinspre

Balcani. În Kosovo circulă o petiție online prin care se cere revocarea acestui Nobel, cu toate că pe plan literar Peter Handke este inatacabil, și toată lumea o știe. Se pare însă că aceia care dinamitează spațiul public prin vocile lor virulente nu pot uita, și ierta, atitudinea pro-Serbia a scriitorului din timpul evenimentelor din fosta Iugoslavie și prezența lui, în 18 martie 2006, la înmormântarea lui Slobodan Miloșevici, liderul sârb acuzat, de Tribunalul penal internațional de la Haga, de genocid și de crime împotriva umanității. „Știu ce nu știu. Nu știu adevărul. Dar privesc. Ascult. Simt. Îmi amintesc. De aceea sunt astăzi aici” – rostește scriitorul lângă sicriul fostului lider. Acest demers și aceste vorbe, cărora li se adaugă controversata carte „*Voyage hivernal vers le Danube*” (1996), fac

din Peter Handke un scriitor defăimat și marginalizat la acea vreme chiar de personalități din comunitatea internațională care nu-i puteau contesta valoarea. Unii editori și librari îi întorc spatele, cenzurându-l. Lor li se alătură Marcel Bozonnet, administratorul general al Comediei-Franceze, care a anulat spectacolul cu piesa *Voyage au pays sonore ou l'art de la question*, propusă pentru stagiunea 2007, scandalizat de participarea autorului la înmormântare. „E dureros să pierzi cititori. Am avut mulți: puteam să umplu stadionul Franței; acum, poate doar cel din Chaville” – declara Peter Handke la acea vreme în *L'Express*. Toate aceste controverse gravitează, din păcate, excesiv în jurul elementului politic, al celui „politiquement correct”, și mai puțin, anemic, în jurul literaturii. Au existat, totuși, și reacții pozitive la această numire. Pierre Assouline, de pildă, contactat de AFP, se declară încântat de atribuirea Nobelului austriacului Peter Handke, „un mare scriitor”, a cărui operă este „bogată, completă și foarte diversă. Romane, piese de teatru, poezie... De toate” (*France Culture*, 10 oct. 2019). Editura Gallimard a anunțat joi, 10 octombrie, tot prin AFP, că în 2020 va publica două texte noi – o piesă de teatru și un roman – ale laureatului Nobel, iar editura Christian Bourgeois și-a exprimat „marea bucurie” la aflarea câștigătorului, considerându-l pe Peter Handke „un artist atipic și desăvârșit, care nu s-a lăsat niciodată redus la un curent sau estetică majoritare”, menționând că între 1971 și 2008 i-a publicat autorului 13 cărți: teatru, roman, scenarii, nuvele și eseuri. Pierre Deshusses, conferențiar la Universitatea din Strasbourg, traducător al proaspătului laureat, declară că este impresionat de „calitatea excepțională a talentului său” și că acesta merită din plin Nobelul „pentru că este un scriitor extraordinar”. (*La Croix*, 11 oct. 2019)

Vocilor potrivnice acestei premieri, Anders Olsson, președinte al Comitetului Nobel și membru al Academiei Suedeze, le aduce aminte că Nobelul „este un premiu literar, nu unul politic” și că a fost decernat „pe baza unor merite literare” (*Le Monde*, 10 oct. 2019)

Cât despre toată această zarvă media-tică, să fi fost oare o strategie plănuită de Academia Suedează pentru a se uita scandalul de anul trecut „ce i-a șifonat serios prestigioasa reputație”? – se întreabă jurnalista Elisabeth Philippe de la *Obs*, chiar în ziua rostirii numelui câștigătorului. Sau poate – crede Pierre Assouline – membrii Academiei Suedeze „nu și-au putut imagina că acea tinichea legată de coadă (lui Peter Handke – n.n.) mai face încă atâta zgomot încât să acopere singurul lucru ce-ar trebui să ne intereseze la autor: opera, una din rarele, chiar din anii 70, ce rămâne constantă în bogăția, diversitatea, originalitatea și fidelitatea sa...” (<http://larepubliquedeslivres.com>, 12 oct. 2019). Dar și mai greu de imaginat sunt cererile de linșaj din rețelele sociale „ce amintesc de cele mai cumplite vremuri” – adaugă Pierre Assouline.

Repere bio-bibliografice

Peter Handke trăiește de douăzeci de ani în Franța, în „atmosfera zen” de la Chaville, departamentul Hauts-de-Seine, alături de actrița Sophie Semin, la adăpost de vacarmul parizian. Născut în 1942 la Griffen (Carintia), sudul Austriei, dintr-o modestă mamă slovenă și un soldat german necunoscut, a fost marcat de timpuriu de prezența unui tată vitreg alcoolic, Bruno Handke, și de un mediu de viață potrivnic, ce vor face din el un veșnic inamic „al convențiilor și al restricțiilor sociale”.

Cunoscut în mass-media mai ales ca „fauteur de troubles”, nobelizat din această toamnă a intrat în Literatură printr-un scandal. La un an după ce debutează cu romanul *Les Frelons* (1965), cu ocazia unei întâlniri a *Grupului 47*, la Princeton, Peter Handke – la doar 24 de ani – „atacă principiile estetice ale grupului” și, prezentându-și „provocatoarea piesă *Outrage au public*”, stârnește, în lumea literelor, un aprig scandal ce îl face faimos. „Profund marcat la 15 ani” de romanul lui Georges Bernanos, *Sous le soleil de Satan*, influențat mai apoi de Claude Simon și Alain Robbe-Grillet, renunță la studiile de drept și

se dedică în totalitate scrisului. Noul Roman îl ajută, susține Handke, „să exteriorizeze, să privească” și să nu cadă în capcana autoanalizei. În plimbările solitare prin pădurea din preajma casei, adâncit în meditație, descoperă subiecte neașteptate, banale, „fals anecdotice” – pasiunea pentru ciuperci, o zi reușită, un loc liniștit, – care vor deveni substanța unora dintre eseurile sale (*Essai sur le fou de champignons*, *Essai sur la journée réussie*, *Essai sur la fatigue*, *Essai sur le lieu tranquille*). „Să descopăr subiecte ce privesc multă lume, dar trec neobservate, țin de profesia mea. Asta înseamnă literatură.” – mărturisește Peter Handke (Interviu, *Le Point*, 17 dec. 2017). Și apoi, *Essai sur le fou de champignons* este – ține să precizeze autorul – nu doar eseu, ci și un fel de poveste care, „fără a fi realistă, te ajută să descoperi realul. Altfel, nu există literatură. Epopeile Evului Mediu au contat mult pentru mine. Reprezintă o dramaturgie de prim rang, mult mai liberă și mai clară decât romanul secolului al XIX-lea. Ele sunt actuale, deoarece noi trăim uneori ca într-o epopee de-a lui Chrétien de Troyes”. Ce înseamnă asta? În afara zonei pariziene, există păduri accesibile, mici, cam periculoase, pâraie, câte o grădină săpată chiar în inima unei păduri sălbatice, unde dai brusc de o femeie și un copil, luați prizonieri de un monstru. „Atâta doar că acești monștri sunt cu totul altfel decât cei din Evul Mediu” – explică Peter Handke.

De la romanele *Le Colporteur*, *L'Angoisse du gardien de but au moment du penalty*, *Le Malheur indifférent* și *La Femme gauchère*, până la *Mon année dans la baie de Personne*, *La Perte de l'image*, *La Grande Chute* și *Une année dite au sortir de la nuit*,

proza lui Peter Handke – e de părere criticul Bernard Morlino – „are ritmul unei plimbări pe jos. Înaintezi, privești, te oprești, pleci din nou”, descoperi „detalii infime pe care nu mai

împreună cu lectura, „mă eliberează de mine-însumi, de micimea mea, și mă ajută să descopăr spațiile vaste. Când eram tânăr, am avut probleme cu inima, la treizeci de ani, cu primul meu copil, mă simțeam prizonier în casă. Amenințat de problemele mele cardiace, pentru prima oară am fost conștient că sunt

muritor. Simțind nevoia să mă eliberez de această spaimă, am traversat Austria în două săptămâni. Mergând pe jos, mi-am deschis ochii la natură și la oamenii ce trăiesc la țară. Am întâlnit austrieci demni, ca în cărțile lui Adalbert Stifter. Pe de o parte, trăiam acea aventură interioară: plecarea, dimineata, în cadență, spre necunoscut (...). Asta a trezit în mine povestea. Iar pe altă parte, aventura exterioară a trezit în mine aventura epică. N-aș mai fi putut scrie cărțile ce au urmat fără acest mers pe jos. Pentru mine era o eliberare. Am devenit conștient că

nu sunt în întregime prizonier al lumii contemporane”. (Interviu, *France Culture*, iul. 2013)

Despre actul de creație și scriitori

„Creația este o Apocalipsă în sensul bun. – afirmă Peter Handke în același interviu din *Le Point*. Astăzi se crede că Apocalipsa este sfârșitul lumii. Însă în greacă acest cuvânt înseamnă că ceva se deschide, se arată. Într-o carte, asta poate fi un vis, o contradicție, o culpabilitate”. Când scrii ești pe deplin dăruit cuvintelor, „ești cu ritmul, cu imaginea, cu emoția. Scrisul este chipul, este expresia cuvintelor. Trebuie să cobori foarte, foarte adânc, acolo unde e o altă temperatură și o altă lumină sau unde nu este deloc lumină. Scrisul este lumina ce vine doar din cuvânt”. (Interviu, *Revue des Deux Mondes*, 11 oct. 2019). Rostul cuvintelor – crede nobelizatul – este acela că „vindecă mai bine decât orice altceva. Însă ai nevoie de cuvinte bine plasate, de cuvinte foarte bine ritmate, de imaginea surprinsă de cuvinte ce creează o uimitoare armonizare. Asta vindecă; e chiar mai mult decât vindecare. Ești vindecat și în același timp împins foarte departe, dincolo de vindecare, prin cuvinte”. Literatura, pentru nobelizat, „este altceva decât o sticlă de vin, e altceva decât un medic, e ceva absolut real, necesar, primordial, aparte, de neasemuit cu toate celelalte lucruri pe care le poți face, pe care le poți produce. Literatura înseamnă să te pui în lumină”. Chiar dacă în viața ta n-ai citit mai mult de câteva fraze – crede Peter Handke – acele fraze îți pot lumina întreaga viață. Numai că scriitorii adevărați sunt rari, „doi sau trei pe țară”, la fiecare generație. În opinia lui Handke, „există foarte mulți oameni onești care se descătușează cu o carte sau două, care uneori sunt mult mai palpitate, ca eveniment, decât o așa-zisă operă. Nu e rău, dar după asta, gata; pe când un scriitor adevărat e foarte abil, nu dă totul; instinctul îi spune să n-o facă. Nu trebuie să dai totul, e obscen. (...) E ca în viață, păstrezi restul de viață pentru ceea ce urmează, și restul de viață devine rodul cel mai minunat, căci după aceea mai rămâne

ceva. Numai să nu livrezi totul dintr-odată. Înainte de-a da totul, trebuie să o iei pe ocolite”. Precum Goethe – spune Peter Handke –, cel mai bun exemplu în acest sens. Goethe avea instinctul de a nu da totul, de-a lua distanță. Limbajul, în proza lui Goethe, „face pași înapoi. Goethe vine de departe cu frazele sale (...). Ai impresia că atunci când scrie, privește în altă parte, că vede undeva orizontul, că vede trecând cămile sau vede grâu ce se leagănă în vânt”.

„În tinerețe, luam notițe. Acum nu mai iau – mărturisește Peter Handke. Mă las dus de sentiment, de senzație, de ritm... păstrez totul, nu mai corectez nimic. Pare bizar, când eram tânăr tăiam, acum adaug. Când mă apropiu de finalul unei povestiri sau eseu vreau să rămân cu textul, nu vreau să termin, și cumva totul devine din ce în ce mai... nu mai lung, ci din ce în ce mai epic, târăgănez, hoinăresc cu textul. Uneori anumite detalii sunt ca o înțepătură. Dau de niște fraze care pișcă, mușcă uneori ca un șarpe, alteori ca ceva celest. Nu merită să scrii dacă nu simți că se zguduie universul, e zadarnic, ar trebui pedepsiți cei care scriu fără rost”. (Interviu, *Oeuvres ouvertes*, iun. 2014)

În așteptarea altui final

În urma anunțului dat de Academia Suedeză, în fața casei din Chaville, Peter Handke este asaltat de jurnaliști cu aceleași întrebări pe teme politice, iar în Carintia reporterii austrieци vor să știe cum a perceput laureatul „emoția suscitată de premiul său în

Bosnia, Kosovo și Albania”. „Nu aud ieșind din gura nimănui ceva care să-mi lase impresia că a citit ceva scris de mine sau că știe ce scriu. Mereu aceeași chestiune: mi se cere să reacționez la reacții. Sunt scriitor, vin dinspre Tolstoi, Homer, Cervantes. Lăsați-mă în pace și nu îmi mai puneți astfel de întrebări” – replică scriitorul Peter Handke, refuzând să revină

iar și iar asupra pozițiilor sale politice de altădată, asupra controversatei cărți „*Voyage hivernal vers le Danube*”, atât de blamată, asupra interminabilelor acuzații mediatice ce i s-au adus, și la care a ripostat nu o dată: „N-am avut niciodată vreo poziție negativistă. De ce nu se deschide

această carte, cărțile mele, în loc să fiu acuzat? Scriu despre victimele sârbe pentru că nimeni n-a scris despre ele, cu toate că mă gândesc și la victimele croate, la musulmani” (*Le Monde*, 5 mai 2006). În ciuda celor spuse, o jurnalistă de la *Le Point*, care insistă pe subiect, îl întreabă cum privește, totuși, acum, de la această distanță temporală, polemicile provocate de poziția sa față de evenimentele din fosta Iugoslavie. Peter Handke declară că încă așteaptă scuze: „De la toată lumea, din Franța până în Alaska”.

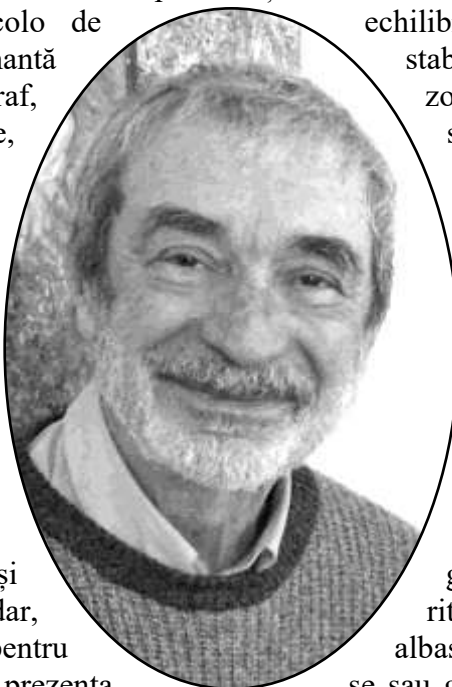

Parada măștilor

Petra BACIU

Vasile Jurje este mai presus de toate un călător în lumea artelor, atât cercetător minuțios al concretului și vizibilului, cât și aventurier ce abordează cărări abrupte, misterioase și ascunse dincolo de certitudini. Este impresionantă ușurința cu care, ca scenograf, organizează spațiile vaste, contextualizante, ale pieselor de teatru, cadre meticuloase aranjate și transformate în lucrări în care se așază omul, însușind decorul. Făuritorul unor astfel de lumi este un vizionar ce-și organizează cu precizie rece detaliile în slujba ansamblului, trecând de la particular la general și invers, în nenumărate exerciții de manipulare a volumelor și reveniri la finețea texturilor, dar, în același timp, lasă loc pentru imprevizibilul adus de prezența sensibilă și caldă a actorului. Lucrarea este apoi completată și desăvârșită invariabil, de timp, sunet, mișcare, lumină..., spectatori.

Lumea tablourilor lui Vasile Jurje este o prelungire a pieselor de teatru, o reluare a demersului său introspectiv sub forma unei galerii de portrete ale variatelor tipologii umane. Subiectele sunt abordate cu sinceritate în teme generoase ca *Bufonul*, *Abracadabra*, *Zâna bună* sau *Idilă*, având ca numitor comun finețea observației și vibrarea delicată a suprafeței. Picturile seriei *Fete în oglinzi ciobite* sunt reflecții ale relațiilor psihologice pe care arta sa e chemată să le reprezinte. Seninătatea clasică a portretului își găsește matricea în forma simetrică a chipurilor de fete, migrând de la candoarea și previzibilul

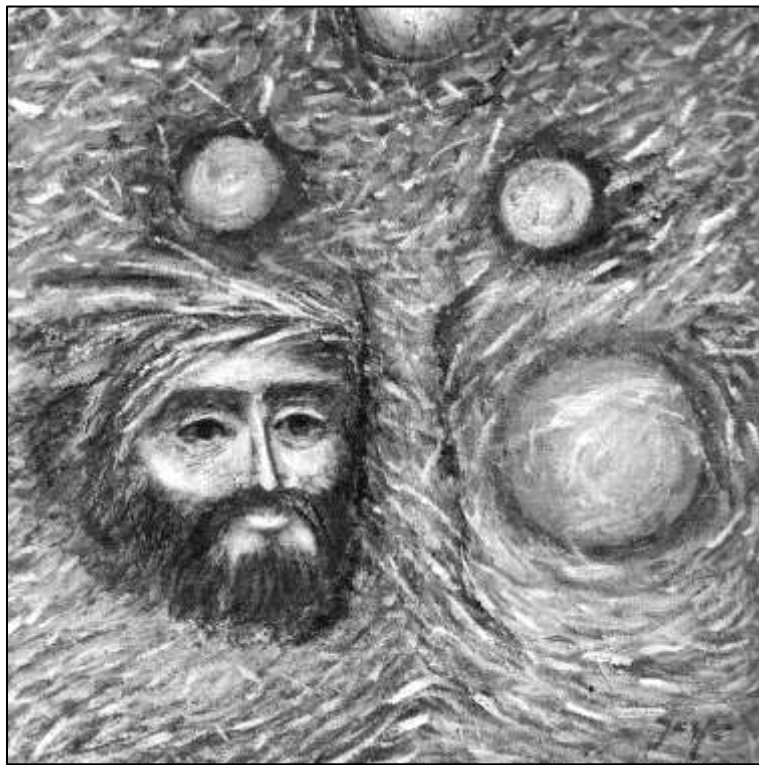
Fetei cu fluturi spre nostalgia matură a *Portretului toamnei* și goliciunea și zădărnicia *Fetei în albastru*. Cele două tendințe, centrică și excentrică se completează tinzând spre echilibru, iar centrul vizual rămâne stabilizat pe verticala lucrărilor în zona ochilor. Aceștia constituie sursa razelor direcționale ale privirii care controlează orientarea spațială a întregii figuri, fiind poarta de intrare în lumea interioară a acestor personaje și conținând cheia pentru decodarea universurilor încremenite în cromatica sobră. Cu toate acestea, expresia artistică are nevoie de forme profund dinamice și pe fondul monumental al griurilor figurilor se instalează ritmuri de linii ușoare, limpezi, albastre, descriind arabescuri jucăușe sau grave, redundante, de un violet apăsător, ce antrenează subiectul într-o mișcare torsionată.

Stabilitatea și suveranitatea siluetelor este înlocuită de lupta pentru unitate a disocierilor centrilor compoziționali în cazul *Dedublării*, ca punct de plecare pentru ilustrarea unei tulburări a liniștii inițiale. În schema compozițională a spațiului plastic apare dualitatea ca formă de exprimare a bipolarității, autonomia părților fiind puternic pronunțată. Cu toate acestea, scindarea nu ajunge să fie niciodată totală, în această etapă a explorării, artistul păstrând un punct de suprapunere a vechiului și noului, bineînțeles, în zona ochilor. Accentele liniare dinamizează spațiul și ancorează detaliile în mișcarea de ansamblu.

Frământările devin copleșitoare și anarhice în seria de chipuri întunecate de tensiune, gătuite de emoție ce vizează urmele adânci ale *Suferinței*, fețele invidiei, ale neliniștii, ale sinucigașului și geloziei. Discursul plastic devine expresionist, autorul apelează la un stil nerealist, în care simetria trăsăturilor este deformată, iar cioburile sparte ale oglinzii taie atmosfera odată echilibrată. Spațiul lucrării primește încărcătura mai multor centrii ce acționează ca divizori, părțile dispersate dialogând și cercetându-se reciproc. Spectatorul decide schimbarea ierarhiilor, inversând dinamica ansamblului. Atracția gravitațională schimonosește portretele ce se scurg sub efectul poverilor emoționale, ochii poartă amprenta spaimei și anxietății holbându-se îngroziți, pradă deznădejdii. Măinile, care până acum lipseau din repertoriul formelor orchestrate, sunt trecute prin același filtru expresiv și devin vectori conducători ai tensiunilor compoziționale, dirijând traseul spre gura căscată, adunând cele două jumătăți ale feței sau dispersând

energiile spre privitor. Integritatea figurilor este înlocuită de fragmentări, axul median al feței capătă valențele unui rift accentuat de folosirea negrului, cromatica se subordonează efectului fracțional prin instituirea unor poli complementari. Iureșul mulajelor reflectând fațetele umane orbitează asemeni *Oglinzilor în jurul nostru*, deschizând universuri paralele și lansând invitații pentru autodescoperire.

În cele din urmă, parada măștilor din spectacolul vieții este încheiată într-o notă pașnică, într-o atmosferă nocturnă în care nălucile au dispărut, rămânând *Oglinda nopții*, *Portret în oglinda nehotărâților* și un *Portret în oglinda viselor pierdute*, cufundate într-o dominantă violet, cu accente liniare firave, sensibile, ce construiesc, nu demontează, de această dată. Drumul inițiat pe care l-am parcurs alături de lucrările artistului Vasile Jurje se oprește în *Oglinda spartă a timpului*, ca o concluzionare, ca un final resemnat, sau cine știe, poate ca un popas spre alte destinații.

Autoportret cu bile

Juriul Concursului Național de Poezie al Colocviilor George Coșbuc, 2019, Alexandru Uiuu, Alexandru Cățcăuan, Olimpiu Nușfelean, Valeriu Stancu - președinte, Virgil Rațiu, Menuț Maximinian

Deschiderea simpozionului „George Coșbuc și combustile unei opere care-și caută mereu actualitatea”, moderat de Valeriu Stancu și Olimpiu Nușfelean, amfitrion fiind managerul bibliotecii, Ioan Pinte, alături de Alexandru Cățcăuan, directorul Casei de Cultură a Sindicatelor din Bistrița, organizator.

Lectură publică la Liceul Teoretic Sanitar din Bistrița. Participă scriitorii: Veronica Știr, Radu Sergiu Ruba, Victor Știr, Valeriu Stancu, Mariana Stancu, Virgil Rațiu, Valentin Talpalaru, Victor Constantin Măruțoiu, Vasile Băcu, Victoria Milescu, Valeriu Țibulenco, Olimpiu Nușfelean – moderator.

Profesori și elevi. Elevii au pregătit un recital George Coșbuc.

Colocviile George Coșbuc 2019

Toni Chira

Valeria Motofelea

Ioana Valea

Premiul pentru poezie, secțiunea elevi

La sediul Despărțământului ASTRA Năsăud

La Casa Memorială George Coșbuc din Hordou – Premiarea laureaților Concursului Național de Poezie George Coșbuc. În imagine: Alexandru Câțcăuan, Ioan Pavelea – primar, pr. Iuliu Morariu, cu un grup de elevi din satul poetului.

O parte din membrii juriului: Virgil Rațiu, Valeriu Stancu – președinte, Alexandru Câțcăuan, Ioan Pavelea – gazda manifestării, Menuț Maximilian

Marele Premiu „George Coșbuc – 2019, acordat de Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud, scriitorului, publicistului și editorului Vasile Barbu, președintele Societății Literar-Artistice TIBISCUS din Uzdin/Voivodina/ Serbia.

Valentin Talpalaru, premiul de poezie, pentru volumul „35 de poeme în căutarea unui titlu”, Editura Junimea, Iași, 2019

Valeriu Țibulenco, din Cernăuți/Ucraina, Premiul pentru volumul de traducere din limba română în limba rusă, „Taneț Liubvi” (*Dansul iubirii*), Editura „DrukArt!”, Cernăuți, 2018

Lect. univ. dr. Vasile Băcu – președintele Societății pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți/ Ucraina, premiu special acordat de Biblioteca Județeană George Coșbuc Bistrița.

Victoria Milesescu

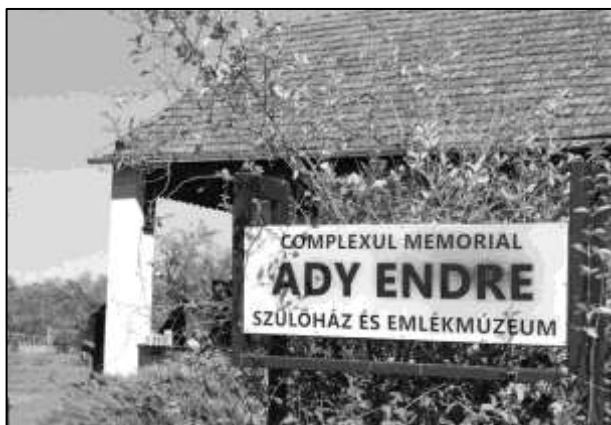
Victor Constantin Măruțoiu

Giurița Cârstin, Uzdin, Serbia

Vasile Popuța (pseudonim Ștefan Silva), Uzdin, Serbia

Centenar Ady Endre organizat de Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud la Casa Memorială Ady Endre din Carei, 1 nov. 2019.

Participanți la evenimentul de la Carei

Lansare de carte Doina Ruști, *Homeric*, 9 oct. 2019, în Clubul Cultural CoșBook al Bibliotecii Județene (Bistrița)

Lansare de carte la Satu Mare, *Noul roman francez și literatura română modernă* de bistrițeanul Aurel Scridon, la Vila Class. Alături de autor, Victor Știr, prof. univ. dr. Gheorghe Glodeanu, Olimpiu Nușfelean

Foto-album cu scriitori

Lansarea de carte Ana Zegrean, *Timp de fum*, la Filiala Andrei Mureșanu a BJ BN. Prezintă David Dorian și Gheorghe Mizgan.

Lansare de carte, *Târziu e, Doamnă, devremele-i târziu*, de Sorin Gârjan, la Clubul Cultural CoșBook. Prezintă Adriana Bartha și Zorin Diaconescu.

Dezvelirea statuii poetului George Coșbuc la Biblioteca Județeană George Coșbuc în prezența Acad. Nicolae Manolescu, 11 oct. 2019

Sculptorul Ilarion Voinea, autorul operei de artă care îl înfățișează pe Bardul din Hordou

Alexandru Cățcăuan, Mihai Zamfir, Daniel Cristea-Enache, Alexandru Pugna, Ovidiu Frenț – prefect, Răzvan Voncu, Gabriel Chifu

În curtea bibliotecii județene

Uniunea Scriitorilor din România la Bistrița

Participanți la eveniment

Dezbateri despre Lista canonică a literaturii române cu
redacția revistei *România literară*. Participă Daniel Cristea-
Enache, Mihai Zamfir, Nicolae Manolescu, Gabriel Chifu,
Răzvan Voncu

Afișele evenimentului

Imagine din sala de conferințe

Sesiune de autografe cu cei mai tineri cititori (și aspiranți la
gloria literaturii)

Daniel Cristea-Enache, Gabriel Chifu, Ioan Pinte, Nicolae Manolescu, Olimpiu Nușfelean, Răzvan Voncu, Mihai Zamfir,
D-na Zamfir, Hanna Bota, Menuț Maximilian

Lucian PERȚA

Simion BOGDĂNESCU

Doină de greier orb

Versul meu în albă rimă
Vreau să dobândească stimă.

Că așchii de spirit este,
Tuturora dând de veste,

Că azi pana magului
E-n mâna poetului.

Și-i poetul greier harnic,
În rostiri frumoase darnic.

Maxime, poeme scrie,
Pentru scris nu vrea simbrie

Că-i profesor de liceu,
Știe-n viață ce e greu.

Ca un greier pot doini
Pentru vremea ce-o veni.

Se-ndoiesc de al meu har
Criticii-furnici, ei doar.

Sper să nu-mi atîină calea
Să-mi spună: Poete, valea!

Daniela Irina STADNICIUC

Voci

Aud voci în toate cărțile mele
De psihologie și de literatură.
Cred că e o farsă a personajelor acele
Ce se sinucid la a doua lectură.
Nu pot să spun însă nimănui asta,
Că pot fi considerată o ciudată,
Un poet neînțeles pe care năpasta
Cuvintelor l-a lovit dintr-o dată.
Rememorez totuși clipa aceea
În care am fost buna vesteire a poeziei
Și înțeleg că de acum doar Psihologia
Mă va salva de ospiciul creației.

Laura TIRON

**Parodii
pur și simplu**

Miraj

Mi-am pus busuioc sub pernă ca să pot
Să visez singură poeme și în ele să înot.
De unde vin eu, din Tecuci, se obișnuiește
Și se știe că poemul te păzește.
Eu, femeie și studentă sunt, cuminte,
Nu mă joc de-a poezia prin cuvinte.
Poezia știu că nu e un miraj,
Ci un lucru trainic, deci, curaj
Trebuie să ai să o scrii toată,
Că se poate să-ți fie parodiată!

Hanna BOTA

Naștere din nou

în toate ungherele ființei mele
mi s-a cuibărit poezia
încă de mică, din vremurile acele
în care cultul personalității în România,
portretul demonului, era omniprezent

poezia mi-a dezvăluit că există
și o dincolo de sine
dacă ai talent
și muza ta insistă,
poți să trăiești destul de bine
în compania ei, într-o altă lume,
primind un trup nou
și, la cerere, un nou nume –
o lume perfectă, ca o tablă de șah,

în care fiecare locuitor e un erou,
o lume fără mizerii și praf
în care aduci elogii doar pietrei,
simbol și garant pentru trăinicie,
temelia vetrei
pentru adevărata poezie;
o lume fără politruci și cenzură
în care ultimului critic-canibal
i s-au scos demult toți dinții din gură
și nu se cunoaște cuvântul „scandal”

ei, dar pentru toate acestea,
ca să rămân în lumea ei a fost necesar
să studiez și să cercetez zestrea
strămoșească, folclorul nostru milenar,
antropologia culturală și etnografia
și, pentru adevăratul har,
și teologia.

Fantoloiul

CITITOR DE REVISTE

Apostrof nr. 10/2019.

În editorialul intitulat *Blaga și astrofizicienii*,

Marta Petreu operează o „paralelă” oarecum surprinzătoare între una din cheile de boltă ale sistemului filosofic construit de Lucian Blaga și ideile metafizicienilor zilelor noastre, adică astrofizicienii, care și-au imaginat scenarii posibile în universul nostru. În volumul *Diferențialele divine* (1940), Blaga postulează că factorul metafizic central, numit Marele Anonim, are o însușire neliniștitoare, anume capacitatea de a se reproduce „ad indefinitum”, de a crea, la nesfârșit, alți Mari Anonimi, care la rândul lor au capacitatea de a crea alți Mari Anonimi ș.a.m.d. Astrofizicienii au imaginat „un procedeu de salvare” pentru urmașii omenirii de azi, anume, crearea de către oameni, din acest univers, a unor universuri-copil... Descrierea care anticipează și urmează acestei „paralele” făcută de editorialistă este de-a dreptul captivantă. Istoricul Ioan-Aurel Pop semnează conferința *O pledoarie pentru Academia Română între academiile europene*, îngrijorat de faptul că există azi o tendință de diminuare a rolului academiilor, mai ales în fostele țări comuniste. Argumente „pro-academia” există nenumărate: Academia trebuie să fie „suflet din sufletul neamului”; Academia se îndreaptă spre societatea românească de câte ori necesitățile o impun; Academia a construit România înainte ca să o facă oamenii politici și înainte ca ea să existe cu granițe oficiale, pe hartă; Academia participă, în cel mai înalt grad, la elaborarea și la schimbul valorilor științifice; Academiile nu sunt instrumente sau mijloace aflate în subordinea politicului, ci instituții de consacrare și de creație de prim rang, instituții care dau măsura elitei unei comunități; Academiile lumii au șansa să fie cel mai important mijloc de cooperare științifică internațională la nivel instituțional din lumea contemporană; Academiile pot revigora Europa, dacă vor reuși să impună un rol fundamental cunoașterii și educației bazate pe cercetare, pe cultură generală și chiar pe erudiție. S-a demonstrat de două milenii încoace că omenirea nu poate progresa și nici chiar exista fără cercetare, fără investigație și fără anchetă în lumea înconjurătoare, fără chestionarea naturii și societății, fără a răspunde provocărilor cotidiene.

Criticul Ion Bogdan Lefter a revenit la „Apostrof” cu rubrica Jurnal de cărți. Trei culegeri de versuri are în vedere, publicate în 2018 de Constantin Abăluță, unul dintre cei mai valoroși poeți români ai ultimei jumătăți de secol XX, început de secol XXI: *Trecerea în alt ocean*, *Poem pentru cei ce nu-s de față* (ambele la Casa de paturi

literare, București) și *Mai sincer ca Himalaya* (Casa de Editură Max Blecher, București). Ștefan Bolea semnează cronică la studiul *A muri pentru o idee. Despre viața plină de primejdii a filozofilor* de Costică Brădățan, profesor de studii umaniste la Universitatea Texas Tech din SUA și profesor onorific de filosofie la Universitatea din Queensland, Australia. *Câte o carte poștală pe lună* de Andrei Gazsi este volumul de poezie apărut la Editura Școala Ardeleană (Cluj-Napoca, 2019) pe care îl recenzează Alice Valeria Micu. În altă ordine, semnalăm interviul cu Sumiya Haruya, traducător din literatură română în japoneză a volumelor *Ion și Pădurea spânzuraților* de Liviu Rebreanu, *Noaptea de sânziene* și alte povestiri fantastice de Mircea Eliade ș.a., dialog realizat de Ciprian Vâlcă.

Pro Saeculum nr. 5-6/ 2019. NICULAE GHERAN – 90. Gheraniana.

Publicația din Focșani acordă Cezarului ceea ce trebuie să i se acorde unui Cezar, și nu pregetă să rezerve pentru aniversarea celor 90 de ani pe care i-a împlinit rebreanologul Niculae Gheran (de 14 octombrie) treizeci și cinci de pagini din cele 250 pe care le are *Pro Saeculum* –, o revistă care se respectă (redactor șef: Rodica Lăzărescu). Rar mi-a fost dat să întâlnesc cu astfel de prilejuri o grupare de gânditori care scriu mesaje consistente, pline de eleganță și spirit academic, evocatoare, lipsite de orice iz conjunctural/ benevol/ subînțeles. Cele 35 de pagini, la rândul lor, se constituie ca o monografie a „uriașului din breasla cărțarilor” (cum scrie Zenovie Cârlogea), Niculae Gheran, cu mult mai înainte monograful și realizatorul ediției critice integrale *OPERE – Rebreanu*, în 23 de volume, cu anexele ei documentare de la Biblioteca Academiei (realizată între 1968-2005) – ediție unică în bibliografia domeniului în care se încercaseră multe serii inițiate și abandonate pe parcursul unei jumătăți de veac – se dovedește și un publicist de atitudine, incitant, plin de freamăt civic, documentat, foarte pliat pe evenimente, aspecte, oameni din vremea noastră (completează același Z. C.). Petre Isachi, cercetător, critic și istoric literar, referindu-se la scrierile lui Gheran de după încheierea ediției critice pomenite, relevă că romanul fluviu, tetralogia *Arta de a fi păgubaș* (ale cărei patru titluri sunt extrem de grăitoare: *Târgul Moșilor* – I, 2008, *Oameni și javre* – II, 2010, *Îndărătul cortinei* – III, 2012, *Bordel nou cu ștoarfe vechi*, 2015) arată, în ciuda opiniei reiterată de „confrăți”, că Niculae Gheran ar fi ucis în cei 54 de ani de sclavie pe Moșia Rebreanu un mare și necesar romancier, opinează că, dimpotrivă,

a câștigat un mare romancier, că în excepționalul roman (infra)realist *arta de a fi...* cel mai mult îl apropie de spiritul, estetica, poetica și poietica lui Liviu Rebreanu sinceritatea sa, sinceritatea în arta romanului, calitate de căpetenie a scriitorului N. G. „În ceea ce privește poetica tetralogiei, care se explică prin ea însăși tocmai prin *pulsația vieții*, confirmă fluxul de continuitate rebreniană: literatura ca un reflex al construcției deliberate, *documentație* care să confirme logica realului, poetica atmosferei, ficționalizarea realității, pluralitatea curentelor, expresia, nu însă ca scop, ci ca mijloc, amănuntul emblematic și simbolic, mișcarea epică prestabilită, narator omniscient, realismul dur, privire selectivă, convingerea că *târgul moșilor, oameni și javre, îndărățul cortinei, bordel nou cu ștoarfe vechi* trăiesc autentic prin originalitatea scriiturii – prin ceea ce are ne-la-fel cu celelalte scriituri ale confrăților, prin aspirația firească spre epicul pur. (...) Atributele romanului modern: morfologia organică a pulsațiilor de viață, a instinctului, inconștientului, inefabilului existențial, dar și a unicității fenomenului vital, româno-balcanic”. O cronică cuprinzătoare și relevantă dedică Theodor Codreanu volumului *Ex-temporale* (Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2018), „operă densă, complexă, în care memorialistica, eseul, convorbirile, epistola, satira, arta portretului se întâlnesc sub un singular simț al realului, demn de Liviu Rebreanu, fără a lăsa vreo clipă impresia eclectismului”. Analiza are în centru un leitmotiv al *ex-temporalelor*, observația că România, începând cu 23 august 1944 și până în anul de grație curent, a devenit o *țară de înlocuitori*. „Se poate spune că sintagma *țară de înlocuitori* este chiar axa gândirii istorice a cercetătorului și martorului vremurilor în care i-a fost hărăzit, lui Nicolae Gheran, să trăiască.” Urmează demonstrația exemplară a felului cum a fost inaugurată și continuată pe teritoriul românesc *epoca înlocuitorilor*. Vin alături cu texte memorabile: Ion Vlad, Mircea Popa, Dinu Săraru, Ioan Adam, Monica Grosu, Mihai Neagu Basarab, Andrei Moldovan, Passionaria Stoicescu, Radu Voinescu, Constantin Cubleşan, Mircea Braga, Vartan Arachelian, Doina Cherecheș, Ionel Popa ș.a. Nu în ultimul rând se așează interviul cu Nicolae Gheran realizat de Virgil Rațiu, „Meseria de editor e o profesie de graniță”, o nouă rundă de convorbiri după cele apărute în acest an în *PRO SAECULUM*, *APOSTROF* (două), sau cea care a urmat, la puțin timp, în revista *STEUA*.

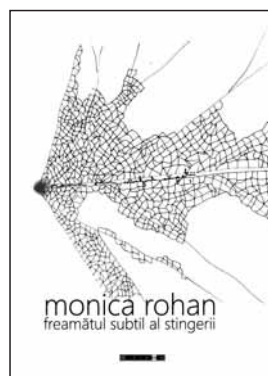
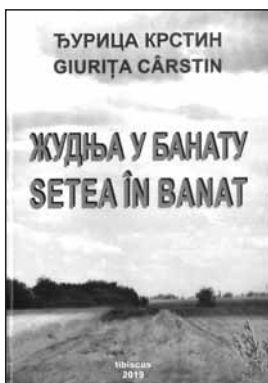
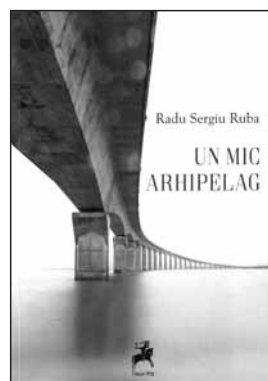
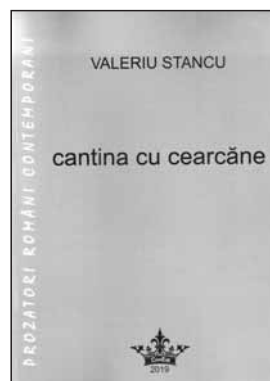
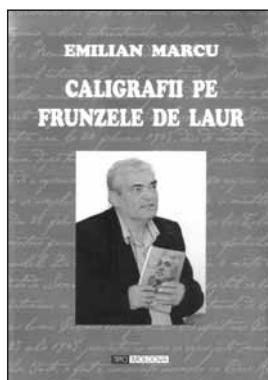
Steaua nr. 10/ 2019.
Două volume, datorate Irinei Petraș, 70 și

Viața literară în imagini 1949-2019 – notează în editorial Adrian Popescu, directorul revistei –,

cuprind pe larg dubla aniversare din acest an, înființarea celor două instituții esențiale pentru viața literară a Transilvaniei: Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor și revista *Almanahul literar/ Steaua*. Primul menționat este un volum-antologie solid, echilibrat, o emblemă a scriitorilor din acest Nord de țară, cel de al doilea, un album cu fotografii, stând ca mărturie unei desfășurări de forțe intelectuale demne de remarcat. Gelu Hossu continuă să analizeze, număr de număr, revista *STEUA*, între politică literară și literatură politică, în episodul V abordând aparițiile dintre anii 1976-1981. De pildă, anul 1978: Prima pagină a *STELEI* din ianuarie 1978 este rezervată unui text omagial adresat lui Nicolae Ceaușescu la împlinirea a 60 de ani de viață și a 45 de ani de activitate revoluționară. Dintr-o fotografie, conducătorul le zâmbeste cititorilor cu vădită satisfacție. Următoarele trei pagini îi sunt puse la dispoziție lui Gheorghe Tomuța, decanul Facultății de istorie și filozofie, pentru a omagia aceleași cifre rotunde. În plasa cultului personalității sunt prinși redactori, șefi de instituții, muzicieni, pictori, oameni de litere, umoriști și tipografi, care se întrec în construcția metaforelor și epitetelor lingușitoare. În luna februarie, Constantin Trandafir sacrifică teoria literaturii în favoarea noilor teme național-comuniste: *Eugen Lovinescu, de la sincronism către... protocronism*. În ediția din martie, Andrei Pleșu redactează un *Fals tratat de drumeție*, contrariat de impasibilitatea copiilor și paznicilor în fața marilor opere de artă din muzeele europene. Profesorul Ion Vartic împlinește 70 de ani. Anca Hațiegan, Maria Barbu, Diana Capotă, Alexandra Cengher, scriu despre persoana, criticul, eseistul, pasionatul de teatru, filologul Ion Vartic. Liviu Malița realizează un interviu. „Întrebare: *Să înțeleg că unul dintre marile dvs. regrete este că nu ați reușit să lucrați cu o trupă de teatru profesionist?* Răspuns: Regretul meu este că trupele mele nu au ajuns să fie cunoscute și recunoscute la fel de bine pe cât ajunseseră să joace. Sigur, nu puteau să joace orice. Dar, ceea ce li se potrivea, ajungeau să joace la un nivel absolut excepțional. Ideea de „teatru de amatori” a fost compromisă în comunism, iar asta ne face să uităm că, începând din veacul de mijloc și până azi, asemenea mișcări artistice din afara teatrului instituționalizat au produs schimbări radicale în arta spectacolului.” Scriu despre cărți și autori: Irina Petraș la romanul *Ultima cruciadă* de Simona Antonescu (Ed. Polirom, 2019); Victor Cubleşan la romanul *Trilogia sexului rătăcitor* de Cristina Vremeș (Ed. Humanitas, 2019); Ion Pop analizează într-o cronică amplă poezia lui Nicolae Coande, având în vedere mai multe volume ale poetului etc. Numărul este ilustrat cu reproduceri după lucrări de Dan Beudean.

(V.R.)

CĂRȚI SOSITE LA REDACȚIE

„Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicațiilor și nici pentru conținutul materialelor publicate.”

Vasile Jurje, *Fata cu fluturi*